

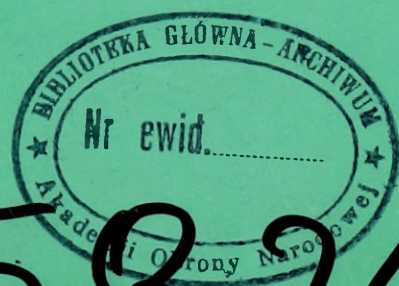

**AKADEMIA
OBRONY NARODOWEJ**

Mjr dypl. Przemysław PAŹDZIOREK

**DZIAŁANIE ZGRUPOWAŃ TAKTYCZNYCH
W OPERACJACH WYMUSZANIA POKOJU**

Rozprawa doktorska

55821

WARSZAWA

2003

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

mjr dypl. Przemysław PAŹDZIOREK

DZIAŁANIE ZGRUPOWAŃ TAKTYCZNYCH
W
OPERACJACH WYMUSZANIA POKOJU

Rozprawa doktorska

Promotor
prof. dr hab. Michał HUZARSKI

SPIS TREŚCI

Wstęp	4
1. ZAŁOŻENIA BADAWCZE	8
1.1. Przedmiot i problemy badawcze	8
1.2. Cele i hipotezy	15
1.3. Metody, techniki i narzędzia badawcze	18
1.4. Procedura badawcza, teren i środowisko	29
1.5. Zmienne i wskaźniki	33
1.6. Podstawowe terminy i ograniczenia	35
2. OPERACJE WYMUSZANIA POKOJU	40
2.1. Geneza operacji wymuszania pokoju	40
<i>Wnioski</i>	56
2.2. Istota charakter wymuszania pokoju	57
2.2.1. Ogólne kierunki zmian w sztuce wojennej	57
2.2.2. Różnice między operacjami utrzymania pokoju a wymuszania pokoju	59
2.2.3. Czynniki warunkujące prowadzenie operacji wymuszania pokoju	62
2.2.4. Operacje wymuszania pokoju jako forma interwencji	72
2.2.5. Walka zbrojna w operacji wymuszania pokoju	75
2.3. Miejsce operacji wymuszania pokoju wśród kategorii sztuki wojennej	80
2.3.1. Wymuszanie pokoju jako kategoria operacyjna	80
<i>Wnioski</i>	85
3. ASPEKTY KONCEPCYJNE I FUNKCJONALNE DZIAŁAŃ ZGRUPOWAŃ TAKTYCZNYCH W OPERACJACH WYMUSZANIA POKOJU	87
3.1. Etapy operacji wymuszania pokoju	88
3.1.1. Etap poprzedzający rozmieszczenie sił zgrupowań w rejonie konfliktu	90
3.1.2. Rozmieszczenie pierwszych elementów i organizowanie rejonu wyjściowego	95
3.1.2.1. Wejście w rejon przy istniejącej zgodzie stron	97
3.1.2.2. Wejście w rejon bez zgody stron konfliktu	98
3.1.3. Wprowadzenie sił głównych i rozszerzenie rejonu wyjściowego	102
3.1.4. Wprowadzanie mandatu jako zasadniczy etap operacji	106
3.1.5. Przekazanie odpowiedzialności i wyjście z rejonu działań	107
3.2. Zasadnicze zadania mandatowe oraz sposoby ich realizacji przez zgrupowania taktyczne	108
3.2.1. Nadzorowanie przestrzegania wprowadzania sankcji	109
3.2.2. Organizowanie i utrzymanie rejonów ochrony	114
3.2.3. Siłowe rozdzielenie stron konfliktu	121
3.2.4. Zadania demobilizacyjne	131
3.2.5. Zagwarantowanie swobody manewru	134
3.2.6. Wojskowe wsparcie lokalnych władz	136
3.2.7. Wsparcie działań pomocy humanitarnej	141
<i>Wnioski</i>	143
4. SPECYFIKA WYBRANYCH DZIAŁAŃ ZGRUPOWAŃ TAKTYCZNYCH W OPERACJACH WYMUSZANIA POKOJU	146
4.1. Działania nadzorujące	149
4.1.1. Działania obserwacyjne	149
4.1.2. Patrolowanie	150
4.1.3. Działania rozpoznawczo-wywiadowcze	156
4.2. Działania ochronne	160
4.2.1. Organizowanie oraz ochrona miejsc stacjonowania	162

4.2.2.	Ochrona konwojów	164
4.2.3.	Wsparcie i ochrona wyborów	166
4.3.	Działania kontrolne	170
4.3.1.	Kontrola rejonów zabudowanych	171
4.3.2.	Kontrola rejonów wiejskich i niezabudowanych	175
4.3.3.	Kontrola ruchu	179
4.3.4.	Przeszukiwanie-poszukiwanie	183
4.3.5.	Kontrola wystąpień tłumu	185
4.4.	Działania obronne	190
4.5.	Manewr taktyczny	191
	<i>Wnioski</i>	196
5.	KONCEPCJE ORGANIZACYJNE I SPOSOBY PRZYGOTOWANIA DO DZIAŁAŃ WŁASNYCH ZGRUPOWAŃ TAKTYCZNYCH I WYBRANYCH PAŃSTW ORAZ WEDŁUG POGŁĄDÓW ONZ I NATO	197
5.1.	Założenia tworzenia zgrupowań taktycznych	198
5.1.1.	Koncepcja tworzenia zgrupowań taktycznych według poglądów ONZ	200
5.1.2.	Koncepcja tworzenia zgrupowań taktycznych według poglądów armii USA....	205
5.1.3.	Koncepcja tworzenia zgrupowań taktycznych według poglądów NATO	207
5.2.	Przygotowanie zgrupowań taktycznych wojsk lądowych do działań w operacjach wymuszania pokoju	211
5.2.1.	Przygotowanie wojsk według poglądów NATO	212
5.2.2.	Sposoby przygotowania wojsk w wybranych państwach	214
5.2.3.	System oraz sposób przygotowania wojsk w Polskich Siłach Zbrojnych	228
	<i>Wnioski</i>	235
	Zakończenie	238
	BIBLIOGRAFIA	244
	WYKAZ RYSUNKÓW, TABEL I WYKRESÓW	250
	ZAŁĄCZNIKI	252

„Kiedy powstaje niebezpieczeństwo, że ludność cywilna padnie ofiarą niesprawiedliwego napastnika, oraz kiedy spełzną na niczym próby działania bez użycia przemocy, uprawnione jest, a nawet konieczne, poczynienie konkretnych kroków w celu rozbrojenia agresora”

*Jan Paweł II
W orędziu na Światowy Dzień Pokoju.*

WSTĘP

Po okresie „Zimnej wojny” teoretycy i praktycy zajmujący się zagadnieniami szeroko pojętej sztuki wojennej zaczęli poszukiwać rozwiązań właściwego wykorzystania i użycia sił wojskowych wobec nowego układu międzynarodowego systemu bezpieczeństwa. Dotychczasowe użycie wojsk w przypadku większości mocarstw, wiązało się z polityczną i ideologiczną rywalizacją. Konflikty, w które angażowały się te państwa spełniały rolę odstrasżającą, przez co służyły ich fundamentalnym interesom narodowym, jakim było przetrwanie. Zasadniczym obiektem zainteresowania było uniemożliwienie stronie przeciwnej uzyskania nadmiernych wpływów w ważnych obszarach świata.

Porządek oraz „przewidywalność” militarną tego okresu, na przełomie XX i XXI wieku zastąpiła niejasna sytuacja, a nawet chaos. Międzynarodowa społeczność stanęła w obliczu „epidemii konfliktów regionalnych” charakteryzujących się różnorodnością, odmiennością w swym charakterze oraz podłożu.

W okresie „Zimnej wojny” operacje utrzymania pokoju tradycyjnie rozpoczynały się po uzyskaniu konsensusu dotyczącego uzgodnienia i zorganizowania przerwania ognia pomiędzy stronami konfliktu. Działania pokojowe bazowały przede wszystkim na zgodzie i współpracy stron konfliktu oraz na przekonaniu o tym, że użycie siły przez wojska pokojowe ograniczone jest do przypadków samoobrony.

W sytuacji pojawienia się konfliktów o nowym charakterze, wymienione czynniki przestały odpowiadać tradycyjnemu podejściu do prowadzenia operacji pokojowych. Trudno jest bowiem umieścić wojska przygotowane do wykonywania zadań w operacji utrzymania pokoju w obszarze trwającej wojny domowej, w sytuacji, gdy lokalny rząd nie poprosił o taką interwencję, a walczące frakcje nie mają woli nawiązania współpracy z wojskami pokojowymi, jeszcze trudniej realizować jakiegokolwiek zadania.

Doświadczenia z Somalii, Bośni oraz Ruandy unaocznily, że operacje pokojowe coraz częściej będą prowadzone równoległe z prowadzeniem lokalnych walk między frakcjami oraz brakiem zgody na interwencję wojsk pokojowych. Sytuacja taka zrodziła rozwiązanie w postaci operacji wymuszania pokoju, w których wojska pokojowe przestały pełnić funkcję tylko biernego obserwatora i otrzymały prawo użycia siły w określonych warunkach.

Działanie zgrupowań taktycznych wojsk lądowych w operacjach wymuszania pokoju, nie były dotychczas przedmiotem szczególnego zainteresowania polskich specjalistów wojskowych, choć w okresie ostatnich dziesięciu lat tego rodzaju działania zaliczyć można do najczęściej prowadzonych przez sojusz NATO przy coraz większym zaangażowaniu naszych wojsk lądowych. Tendencje światowe wykazują rosnącą rolę wojsk w reagowaniu kryzysowym, potwierdzając tym samym potrzebę rozwijania teorii działań innych niż wojna, w tym operacji wymuszania pokoju.

Określone wymagania stawiane w tym zakresie przez Sojusz, znalazły swoje odzwierciedlenie w „Rządowym programie modernizacji i integracji z NATO”, a także w przyjętej przez Rząd RP (4.01.2000 r.) „Strategii Bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej”.

Podkreśla się w nich, że jednym z zadań w ramach reagowania kryzysowego jest przeciwdziałanie w sytuacji pośredniego zagrożenia dla bezpieczeństwa Polski lub jej sojuszników.

Oznacza to udział w międzynarodowych operacjach reagowania kryzysowego (w tym w operacjach sojuszniczych), które zależnie od sytuacji mogą obejmować bezpośrednie wymuszanie pokoju - poprzez przeprowadzenie interwencyjnych

operacji militarnych, rozdzielanie i rozbijanie, bądź rozbijanie formacji zbrojnych stron konfliktu.

Zasygnalizowana skromność opracowań, dotyczących przedmiotu badań przy jednoczesnym, rosnącym znaczeniu problematyki nakreślonej w temacie pracy, uzasadniają potrzebę rozwiązania dostrzeżonych problemów i potrzebę podjęcia prac badawczych, które w swym finalnym rezultacie powinny stworzyć teoretyczne podstawy działania zgrupowań taktycznych w operacjach wymuszania pokoju.

Autor dążył do rzetelnego zbadania i przedstawienia w sposób całościowy oraz logicznie uporządkowany przedmiotowej problematyki. Przyjęty układ pracy jest spójny z zamierzeniami procedury badawczej, a jej treści zawierają sprawozdania z przeprowadzonych badań, z zachowaniem racjonalnej wynikowości. Przedstawione zostały również propozycje koncepcyjnych rozwiązań, dotyczących działania zgrupowań taktycznych w operacjach wymuszania pokoju wraz z zaprojektowaniem ich składu i sposobu przygotowania. Intencją autora było przedstawienie treści merytorycznych w ten sposób, aby zapewnić czytelnikowi możliwość uczestnictwa w procesie myślowym dochodzenia do końcowych rozwiązań. Stosownie do takiego podejścia, praca składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia i załączników.

W pierwszym rozdziale zawarte zostały metodologiczne aspekty prowadzonych badań. Określony został przedmiot badań, przedstawiono problemy badawcze, cel – poznawczy i użyteczny oraz nakreślono przypuszczenia rozwiązań finalnych w postaci hipotezy roboczej. Przyjęta procedura badawcza wywierała bezpośredni wpływ na dobór i stosowanie metod oraz technik wykorzystywanych w procesie badań.

W rozdziale drugim, przez pryzmat historii w syntetyczny sposób ujęta została ewolucja działań pokojowych oraz koncepcji ich prowadzenia. Pokazano również miejsce oraz rolę, jaką pełnią operacje wymuszania pokoju w szerokim spektrum reagowania kryzysowego, co stanowiło kanwę do prezentacji kolejnych rezultatów badań.

W rozdziale trzecim przedstawiono aspekty koncepcyjne i funkcjonalne działań zgrupowań taktycznych w operacjach wymuszania pokoju. Ich podstawę stanowiły wnioski z analizy operacji wymuszania pokoju i zadań realizowanych w nich przez

wojska lądowe. Identyfikacja etapów operacji oraz zadań miała na celu zbadanie i określenie działań zgrupowań uczestniczących w tego rodzaju operacjach.

W treściach rozdziału czwartego zaprezentowano rozwiązania dotyczące sposobów realizacji zadań mandatowych przez zgrupowania taktyczne wojsk lądowych. Zawarto w nim odpowiedź na pytanie jakie sposoby działania stosowano dotychczas, oraz które z nich przynosiły najlepsze efekty.

Rozdział kończący pracy przedstawia wyniki prowadzonych ocen i analiz dotyczących składu organizacyjnego i wyposażenia zgrupowań taktycznych, uczestniczących w operacjach wymuszania pokoju, oraz sposobów ich przygotowania do wykonywania określonych zadań.

Zebrane wnioski wynikające z refleksji teoretycznych, jak również z badań empirycznych zaprezentowano na zakończenie każdego z rozdziałów

Rozprawę kończą konstatacje uogólniające, odniesienia oceniające stopień osiągnięcia celów i realizacji założeń badawczych oraz wskazania na perspektywiczne kierunki rozwoju działań wojsk w operacjach wymuszania pokoju. Uzupełnieniem są załączniki, w których zilustrowano część zagadnień wzbogacających treści rozważań oraz udokumentowano wyniki przeprowadzonych badań.

Opracowana rozprawa ujmuje w sposób syntetyczny rozwiązania istotnych problemów działania zgrupowań taktycznych w operacjach wymuszania pokoju, jest opisem dociekań badawczych autora oraz prezentuje uzyskane rezultaty poznawcze przeprowadzonych badań i wnioski oraz propozycje z nich wynikające.

ROZDZIAŁ I

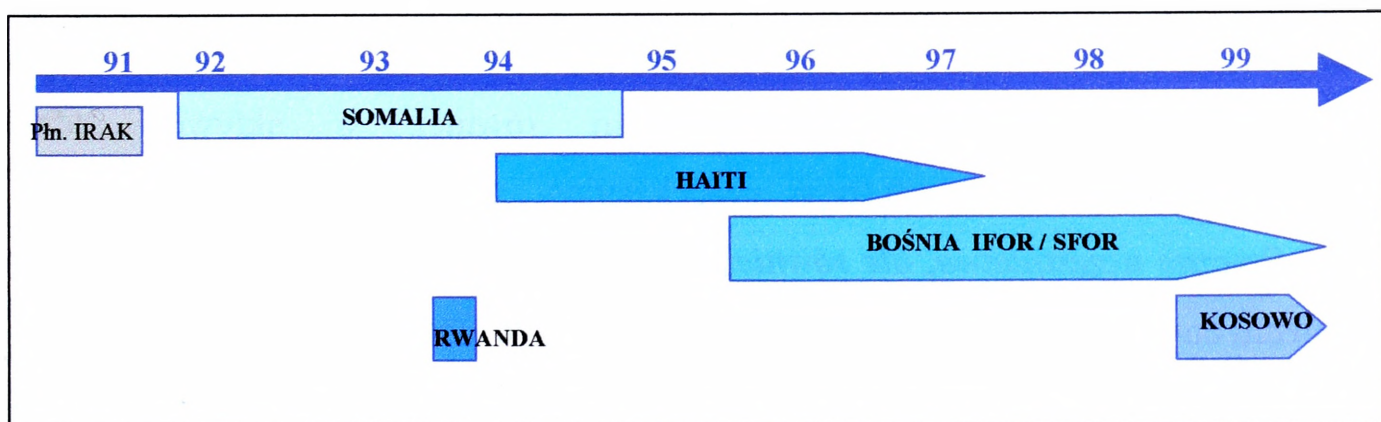
ZAŁOŻENIA BADAWCZE

1.1. Przedmiot i problemy badawcze

Następstwem oficjalnego podjęcia przez NATO (Rzym 1991)¹ problematyki operacji pokojowych oraz przyjęcia nowej strategii, zakładającej między innymi [...] możliwość udziału sił zbrojnych Sojuszu w przeciwdziałaniu sytuacjom kryzysowym oraz w ich pokonywaniu², jest pojawienie się nowego obszaru wymagającego zainteresowania specjalistów sztuki wojennej³.

Utrzymanie pokoju wymaga prowadzenia działań niezbrojnych, (politycznych, ekonomicznych, społecznych i innych), a także, jako swego rodzaju ultima ratio regis, udziału wojsk o charakterze militarnym (rys. 1.1).

Wśród państw członków NATO, jak również u większości polityków krajów demokratycznych panuje opinia, że główną siłą zdolną do przeciwdziałania kryzysom i ich pokonywania, (szczególnie tych, które mogą narastać i doprowadzać do wojny regionalnej, kontynentalnej, a nawet światowej) są siły zbrojne NATO.

Rys. 1.1. Udział sił zbrojnych w operacjach wsparcia pokoju w ostatnim dziesięcioleciu.
Źródło: Opracowanie własne

¹ *The NATO Handbook 50th Anniversary Edition*, NATO – 1110 Brussels, Belgium, 1998, s.28.

² G. Bernhard: *Schritt für Schritt, Der lange Weg zur Krisenreaktionsfähigkeit*, *Europäische Sicherheit*, 6/1996, s.10.

³ J. Kaczmarek: *Zdolność Sił Zbrojnych do reagowania na kryzysy*, *Myśl Wojskowa* 4/97, s.148.

Proces transformacji Sojuszu Północnoatlantyckiego zmierza do tworzenia podstawowego filaru bezpieczeństwa europejskiego, a nawet światowego. Teoretycy zajmujący się tą problematyką uważają, że gwarancją utrzymania pokoju jest polityka budowania wspólnego bezpieczeństwa, opartego na posiadaniu „silnego argumentu”, jakim są siły NATO.

Restrukturyzowane polskie siły zbrojne⁴, powinny również uwzględniać potrzeby wynikające z udziału w akcjach antykryzysowych. Wymaga to wzbogacenia teorii sztuki wojennej, w tym również taktyki o nowy zakres działań⁵.

Według S.Kozieja w strategii poszerzonego NATO dominować będzie problematyka szeroko rozumianego „crisis management”, czyli zapobiegania i rozwiązywania kryzysów. Sojusz stanie się organizacją wykonującą także zadania reagowania na kryzysy z mandatu ONZ i OBWE. Zwiększy się zatem rola wielonarodowych formacji wojskowych, w tym połączonych zgrupowań taktycznych (CJTF)⁶.

Także B.Balcerowicz wskazuje na pojawienie się nowych celów, które wynikną ze zobowiązań sojuszniczych. Zmieni się skala i charakter zagrożeń wojennych Polski. Zaistnieje konieczność naszego włączania się w rozwiązywanie konfliktów powstających w bezpośrednim otoczeniu, ale również w rejonach bardziej odległych. Członkostwo Polski w NATO, bez względu na jego przyszły charakter, spowoduje konieczność rozwinięcia obecnej strategii również o aktywny udział w wielonarodowych akcjach (typu „peacekeeping, „peacemaking”⁷ itd.) *nie tylko przez fizyczne uczestnictwo, ale również współtworzenie zasad ich działania*⁸. Istoty problemu autor dopatruje się, w sprawach generalnych – w poznaniu oraz koniecznej podczas działania w sojuszu akceptacji i pełnym przyswojeniu norm, zasad, pryncypiów, procedur, języka, struktur [...] wyzwolenia się ze stereotypów strategii

⁴ C. Rutkowski, A. Kasprzewski: *Siły zbrojne w sytuacjach kryzysowych*, wyd. AON, 1996, s. 145-146.

⁵ J. Kaczmarek – tamże, s. 155.

⁶ S. Koziej: *Zmiany w strategii obronnej Polski w rezultacie rozszerzenia NATO*, *Myśl Wojskowa* 3/97, s. 21.

⁷ Operacje utrzymania pokoju (ang. peacekeeping) terminem tym obejmuje się działania, które prowadzone są za zgodą liderów walczących stron. Mają na celu udzielanie pomocy w działaniach zmierzających do przywrócenia pokoju. Prowadzone są w ramach Rozdziału VI Karty NZ (pokojuowe rozstrzygnięcie sporu). Operacje tworzenia pokoju (ang. peacemaking operations) obejmują działania dyplomatyczne prowadzone po rozpoczęciu konfliktu. Celem tych działań jest osiągnięcie porozumienia o przerwaniu ognia oraz możliwie najszybsze pokojowe rozwiązanie konfliktu. Najczęściej sprowadzają się do działań: mediacyjnych, pojednawczych, dyplomatycznych, izolacji, sankcji.

⁸ B. Balcerowicz: *Dylematy strategiczne Polski w okresie przejściowym*, *Myśl Wojskowa* 3/97, s. 34.

wojennej i dostrzegania również roli siły militarnej w polityce, bez kontekstu wojny⁹.

O ile problem użycia i wykorzystania sił zbrojnych do tego rodzaju działań staje się coraz bardziej popularny wśród teoretyków wojskowych zajmujących się poziomem strategicznym, to zauważalne jest małe zainteresowanie tym tematem na poziomie taktycznym. Wśród prac o tematyce taktycznej nie ma całościowego materiału podejmującego ten problem mimo, iż zmiany i przeobrażenia zachodzące w tym zakresie wykazują relacje zależności z kierunkami rozwoju sztuki operacyjnej i strategii. Istnieją tu wzajemne sprzężenia wynikające z potrzeby korelacji podejmowanych działań. Chociaż taktyka jest umiejscowiona na najniższym poziomie sztuki wojennej, to jednak od rezultatów uzyskiwanych na tym szczeblu zależą sukcesy operacyjne i strategiczne.

Dostrzec można jednak przejawy rosnącego zainteresowania powyższą problematyką wśród specjalistów - teoretyków i praktyków wojskowych. W publikacjach traktujących o działaniach taktycznych oprócz rozstrzygających i pomocniczych, rozważane są także działania pokojowe, nazywane zamiennie „działaniami o nowym charakterze, np. w ramach misji pokojowych ONZ”¹⁰. Jednocześnie akcentowana jest potrzeba wszechstronnych przygotowań formacji lądowych do dynamicznych działań w różnych warunkach i sytuacjach.

⁹ B. Balcerowicz – tamże, s. 34.

¹⁰ M. Huzarski, *Zagadnienia taktyki wojsk lądowych*, Toruń 1999, s. 23.

Zagrożenia przede wszystkim kryzysami i konfliktami¹¹, mogą być także rozstrzygane na poziomie taktycznym zgodnie z obecnymi poglądami obowiązującymi w NATO. Może zaistnieć też taka sytuacja, gdzie ekwiwalentny batalion działaniami taktycznymi osiąga cel strategiczny [...] są to elementy sygnalizujące istotne zmiany zachodzące w taktyce¹². *Mimo uznanej zasadności oddzielnego rozważania „działań na rzecz pokoju”, problematyka ta nie została jeszcze wystarczająco zbadana i opracowana, dlatego też, powinna być ona przedmiotem zainteresowania teoretyków i praktyków wojskowych*¹³.

Mając powyższe na uwadze określony został przedmiot badań, który obejmuje teorię i praktykę przygotowania i prowadzenia działań przez zgrupowania taktyczne wojsk lądowych w operacjach wymuszania pokoju. Tak zarysowany przedmiot badań ukazuje jego wielocłonowość i złożony charakter. Badaniami objęto przede wszystkim kwestie militarne dotyczące wojsk lądowych. Na tym tle przedmiotem penetracji naukowej są działania (elementy istotnych zachowań) oraz zgrupowania taktyczne (grupy).

¹¹ W literaturze przedmiotu funkcjonują kryzysy organizacji postrzeganych jako podmioty gospodarcze, kryzysy polityczne systemu władzy sprawowanej w państwie, kryzysy różnorodnych przedsięwzięć prowadzonych na wszystkich płaszczyznach społecznej i państwowej działalności, czy wreszcie kryzysy w stosunkach między państwami lub blokami państw (w tej dziedzinie widać dowolność z jaką konflikty i napięcia o różnej dynamice i różnej skali określane są mianem kryzysu). Należy jednak podkreślić, że chociaż zestawienie pojęcia kryzysu z pojęciem konfliktu ma swoje uzasadnienie, to w takim ujęciu kryzys może być postrzegany jako specyficzna faza konfliktu - jeden z etapów jego rozwoju, do którego może, ale wcale nie musi dojść. W potocznym rozumieniu konflikt o dużym natężeniu lub odpowiednio dużym znaczeniu jest równoznaczny z kryzysem, a to najczęściej oznacza tylko subiektywny i emocjonalny stosunek do tego zjawiska i nie musi być stwierdzeniem obiektywnym. W przypadku nie rozładowania napięcia społecznego (nie usunięcia przyczyn występujących sprzeczności) najczęściej dochodzi do konfliktu społecznego. Różnica między konfliktem a kryzysem (społecznym) zawiera się głównie w tym, że:

- konflikt społeczny to stosunek (stan) między grupami lub klasami społecznymi, wynikający ze sprzeczności ich żywotnych interesów, a także ze sprzeczności wartości i celów uznawanych przez te grupy wyrażający się w działaniach jednej lub dwóch stron, zmierzający do narzucenia swojej woli lub zachowania swego stanu posiadania;
- kryzys społeczny to proces subiektywnie patologiczny, polegający na naruszeniu równowagi w formach życia zbiorowego, spiętrzenie konfliktów i sprzeczności interesów grożących otwartą walką i rozbięciem określonej organizacji

¹² M. Huzarski, Zagadnienia ..., wyd. cyt. s. 11-12.

¹³ Tamże s. 114.

W prowadzonych badaniach uwzględniono także warunki działania¹⁴ rozumiane jako zbiór czynników kształtujących przebieg procesów realizacyjnych i swobodę decyzyjną.

Dokonana ocena warunków działania przesądza o podjęciu lub zaniechaniu działania, rodzaju i skali angażowanych środków i sił oraz sposobów ich wykorzystania. W tym kontekście przewiduje się zastosowanie następujących reguł prakseologicznych:

- włączyć do całości wszystkie elementy niezbędne;
- usunąć wszystko, co nie jest niezbędne;
- uporządkować i spoić składniki tak, aby nie przeszkadzały sobie a wzajemnie się wspomagały¹⁵.

Uwzględniono również poglądy na znaczenie terminu badanie naukowe, które np. według W. Zaczyńskiego, jest „wieloetapowym procesem zróżnicowanych wewnętrznie działań mających zapewnić nam obiektywne, dokładne i wyczerpujące poznanie wybranego wycinka rzeczywistości przyrodniczej, technicznej, społecznej lub kulturowej¹⁶”. W literaturze metodologicznej spotkać można rozmaite schematy postępowania badawczego, różniące się liczbą, rodzajem i kolejnością czynności badawczych oraz rodzajem badań. Natomiast M. Huzarski na podstawie zebranych doświadczeń i dokonanych ocen pod kątem racjonalnego i spójnego podejścia proponuje przyjąć określony układ pozwalający płynnie przeprowadzić procedurę badawczą, w której podkreśla znaczenie głównego problemu badawczego formułowanego po przedmiocie badań¹⁷.

Zakres problemowy niniejszej pracy eksponuje działania lądowych zgrupowań taktycznych w operacjach wymuszania pokoju. Wymaga to oprócz koncepcji

¹⁴ Warunki można podzielić na te, które da się przewidzieć oraz te, których przewidzieć się nie da. Do pierwszych zaliczyć można warunki topograficzno-geograficzne, klimatyczne, linie komunikacyjne, warunki życia i zdrowia, możliwe rejony występowania chorób, rozmieszczenie grup etnicznych, występowanie grup językowych, religie i obyczaje, narodową infrastrukturę rejonu lub jej brak, jak również jej potencjalny wpływ na sąsiednie rejony. Trudne do określenia i przewidzenia warunki środowiska obejmują: mentalność lokalnego społeczeństwa, postrzeganie i ocenianie konfliktu w aspekcie lokalnym, narodowym i międzynarodowym, poziom i prawdopodobieństwo eskalacji konfliktu. Warunki te mogą w zdecydowany sposób wpływać na prowadzenie działań militarnych oraz umożliwiają prawidłowo rozwiązywać pojawiające się problemy, dlatego właściwa ich ocena, wymaga dokładnych studiów historii regionu oraz podłoża i charakteru konfliktu.

¹⁵ T.Kotarbiński, *Traktat o dobrej robocie*, Ossolineum, Warszawa 1982, wyd. siódme, s. 186, 189.

¹⁶ W. Zaczyński, *Praca badawcza nauczyciela*, WSiP, Warszawa 1995, s. 9.

¹⁷ M.Huzarski, *Wpływ nowych wyzwań i zagrożeń na zmiany w taktyce wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2002, s. 5.

organizacyjno-funkcjonalnej opracowania także zarysu teorii problemu, wychodząc naprzeciw znacznemu zapotrzebowaniu na całościowe ujęcie tej problematyki.

Przy tak nakreślonym przedmiocie badań, w przyjętej procedurze priorytetowe znaczenie przypisano głównemu problemowi badawczemu. Warunkuje on rozpoczęcie i przebieg procesu badań naukowych.

Wskazanie jest zatem przedstawienie w tym miejscu kilku poglądów na istotę tego zamierzenia proceduralnego. Np. S. Nowak uważa, że „problem badawczy to tyle, co pewne pytanie lub zespół pytań, na które odpowiedzi ma dostarczyć badanie”¹⁸. Natomiast J. Peter problem badawczy traktuje jako „swoiste pytanie, określające jakość i rozmiar pewnej niewiedzy (pewnego braku w dotychczasowej wiedzy) oraz cel i granicę pracy naukowej”¹⁹.

Z kolei według M. Łobockiego problemy badawcze są to: „pytania, na które szukamy odpowiedzi na drodze badań naukowych”²⁰. Mogą dotyczyć właściwości faktów i zjawisk (pytania o wartości zmiennych), bądź też, zachodzących pomiędzy nimi zależności (pytania o związki między zmiennymi). Problem badawczy może mieć postać pytań rozstrzygnięcia (z partykułą czy) lub pytań dopełnienia (otwartych lub zamkniętych), które mogą zawierać kilka odpowiedzi²¹. Wskazaniem jest, aby pytanie dopełnienia zostało przekształcone w zbiór pytań rozstrzygnięcia.

Według Ch. Frankfort-Nachmiasa problem badawczy to bodziec intelektualny wywołujący reakcję w postaci badań naukowych²². Aby problem badawczy był empirycznie uzasadniony, musi zostać w sposób jasny i dokładny sformułowany. Brak jasności i dokładności może prowadzić do niejasnych wyników, które mogą być sprzecznie interpretowane²³.

Problemem badawczym przyjętym w rozprawie jest obiektywny i uświadomiony stan niewiedzy dotyczący interesującego nas faktu, zjawiska czy procesu, wymagający rozwiązania metodami naukowymi. Jeżeli w tych warunkach wyrażamy chęć i podejmujemy próbę naukowego rozwiązania problemu, to wówczas

¹⁸S. Nowak, Metodologia badań socjologicznych, Warszawa 1979, s.214.

¹⁹J. Peter, Ogólna metodologia pracy naukowej, Wrocław-Warszawa 1967, s.67.

²⁰M.Łobocki, Metody badań naukowych, PWN, Warszawa 1978, s.56.

²¹M. Łobocki, Tamże, s. 60.

²²Ch.Frankfurt-Nachmias, D.Nachmias, Metody badawcze w naukach społecznych, Zysk i S-ka Wydawnictwo, Poznań 2001, s.67.

²³Tamże, s.68.

kształtuje się sytuacja problemowa, która stanowi punkt wyjścia logicznie uporządkowanego procesu badawczego. Należy podkreślić, iż „... istotą każdej sytuacji problemowej w nauce jest sprzeczność występująca między dotychczas nagromadzoną wiedzą, a określonymi faktami, zjawiskami...”²⁴.

Powyższe uwarunkowania i stan wiedzy o przedmiocie badań pozwoliły określić **główny problem badawczy** i wyrazić go w formie pytania:

Jak powinny działać zgrupowania taktyczne wojsk lądowych, aby uzyskać możliwie najwyższą skuteczność w osiągnięciu celów operacji wymuszania pokoju?

Rozwiązanie tak sformułowanego głównego problemu badawczego wymagało uzyskania odpowiedzi na następujące pytania szczegółowe:

- 1) Jak rozwijała się teoria prowadzenia operacji wymuszania pokoju ?
- 2) Czy w operacji wymuszania pokoju można wyróżnić jej etapy i określić ich charakter ?
- 3) Jaka jest specyfika koncepcji tworzenia i działań zgrupowań taktycznych wojsk lądowych w operacji wymuszania pokoju ?
- 4) Jakie zadania mandatowe są najczęściej wykonywane przez zgrupowania taktyczne w operacjach wymuszania pokoju ?
- 5) Jakie sposoby działania zgrupowań taktycznych wojsk lądowych stwarzają lepsze możliwości wykonania postawionych im zadań ?
- 6) Jaki jest pożądany skład organizacyjny lądowych zgrupowań taktycznych uczestniczących w operacjach wymuszania pokoju ?
- 7) W jaki sposób organizować przygotowanie zgrupowań taktycznych wojsk lądowych do działań w operacjach wymuszania pokoju ?

Rozwiązanie powyższych problemów częściowych pozwoli uzyskać odpowiedź na pytanie głównego problemu. Zachowane zostaną przy tym odpowiednie relacje logiczne i merytoryczne między pytaniami szczegółowymi a tytułami i treściami rozdziałów, które zawierają rezultaty badań przeprowadzonych z zamiarem rozwiązania problemów częściowych.

²⁴Wiśniewski i in. „Metodyka wojskowych badań naukowych, Warszawa 1983, s.169.

1.2. Cele i hipotezy

Zachowując przyjętą kolejność założeń metodologicznych przedstawione zostaną obecnie cele rozprawy, jakie zamierza się osiągnąć.

Celem poznawczym – jest uzupełnienie i wzbogacenie teorii taktyki wojsk lądowych w części dotyczącej udziału lądowych zgrupowań taktycznych w operacjach wymuszania pokoju.

Celem utylitarnym – jest opracowanie materiału ujmującego kwestie przygotowania i prowadzenia działań przez zgrupowania taktyczne, który może być wykorzystany w szkoleniu dowództw, sztabów i wojsk oraz w procesie dydaktycznym uczelni wojskowych.

Po określeniu problemów, celów, logiczną konsekwencją jest przewidywanie hipotetyczne finalnych rezultatów. Wstępne czynności procedury badawczej polegające na zapoznaniu się z obecnym stanem wiedzy obejmującej interesującą nas problematykę, a także zmieniających się uwarunkowań generujących wiele przesłanek i przyczyn dokonywania wieloaspektowych analiz i ocen, pozwoliły sformułować ogólny zarys przewidywanych rezultatów badań i wyrazić je w postaci **hipotezy roboczej**.

W trakcie formułowania hipotez starano się, aby spełniły one trzy podstawowe warunki:

- a) Były jasno sformułowane, przez co umożliwiały, przyjmowanie odpowiednich kierunków sprawdzenia ich prawdziwości. Szczególnie przydatna w tym przypadku okazała się literatura przedmiotu oraz opinie ekspertów.
- b) Były konkretne, wskazując na przewidywane związki pomiędzy zmiennymi oraz warunków w jakich te związki zachodzą.
- c) Były sprawdzalne za pomocą dostępnych metod badawczych.

Przypuszczenie rozwiązania problemu głównego wyrażają niżej przedstawione treści hipotezy roboczej.

Aby zapewnić możliwie najwyższą skuteczność w operacjach wymuszania pokoju, lądowe zgrupowania taktyczne powinny szybko opanować i przejąć kluczowe obszary oraz obiekty w rejonie konfliktu, rozdzielić zwaśnione strony

uczestniczące w konflikcie oraz izolować i zneutralizować ich walczące frakcje prowadzące działalność rebeliancką.

Podstawą prowadzenia działań powinno być użycie dobrze wyszkolonych i wyposażonych sił bojowych, relatywnych do zadań, posiadających zdecydowaną przewagę w możliwościach bojowych oraz dążenie do zminimalizowania strat i zniszczeń powstałych w wyniku tych działań. Celem finalnym winno być zmuszenie lub przekonanie walczących stron do współpracy na zasadach określonych w porozumieniach pokojowych i zawartych w mandacie operacji.

Przewidywany ogólny zarys rozwiązań problemów szczegółowych obrazują następujące hipotezy:

Operacje wymuszania pokoju mają swoje źródła w działaniach antyrebelianckich prowadzonych przez dawne państwa kolonialne, takie jak Wielka Brytania, Francja, czy też Holandia. Wraz z pojawieniem się konfliktów o coraz bardziej brutalnym charakterze, operacje utrzymania pokoju przestały spełniać oczekiwania, stąd pojawiła się potrzeba operacji wymuszania pokoju.

W operacji wymuszania pokoju podobnie jak w operacjach wojennych można wyróżnić etapy ich prowadzenia: przygotowanie, przegrupowanie do rejonu, prowadzenie działań, zakończenie działań i wyjście z rejonu. Charakter oraz czas trwania każdego z wymienionych etapów zależą będzie od sytuacji w rejonie konfliktu oraz reakcji stron konfliktu.

3. Zgrupowania taktyczne w celu zdobycia zaufania lokalnej społeczności muszą integrować rzeczywiste fakty w planowaniu i prowadzeniu działań. Działania zgrupowań powinny być postrzegane jako neutralne i bezinteresowne. Umacniając współpracę z cywilnymi organizacjami, wspierając je w realizowaniu oraz zabezpieczeniu działań w ramach pomocy humanitarnej oraz budowanie pozytywnej opinii w mediach, tworzone zgrupowania przyczyniają się do przejęcia moralnej inicjatywy w rejonie operacyjnym oraz w całej operacji. Prowadzenie walk, które w wielu sytuacjach może okazać się niezbędne, ma szczególny charakter, a zasady użycia siły powinny być rygorystycznie przestrzegane, bardziej niż w działaniach wojennych.

4. Celem działania lądowych zgrupowań taktycznych w operacjach wymuszania pokoju jest przede wszystkim zmuszenie jednej lub wszystkich stron konfliktu do podporządkowania się odpowiednim regułom postępowania. Podstawowym zadaniem powinno być powstrzymanie terroru, łamania praw człowieka, ludobójstwa, czystek etnicznych, upadku państwowości. W zależności od celu i otrzymanego mandatu siły pokojowe mogą wykonywać jedno lub więcej zadań, do których można zaliczyć:
- działania przywracające prawo i porządek oraz stabilizujące sytuację;
 - ochrona działań humanitarnych i praw człowieka;
 - powstrzymywanie konfliktu;
 - siłowe rozdzielanie wrogich stron konfliktu;
 - ustanowienie i nadzór nad ochranianym rejonem.
5. Sposób działania zgrupowań taktycznych będzie zależał od stanu zgody²⁵ walczących stron konfliktu. Można założyć, że w wielu przypadkach będzie on odpowiadać warunkom prowadzenia działań bojowych zorientowanych na użycie sił i środków. W tej sytuacji zgrupowania taktyczne mogą prowadzić szeroki zakres działań - od pokazu siły o małej gwałtowności, do zamierzonych i przygotowanych działań defensywnych oraz ofensywnych.
6. Hipotetyczne przewidywania wskazują na potrzebę zmian w teorii tworzenia zgrupowań taktycznych wojsk lądowych przewidzianych do działania w operacjach wymuszania pokoju. Podstawowym wyznacznikiem tych zmian powinny być zadania zgrupowań oraz warunki ich wykonywania. Każdorazowa odmienność uwarunkowań i stawianych celów stwarza stosowne trudności w wypracowaniu uogólnionych zasad ich organizowania.
7. Możliwość racjonalizacji procesu przygotowania składu osobowego lądowych zgrupowań taktycznych uzależnione jest od:
- podwyższenia poziomu przygotowania dydaktycznego kadry,

²⁵ Operacje utrzymania pokoju zależą w zasadzie od zgody i porozumienia stron konfliktu. Nieco inaczej przedstawia się ten problem w Operacjach Wymuszania Pokoju, gdzie poziom zgody jest zdecydowanie niższy, bądź nie ma go w ogóle. Zgoda na szczeblu taktycznym wynika przede wszystkim z rozwoju sytuacji lokalnej - i jak stwierdzono na podstawie doświadczeń - jest wzmacniana przez miejscową opinię publiczną. Widać więc, że zgoda może być przedmiotem częstych zmian, w wyniku których zdefiniowanie jej może okazać się bardzo trudne.

- doskonalenia programów szkolenia,
- zmian w obecnych dokumentach normatywnych i programowych dotyczących nauczania i szkolenia.

1.3. Metody, techniki i narzędzia badawcze

Dążenie do rozwiązania wymienionych powyżej problemów i osiągnięcia celów rozprawy, implikują dobór określonych metod badawczych i decydują o charakterze przyjętego postępowania metodologicznego. Wskazane jest zatem dokonanie w tym miejscu pewnych wyjaśnień teoretycznych.

Metodą badań nazywamy „...powtarzalny i skuteczny sposób rozwiązywania ogólnego problemu badawczego”²⁶. Z przedstawionej definicji wynika, że metodą nazwać można tylko powtarzalny sposób postępowania, w którym można posłużyć się w wielu badaniach, a nie tylko w jednym.

Pod pojęciem metody badawcze, rozumie się: *pewne typowe i powtarzalne sposoby zbierania, analizy i interpretacji danych empirycznych, służące do uzyskania maksymalnie zasadnych odpowiedzi na pytania problematyki badawczej*²⁷. Metodą można również nazwać: *(...) sam tok operacji przy stawianiu zagadnień, ich rozwiązywaniu oraz uzasadnianiu i systematyzowaniu odpowiedzi, bądź także zespół przyjętych jako ramy lub wytyczne badania(...)*²⁸.

Wychodząc z powyższych definicji, można przyjąć, że metoda badań jest to *sposób podejścia oraz całokształt operacji powtarzających się, które prowadzą do zdobycia informacji o rzeczywistości, do rozwiązania określonego problemu*²⁹.

Zaprezentowane wcześniej treści głównego i szczegółowych problemów badawczych, a także celów nakreślonych do osiągnięcia, wymagało zastosowania wielu, zarówno empirycznych, jak i teoretycznych metod badawczych.

Przy ich doborze autor dążył do uzyskania wartościowych wyników, na możliwie najwyższym poziomie wiarygodności naukowej.

²⁶ S. Nowak (red.). *Metody badań socjologicznych, wybór tekstów*, Warszawa 1965, s. 13

²⁷ S. Nowak, *Metodologia badań społecznych*, Warszawa 1985, s. 46.

²⁸ S. Kamiński, *Nauka i metoda*, Lublin 1992, s. 202.

²⁹ W. Bańka, *Wstęp do metodologii badań społecznych w wojsku*, Warszawa 1986, s. 138

A/ Metody empiryczne

Obserwacja naukowa - jako podstawowa i najbardziej powszechna metoda badań empirycznych występowała na różnych etapach procesu badawczego. Stosowana była w ramach dotychczasowej praktyki dowódczej i dydaktycznej autora, umożliwiając przeanalizowanie wielu faktów, zjawisk i zdarzeń istotnych dla podjętej tematyki rozprawy. Szczególną rolę odgrywała zwłaszcza we wstępnej fazie badań. Wyniki obserwacji pozwoliły wzbogacić i dowartościować treść pracy, stanowiąc ważne dopełnienie zastosowanej formuły metodologicznej.

Podstawową zaletą obserwacji jest jej bezpośredniość. Pozwala ona na studiowanie zachowań w trakcie ich trwania. Badacz nie musi pytać ludzi o ich własne zachowania i działania innych. Może po prostu obserwować zachowania poszczególnych osób, grup. To z kolei pozwala badaczowi na zbieranie danych bezpośrednich i zapobiega oddziaływaniu czynników stojących pomiędzy nim a przedmiotem badań.

Badanie opinii (sądów) - metoda ta została sprowadzona do formy wywiadu eksperckiego oraz ankietowania. Celem tych badań było uzyskanie materiału faktograficznego dotyczącego problematyki działań w operacjach wymuszania pokoju. Dostarczyła ona również szeregu cennych informacji wykorzystanych w dalszym postępowaniu badawczym.

Wynikiem zastosowania tej metody było uzyskanie danych o:

- poglądach, postawach i oczekiwaniach respondentów;
- wnioskach i postulatach badanych dotyczących interesującej problematyki;
- charakterystyce badanej zbiorowości.

W metodzie ankietowania posłużono się kwestionariuszem ankiety (załącznik 1.1). Natomiast w metodzie wywiadu eksperckiego wykorzystano kwestionariusz wywiadu (załącznik 1.4 i 1.5).

Modelowanie, które jest ściśle związane z rozumieniem teorii jako systemu pojęciowego. W naukach społecznych modele mają raczej postać symboliczną aniżeli fizyczną. Oznacza to, że cechy charakterystyczne zjawisk empirycznych, włączając w to ich składowe oraz powiązania między nimi, są odtwarzane poprzez logiczne

uporządkowanie pojęć. I tak modelem w naukach społecznych jest abstrakcyjne przedstawienie rzeczywistości w taki sposób, aby uporządkować i uprościć nasze spojrzenie na daną rzeczywistość poprzez utworzenie podstawowych cech charakterystycznych³⁰. Charakterystycznym sposobem konstrukcji modeli jest metoda abstrakcji, pewne elementy sytuacji mogą zostać rozmyślnie pominięte, gdyż są traktowane jako nieistotne. Stworzony w ten sposób uproszczony opis sytuacji może okazać się użytecznym przy jej analizowaniu oraz w celu jej zrozumienia. Model zatem to reprezentacja rzeczywistości. Opisuje on te cechy świata rzeczywistego, które według naukowców, mają największy związek z badanym problemem. Model pozwala wyeksplikować istotne związki między tymi cechami, a także budować empirycznie sprawdzalne twierdzenia dotyczące natury tych związków³¹.

Jako, że w rozprawie podjęto się wypracowania określonych działań zgrupowań taktycznych w stosunku do zachowań stron konfliktu, postanowiono w tym celu zaadaptować i zmodyfikować model wdrażania polityki sformułowany przez Thomasa Smitha, który spełniał określone wymagania.

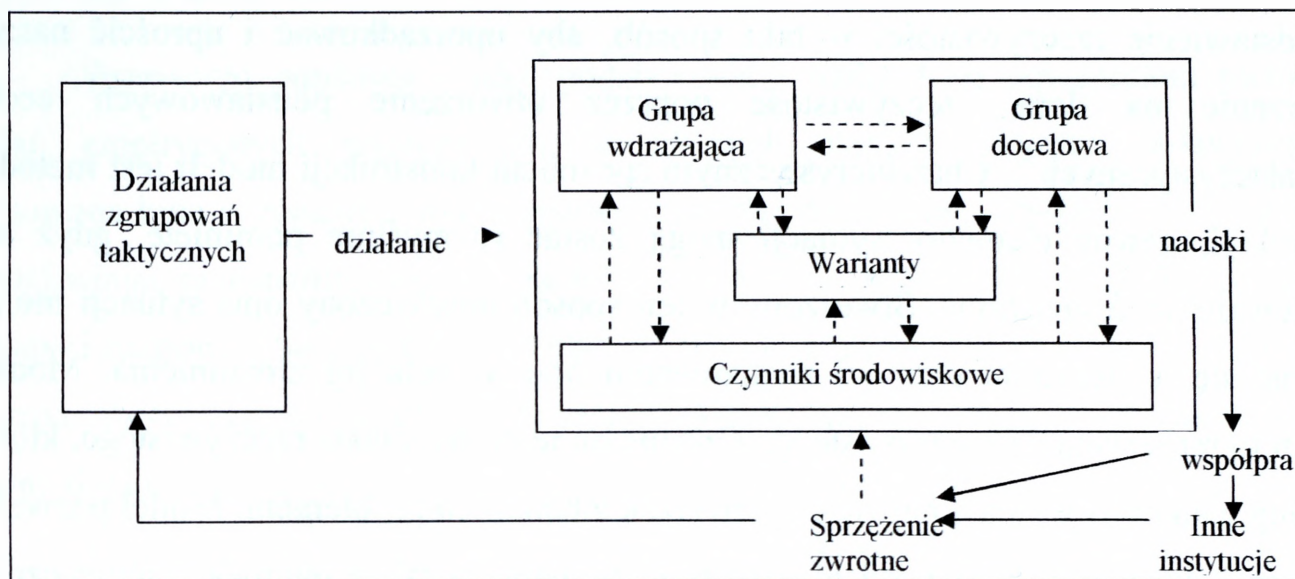
W modelu tym abstrahuje się od określonych aspektów procesu wdrażania, a skupia się na czterech (na potrzeby rozprawy zmodyfikowanych) jego składowych:

1. Określonych schematach działania tj. zasadach użycia siły, modelach postępowania przyjętych w mandacie operacji.
2. Grupie docelowej definiowanej jako grupa osób zobowiązanych do przyjęcia schematów działania, w naszym przypadku są to elementy stron konfliktu.
3. Grupie, której zadaniem jest wdrożenie określonych zachowań. W naszym przypadku są to zgrupowania taktyczne, które muszą sprostać określonym wymaganiom.
4. Czynnikiem środowiskowych, na które wpływa działanie zgrupowań taktycznych, ale również one oddziałują na zgrupowania taktyczne. Chodzi tu między innymi o opinię publiczną oraz różne specyficzne grupy interesu.

Te cztery komponenty i zakładane między nimi relacje przedstawia rysunek 1.2.

³⁰ Chava Frankfurt-Nachmias, *Metody badawcze w naukach społecznych*, Zysk i S-ka Wydawnictwo, Poznań 2001, s.59.

³¹ Tamże, s.60.

Rys. 1.2. Model zachowań zgrupowań taktycznych
 Źródło: Na podstawie Ch. Franfort-Nachmias, *Metody badawcze...*, s. 65.

Modelowanie z wykorzystaniem techniki komputerowej zastosowano w celu uzyskania przewidywanego wyniku działań zgrupowań taktycznych w warunkach zbliżonych do panujących w byłej Jugosławii. Przyjęto trzy różne sposoby reakcji zgrupowań taktycznych na sytuację problemową.

- a. Brak działania
- b. Działania polegające na zabezpieczeniu przed dalszym rozprzestrzenianiem się sytuacji problemowej, ale nie angażujące metod siłowego wymuszania
- c. Działania polegające na zastosowaniu silniejszych środków wymuszania i zastraszania.

Wyniki badań pozwoliły wyciągnąć wnioski dotyczące czasu potrzebnego na opanowanie powstałej sytuacji oraz reakcji strony przeciwnej. Do przeprowadzenia symulacji wykorzystano program komputerowy DEXES.

Metoda badania dokumentów tzw. wtórna analiza danych.

Coraz częściej badacze zbierają dane zebrane już przez innych badaczy dla celów innych niż te przez nich realizowane.

Wtórna analiza danych odwołuje się zatem do wyników uzyskanych na podstawie analizy danych zbieranych przez innych³². Zdaniem Frakforta-Nachmiasa istnieją trzy podstawowe powody, dla których rośnie zainteresowanie wykorzystywaniem danych wtórnych. Pierwszy to powód natury ogólnej, gdyż dane wtórne mogą być jedynymi dostępnymi danymi dla określonych problemów badawczych. Dzięki źródłom wtórnym można lepiej zrozumieć kontekst historyczny, opisać i wyjaśnić zmiany. Dane wtórne można również wykorzystać do celów porównawczych. Drugi powód jest natury metodologicznej, gdzie i w tym przypadku można wskazać wiele zalet. Po pierwsze, dane wtórne, jeżeli są rzetelne i dokładne, stwarzają możliwość replikacji. Wyniki badań cieszą się większym zaufaniem, jeżeli powtórzyły się w wielu badaniach. Zamiast osobistego prowadzenia wielu badań badacz może, w połączeniu z własnymi danymi, wykorzystać dane zebrane przez innych. Po drugie, analiza danych wtórnych może poprawić jakość pomiaru przez rozszerzenie zakresu zmiennych niezależnych. Powód trzeci korzystanie z danych już istniejących jest zdecydowanie tańsze, niż zbieranie danych nowych. Podobnie jak w przypadku innych metod badawczych, wtórna analiza danych ma również swoje ograniczenia do których można zliczyć: często jedynie w przybliżeniu odpowiadają one danym, jakie chciałoby się wykorzystać w procesie testowania hipotez, dostęp do danych dotyczących badanych zmiennych, niewystarczające informacje na temat sposobu zebrania danych.

Biorąc pod uwagę powyższe uwagi autor poszukując danych zastosował się do następujących wskazówek:

1. Określił swoje potrzeby: sprawdził indeksy rzeczowe w bibliotekach elektronicznych dostępnych poprzez Internet i określił odpowiednie podstawowe terminy.
2. Zaznajomił się: przeszukał dostępne indeksy, katalogi i dane, a także informacje publikowane przez różne instytucje, które mogą posiadać interesujące dane. Wykorzystano w tym celu przeglądarki internetowe ogólne, jak też przypisane danym zbiorom i katalogom.

³² Norval Lenn zauważył, że „właśnie zachodzi niemal rewolucyjna zmiana w badaniach sondażowych (badania opinii). Jeszcze niedawno dane z sondaży były analizowane przede wszystkim przez osoby prowadzące te sondaże. Teraz zaś obserwuje się silną tendencję do rozdzielenia planu sondażu od analizy danych”, Chava Frankfurt-Nachmias, *Metody badawcze...*, s.322.

3. Nawiązał kontakty: z osobami znającymi oraz posiadającymi materiały archiwalne.
4. Nawiązał kolejne kontakty: prosząc o weryfikację uzyskanych informacji.
5. Przeprowadził analizę podstawową i analizy dodatkowe, jeżeli była potrzeba zbierał dodatkowe dane.

B/ Metody teoretyczne

Analiza – materiałów źródłowych i opracowań dotyczących przedmiotu pracy, umożliwiła uporządkowanie, przetworzenie, a także wyeksponowanie i wyjaśnienie prawidłowości oraz istoty badanej problematyki. Analiza jako zdolność umysłu do operacyjnego rozdzielania na części interesującego nas zjawiska legła u podstaw sprecyzowania problemów naukowych i wysunięcia hipotezy roboczej. Pogłębiła również wiedzę autora w obszarze złożonej problematyki badawczej oraz pozwoliła na wykreowanie teoretycznej podbudowy dociekań.

Synteza – nieodłącznie związana z analizą, umożliwiała łączenie w całość wyodrębnionych i zbadanych w toku analizy faktów. Dostarczyła ona istotnej i głębokiej wiedzy o przedmiocie badań. Dzięki syntezie sformułowano problemy, skonstruowano hipotezę, a także dokonano opisu wyników prowadzonych badań.

Porównanie – jest logiczną metodą badawczą polegającą na ustaleniu podobieństw i różnic między badanymi przedmiotami i zjawiskami. Zastosowanie tej metody pozwoliło na wykrycie podobieństw i odmienności w przedmiocie badań. Wykorzystano ją również do interpretacji nowych faktów poprzez konfrontację wiedzy nowej (powstałej z empirii) z wiedzą istniejącą.

Analogia i uogólnienie – ta metoda posłużyła do łączenia (syntezy) faktów empirycznych na zasadzie stwierdzenia ich podobieństwa pod jakimś względem. Umożliwiła wykrywanie przyczyn stwierdzonych cech i zjawisk powtarzalnych, a także pozwoliła na tworzenie praw empirycznych i dokonania klasyfikacji zjawisk.

Indukcja i redukcja – metoda indukcyjna pozwoliła na wyprowadzenie uogólnień z faktów jednostkowych (od szczegółu do ogółu). Stanowiła podstawę przy formułowaniu i weryfikacji hipotezy roboczej, a w konsekwencji umożliwiła tworzenie nowych twierdzeń i wniosków. W badaniach zastosowano indukcję

enumeracyjną - niepełną, gdzie wnioskowanie przebiegło w relacji przesłankowo-wniosek. Metoda redukcji polegała na tym, że znamy wniosek, a zastanawiamy się co było przyczyną danego zjawiska. Wnioskowanie w tej metodzie przebiegło w relacji wniosek-przesłanka. Metody indukcji i redukcji, mimo że nie zapewniają 100-procentowej pewności wnioskowania, to dawały jednak wystarczająco wysokie prawdopodobieństwo.

Metody statystyczne – zadaniem metod statystycznych w procesie badań jest m.in. określenie, na ile pewne fakty i prawidłowości zaistniały wskutek wystąpienia przyczyn głównych³³. Zastosowanie metod statystyczno-matematycznych do rozwiązania złożonych problemów badawczych napotyka zwykle znaczne trudności. Wynika to z dominacji cech (właściwości) jakościowych badanych zjawisk, zdarzeń i faktów. Stąd też niektóre cechy jakościowe poddano kwantyfikacji, to znaczy sprawdzono je pośrednio do wyrazu liczbowego, przypisując każdemu z nich właściwe gradacje ilościowe. Do określenia siły związku między dwiema zmiennymi zastosowano współczynnik Cramera³⁴. Do obliczenia jego wartości zastosowano komputerową technikę obliczeniową, korzystając z programu „Statistica”³⁵.

W badaniach użyto następujących skal pomiarowych:

- skalę nominalną – składającą się z symboli wskazujących na przynależność przedmiotów, osób, rzeczy, zjawisk, klas jakościowych (np. pytania metryczkowe w kwestionariuszach ankiety);

- skalę rangową (porządkową) – składającą się z symboli, które przedstawiają przedmioty, zdarzenia, osoby według ustalonej kolejności.

Posłużono się dopuszczalnymi dla obu skal statystykami: liczebności i procentów, a wyniki obliczeń zawiera załącznik 1.2.

W poniższej tabeli autor przedstawił wykaz zasadniczych metod stosowanych podczas rozwiązywania poszczególnych problemów badawczych (tab. 1.1.).

³³ C. Lewicki, Zbiór zadań ze statystyki dla pedagogów, Rzeszów 1996, s.9.

³⁴ Tamże, s.259.

³⁵ Statistica for Windows, StartSoft Inc, Kraków 1998.

Problemy badawcze	Metody badawcze
1. Jak rozwijała się teoria prowadzenia operacji wymuszania pokoju ?	<ul style="list-style-type: none"> • analiza dokumentów i literatury; • synteza; • porównanie; • indukcja i redukcja.
2. Czy w operacji wymuszania pokoju można wyróżnić jej etapy i określić ich charakter ?	<ul style="list-style-type: none"> • analiza dokumentów normatywnych; • badania opinii. • synteza; • porównanie; • indukcja i redukcja.
3. W czym tkwi specyfika tworzenia koncepcji działań lądowych zgrupowań taktycznych w operacji wymuszania pokoju ?	<ul style="list-style-type: none"> • badania opinii; • obserwacja; • analiza dokumentów normatywnych; • synteza; • porównanie.
4. Jakie zadania mandatowe są najczęściej wykonywane przez lądowe zgrupowania taktyczne w operacjach wymuszania pokoju ?	<ul style="list-style-type: none"> • analiza dokumentów i literatury; • synteza; • obserwacja
5. Jakie sposoby działania dają lądowym zgrupowaniom taktycznym największe możliwości wykonania postawionych im zadań ?	<ul style="list-style-type: none"> • analiza dokumentów i literatury; • synteza; • modelowanie. • obserwacja
6. W jaki sposób racjonalizować przygotowanie lądowych zgrupowań taktycznych do realizacji działań w operacjach wymuszania pokoju ?	<ul style="list-style-type: none"> • analiza dokumentów i literatury; • badania opinii.
7. Jakie są pożądane cechy organizacyjno-strukturalne lądowych zgrupowań taktycznych uczestniczących w operacjach wymuszania pokoju ?	<ul style="list-style-type: none"> • analiza dokumentów i literatury • synteza; • porównanie; • badania opinii.

Tabela 1.1. Wykaz metod zastosowanych podczas rozwiązywania problemów badawczych

C/ Techniki i narzędzia badawcze

Przez *techniki badań* należy rozumieć kompleks sposobów zbierania materiału naukowego (danych) opartych na wytycznych prakseologicznych. Są to konkretne środki działania lub konkretne wskazówki posługiwania się tymi środkami – wiele z nich może znaleźć zastosowanie w różnych metodach. Techniki badań to swoisty rodzaj instrukcji, która określa np. jak prowadzić ankietowanie, wywiad, testowanie

itp., a zatem są to sposoby zdobywania szczegółowych informacji o przedmiocie badań³⁶.

Narzędzia badawcze to różnorodne środki techniczne i dokumenty stosowane w badaniach, np. magnetofon, kamera video, aparat fotograficzny, kwestionariusz ankiety, arkusz obserwacji itp.

Podczas prowadzenia badań wykorzystano następujące **techniki badań**:

Technika analizy dokumentów – każdy dokument, rozpatrywany za pomocą tego rodzaju techniki, posiada dla badacza wartość niepowtarzalną. Stara się on znaleźć w nim zwłaszcza odzwierciedlenie indywidualnych właściwości charakterystycznych dla analizowanego wytworu i jego twórcy. Czyniono tak, polegając przeważnie na własnej intuicji i wyczuciu. Stąd też techniki te mają wyraźnie subiektywny charakter. Polegają głównie na dowolnej interpretacji danego dokumentu przez poszczególnego badacza. Fakt ten znacznie utrudnia, a niekiedy wręcz uniemożliwia wszelkie intersubiektywne sprawdzanie końcowego wyniku przeprowadzonej interpretacji (analizy)³⁷. Z punktu widzenia zakresu badania dokumentu uznaje się, że mają one charakter wewnętrzny i zewnętrzny³⁸. Analiza wewnętrzna polega na dokładnym poznaniu treści dokumentu, właściwym ich rozumieniu i wyjaśnieniu, w tym także na wyodrębnieniu z kontekstu składników pierwszoplanowych, myśli przewodnich i istniejących między nimi wzajemnych więzi. Warto podkreślić, że jest to najbardziej istotny rodzaj analizy, pozwalający uzyskać badaczowi wymierne rezultaty badawcze. Z kolei analiza zewnętrzna dokumentu jest uzupełnieniem analizy wewnętrznej. Polega na ustaleniu czasu, warunków i okoliczności, w jakich powstał dokument, a także jego identyfikacji z autorem i adresatem, dla którego został sporządzony, czy też ewentualnego jego wpływu, jaki wywarł na bieg określonych wydarzeń³⁹.

Techniki obserwacyjne – do tego typu technik zaliczamy zarówno obserwację uczestniczącą⁴⁰, w której badacz aktywnie uczestniczy w procesach i zjawiskach podlegających badaniu, jak i otwartą, gdzie z kolei dokonuje się obserwacji, pozostając na zewnątrz rozgrywanych wydarzeń. Może przyjąć również postać

³⁶ C. Lewicki, *Zbiór zadań ze statystyki dla pedagogów*, Rzeszów 1996, s.139.

³⁷ M. Łobocki, *Metody badań pedagogicznych*, Warszawa 1978, s. 237-240.

³⁸ Z. Zaczyński, *Praca badawcza nauczyciela*, Warszawa 1968, s. 176.

³⁹ Tamże, s. 177.

⁴⁰ T. Pilch, *Zasady badań pedagogicznych*, Warszawa 1998, s. 78.

obserwacji kontrolowanej, jak i niekontrolowanej. Ich cechą specyficzną jest to, że badani są jedynie przedmiotem obserwacji. Badacz sam czyni spostrzeżenia o badanych. Sprawą zasadniczą w posługiwaniu się tą techniką obserwacyjną jest umiejętność rozumienia tego, co jawi się uszom i oczom badacza⁴¹.

Techniki oparte na wzajemnym komunikowaniu się badacza z respondentami – do tego typu technik zaliczamy wszystkie formy wywiadu, ankiety oraz sposoby zdobywania pisemnych niestandardowych wypowiedzi. Techniki te ze względu na rodzaj pośrednictwa między badaczem a respondentem oraz ich zastosowanie w procesie badawczym możemy podzielić na:

- *pośrednie* – zalicza się do nich różne formy ankiet i sposoby zdobywania niestandardowych wypowiedzi. Zaletą tych technik jest to, że zachowania respondenta nie są modyfikowane obecnością osoby drugiej. Wadą zaś, że badacz nie ma możliwości ustalenia, w jakich warunkach odbywało się udzielanie informacji (np. czy nie było wpływu osób trzecich). W przypadku wątpliwości respondenta mogą wystąpić również odpowiedzi niejednoznaczne i nie ma też sposobności do ich uściślenia.

Ankieta pocztowa (poczty elektronicznej) została zastosowana ze względu na to, że badane osoby były rozproszone na dużym obszarze geograficznym tj. Europy i Stanów Zjednoczonych. Posługiwanie się ankietą pocztową obniża błąd stroniczości, którego źródłem mogą być indywidualne cechy ankietera. Nieobecność ankietera również przyczynia się do zwiększenia poczucia anonimowości przez respondenta. Do jej wad można zaliczyć brak możliwości sondowania respondentów, brak możliwości kontrolowania, kto wypełnia ankietę, niski odsetek odpowiedzi. W celu zwiększenia ilości zebranych danych zastosowano tzw. metodę kompletnego planu polegającą przede wszystkim na przypominaniu.

- *bezpośrednie* – w ich zakres wchodzi wszelkie odmiany wywiadu. Pozwalają one uniknąć wad technik opartych na pośrednim komunikowaniu się, ale sprzyjają pojawieniu się niebezpieczeństwa wpływu ankietera (badacza) na rodzaj uzyskiwanych informacji.

⁴¹ Soloma L., *Metody i techniki badań socjologicznych*, Olsztyn 1995, s. 45-46.

Wywiad według ustruktrowanego planu jest zaliczany do najmniej elastycznych form wywiadu osobistego. Posłużono się tego rodzaju planem, aby mieć pewność, że zróżnicowanie odpowiedzi można przypisać rzeczywistym różnicom między respondentami. Opierając się na trzech podstawowych założeniach metoda ta pozwoliła zmniejszyć ryzyko uzależnione od sposobu formułowania pytań. Przyjęto mianowicie, że respondenci posługują się wystarczająco podobnym słownictwem, co pozwoliło na formułowanie pytań mających takie samo znaczenie dla każdego z nich. Wszystkie pytania sformułowano w takiej postaci, która jest jednakowo czytelna dla wszystkich respondentów. Aby znaczenie każdego pytania było identyczne dla wszystkich respondentów zachowało identyczny kontekst, przestrzegano kolejności zadawania pytań.

Wywiad ogniskowany, który charakteryzował się tym, że odbywał się z udziałem tych respondentów, których wiadomo, że mieli określone doświadczenia. Odwoływał się do sytuacji, które były analizowane przed rozpoczęciem wywiadu. Plan wywiadu zawierał tematy istotne z punktu widzenia hipotez badawczych i skupiający się na tych doświadczeniach badanych osób, które dotyczyły badanej sytuacji. Wywiad ten był na tyle swobodny, że pozwalał na zmianę kierunków rozmów, i na tyle standaryzowany, że pozwalał uchwycić wyraźne wzorce. Wcześniejsza analiza materiałów pozwoliła wychwycić brak spójności danych oraz pomijania tych informacji, które mogły okazać się istotne z punktu widzenia problemu badawczego.

Najbardziej swobodną formą wywiadu osobistego, który został wykorzystany był wywiad nieukierunkowany (nieustruktrowany). W tym przypadku stawiano pytania, nie kierując się wcześniej przygotowanym planem, ani nie zadając ich w ustalonej kolejności. Zachęcano natomiast osobę badaną (niekiedy lekko ją ukierunkowując) do swobodnego opisywania swoich doświadczeń, opisywania ważnych dla niej zdarzeń, tworzenia własnej definicji sytuacji i do ujawniania istotnych opinii i postaw. Dawało to ogromną swobodę w wybieraniu różnych tematów rozmów i zadawania szczegółowych pytań w trakcie wywiadu.

1.4. Procedura badawcza, teren i środowisko

Biorąc pod uwagę przedstawione dotychczas zamierzenia badawcze ukierunkowane na rozwiązanie głównego problemu, osiągnięcie celu rozprawy i zweryfikowanie prawdziwości sformułowanych przypuszczeń hipotetycznych oraz ze względu na potrzeby naukowego opracowania problematyki tematu, procedurę badawczą podzielono na trzy etapy - rysunek 1.3.

1. ETAP WSTĘPNY:

- Sformułowanie obszaru, przedmiotu i celu badań;
- Określenie głównego problemu badawczego oraz problemów szczegółowych w postaci pytań;
- Sformułowanie i przyjęcie wstępnej hipotezy roboczej – określenie kierunków badań;
- Dyskusje z nauczycielami akademickimi oraz kadrą JW., wymiana poglądów z kadrą innych armii, szkolenia katedralne oraz ustalenie tematyki badań sądów zawartej w ankiecie – wstępna weryfikacja hipotezy roboczej;
- Poddanie dyskusji wstępnej koncepcji rozprawy podczas seminarium doktoranckiego w Katedrze Taktyki Ogólnej w lutym 2000 roku oraz konsultacja z pracownikami naukowymi Akademii Obrony Narodowej. Przedstawione główne tezy uzyskały akceptację uczestników seminarium i konsultantów;
- Znaczącą częścią tego etapu było badanie rozwoju teorii i praktyki działania lądowych zgrupowań taktycznych w aspekcie ich udziału w operacjach wymuszania pokoju.

2. ETAP ZASADNICZY:

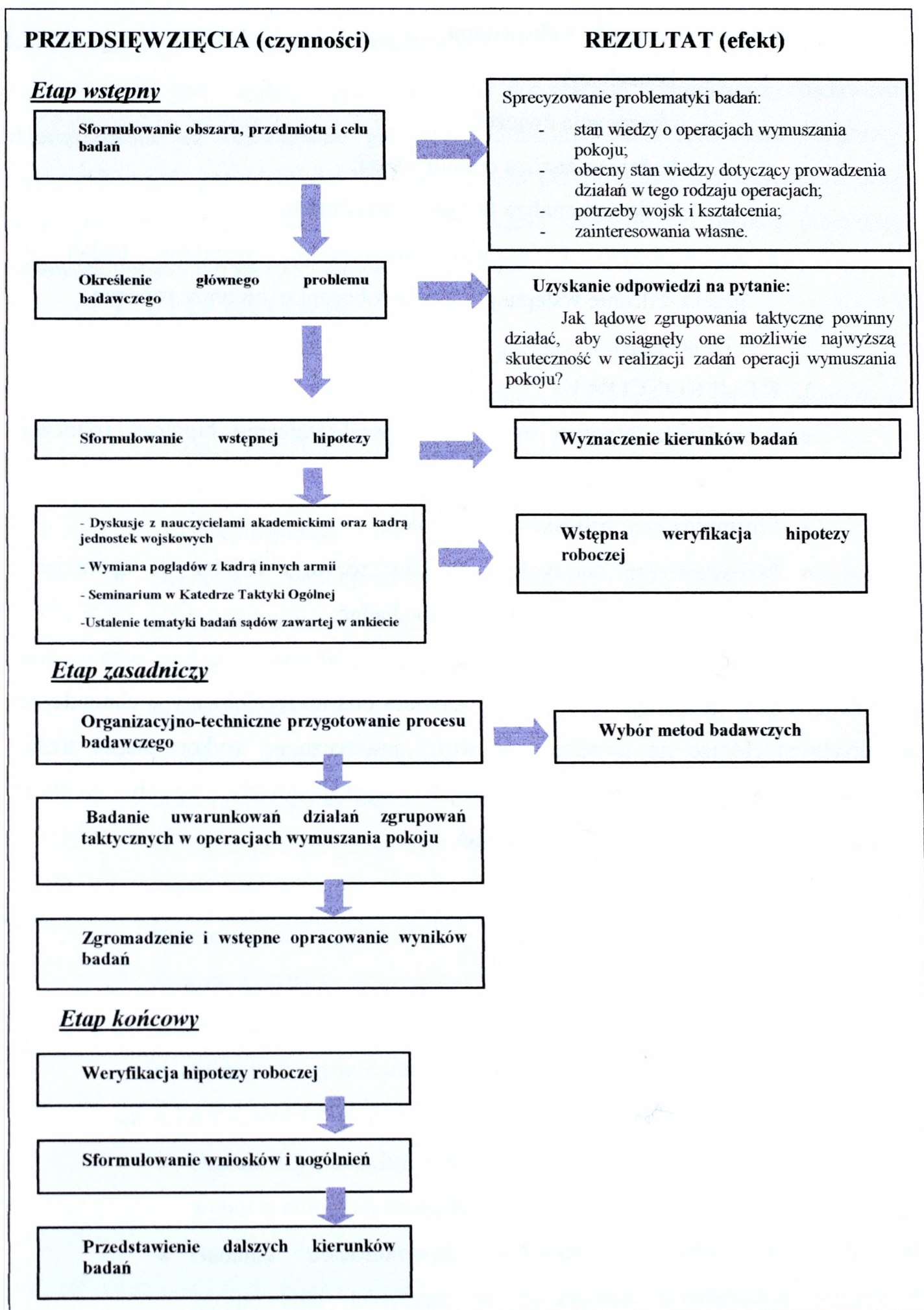
- ◆ Organizacyjno-techniczne przygotowanie procesu badawczego – wybór metod badawczych;
- ◆ Badania uwarunkowań prowadzenia działań przez lądowe zgrupowania taktyczne w operacjach wymuszania pokoju - weryfikacja wstępnej hipotezy roboczej:
 - przeprowadzenie ankietowania;

- wywiady z ekspertami;
 - konsultacje;
 - obserwacja ćwiczeń
 - badania i analiza dokumentacji;
 - badania i analiza literatury przedmiotu.
- ◆ Zgromadzenie i wstępne opracowanie wyników badań – przekształcenie wstępnej hipotezy roboczej w hipotezę roboczą (badawczą);

3. ETAP KOŃCOWY:

- ◆ Weryfikacja hipotezy roboczej – przekształcenie hipotezy roboczej w hipotezę naukową;
- ◆ Sformułowanie wniosków i uogólnień;
- ◆ Przedstawienie dalszych kierunków rozwoju działań w operacjach wymuszania pokoju oraz kierunków badań.

Przedstawiona powyżej struktura procedury badawczej została opracowana w kontekście potrzeb niniejszej rozprawy. Zawiera ona także elementy o charakterze uniwersalnym. Mając na uwadze możliwości praktycznego wykorzystania treści rozprawy w praktyce szkoleniowej wojsk, wyeksponowane zostały zamiary empiryczne w uzyskiwaniu rezultatów badań.

Rys. 1.3. Przebieg procesu badawczego

Badaniami autor objął treści dotyczące sposobów prowadzenia skutecznych działań przez lądowe zgrupowania taktyczne (szczebel związek taktyczny, oddział, batalion) oraz doświadczenia historyczne, wynikające z działań pokojowych w warunkach operacji wymuszania pokoju.

Jako podstawowe kryterium oceny skuteczności wspomnianych działań autor przyjął, iż powinny one być: aktywne, elastyczne, bezstronne, adekwatne do potrzeb i możliwości, trwałe, ekonomiczne i kompleksowe.

W obszarze badań uwzględniono:

- literaturę przedmiotu;
- dokumentację z ćwiczeń o tematyce operacji wymuszania pokoju prowadzonych w Polsce i za granicą,
- analizy i wnioski z prowadzonych operacji dostępne w źródłach internetowych, oraz zagranicznych i polskich ośrodkach szkolenia,
- poglądy i opinie ekspertów AON oraz oficerów uczestniczących w operacjach wymuszania pokoju.

Badania prowadzono w Akademii Obrony Narodowej w różnym wymiarze prowadzono działalność badawczą w Pomorskim Okręgu Wojskowym, 6BDSz, Sztabie generalnym, Wojskowym Departamencie Spraw Zagranicznych oraz 25 BKPow. Wykorzystanie internetu pozwoliło rozszerzyć obszar badań o oficerów zagranicznych takich krajów jak Szwecja, Norwegia, Dania, Niemcy, Finlandia i Słowacja, oraz dostęp do bibliotek elektronicznych ośrodków zajmujących się problematyką operacji wymuszania pokoju. Badaniami, które przeprowadzono od lutego 2000 roku do grudnia 2002 roku objęto ogółem 123 oficerów. Byli to oficerowie uczestniczący w operacjach w siłach IFOR, SFOR oraz KFOR. Respondenci piastowali stanowiska służbowe (dowódcze, operacyjne) w zgrupowaniach taktycznych szczebla brygady, batalionu. Graficznie charakterystyki respondentów przedstawia zał. 1.3.

Obserwację uczestniczącą prowadzono podczas kursów w ośrodkach szkolenia oficerów dla potrzeb operacji wsparcia pokoju w Sooderlande koło Sztokholmu jesienią 2000 roku, Aalborg w Danii wiosną 2001 oraz ćwiczenia „Strong Resolve” wiosną 2002 w Szczecinie na poligonie drawskim oraz ćwiczenia „Caucasus”

w Kopenhadze dwukrotnie w 2000 i 2001. Wielu ciekawych obserwacji dostarczyła podróż naukowa zorganizowana przez Zakład Misji Pokojowych w rejon operacji SFOR w Bośni.

1.5. Zmienne i wskaźniki

Problemy badawcze sformułowano przy wykorzystaniu określonych pojęć będących abstrakcjami odzwierciedlającymi zjawiska empiryczne. Aby przejść z poziomu pojęciowego na poziom empiryczny, użyte pojęcia zostały przekształcone w zmienne, uwzględnione w hipotezach badawczych. Pojęcia przekształcono w zmienne poprzez ich zamianę lub przekształcenie w zbiór wartości. Ze względu na potrzeby rozprawy wykorzystano zmienne zależne i niezależne oraz zmienną kontrolną.

Zmienną, którą chce się wyjaśnić, nazywamy zmienną zależną. Natomiast zmienną za pomocą, której chciałoby się wyjaśnić zmiany wartości zmiennej zależnej nazywamy zmienną niezależną. Zmienna niezależna nazywana jest również zmienną wyjaśniającą; jest ona zakładaną przyczyną zmian wartości zmiennej zależnej. Zmienna zależna jest zatem traktowana jako powiązana ze zmienną zależną lub jako przyczyna zmian jej wartości. (Zmienne zależne są również nazywane zmiennymi kryterialnymi, a zmienne niezależne – zmiennymi predykcyjnymi)⁴².

W odniesieniu do całości taktyki ogólnej do zmiennych zależnych zaliczamy:

- zmiany w sposobach organizowania i prowadzenia działań taktycznych;
- zmiany organizacyjne (strukturalne) wojsk;
- zmiany w możliwościach potencjałów bojowych uzbrojenia i sprzętu;
- zmiany w uwarunkowaniach o charakterze narodowym i sojuszniczym.

Należy podkreślić, że rozróżnienie na zmienne zależne i niezależne ma charakter analityczny i odnosi się jedynie do celu badania. W świecie rzeczywistym zmienne nie są ani zależne, ani niezależne: to badacz decyduje, jak je interpretować, a decyzja ta

⁴² Chava Frnkfort-Nachmias. *Metody badawcze w naukach społecznych*, Zysk i S-ka Wydawnictwo, Poznań 2001, s.71.

wynika z celu badania. Zmienna niezależna w jednym badaniu może się stać zmienną zależną w innym.

Jedna zmienna niezależna wyjaśnia zazwyczaj tylko pewną część zróżnicowania zmiennej zależnej, co powoduje konieczność wprowadzenia dodatkowych zmiennych niezależnych wyjaśniających pozostałą część zróżnicowania.

Aby komunikatywnie opisać zmienne, bądź to ilościowe, jak i jakościowe, wykorzystano określone wartości opisowe zwane wskaźnikami. *Wskaźnik* – to pewna cecha, zdarzenie lub zjawisko na podstawie którego wnioskujemy z różnym prawdopodobieństwem, iż zachodzi zjawisko, które nas interesuje⁴³.

Biorąc pod uwagę przedmiot badań oraz przyjęte hipotezy badawcze pojawiło się pytanie: czy istnieje możliwość określenia zmiennych i wskaźników w prognozie sposobów przygotowania i prowadzenia działań przez lądowe zgrupowania taktyczne? Wstępne oceny potwierdziły taką możliwość. Aby uniknąć popełnienia błędu, posłużono się i wykorzystano zmienne i wskaźniki stosowane i wykorzystywane wcześniej przez badaczy środowiska Akademii Obrony Narodowej, publikujących prace naukowe i promocyjne o tematyce zbliżonej do rozprawy. Ze względu na charakter rozwiązywanego problemu, określone zmienne wyrażone zostały głównie pod względem jakościowym. Wobec powyższych uwag dla problemu głównego jako zmienną niezależną przyjęto działania natomiast zmienną zależną stanowi skuteczność. Dla problemów szczegółowych zmienne i ich wskaźniki przedstawia tabela 1.2.

Hipoteza	Zmienna niezależna	Zmienna zależna	Wskaźnik
1.	Charakter konfliktu	Cel operacji	Poziom bezstronności Poziom neutralności Zakres użytej siły
2.	Sytuacja w rejonie konfliktu	Cel etapu	Czas trwania etapu Sposób działania
3.	Stosunek stron konfliktu	Warianty działań	Efektywność
4.	Cel operacji	Zadania	Poziom realizacji
5.	Zadania	Sposoby działania	Elastyczność oddziaływania, odporność i aktywność, uderzenie, tempo działań.
6.	Zadania	Kierunki i zakres szkolenia żołnierzy	Poziom przygotowania do działań.
7.	Zadania	Zmiany w organizacji	Poziom wzrostu możliwości bojowych

Tab. 1. 2. Zestawienie zmiennych niezależnych, zależnych i ich wskaźników

⁴³ Huzarski M., *Prognoza zmian w taktyce ogólnej pk. „Reakcja”*, AON, Warszawa 2001, s.11.

W celu zmniejszenia ryzyka przypisania mocy wyjaśniającej zmiennym, które mogłyby nie odpowiadać za zróżnicowanie zmiennej zależnej zdecydowano się wydzielić dodatkowo zmienną kontrolną. Wykorzystano ją do sprawdzenia, czy obserwowany empirycznie związek pomiędzy zmiennymi zależnymi i niezależnymi nie jest związkiem pozorny. Za związek pozorny uważa się taki związek, który można wyjaśnić za pomocą zmiennych innych niż uwzględnione w hipotezie badawczej. Przyjęta zmienna kontrolna (warunki w rejonie konfliktu) pozwalała stwierdzić czy pomiędzy zmiennymi istnieje rzeczywiste, przyczynowe powiązanie, takie jak to zostało określone w hipotezie.

1.6. Podstawowe terminy i ograniczenia

W wyniku przeprowadzonej analizy literatury przedmiotu badań, dostrzeżone zostały różnice w interpretacji terminu „zgrupowania taktyczne”. W jednej z ostatnich prac badawczych poświęconej formom i metodom prowadzenia działań przez zgrupowania taktyczne wojsk lądowych w operacjach pokojowych, która ukazała się w Akademii Obrony Narodowej⁴⁴ wskazuje się, że termin zgrupowanie taktyczne wojsk lądowych powinien dotyczyć batalionu zmechanizowanego lub piechoty, wywodzącego się z jednostki szybkiego reagowania. Sugeruje się także, aby batalion taki był specjalnie zorganizowany według nowej struktury, posiadający wyposażenie pozwalające mu samodzielnie działać w skomplikowanych warunkach operacji pokojowej.

Pod pojęciem zgrupowania w znaczeniu ogólnym rozumie się gromadzenie, zebranie się określonych osób, zorganizowane w celu przygotowania się do czegoś, najczęściej wspólnie później wykonywanego⁴⁵.

W ogólnym znaczeniu wojskowym pojęcie zgrupowania rozumie się, jako siły i środki zgromadzone w wyznaczonym rejonie do wykonywania określonego zadania bojowego mającego charakter zaczepny lub obronny⁴⁶. Z kolei „Leksykon Wiedzy Wojskowej” określa zgrupowanie wojsk jako związki taktyczne i oddziały różnych

⁴⁴ J. Zieliński „Formy i metody prowadzenia działań przez zgrupowania taktyczne wojsk lądowych w operacjach pokojowych, AON Warszawa 2002.

⁴⁵ *Słownik współczesnego języka polskiego*, Warszawa 1996, s. 436.

⁴⁶ *Mała encyklopedia wojskowa*, t.3, Warszawa 1970.

rodzajów wojsk, a także sił zbrojnych, skupione w określonym obszarze (rejonie) do wykonania określonego zadania bojowego (operacyjnego). Łączy więc kategorię zgrupowania (zgrupowania wojsk) ze szczeblem związku taktycznego i oddziału, wskazując również na występowanie w ich ramach różnych rodzajów wojsk, a także sił zbrojnych⁴⁷.

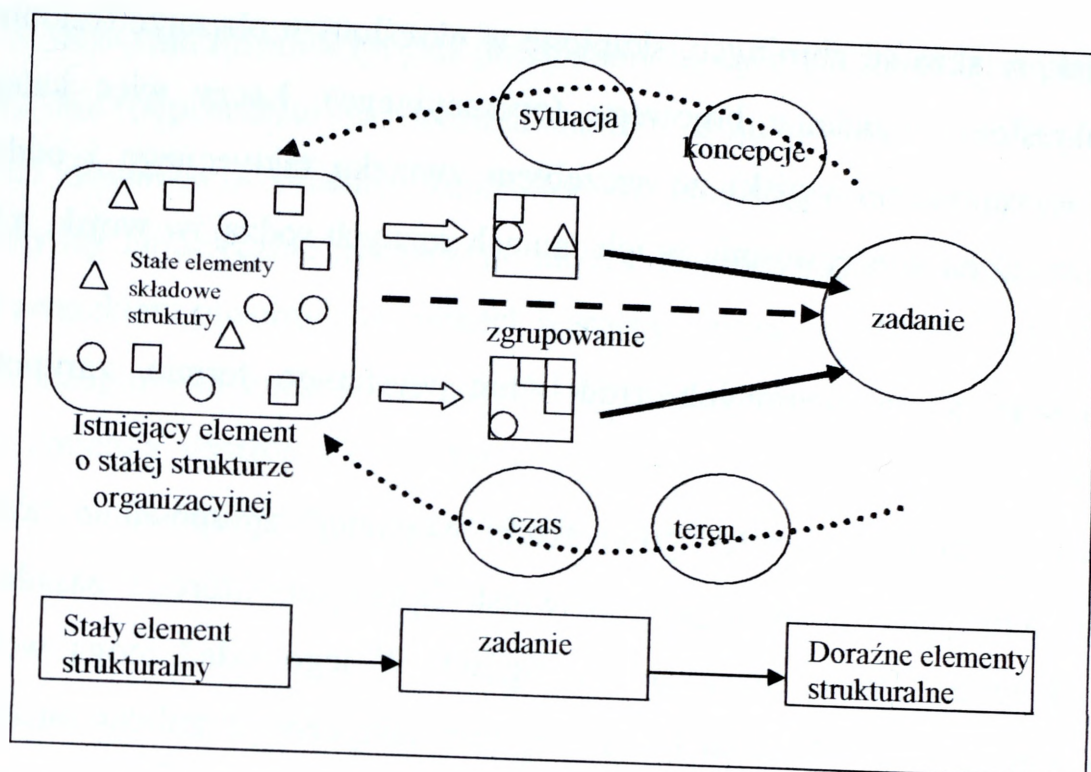
W żadnym z wymienionych źródeł nie występuje termin zgrupowanie taktyczne.

W pozycji „Podstawowe kategorie sztuki wojennej” zgrupowanie taktyczne definiuje się jako zbiór połączonych sił wojsk lądowych, którego zasadniczym trzonem jest batalion (zmechanizowany, czołgów). W jego skład mogą wchodzić pododdziały rodzajów wojsk. Skład zgrupowania taktycznego zależy od zadania i możliwości szczebla nadrzędnego. Celem tworzenia i działania zgrupowania taktycznego jest samodzielne wykonywanie zadań bojowych, często we współdziałaniu z wydzielonymi siłami rzutu powietrznego⁴⁸.

Analizy dostępnych materiałów źródłowych oraz wnioski z praktyki szkoleniowej wskazują, że najczęściej termin zgrupowania łączy się z terminem „zgrupowania uderzeniowe” lub „zgrupowania obronne”. Pod tymi pojęciami rozumie się zasadnicze siły i środki wydzielone i połączone ze składu związku taktycznego, oddziału. Przeznaczone są one do wykonania zadań cząstkowych, które są często głównymi i decydującymi o powodzeniu walki. Wydzielone elementy bazują na strukturze batalionu, gdzie dowódcą jest etatowy dowódca batalionu (rys. 1.4).

⁴⁷ *Leksykon wiedzy wojskowej...*, op. cit., s. 523.

⁴⁸ *Podstawowe kategorie sztuki wojennej*, AON, Warszawa 1996, s. 127.

Rys. 1.4. Idea tworzenia zgrupowań uderzeniowych

Przedstawiona idea wskazuje, że w tym przypadku zgrupowania tworzy – wydziela ze swego składu, na własne potrzeby, stały istniejący element strukturalny. Elementy te wydziela się na określony czas (doraźnie), w celu wykonania przez nie zadania cząstkowego, po czym element odtwarza swoją dotychczasową stałą strukturę.

Podobnie definiuje pojęcie zgrupowanie batalionowe niemiecki słownik⁴⁹ oraz amerykański FM 101-5-1. Jest to jednostka zorganizowana z połączenia elementów pododdziałów czołgów i piechoty pod dowództwem jednego dowódcy batalionu, przeznaczona do wykonania konkretnego zadania. W zależności od wariantu działania, jej skład wykazywać może przewagę pododdziałów czołgów lub piechoty, lub też ich zrównoważoną proporcję. Na przykład, pancerne batalionowe zgrupowanie taktyczne to dwie kompanie czołgów, kompania zmechanizowana, pluton saperów i sekcja lotnictwa wojsk lądowych.

W związku z tym, że elementy te nacierają lub się bronią, mogą przyjąć nazwę batalionowe zgrupowanie uderzeniowe lub batalionowe zgrupowanie obronne. W przypadku zgrupowań taktycznych działających w operacjach wymuszania pokoju, analiza opracowań teoretycznych oraz praktycznych rozwiązań wskazuje, że

⁴⁹ *Militärisches Studienglossar*, s. 163-164.

zgrupowania wojsk noszą miano Task Force. Określenie to przypisuje się jednostkom szczebli taktycznych: batalion, brygada, dywizja.

W literaturze państw sojuszu pojęcie Task Force definiuje się jako czasowe zgrupowanie jednostek pod dowództwem wyznaczonego dowódcy sformowane w celu przeprowadzenia określonych działań lub wykonania określonego zadania⁵⁰.

W tym przypadku nie ma ograniczenia szczebla, a więc można mówić o zgrupowaniu taktycznym w sile batalionu, zgrupowaniu taktycznym w sile brygady lub dywizji. Nieco inna jest też idea tworzenia tego rodzaju zgrupowań. W pierwszej kolejności pojawia się zadanie, które należy wykonać. Na potrzeby wykonania zadania tworzy się odpowiednie elementy strukturalne, które przyjmują postać stałych zadaniowych zgrupowań taktycznych tzw. Task Force. Taktyczne zgrupowania zadaniowe w zależności od otrzymanych zadań przyjmują określoną wielkość oraz skład i na czas realizacji zadań są elementem stałym, który może otrzymać wsparcie lub wzmocnienie ze szczebla wyższego. W zależności od sytuacji zadaniowe zgrupowanie taktyczne może przyjąć formę połączonego zadaniowego zgrupowania taktycznego ang.(Joint Task Force JTF) lub wielonarodowego, połączonego zadaniowego zgrupowania taktycznego ang (Combined Joint Task Force CJTF).

Na podstawie przeprowadzonych analiz i ocen do dalszych rozważań pod pojęciem zgrupowania taktyczne przyjęto, że są to zadaniowe zgrupowania taktyczne stanowiące czasowe struktury jednostek, pod określonym dowództwem, sformowane w celu przeprowadzenia stosownych do sytuacji działań lub wykonania określonego zadania. Zgrupowania te w zależności od uwarunkowań mogą przyjąć formę batalionowych zgrupowań zadaniowych, brygadowych zgrupowań zadaniowych lub dywizyjnych zgrupowań zadaniowych.

W niniejszej rozprawie główny nacisk położono na przedstawienie zasadniczych kwestii i procedur dotyczących prowadzenia działań w operacjach wymuszania pokoju. W celu zobrazowania powyższej problematyki, wiele zagadnień opisano ogólnie nie przywiązując do określonego poziomu działań. Takie podejście stwarzało możliwość ukazania ich specyfiki. Innym, przyjętym ograniczeniem, wynikającym z tematu rozprawy, jest fakt rozpatrywania tylko lądowego komponentu

⁵⁰ Militarisches Studienglossar, English Teil I, Bundessprachenamt 1996, s.998.

zadaniowych zgrupowań taktycznych, bez podejmowania problematyki zabezpieczenia bojowego i logistycznego oraz aspektów organizacji dowodzenia.

ROZDZIAŁ II

OPERACJE WYMUSZANIA POKOJU

Zachodzące zmiany geopolityczne w interesujących nas obszarach Europy i świata wywarły istotny wpływ na przeobrażenia koncepcyjne w operacjach militarnych. Zmieniają się także poglądy na przeznaczenie i wykorzystanie wojsk w obecnych i perspektywicznych uwarunkowaniach. Pojawiły się zatem nowe zjawiska, które stały się przedmiotem badań prowadzonych przez teoretyków wojskowych. Oprócz rutynowych ocen o charakterze militarnym, zaczęto również analizować przemiany społeczne. Stąd zaistniała potrzeba poszerzenia obszaru zainteresowania sztuki wojennej o operacje o charakterze pokojowym. Jedną z ich odmian są operacje wymuszania pokoju, w których ważną rolę odgrywają działania zgrupowań taktycznych. Istota tych operacji, stanowiąca kanwę do dalszych badań taktycznych, przedstawiona zostanie w niniejszym rozdziale.

2.1. Geneza operacji wymuszania pokoju

Teoretycy wojskowi są zgodni co do tego, że oprócz przygotowywania wojsk do ewentualnego konfliktu zbrojnego (wojny), należy także badać przedsięwzięcia mające na celu zapobieganie konfliktom lub ich rozprzestrzenianie.

Pojawiła się koncepcja wielonarodowych działań, (operacji), w których walkę zbrojną poszerzono o kwestie bezpieczeństwa i obronności. Analizy pojawiających się konfliktów regionalnych, pozwoliły dokonać pewnych uogólnień dotyczących ich charakteru. Zrodziło się przekonanie, że występująca specyfika utrudnia korzystne rozstrzygnięcia za pomocą tradycyjnych sposobów walki. Wiele uwagi zaczęto przywiązywać rosnącej roli Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) oraz organizacji regionalnych.

Mając na uwadze powyższe treści, postępowanie badawcze ukierunkowane zostało na poszukiwanie odpowiedzi na następujące pytanie – *Jak rozwijała się teoria działań wymuszania pokoju ?* Tak sprecyzowane pytanie obejmujące szeroki zakres problemowy wymagało uzyskania odpowiedzi na następujące pytania cząstkowe:

1. Jakie czynniki warunkowały powstanie i rozwój operacji wymuszania pokoju?
2. Jakim przeobrażeniom podlegały działania pokojowe zwłaszcza wymuszanie pokoju?

Rozdział zawiera rezultaty badań prowadzonych z zamiarem rozwiązania powyższych problemów.

Przeprowadzone analizy i oceny pozwoliły wskazać na główne źródło współczesnych konfliktów, którymi są problemy etniczne i wynikające z nich nacjonalizmy regionalne. Waśnie etniczne nie są zjawiskiem nowym, jednak groźnym staje się ich coraz bardziej agresywny charakter, zwłaszcza po zakończeniu „zimnej wojny”. Wiele przesłanek wskazuje na to, iż tego rodzaju zagrożenia będą nadal występować, należy zatem zaprojektować warianty przeciwdziałania i odpowiednio do nich przygotować wojska.

W ogólnym znaczeniu konflikt etniczny może oznaczać każde działanie z szerokiego zakresu, od wyłącznie ekonomicznego, socjalnego lub politycznego do wojskowej konfrontacji dwóch lub większej ilości grup etnicznych¹. Interesujące nas konflikty o gwałtownym charakterze, w których występował składnik wojskowy, można podzielić na wewnętrzpaństwowe² i międzypaństwowe³, mające swój początek w walkach wewnętrznych⁴. Przyczynami konfliktów są przeważnie nacjonalizmy, niektóre wynikają z różnic narodowościowych i religijnych, inne biorą swoje źródło z ich połączenia⁵. Charakterystyczne jest głębokie przekonanie i wiara walczących w słuszność swego postępowania, a niekiedy wręcz w jego misyjny charakter, przez co trudno w nich o kompromis. W rezultacie dochodzi do częstych, przedłużających się

¹ Patrz. T. Kęsoń, *Współczesne konflikty zbrojne i wojny na świecie*, AON, Warszawa 1995, s. 14-21, 39-76.

² „Konflikty wewnętrzpaństwowe to konflikty w których uczestniczy w zasadzie rząd sprawujący władzę na terytorium, gdzie toczy się wojna – jako jedna ze stron, atakująca bądź atakowana, - w których nie jest on, czy kontrolowany przez niego system bezpośrednim obiektem sporu, lecz prowadzona wojna ma na celu realizację partykularnych interesów plemiennych, panowania religijnego, lokalnych dążeń autonomicznych” J. Kende, *Kriege nach 1945, Eine emirische Untersuchung, Militärpolitik Dokumentation, Heft 27*, Frankfurt 1982, s. 4-8.

³ Tamże, s. 4-8.

⁴ W przypadku Jugosławii w wyniku szybkiej dezintegracji oraz uznania przez świat jej części składowych jako odrębne państwa, różnica ta została zamazana. Działania rebelianckie oraz wojna domowa szybko przeszły w wojnę regionalną.

⁵ Można polemizować, co do charakteru konfliktów wybuchających w ostatnim okresie, jednak nie ulega wątpliwości, że niestabilność, tendencje rozpadowe państw wynikają z problemów etnicznych.

walk, prowadzących do wyczerpania, sytuacji patowych lub całkowitego stłumienia tożsamości przeciwnej strony.

Konflikty ostatnich lat to przykłady etnicznych walk, w większości rozpoczynających się od terroru cywilnego, działań rebelianckich lub wojny domowej⁶. Ciekawą analizę konfliktów etnicznych o gwałtownym charakterze, przeprowadził Horace L.Hunter, który wyszczególnił podstawowe przyczyny ich wybuchu (tab.2.1)⁷.

PODSTAWOWE	Terror cywilny, działania rebelianckie, wojna domowa
DRUGORZĘDNE	Kłeska głodu, zaraza, wojna regionalna, upadek państwa, fala uchodźstwa
REAKCJA	Interwencja humanitarna Operacja wsparcia pokoju Ewakuacja ludności cywilnej Działania antyrebelianckie

Tab. 2.1. Przyczyny wybuchu konfliktów etnicznych

Należy podkreślić, że przyczyna podstawowa zwykle wywołuje bardziej widoczne i niebezpieczniejsze przyczyny drugorzędne. Można to zobrazować na przykładzie konfliktu wewnętrznego, który rozszerzając się poza granice państwa może przejść w konflikt lokalny⁸. Może również być on powodem exodusu uchodźców, zagrażając stabilności sąsiedniego państwa.

Pośrednią przyczyną w tym przypadku będzie głód i szerzące się choroby ludzi odciętych od źródeł zaopatrzenia w wyniku prowadzonych walk. Taka sytuacja w wielu przypadkach może doprowadzić do upadku rządu, a nawet całkowitego chaosu w państwie /Somalia, Jugosławia/.

⁶ J.F. Dumigan w książce „*Jak zatrzymać wojnę. Doświadczenia z dwustu lat wojny i pokoju*” daje przykład represji stosowanych wobec społeczeństwa przez rząd lub jednostki wywodzące się z tego społeczeństwa. W przypadku Bośni i Hercegowiny etniczne grupy rebelianckie walczyły przeciwko innym grupom etnicznym.

⁷ Horace L.Hunter Jr. „*Ethnic Conflict and Operations Other than War*”, *Military Review*, November 1993 s.19.

⁸ A. Madejski wyróżnia dwa typy konfliktów zbrojnych tj: - konflikty lokalne o małej i średniej intensywności oraz wojny na dużą skalę. Konflikty o małej i średniej intensywności charakteryzować się mają m.in.: użyciem tylko części sił, użyciem sił nie zawsze legalnych, czyli formalnie podporządkowanych władzom, wybiórczym użyciem środków walki, ograniczonym rozmachem i intensywnością działań. Autor podkreśla dominującą w tego typu konfliktach rolę poza zbrojnych metod i środków przemocy. Zob. A.Madejski „*Ocena i prognoza zagrożeń polityczno-militarnych RP oraz właściwości przyszłych działań wojennych*”, AON, Warszawa 1992.

Wymienione przesłanki wpłynęły na zwiększającą się rolę wojsk w łagodzeniu sytuacji konfliktowych. Widoczne jest to w dwóch kategoriach działań wojskowych innych niż wojna (ang. Military Operations Other than War), mianowicie działań antyrebelianckich oraz operacji wsparcia pokoju.

Termin „geneza” pochodzi z greckiego genesis i oznacza; „(...) *całokształt uwarunkowań składających się na powstanie i rozwój określonego zjawiska(...)*”⁹. Biorąc pod uwagę przedstawione powyżej uwarunkowania, składające się na powstanie i rozwój określonego zjawiska, jakim w naszym przypadku są operacje wymuszana pokoju, można by je uznać za wystarczające. Ograniczyłyby to jednak nasze dociekania, a nam oprócz wykazania „zespołu warunków powstania i rozwoju danego zjawiska, chodzi również o wskazanie ich pochodzenia, rodowodu”¹⁰.

Przeprowadzone analizy wykazały, że większość, jeżeli nie wszystkie z gwałtownych konfliktów etnicznych, rozpoczynały się lub rozwijały w działania rebelianckie¹¹. Ma to bezpośrednie przełożenie w poglądach byłych państw kolonialnych (Wielka Brytania, Francja), na charakter oraz sposób prowadzenia działań (operacji) wymuszających pokój, zbliżony do działań antyrebelianckich. Odrzucono w nich kontekst kolonialny, a przyjęto kontekst Organizacji Narodów Zjednoczonych ONZ¹². Zasadnicza różnica polega na ich bezstronnym charakterze, odniesieniu do międzynarodowego mandatu oraz odrzuceniu narodowego interesu, o jaki chodzi w przypadku działań antyrebelianckich. Z tego też względu, zasadnym jest, przyjęcie tych działań wraz z elementami taktycznymi, jako pierwowzoru działań (operacji) wymuszających pokój. Pierwsze wnioski dotyczące interesującej nas problematyki pojawiły się w roku 1896, w którym to angielski oficer Charles Callwel, opublikował książkę pt. „Small Wars – Their Principles and Practice”¹³.

⁹ Praktyczny Słownik Współczesnej Polszczyzny, wyd. Kurpisz, Poznań 1998, s.154.

¹⁰ Słownik Współczesnego Języka Polskiego, Wilga, Warszawa 1996, s. 278.

¹¹ „Są to działania mniejszych grup w ramach państwa, zmierzające do wymuszenia zmian politycznych poprzez działalność wywrotową, propagandową oraz działania wojskowe mające na celu zastraszenie szerokiej rzeszy społeczeństwa, aby zaakceptowało ono zmiany” Army Field Manual Volume V Operations Other than War, Counter Insurgency Operations, Part 1, The Concept and Practise of Insurgency, 1995, s.1-1.

„Jest to zorganizowana polityczna walka zbrojna mogąca mieć różne cele. Jedne z nich polegają na przejęciu władzy w wyniku totalnej rewolucji, inne na próbach odłamania części obszaru spod kontroli państwa i ustanowienia autonomicznego państwa w ramach historycznych, etnicznych lub religijnych granic”. War Studies of RMA Sanhurst.

¹² Joint Wider Peacekeeping JWP 3-50, s.3-1

¹³ A.S.H Irwin, *The British Experience, and Some Reflections on Recent Approaches to British Counter-Insurgency 1900-1960*.

Zawarł w niej informacje dotyczące działań antyrebelianckich, dokumentując je wieloma przykładami. Mimo pewnych niedoskonałości, książka spotkała się z dużym zainteresowaniem i znalazła szerokie grono odbiorców. Później w latach 1914-1916 odnotowujemy dążenia władz brytyjskich do uregulowań formalno-prawnych działań militarnych mających na celu neutralizację sytuacji konfliktowych.

Mimo tych zabiegów, w większości przypadków, wojska nie przestrzegały zasad użycia minimum siły. Nie sprawdzila się też koncepcja tzw. wojsk pomocniczych, mających wypełnić lukę między policją, a wojskiem. Negatywnie zakończył się sprawdzian tej formacji, zwanej przez niektórych żandarmerią, w czasie działań w Palestynie, gdzie okazało się, że była ona efektywna tylko w stabilnym i spokojnym otoczeniu.

W 1927 roku magazyn „Army Quartely” opublikował artykuł majora B.C. Dammingo pt. „Modern Problems of Guerilla Warfare”, w którym autor sugerował, że najskuteczniejszym środkiem w walce z rebeliantami, jest usunięcie powodów rebelii. Autor wskazywał potrzebę prowadzenia rozpoznania oraz proponował stosowanie kart identyfikacyjnych, ułatwiających kontrolę przemieszczania się społeczeństwa. Natomiast regulamin opublikowany w 1934 pt. „Notes on Imperial Policing” udzielał wskazówek dotyczących koordynacji działań wojskowych w przypadku zakłócania porządku publicznego. Pojawiły się w nim nowe rodzaje działań tj. blokady, przeszukiwania, kontrola, rozpoznanie. Po raz pierwszy określono pewne zasady postępowania, które zostały następująco sformułowane:

- o charakterze podjętych działań decydują oraz za nie odpowiadają władze cywilne,
- należy używać minimum siły, stosując zasadę proporcjonalności stosownie do sytuacji,
- działania muszą być podjęte w odpowiednim czasie oraz charakteryzować się stanowczością i prowadzić do szybkiego rozwiązania problemu,
- ważna jest współpraca z policją oraz przedstawicielami władz cywilnych.

Na podstawie tego regulaminu, prowadzono działania w czasie powstania palestyńskiego w 1935 roku. Natomiast za pierwsze połączone działania pokojowe, można uznać akcję sześciu państw, które użyły wspólnie sił i środków do stłumienia

tw. „Powstania Bokserów”¹⁴ w Pekinie, zagrażającemu wybuchem konfliktu w 1900 roku. Tego samego roku wojska amerykańskie na wniosek prezydenta T.Roosevelta, prowadziły działania polegające na „ustanowieniu pokoju i porządku”¹⁵. W kolejnym wydarzeniu powołano 3000 żołnierzy międzynarodowych sił z czterech państw do nadzorowania plebiscytu w rejonie Saary w 1934¹⁶.

W analizowanym okresie można dostrzec trzy zasadnicze tendencje. Pierwsza dotyczyła prób opracowania regulaminu uwzględniającego specyfikę interesujących nas działań. Druga to zwiększająca się kontrola działań wojskowych przez gremia cywilne oraz pierwsze próby podejmowania działań wielonarodowych jako tendencja trzecia.

Kolejny dający się wyróżnić etap rozwoju działań pokojowych to okres „zimnej wojny”. Ostra walka ideologiczna tego okresu, wywarła znaczny wpływ na stopień oraz charakter zaangażowania większości państw, w operacje pokojowe tego okresu. Nawet stali członkowie Rady Bezpieczeństwa, ograniczali do minimum użycie swych wojsk w Afryce i na Bliskim Wschodzie.

Przykładem było słabe zaangażowanie sił pokojowych w Korei w latach 1950-1953, kiedy to na znak protestu przeciwko ekspansywnej ideologii Układu Warszawskiego w obszarze Europy wschodniej, państwa zachodnie nie chciały angażować się bezpośrednio w działania Organizacji Narodów Zjednoczonych. Ostatecznie operację podjęto przy bojkocie posiedzeń Rady Bezpieczeństwa przez Związek Radziecki, a kierownictwo pod flagą ONZ przejęły Stany Zjednoczone.

W tym samym czasie wiele spośród państw hegemonistycznych, przeciwstawiało się działaniom rebelianckim w swoich strefach wpływów. Miały one charakter wojen, które przyjęto nazywać dekolonizacyjnymi i nasiliły się w latach 60-tych, a w przypadku Portugalii trwały do 1970 roku¹⁷. Działania pokojowe tego

¹⁴ A.Larson, *When Nations Disagree, A Handbook on Peace Through Law*, Louisiana State University Press, 1961, s.290.

¹⁵ M.J.Boyd, *Peace Operations: A Capstone Doctrine*, *Military Review*, 1995 May –June, s. 20-21.

¹⁶ Jan Goldman, *A Changing World, a Changing UN*, *Military Review*, September 1994, s. 12-18.

¹⁷ W wojnie dekolonizacyjnej jedna ze stron jest klasycznym mocarstwem kolonialnym, a strona atakująca dąży do obalenia podległości kolonialnej. Wyjątkiem są wojny, których celem jest zabezpieczenie lub przeciwstawienie się kolonialnemu wpływowi byłych mocarstw kolonialnych oraz wojen, w których dawne państwo dąży do zdobyczy kolonialnych przez przyłączenie całości lub części obszaru państwa sąsiadującego, którego wcześniej było obszarem kolonialnym, lecz obecnie nie może uzyskać własnej państwowości zob. J.Kende, *Kriege nach 1945, Eine Empirische Untersuchung, Militärpolitik Dokumentation*, Heft 27, Frankfurt 1982, s.4-7.

okresu, prowadzone w ramach mandatu ONZ, przyjęto nazywać tradycyjnymi operacjami utrzymania pokoju (ang. Traditional peacekeeping operations). Analiza przebiegu wskazuje, że ich rola nie polegała na rozwiązywaniu konfliktu, ale na zahamowaniu i nie dopuszczeniu do dalszej jego eskalacji. Przeważnie wprowadzano neutralne wojska lub obserwatorów wojskowych pomiędzy wrogie, walczące ze sobą strony. Wprowadzenie wojsk pokojowych zależało od zgody stron konfliktu. Działania ograniczano często do nadzorowania linii przerwania ognia umożliwiających w perspektywie osiągnięcie porozumienia pokojowego. Wyjątkiem była wojna w Korei, przez większość uznawana jako pierwsze działanie ONZ o charakterze wymuszania.

W analizowanym okresie strony konfliktu traktowały obecność wojsk, jak również porozumień pokojowych, jako wiążące przez co ich zobowiązania miały duży stopień pewności. Miało to znaczący wpływ na czytelny charakter prowadzonych działań.

Szczególną aktywność wykazywały wówczas państwa skandynawskie, których kontyngenty prawie w całości składały się z ochotników-rezerwistów, bądź osób cywilnych, deklarujących chęć udziału w operacji oraz założenia niebieskiego beretu. Swoje bogate doświadczenia w prowadzeniu operacji utrzymania pokoju, państwa te zawarły we wspólnie opracowanej i poprawianej doktrynie wojskowej¹⁸.

Mała ilość publikacji poświęconych operacjom utrzymania pokoju, odzwierciedlała brak zainteresowania wojskowych działaniami zbliżonymi do policyjnych. Wyjątkiem był, wydany przez armię brytyjską w 1988 roku pierwszy regulamin dotyczący prowadzenia operacji utrzymania pokoju¹⁹. Jego lektura wskazuje, że intencją autorów było udzielenie wskazówek dotyczących prowadzenia operacji pokojowych w konfliktach wewnątrzpaństwowych.

W okresie czterdziestu lat od 1950 do 1990 ONZ, potępiając agresorów, podjęła działania wymuszające w dwóch przypadkach²⁰. Pierwszy dotyczył wspomnianej już

¹⁸ Nordic UN Tactical Manual wyd. I, Nordsamfin, Jyväskylä, 1992 oraz Nordic UN Stand-by Forces, wyd. IV, NORDSAMFN, Helsingfors, 1993.

¹⁹ The Army Field Manual, Vol. 5, Operations Other than War, Part I Peacekeeping Operations, HMSO, London 1988.

²⁰ A.J. Cowin, *Expanding United Nations Peacekeeping Role Poses Risk for America*, Backrounder, październik 1993, s. 3.

operacji wyparcia wojsk Korei Północnej powyżej 38 równoleżnika w 1950 roku²¹. Drugi miał miejsce w Kongo w 1960 roku.

Operacje te podjęto przy braku jednomyślności w Radzie Bezpieczeństwa, wywołując ostry spór oraz podział wśród członków ONZ. Również opinia publiczna tego okresu, utożsamiała z wojną wszelkie działania podejmowane przez wojsko, co z kolei spotkało się z ogólną krytyką. Wymienione czynniki spowodowały odejście ONZ od działań wymuszających pokój²².

Wraz z zakończeniem „zimnej wojny”, zachwiały się dotychczasowy porządek świata. Zmniejszyła się bezpośrednia kontrola nad rozwiązywaniem problemów terytorialnych, narodowościowych, religijnych i etnicznych. Do tej pory były one wewnętrzną sprawą państw hegemonistycznych, w strefie których znajdowały się dane kraje. Nastąpiło geopolityczne uwolnienie, które pociągnęło za sobą trudne do przewidzenia procesy sprowadzające się do następujących zjawisk²³:

- duże państwa utraciły wizerunek wroga i z niechęcią angażowały się w konflikty wychodzące poza ich narodowe interesy,
- Rosja była pochłonięta procesami przejścia z komunizmu do kapitalizmu, przez co mniejszą uwagę zwracała na problemy międzynarodowe,
- czynniki historyczne, etniczne i religijne sprawiły, że rządy wielu państw zostały zagrożone tzw. „mentalnością wojownika” (ang. warrior mentality), wyrażającą się w tym, że pojawiały się walczące grupy wojskowych ignorujących istniejące prawa i zasady zachowania cywilizowanych społeczeństw,
- punkty ciężkości różnych sił zmierzające do konfliktów (ekonomicznych, militarnych, historycznych, etnicznych itp.) były trudne do zidentyfikowania, a tym samym stawały się one trudniejsze do zażegnania,
- państwa definiowały demokrację oraz wspierające je elementy według ich własnych doświadczeń i rozumienia, doprowadzając do znacznych różnic w interpretacji,

²¹ *The Blue Helmets*, United Nations Department of Public Information, New York, August 1990, s. 56.

²² S.Thapa, *Peace as the Future Battlefield: Is Conventional Military Thinking Ready for the Challenges of Peace*” wykład wygłoszony na Międzynarodowej konferencji na Uniwersytecie w Haifie 3 lutego 1993, s.5.

²³ Timothy L. Thomas, *International Conflict Controllers: Manipulator or Manipulated?*, „Low Intensity Conflict and Law Enforcement” Vol 4, Winter 1995, No3, s.365-371.

- międzynarodowe siły coraz częściej prowadziły działania w rejonach, gdzie nie było legalnego rządu np. Somalia.

Wzrastająca liczba konfliktów spowodowała wzrost prowadzonych operacji wsparcia pokoju. W okresie czterdziestu lat między 1948 a 1988, ONZ powołała tylko 13 operacji utrzymania pokoju, natomiast w ciągu ostatnich dwunastu lat organizacje międzynarodowe powołały lub udzieliły poparcia już 36 operacjom, włączając w to operacje wymuszania pokoju²⁴.

Od 1989 zadania ONZ w zakresie utrzymania pokoju znacznie się poszerzyły. Do grupy dotychczasowych zadań doszło monitorowanie wyborów, zabezpieczanie działań pomocy humanitarnej, pomoc w procesie narodowego pojednania, odbudowie ekonomicznej i administracyjnej struktury państwa²⁵.

W 1992 roku Sekretarz Generalny Boutros Boutros-Ghali opublikował raport dla Rady Bezpieczeństwa ONZ zatytułowany „Program dla pokoju”²⁶. Liczył w nim, że zakończenie okresu „zimnej wojny” może otworzyć nowe możliwości dla ONZ, w tworzeniu warunków pokojowego współistnienia na świecie, opisanych w Karcie Narodów Zjednoczonych (NZ). Wobec paraliżu rywalizujących dotąd super mocarstw, wyrażał nadzieję, że ONZ będzie mogła interweniować w konfliktach na całym świecie, zmuszając walczące strony do przyjęcia porozumień pokojowych. Przewidywano rozszerzone działania, wykraczające poza tradycyjne zachowawcze utrzymanie pokoju (ang. peacekeeping).

Działania te otrzymały miano ang. peace enforcement²⁷ w języku polskim przyjęło się je nazywać wymuszaniem pokoju, choć biorąc pod uwagę ich pokojowy charakter, jak też znaczenie w języku angielskim, trafniejszą byłaby nazwa *wprowadzanie pokoju* ang. enforce znaczy wprowadzać²⁸.

²⁴ United Nations, *UN Peacekeeping, Some Questions and Answers*, September 1998.

²⁵ Patrz. S. Shraga, R. Zacklin, *The Applicability of International Humanitarian Law to United Nations Peace-Keeping Operations. Conceptual, Legal and Practical Issues*, in Symposium on Humanitarian Action and Peace-Keeping Operations, supra note 41, 39, 40.

²⁶ Boutros Boutros-Ghali, *An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peacekeeping*, Report of the Secretary General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992 New York, United Nations 1992.

²⁷ W chwili ogłoszenia programu dla pokoju ONZ było już zaangażowane w dwie operacje w Somalii i Haiti, operacje, które wymagały mocniejszych środków, aniżeli utrzymanie pokoju.

²⁸ Collins, Słownik angielsko- polski, Graf-Punkt, Warszawa 1999, s. 146.

Sekretarz Generalny zastrzegł, że trudno mu przedstawić ogólnie akceptowaną definicję lub jej koncepcję i przyjąć ją do oficjalnego stosowania. Tak więc, definicja wymuszania pokoju pojawiła się wyłącznie w sferze teorii, która przewidywała użycie jednostek wojskowych zaprowadzających pokój, interweniujących bezstronnie w sytuacji konfliktu wewnątrzpaństwowego, w celu zmuszenia walczących stron konfliktu do zaprzestania wrogich działań i rozpoczęcia rozmów pokojowych tak, aby było możliwe powołanie operacji utrzymania pokoju. W rzeczywistości teoria przerosła możliwości ONZ, okazało się bowiem, że ta nie miała ani sił, ani środków umożliwiających efektywne reagowanie w sytuacji upadających państwowości i zagrożenia wybuchem wewnątrzpaństwowego konfliktu.

Słabe powodzenie działań polegających na przywracaniu przestrzegania zasad międzynarodowego prawa humanitarnego, zabezpieczaniu stabilności czy zapewnianiu ochrony, było w zasadniczej mierze spowodowane konsekwentnym trzymaniem się zasad charakterystycznych dla operacji utrzymania pokoju. Takie zasady jak bezstronność, zgoda stron konfliktu na wprowadzenie międzynarodowych sił pokojowych oraz nie używanie siły w sytuacji chaosu wewnątrzpaństwowego konfliktu, często okazywały trudne w zastosowaniu. Mimo ogromnych wysiłków ONZ, działania w Somalii nie sprostały oczekiwaniom, także w Ruandzie nie potrafiono zapobiec tragedii.

Uogólniając należy stwierdzić, że w większości prowadzonych operacji np. na Haiti, w Kambodży, Angoli, Mozambiku, Sudanie²⁹, pojawiły się problemy, z którymi rzadko dawano sobie radę. Należy jednak przypuszczać, że zdecydowanie gorzej wyglądałaby sytuacja bez działań podejmowanych przez ONZ.

Pomimo początkowego optymizmu po „zimnej wojnie”, zaczęto wątpić w możliwość rozwiązywania coraz bardziej złożonych konfliktów. Wskazywały one na istniejący kryzys w zakresie możliwości ONZ, jako organizacji odpowiedzialnej za utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

²⁹ *The Blue Helmets. A Review of United Nations Peace Keeping*, Third edition, United Nations Department of Public Information, New York.

Szczególnie uwidoczniło się to w sytuacjach, gdy zaatakowane rządy traciły kontrolę nad okazałymi częściami terytorium. Ich monopol na władzę, na poziomie państwa, ulegał ograniczeniu przez mnożące się przypadki przejmowania władzy, przez liderów ugrupowań wojskowych³⁰. Dodatkowo pojawił się problem cywilnej części społeczeństwa, która w tym przypadku stawała się głównym celem przemocy, podlegając pełnej inwigilacji, podziałom i wojennej eksterminacji rywalizujących frakcji, bezwzględnie dążących do osiągnięcia swoich celów³¹. Podjęte w tych warunkach operacje pokojowe były bardzo kosztowne, a jednocześnie okazywały się działaniami w pewnym sensie „kosmetycznymi”, nie rozwiązując przyczyn powstania konfliktu. Trzyletnia interwencja ONZ w Somalii kosztowała międzynarodową społeczność prawie 2 miliardy dolarów oraz życie 150 żołnierzy, w tym 114 w skutek wrogich działań.

Urzednicy ONZ opuścili ten kraj w przekonaniu, że w kolejnych tego rodzaju operacjach, należy unikać siły, gdyż poziom poniesionych strat i zniszczeń nie był adekwatny do osiągniętych celów politycznych. Z kolei Amerykanie niepowodzenie operacji przypisywali zbyt małemu użyciu siły. Drugim powodem niepowodzenia według Amerykanów, było złe kierowanie operacją przez Sekretarza Generalnego, który popadał z jednej skrajności w drugą. Trudno nie zgodzić się z tym stwierdzeniem, widząc niekonsekwencję prowadzonych działań, które z obronnego charakteru utrzymania pokoju, bardzo szybko ewoluowały do działań wymuszających o dużej intensywności, zbliżonych do tych, które prowadzono w ramach Pustynnej Burzy³².

Działania w Somalii można przyjąć, za punkt zwrotny w eksperymentowaniu nad wymuszaniem pokoju. Międzynarodowa społeczność straciła ochotę na tego rodzaju doświadczenia, co miało odzwierciedlenie w reakcji na kryzys w pobliskiej Ruandzie, kiedy to ONZ nie potrafiła zebrać sił mogących interweniować w tym państwie. Wynikiem tego skala ludobójstwa rozwinęła się do tak ogromnych rozmiarów, że do sierpnia 1994 roku zamordowano około 500 000 obywateli, ponad

³⁰ J.Mackinley, *International Responses to Complex Emergencies*, International Peacekeeping News, 2(5), 1996, s.36.

³¹ Tamże, s.42.

³² Tamże, s.40.

3 mln zostało zmuszonych do opuszczenia swoich domów, a blisko 2 mln uciekło do sąsiednich krajów.

Jak to później ocenił Sekretarz Generalny „reakcja międzynarodowej społeczności na akty ludobójstwa w Ruandzie była niedostatecznie natychmiastowa, zdecydowana i mało stanowcza w stosunku do kryzysu humanitarnego przeplatającego się z konfliktem zbrojnym”.

Słabość w rozwiązywaniu konfliktów podobnych do Somalii i Ruandy często tłumaczy się brakiem tzw. „politycznej woli”. Jednak nawet przy politycznej woli uczestnictwa w operacji pokojowej deklarowanej przez społeczność międzynarodową, wątpliwym jest czy ONZ wiedziałaby jak ją wykorzystać. Mniejsza skala trudności występuje przy rozwiązywaniu konfliktów, jeżeli stosujemy działanie zgodnie z Rozdziałem VI Karty NZ, a więc koncepcją dyplomacji zapobiegawczej. Analizując wydarzenia w Ruandzie, Adelman i Suhre zauważyli, że mimo istnienia znacznej międzynarodowej woli inwestowania w tę dyplomację, nie przyniosła ona zakładanego skutku, doprowadzając dodatkowo do ponownej eskalacji ludobójstwa. Co gorsza, zaprzestano jakichkolwiek dalszych działań, zwiększając jedynie pomoc humanitarną dla lawinowo wzrastającej liczby uchodźców, przekraczających granice³³.

Po raz kolejny okazało się, że były to działania nakierowane tylko na zmniejszanie skutków, a nie likwidowanie przyczyn konfliktu. Stroną ujemną był również brak teoretycznych opracowań oraz doktrynalnych ustaleń, pokazujących możliwe warianty działań w tego rodzaju sytuacjach. Stąd interweniujące państwa mimo, że uczestniczyły w operacji pod jednym dowództwem, działały według własnych scenariuszy. Dla przykładu w czasie operacji UNOSOM II w Somalii, prowadzonej zgodnie z mandatem upoważniającym do użycia siły, dochodziło do różnej jego interpretacji z powodu narodowych, politycznych oraz wojskowych różnic w zasadach i poglądach każdego z kontyngentów wojskowych. Niemcy byli przekonani, że użycie siły powinno być realizowane tylko przy surowej i ściśle określonej definicji samoobrony, która z kolei bazowała na ich narodowej konstytucyjnej interpretacji. Inne państwa zgodziły się na rozmieszczenie swoich

³³ H. Adelman & A. Suhre, *The International Response to Conflict and Genocide. Lessons from the Rwanda Experience, Early Warning and Conflict Management (Study 3)*, Steering Committee of the Joint Evaluation of Emergency Assistance to Rwanda, Marzec 1995, s. 71.

kontyngentów tylko po zapewnieniu, że będą one ochraniane. Aby zachęcić wahające się państwa, Stany Zjednoczone zadeklarowały swą ochronę³⁴.

Próby przerwania lub zakończenia aktów przemocy są uważane nie tylko za wielce ryzykowne i kosztowne, ale również jako działania mogące negatywnie wpływać na wizerunek interweniujących państw. Jest to zasadnicza przyczyna chętniej przyjmowanej, wątpliwej, ale politycznie poprawnej opcji utrzymania pokoju, niż podejmowania się rozwiązywania problemu za pomocą operacji wymuszania pokoju³⁵.

Można spotkać się z opinią reprezentowaną np. przez Curuma, który uważa, że działania wymuszające pokój, były kosztowne i wymagały udziału dużej liczby wojsk. Argumentuje też, że poniesione koszty oraz ofiary przy jednoczesnym braku powodzenia działań, naruszały wiarygodność i prestiż ONZ, jak również zwiększały ryzyko niepowodzenia operacji innego typu np. utrzymania pokoju³⁶. Trudno zgodzić się z tą opinią, biorąc pod uwagę coraz gwałtowniejszy charakter konfliktów. Jest to punkt widzenia reprezentowany przez niektórych teoretyków, bardziej skupiających się na problemach humanitarnych, mniej natomiast, na problemach związanych z prowadzeniem operacji pokojowych.

Częściej natomiast można spotkać się z opinią, której reprezentantem jest Brian Urghart. Wniósł on znaczny wkład w rozwój teorii klasycznego „peacekeepingu” utożsamianego z ONZ. M.in. stwierdza on, że „niemożność Rady Bezpieczeństwa w egzekwowaniu jej decyzji w sytuacjach działań mniej typowych dla wojsk, jest najpoważniejszym mankamentem organizacji międzynarodowych od czasu zakończenia zimnej wojny”. Wskazuje jednocześnie, że „możliwość rozmieszczenia wiarygodnych i skutecznych sił wojskowych wymuszających pokój ... mogła by dokonać decydujących zmian w początkowych etapach konfliktów”³⁷. Tego rodzaju argumenty przemawiające za interwencją, prawie zawsze bazują na zasadach etyki, argumentując, że w przypadku łamania praw człowieka, naganne jest bezczynne stanie obok, nawet, gdy jedynym sposobem gwarantującym powodzenie jest interwencja

³⁴ J.Chopra, A.Eknes & T.Nordbo, *Fighting for Hope in Somalia*, Jurnal of humanitarian Assistance, 26 October 1995, s.35.

³⁵ M.Malman, *Peace Enforcement, The Real Peace Support Challenge in Africa*, African Security Review, 1998, 7 s.5.

³⁶ J.S.Curum, *Operational Problems in Peacekeeping and humanitarian Operations*, J.Cillers & Mills, Peacekeeping in Africa, IDP and ASIIA, Johannesburg 1995, s.132.

³⁷ B.Urghart, *The United Nations, Capacity for Peace Enforcement*, New York 1997, s.47.

z zastosowaniem śmiertelnej siły wojskowej. Z drugiej strony czynnikiem utrudniającym powołanie interwencji jest zakorzeniony pragmatyzm, który wyznaje zasadę, aby robić to co jest możliwe, a nie to co skuteczne i prawidłowe³⁸.

Zasadnym jest zatem połączenie możliwości państw wyrażających wolę polityczną, ze skutecznością operacji wymuszających pokój, zapewniając przy tym odpowiednią synergię. Kolejnym argumentem przemawiającym za rozwijaniem teorii działań wymuszania pokoju, jest ich prowadzenie przez ONZ (Kongo, Somalia, Bośnia), NATO (Bośnia, Kosowo), a także Rosję (republiki byłego ZSSR).

Prawdopodobnie dlatego w 1993 roku ukazuje się amerykański FM 100-23 Peace Operations³⁹, oraz kolejna edycja brytyjskiego regulaminu dotyczącego operacji pokojowych⁴⁰. Analiza obu publikacji wskazuje, że w obu przypadkach po raz pierwszy zaadresowano je do profesjonalnej, dobrze wyszkolonej armii, Stroną ujemną z kolei było korzystanie w większości z treści wcześniejszych opracowań skandynawskich, a więc doświadczeń rezerwistów i ochotników, uczestniczących w operacjach o charakterze utrzymania pokoju.

Natomiast w 1993 roku na spotkaniu Grupy do Spraw Współpracy w Operacjach Pokojowych⁴¹ w Atenach, po raz pierwszy podjęto problem operacji wsparcia pokoju, jego wynikiem było ogłoszenie Raportu Ateńskiego, zawierającego wspólne założenia dotyczące planowania i prowadzenia operacji pokojowych, a także wytycznych do dalszej współpracy⁴². Założenia koncepcyjne dotyczyły definicji operacji pokojowych, które oparto na terminologii ONZ, uwzględniając niewielkie zmiany wynikające z doświadczeń poszczególnych państw członkowskich sojuszu⁴³. Jeszcze pod koniec tego roku NATO wydało kolejny dokument, którego celem było

³⁸ D. Smith, *Interventionist Dilemmas and Justice*, A. McDermott, Humanitarian Force, PRIO Report 4/97, Oslo 1997, s. 24.

³⁹ Field Manual FM 100-23 Peace Operations, Department of the Army, Washington DC, 1993.

⁴⁰ UK Armed Forces, Army Field Manual Vol. 5, Wider Peacekeeping/Peace Support Operations, Part 2, London HMSO, 1995.

⁴¹ Grupa Ad Hoc do spraw Współpracy w Operacjach Pokojowych ang. Ad Hoc Group on Cooperation in Peacekeeping (NACC), której celem była wymiana doświadczeń oraz określenie zasad współdziałania w planowaniu i prowadzeniu operacji pokojowych.

⁴² *Raport to Ministers by the NACC Ad Hoc Group on Cooperation in Peacekeeping*, Press Release M-NACC-1(93)40, Athens 11 June 1993.

⁴³ Stąd pojawił się termin operacje wsparcia pokoju, znaczący dokładnie to samo, co operacje pokojowe w typologii ONZ.

ustalenie wspólnej doktryny dotyczącej operacji wsparcia pokoju oraz stworzenie podstaw przy opracowywaniu regulaminów narodowych członków sojuszu⁴⁴.

W 1995 roku został on zamieniony na dokument, noszący nazwę Doktryny Tymczasowej⁴⁵. Analiza artykułów ukazujących się w tym czasie w prasie wojskowej wskazuje, że dokument nie spełnił pokładanych oczekiwań.

Prawdopodobnie wobec brutalnego charakteru kolejnych konfliktów, opracowanie autorstwa SHAPE, w dużym stopniu wzorowane na operacjach utrzymania pokoju opartych na MC 327, nie sprostało wyzwaniom czasu. Historyczny charakter tego dokumentu był powodem jego pomijania przez państwa, które w tym czasie opracowywały już własne poszerzone regulaminy, bazujące na zdobytych, nowych doświadczeniach w operacji UNPROFOR. Taki stan rzeczy trwał do 1997 roku, kiedy to w wyniku doświadczeń nabytych w trakcie działań sił wprowadzających pokój [ang. Implementation Forces (IFOR)], a następnie sił stabilizujących sytuację [ang. Stabilization Forces (SFOR)] uaktualniono dokument MC 327/1.

W latach 1995-96 podczas serii spotkań, grupa państw skandynawskich w dokumencie T.25.R, przedstawiła własną doktrynę, omawiającą operacje wsparcia pokoju. Przewidywała ona istotne zmiany zachodzące w charakterze konfliktów⁴⁶.

Nie mniejszy wkład w rozwój teorii działań wsparcia pokoju, w tym operacji wymuszania pokoju, wniosły cywilne ośrodki akademickie wielu państw. Stawiano wiele tez zbliżonych w treści z aktualnie ukazującymi się opracowaniami wojskowymi. Wniosły one cenny wkład w debatę poświęconą nowej doktrynie operacji wsparcia pokoju. Objęły one m.in. koncepcję, która przyjęła następnie nazwę operacji utrzymania pokoju drugiej generacji, zamiennie nazywanych rozszerzonym utrzymaniem pokoju (ang. wider peacekeeping). Przyjęto w niej tezę, że po zakończeniu „zimnej wojny” charakter operacji utrzymania pokoju zmienił się. Działania coraz częściej dotyczyły interwencji w niestabilnym i niepewnym otoczeniu o dużym ryzyku, trudnego do rozwiązania konfliktu wewnątrzpaństwowego⁴⁷.

⁴⁴ NATO MC 327, *NATO Military Planing for Peace Support Operations*, Brussels, NATO Staff, 1993.

⁴⁵ NATO Doctrine for Peace Support Operations, SACLANT, SHAPE (draft) Mons, 1995.

⁴⁶ Rapport Finabel No T.25.R, *Doctrine des operations de Soutien de la Paix (phase 3)*, Brussels Secretariat Finabel, 1996.

⁴⁷ Przykładami takich operacji są interwencje: UNTAC w Kambodży 1992-93, Somalia UNSOM I 1992-92, Panama 1990, UNAMIR Rwanda 1993-96, UPROFOR była Jugosławia 1992-95.

Doświadczenia wyniesione z działań UNPROFOR oraz wnioski dotyczące ich prowadzenia, były podstawą opracowania nowego regulaminu brytyjskiego. Wynikał on z pilnej potrzeby prowadzenia działań o innym charakterze, niż tradycyjne utrzymanie pokoju. Był kierowany szczególnie do jednostek pancernych, których zadania polegały na utrzymaniu pokoju w sytuacji konfliktu wewnątrzpaństwowego w otoczeniu, w którym nie było już możliwości jego utrzymania. W związku z tym, że dotyczył on specyfiki działań w Bośni oraz to, że opracowywano go w pośpiechu, otrzymał miano tymczasowego⁴⁸.

Sposób prowadzenia działań przez UNPROFOR podzielił opinię na dwa obozy. Po jednej stronie opowiedzieli się nie biorący udziału w operacji, krytykując ją i wskazując, jako wielkie niepowodzenie sił i struktur ONZ. Natomiast inną ocenę zyskały one w opinii uczestników szczebla taktycznego. W ich przekonaniu osiągnięto tyle, ile można było oczekiwać, zważywszy na skromne środki oraz ograniczony mandat. Niepowodzenie działań wynikało z niewystarczającej woli politycznej stron konfliktu oraz zaangażowania międzynarodowej społeczności, a nie z braku kompetencji wojskowych. W sytuacji braku spójnej polityki, nie było alternatywy na kontynuowanie działań taktycznych, które traciły swą wiarygodność. Okazało się również, że na dłuższy okres, działania wojskowe nie zastąpią inicjatyw politycznych. W rezultacie odkładano rozwiązanie niewiarygodnego UNPROFOR i przejście do działań wymuszania pokoju, które dostarczyłyby argumentów procesowi politycznemu. Na potwierdzenie tezy, że nie był on odpowiednio wyposażony do warunków, jakie dominowały wtedy w Bośni, można wskazać na to, że nie da się utrzymać pokoju tam, gdzie go już nie ma oraz, że nie można prowadzić działań bojowych z pojazdów pomalowanych na biało⁴⁹.

W regulaminie AFM WPK termin rozszerzone utrzymanie pokoju, (ang. wider peacekeeping), zdefiniowano jako szersze aspekty operacji utrzymania pokoju, prowadzonych przy ogólnej zgodzie wszystkich stron konfliktu, lecz w wysoce niestabilnym środowisku. Obecnie większość specjalistów zajmujących się problematyką operacji wsparcia pokoju jest zgodna, że definicja ta rozszerzyła

⁴⁸ UK Armed Forces. Army Field Manual Volume 5: Wider Peacekeeping/Peace Support Operations.

⁴⁹ Kolor pojazdów ONZ w operacjach pokojowych.

doktrynę tradycyjnego „peacekeepingu” zbyt daleko. Część z nich dowodzi nawet, że doktryna ta nie powinna być stosowana w tego rodzaju sytuacjach.

Gdy działanie wojsk pokojowych, zależy od zgody zwaśnionych stron uczestniczących w konflikcie wewnątrzpaństwowym, w którym łamane są prawa człowieka, nie powinno ono mieć charakteru utrzymania pokoju.

W takich warunkach znalazł się właśnie w 1995 roku UNPROFOR. Można więc postawić tezę, że działania ograniczające łamanie praw człowieka, zmierzające do tworzenia bezpiecznych rejonów oraz siłowego rozdzielenia stron konfliktu, powinny mieć charakter wymuszania oraz być prowadzone przez siły zdolne pokonać napotkany poziom opozycji.

W warunkach wzajemnie zwalczających się stron konfliktu, trudnych do odróżnienia od reszty społeczeństwa, każde przewidywane zawarcie zgody może być problematyczne lub niewiarygodne. W takiej sytuacji rozsądne warianty działania, powinny rozpatrywać rozmieszczenia niezbędnej ilości dobrze wyposażonych wojsk, mogących skutecznie wykonać zadania w różnych wariantach uwarunkowań. Stąd problemem trudnym obecnie do rozwiązania jest przewidywanie (prognozowanie) działań w sytuacjach coraz bardziej złożonych konfliktów.

Wnioski

1. Za pierwowzór operacji wymuszania pokoju można uznać działania antyrebelianckie.
2. Otoczenie operacji wymuszania pokoju w większości stanowią konflikty etniczne.
3. Rozwój teorii działań wsparcia pokoju oraz operacji wymuszania pokoju nastąpił po 1990 roku.
4. Wraz z konfliktami o coraz bardziej brutalnym charakterze, operacje utrzymania pokoju przestały spełniać oczekiwania, stąd pojawiła się potrzeba operacji wymuszania pokoju.
5. Do operacji wymuszania pokoju można zaliczyć: operacje w Somalii, byłej Jugosławii, Ruandzie, Haiti, Panamie oraz byłych republikach Związku Radzieckiego.

6. Istnieją podstawy do przypuszczeń, że obecne zasady działań utrzymujących pokój i regulaminy określające sposoby prowadzenia działań bojowych przestają korespondować z prognostycznymi oczekiwaniami.
7. Zrodziło się zapotrzebowanie na nowelizację założeń przygotowania i prowadzenia operacji wymuszania pokoju z uwzględnieniem wariantowanych możliwości bojowych zgrupowań, realizmu sytuacyjnego i celów stron konfliktu oraz respektowania zasady bezstronności w podejmowanych działaniach.

2.2. Istota i charakter wymuszania pokoju

W podrozdziale tym przedstawiona zostanie, z wymaganym na potrzeby rozprawy stopniem szczegółowości, analiza aktualnych poglądów dotyczących działań militarnych, różnic między operacjami utrzymania pokoju a wymuszania pokoju oraz wyróżnione zostaną czynniki warunkujące prowadzenie operacji wymuszania pokoju. Uzupełnienie stanowią będą teoretyczne aspekty operacji wymuszania pokoju, jako interwencji, jak również walki zbrojnej w tego rodzaju działaniach.

Dokonane uogólnienia i wyciągane wnioski, nakreślają rzeczywisty obraz istoty i charakteru współczesnych operacji wymuszania pokoju. Mając na uwadze powyższe zapowiedzi, w treściach niniejszego podrozdziału zawarto odpowiedzi na następujące pytania:

1. Jakie są kierunki zmian w sztuce wojennej ?
2. Jakie są zasadnicze różnice między operacjami utrzymania a wymuszania pokoju ?
3. Jakie czynniki warunkują prowadzenie operacji wymuszania pokoju ?
4. Jakie relacje występują między operacjami wymuszania pokoju a interwencją ?
5. Czy w operacji wymuszania pokoju występują elementy walki zbrojnej ?

2.2.1. Ogólne kierunki zmian w sztuce wojennej

Zgodnie z poglądami jednego z autorytetów współczesnej sztuki wojennej, S.Kozieja obserwujemy obecnie odchodzenie od teorii wojen masowych (bezpośrednich, wyniszczających walką zwartych zgrupowań wojsk) na rzecz, jak

ujmuje autor „(...) *bardziej wyrafinowanych koncepcyjnie i elastycznie prowadzonych działań pośrednich i manewrowych*”⁵⁰. Jego istota bazuje na wykorzystaniu coraz doskonalszych środków walki. Wojnę ograniczoną, co do celów, użytych sił i środków nazywa konfliktem wojennym. Konflikt wojenny z użyciem siły zbrojnej nazywa konfliktem zbrojnym. Konflikt między dwiema i więcej stronami, który przebiega bez użycia siły zbrojnej nazywa konfliktem niezbrojnym⁵¹. Natomiast w literaturze przedmiotu termin pośredni między konfliktem zbrojnym a konfliktem niezbrojnym nazywany jest konfliktem innym niż wojna⁵².

W wyniku zebranych doświadczeń z zakresu zapobiegania konfliktom pojawiła się koncepcja działań militarnych innych niż wojna [ang. Military Operations Other than War (MOOTW)]. Według niej wojska rozmieszczane są w celu rozwiązania regionalnego konfliktu oraz zapobieżeniu wybuchowi wojny⁵³.

W tym przypadku różnica między działaniami militarnymi a innymi niż wojna polega na dobieraniu celów oraz metod, w jakich będą one osiąganymi⁵⁴. Podstawowym celem jest rozwiązywanie problemów politycznych przy użyciu środków politycznych oraz użycia niezbędnego minimum siły wojskowej. Koncepcja ta obejmuje również operacje wsparcia pokoju, a w nich wymuszanie pokoju. Jest to przykład na to, że walkę zbrojną przestano utożsamiać tylko z wojną.

W porównaniu z pierwszym nurtem, wciąż głoszącym bliską Clausewitzowi zasadę „walczyć i zwyciężać”, drugi nurt bliższy jest koncepcji i zasadom walki głoszonym przez Sun-Tzu, który mówił „(...) *osiągnąć sto zwycięstw w stu bitwach nie jest szczytem osiągnięć, największym osiągnięciem jest pokonać wroga bez walki*”⁵⁵.

Amerykańska doktryna poświęcona działaniom militarnym innym niż wojna⁵⁶, definiuje operacje pokojowe, jako kategorię działań obejmującą utrzymanie

⁵⁰ Por. S.Koziej, Zmierzch Clausewitza, Polska Zbrojna, 1998, nr 39.

⁵¹ S.Koziej, Teoria sztuki wojennej Warszawa Bellona 1993, s.10-11.

⁵² „Konflikt inny niż wojna to stan, gdy dwie lub więcej stron dąży do celów, które strony te lub inne, postrzegają jako sprzeczne i uciekają się w dążeniu do swoich celów do przemocy lub groźby użycia przemocy. Stan taki, który może nastąpić pomiędzy państwami lub wewnątrz nich, obejmować może terroryzm, konflikt etniczny lub separatystyczny, kwestionowanie granic lub rewanżyzm”, Regulamin działań taktycznych ATP-35(B),s.27.

⁵³ S.M. Butler, Refusing Army Doctrine in Changing World, Military Review, kwiecień 1992, s. 47.

⁵⁴ B.J.Bunker, Rethinking OOTW, Military Review, Now-Dec 1995, s.36

⁵⁵ Sun-Tzu, Sztuka wojny, Warszawa, Przedświt 1994, s.35.

⁵⁶ Joint Publication 3-07, Military Operations Other than War, 1996.

i wymuszanie pokoju, wspierające wysiłki dyplomatyczne, których celem jest utrzymanie bądź ustanowienie pokoju.

2.2.2. Różnice między operacjami utrzymania a wymuszania pokoju

Utrzymanie pokoju obejmuje działania militarne podjęte za zgodą wszystkich stron konfliktu, polegające na ich monitorowaniu oraz ułatwianiu wprowadzania porozumień i wspieraniu wysiłków dyplomatycznych w osiągnięciu długoterminowego politycznego rozstrzygnięcia. Wymuszanie pokoju wiąże się z zastosowaniem siły wojskowej lub zagrożeniem jej użyciem, zmuszając do podporządkowania się rezolucjom i nałożonym sankcjom, w celu osiągnięcia lub odbudowania pokoju i porządku⁵⁷.

Przeprowadzona analiza porównawcza charakterystyk wymienionych rodzajów działań pozwoliła określić zasadnicze różnice, w których ważna jest zgoda i szeroko pojęta współpraca w utrzymaniu pokoju, natomiast przymus w operacjach wymuszania pokoju. Brak jednoznacznej interpretacji różnic między tymi dwoma rodzajami działań, w szybko zmieniającym się charakterze współczesnych konfliktów, może doprowadzić do tragedii, jaka np. rozegrała się w 1983 roku w Bejrucie - stolicy Libanu. Wojska pokojowe, w większości amerykańskie, weszły do tego kraju w celu ułatwienia realizacji podpisanych porozumień pokojowych, zakładających wycofanie Palestyńskiej Armii Wyzwoleńczej i wojsk izraelskich. Wojska uczestniczące w operacji o charakterze utrzymania pokoju, działając za zgodą wszystkich stron konfliktu wykonały swe zadania i opuściły rejon działania. W kilka tygodni później rząd libański poprosił o ponowną interwencję w sytuacji rosnącego bezładu w państwie, który był wynikiem małego poparcia dla tego rządu. Kolejna operacja już bez zgody wszystkich stron konfliktu spowodowała, że interweniujące wojska stały się bezwiednie stroną konfliktu. Przygotowane i tym razem do prowadzenia operacji utrzymania pokoju, stały się łatwym celem wrogich frakcji, w wyniku czego śmierć poniosło ponad 200 żołnierzy⁵⁸.

⁵⁷ Tamże,

⁵⁸ J.B.Hunt, Thoughts on Peace Support Operations, Military Review, October 1994, s. 76-85.

Jasne jest, że w przypadku niepewnej zgody, efektywność utrzymania pokoju jest ograniczona. Spełnia ono swoją rolę, gdy wszystkie strony chcą współpracować, jak to jest np. w przypadku Egiptu i Izraela na Półwyspie Synajskim. Utrzymanie pokoju nie może więc rozwiązać problemów, może tylko ułatwić przeprowadzenie trudnego dyplomatycznego procesu.

Celem operacji utrzymania oraz wymuszania pokoju, jest osiągnięcie długoterminowego porozumienia pokojowego. Operacje wymuszania pokoju uważane są za poprzedzające operacje utrzymania pokoju oraz niezbędne w przypadku, gdy te drugie nie umożliwią osiągnięcia celu⁵⁹.

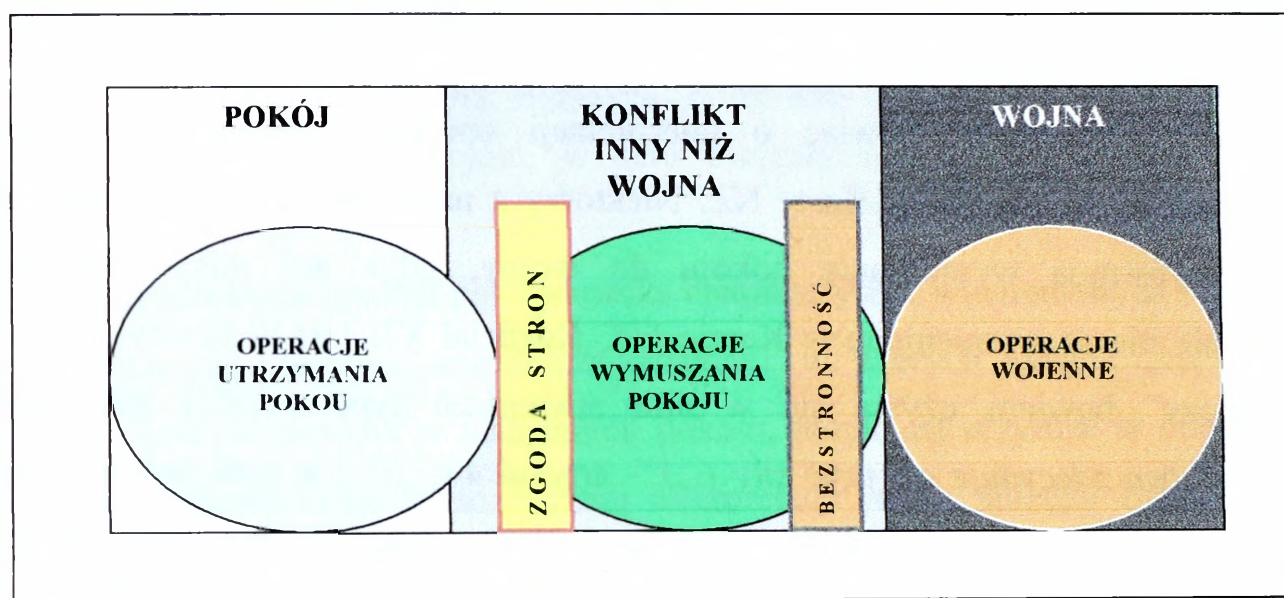
Wielu teoretyków mówiąc o interpretacji operacji wymuszaniu pokoju, powołuje się na Rozdział VII Karty NZ. Niektórzy z nich, szczególnie w gremiach ONZ, przyrównują wymuszanie pokoju do wojny, gdyż ani utrzymanie, ani wymuszanie nie są wymienione w Karcie NZ. Rozdział VII jest w pewnym sensie „wojowniczy” bowiem używa się w nim stwierdzeń typu : „(...) *gdy Rada Bezpieczeństwa zdecyduje się użyć siły (...)*”- artykuł 44; „(...) *w celu umożliwienia ONZ podjęcia nagłych wojskowych środków (...)*” – artykuł 45 lub „(...) *planuje wprowadzenie siły wojskowej(...)*” – artykuł 46. W istocie więc rozdział ten uwzględnia prowadzenie legalnych działań wojskowych, w celu siłowych zmian w zachowaniu stron konfliktu. Założenie, że wymuszanie pokoju jest równoznaczne z wojną, długo ciążyło i opóźniało opracowywanie teorii omawiającej odmienny charakter tego rodzaju działań. Przekonanie o wystarczalności regulaminu działań bojowych do działań wymuszania pokoju, umocniło się jeszcze bardziej po wojnie w Zatoce Perskiej w 1992 roku.

Kiedy w operacji UNOSOM II w Somalii nasilono działania, które szybko wykroczyły poza ramy utrzymania pokoju okazało się, że siły pokojowe stały się jedną ze stron konfliktu. Doświadczenia wyniesione z UNOSOM II wymusiły potrzebę zdefiniowania tzw. szarego obszaru między utrzymaniem pokoju a wojną, oferując siłom pokojowym szerszy zakres działań⁶⁰ (rys 2.1).

⁵⁹ British Army Field Manual, Peace Support Operations (Second Draft), s.3-4.

⁶⁰ Analizowane doktryny tj. brytyjska, amerykańska, francuska, szwedzka oraz NATO, obok zdefiniowania ram pojęciowych działań wsparcia pokoju, pokazują różnicę między operacjami utrzymania pokoju a wojną, wypełnionym przez operacje wymuszania pokoju, definiując go szarym obszarem.

Analiza treści dokumentów normatywnych, opisujących charakter działań wsparcia pokoju, obejmujących operacje utrzymania i wymuszania, wykazuje, że rola wojsk w jednym i drugim, przypadku powinna polegać na tworzeniu warunków umożliwiających środkom dyplomatycznym oraz pomocy humanitarnej, szybkie rozpoznanie i wskazanie przyczyny konfliktu, a następnie ich łagodzenie. Jak wykazały doświadczenia, działania te osiągają najlepszy skutek, przy zastosowaniu połączenia przymusu z dostępem do instrumentów pokojowych.

Rys. 2.1 Szary obszar i granice operacji wymuszania pokoju
Źródło: opracowanie własne

Operacje prowadzone w ostatnim czasie, wykazały również niezbędność kontroli cywilnej nad działaniami wojskowymi, poprzez nałożenie tzw. ograniczeń. Coraz częściej zwycięża opinia, że organizacje cywilne powinny określać wojskom, jakie warunki powinny być przez nie stworzone.

W rozwijającej się doktrynie armii amerykańskiej, wymuszanie pokoju odnosi się do rozważnego i ograniczonego zastosowania środków przymusu dla wsparcia procesu dyplomatycznego⁶¹. Brytyjska doktryna utrzymuje, że wojska przygotowane do wymuszania pokoju nie wymagają zgody stron konfliktu. Tego rodzaju stwierdzenia umiejscawiają je, między pokojowymi środkami Rozdziału VI a środkami Rozdziału VII. Z tego też względu, aby uzasadnić podjęcie interwencji

⁶¹ Field Manual (FM) 100-20 Operations Other than War, Army Command and General Staff College
FM 100-23 Peace Operations, Headquarters, USS Army Training and Doctrine Command.

w celu zakończenia aktów przemocy, wymuszanie pokoju często nazywane jest „działaniem zgodnym z VI i pół rozdziału”

Można więc postawić tezę, że to co zdecydowanie różni operacje utrzymania pokoju od operacji wymuszania pokoju, to nie poziom użytej siły, ale zgoda stron konfliktu na działania wojsk pokojowych.

2.2.3. Czynniki warunkujące prowadzenie operacji wymuszania pokoju

Analiza prowadzonych działań wymuszania pokoju oraz publikacji im poświęconych ukazuje, że nie można określić standardu operacji, w której prowadzi się wymuszanie pokoju. Każda z nich ma swój specyficzny charakter, otoczenie polityczne, dyplomatyczne, geograficzne, ekonomiczne, kulturalne i wojskowe. Warunkom tym można przypisać wnioski D.Bohna, który zastanawiając się nad przyczynowością i porządkiem w przyrodzie oraz fizyce zauważył, że nie ma nic stałego. Wszystko jest w ciągłym stanie przekształcania się ruchu i zmiany⁶².

Analogicznie do teorii drugiego fizyka W.Heisenberga, dotyczącej niepewności zjawisk w fizyce wojska wymuszające pokój zmieniają warunki otoczenia, w którym interweniują poprzez sam fakt interweniowania⁶³.

Mimo różnic charakteryzujących otoczenie operacji wymuszania pokoju, można wyróżnić trzy zasadnicze czynniki warunkujące ich prowadzenie. Należą do nich: zgoda stron konfliktu, bezstronność wojsk wymuszających pokój oraz użycie siły w stosunku do stron nie przestrzegających ustalonych reguł (rys.2.2). Dokładne ich zrozumienie umożliwi wojskom pokojowym osiągnąć postawiony przed nimi cel działania.

W odróżnieniu od operacji utrzymania pokoju wojska uczestniczące w operacji wymuszania pokoju przez to, że nie wymagają zgody stron konfliktu w rzeczywistości mogą stać się jego trzecią stroną, co z kolei oznaczałoby fiasko procesu pokojowego.

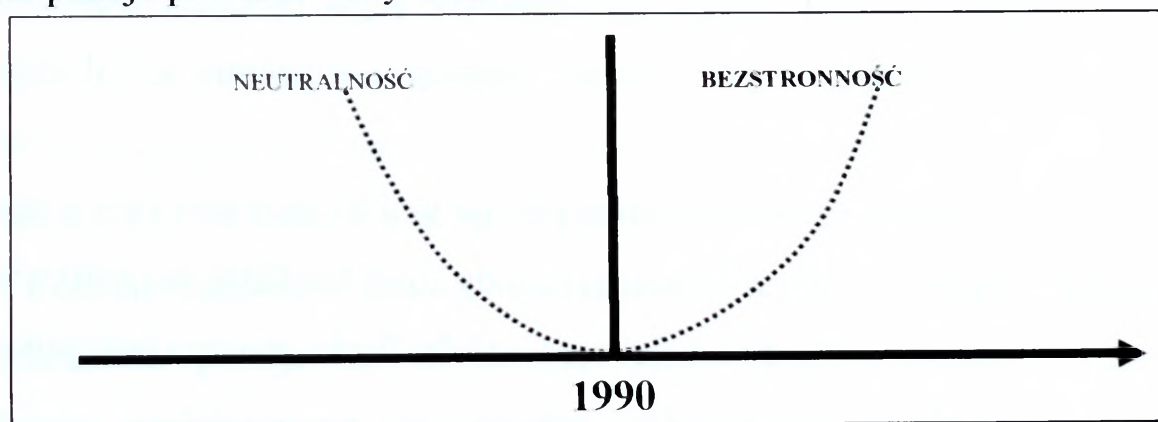
⁶² D.Bohn, Przyczynowość i przypadek w fizyce współczesnej, Warszawa KIW 1961, s.27.

⁶³ W.Heisenberg, Fizyka a filozofia, Warszawa 1965, s. 74.

Rys. 2.2. Czynniki warunkujące prowadzenie operacji wymuszania pokoju
Źródło: Opracowanie własne

Pomimo oficjalnych deklaracji, że „operacje wymuszania pokoju wymagają od wojsk w nich uczestniczących neutralności” lub „operacje pokojowe kierują wojska politycznie neutralne w rejon walczących stron”⁶⁴, neutralność ta, jak wskazują przykłady, jest często nie do osiągnięcia. Trzymanie się tej zasady uniemożliwiłoby interwencję w Somalii, umożliwiając wrogim frakcjom przejęcie kontroli nad napływającymi środkami pomocy międzynarodowej, będącej podstawą określającą siłę polityczną w tym kraju. Tezę tę potwierdza szybka ewolucja kolejnych mandatów ONZ, od pomocy humanitarnej, poprzez rozbrojenie frakcji, do obławy na głównego lidera frakcji generała Mahomeda Farah Adidi⁶⁵. Ewolucję charakteru operacji wsparcia pokoju przedstawia rysunek 2.3.

Rys. 2.3. Ewolucja charakteru operacji wsparcia pokoju
Źródło: Opracowanie własne

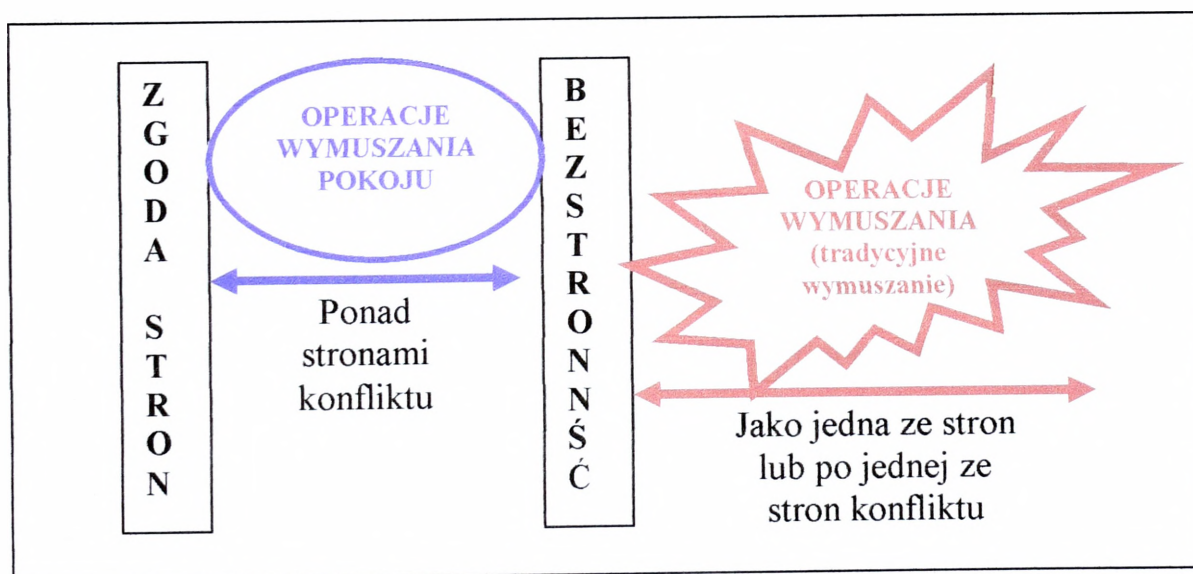
⁶⁴ FM 100-5, Operations, June 1993.

⁶⁵ K. Allard, Somalia Operations: Lessons Learned, Washington DC, National Defence University Press, 1995, s.8.

Różnica polega na tym, że neutralność sugeruje bierną obserwację natomiast bezstronność popiera bezstronną reakcję. Bezstronność ponad stronami konfliktu występuje wtedy, gdy siły pokojowe nie opowiadają się po żadnej ze stron konfliktu. W niektórych państwach operacje te np. we Francji noszą miano odtwarzania pokoju (ang. peace restoration).

Może się zdarzyć, że interweniujące siły pokojowe zadeklarują się po jednej ze stron konfliktu lub wystąpią jako jedna ze stron konfliktu tracąc w ten sposób swą bezstronność. Cytowany wcześniej 42 artykuł VII Rozdziału Karty NZ daje taką możliwość „(...) wszelkie działania, które mogą okazać się niezbędne do odzyskania lub utrzymania międzynarodowego pokoju”.

Należy podkreślić, że tego typu działania ze względu na swój stronniczy charakter nie są wymuszaniem pokoju. Zalicza się je do tradycyjnych operacji wymuszania, często określanych, jako działania wymuszające o stronniczym charakterze (ang. partial enforcement). Przykładami takich działań mogą być wojna w Korei lub wojna w Zatoce Perskiej, w niektórych publikacjach błędnie zaliczane do operacji wymuszania pokoju⁶⁶. Różnicę między tradycyjnym wymuszaniem, a wymuszaniem pokoju przedstawia rysunek 2.4.

Rys. 2.4. Różnice między tradycyjnym wymuszaniem a wymuszaniem pokoju
Źródło: Opracowanie własne.

⁶⁶ Francuzi tego rodzaju działania określają jako wojnę ograniczoną, franc. L'Imposition de la Paix, do których zaliczają wojnę w Zatoce Perskiej. Patrz Notice provisoire sur la participation aux operations de maintien de la paix menes sous l'egide des Nations unies, Armee de Terre, 1994.

Analiza ostatnich operacji wsparcia pokoju, w których prowadzono działania wymuszania pokoju wskazuje, że zdobycie wiarygodności wśród stron konfliktu, było możliwe tylko dzięki przestrzeganiu tej zasady. W wielu przypadkach był to proces bardzo czasochłonny, przez co zdarzały się sytuacje, kiedy mimo deklarowanej bezstronności, działania wojsk pokojowych były postrzegane jako stronnicze. Jak pokazują przykłady przez cały czas trwania operacji, należy liczyć się z tego rodzaju podejrzeniami, mającymi na celu rozbić proces pokojowego.

Przykładem takiej sytuacji mogą być działania w byłej Jugosławii, kiedy to w wyniku braku przenikliwości polityków, wojska utrzymujące pokój w Bośni, stały się jedną ze stron wojny domowej. Było to skutkiem przyjęcia przez ONZ rezolucji zakazującej stronom konfliktu atakowania bośniackich miast, co z kolei nie przeszkadzało Serbom bośniackim zdobywać miasta, ukazując stronniczy i niesprawiedliwy charakter rozwiązania pokojowego⁶⁷.

Większość państw europejskich jest zdania, że wojska wymuszające pokój powinny do końca zachować bezstronność. Inną opinię reprezentują Amerykanie, którzy uważają, że bezstronność choć wskazana może nie zostać osiągnięta, co jednak nie wpłynie zasadniczo na osiągnięcie sukcesu operacji wymuszania pokoju⁶⁸.

Podobnie widzą problem Rosjanie, głosząc trzy główne zasady dotyczące operacji wymuszania pokoju⁶⁹: wojska mogą interweniować bez zgody stron konfliktu; wojska interweniujące nie koniecznie muszą być bezstronne; można stosować działania ofensywne.

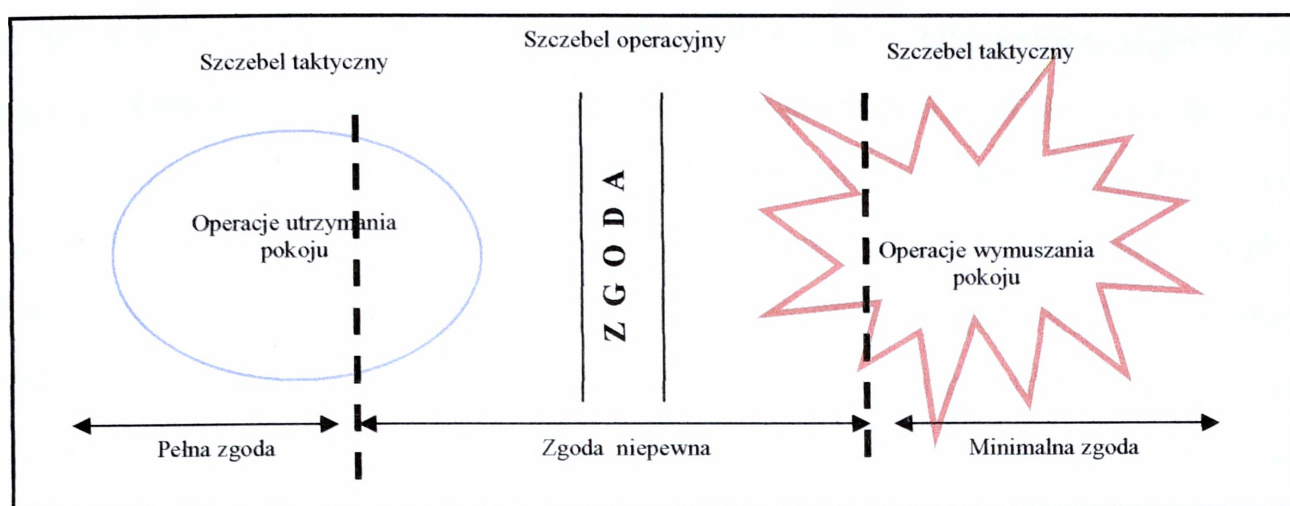
Według źródeł zachodnich różnica między operacjami utrzymania pokoju, a operacjami wymuszania pokoju nie polega na stopniu użytej siły, lecz zgody walczących stron, na wypełnianie zadań mandatowych (rys.2.5)⁷⁰.

⁶⁷ R.C. Owen, The Balkans Air Campaign Study, Part 1, Aipower Jurnal, Summer 1997 no.2, s.11.

⁶⁸ Joint Pub 3-07.3, Joint Tactics, Techniques, and Procedures for Peace Operations 1999, s. III-2.

⁶⁹ R.C.Finch, The Strange Case of Russian Peacekeeping Operations in the near Abroad 1992-1994, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth, KS, July 1996, s.7.

⁷⁰ Zob. UK AFM Peace Support Operations (draft).

Rys. 2.5. Zgoda na szczeblu taktycznym i operacyjnym
 Źródło: Landmacht, Royal Netherland Army Military Doctrine.

Zgoda na prowadzenie działań szczebla taktycznego wynika z rozwoju sytuacji. Praktyka potwierdza, że szczególny wpływ ma na nią opinia lokalnego społeczeństwa. Można też przyjąć, że będzie się często zmieniała. Oficjalne porozumienia, jak i osiągnięta zgoda na szczeblach politycznym, strategicznym i operacyjnym nie zawsze odzwierciedla stan rzeczywisty w rejonie działań szczebla taktycznego.

Jedną z podstawowych zasad działania sił pokojowych, jest przenoszenie osiągniętej zgody z poziomu operacyjnego, na poziom taktyczny i odwrotnie. Dowódca operacyjny uzyskawszy porozumienie z liderem jednego z walczących ugrupowań, co do warunków działania, natychmiast powinien stworzyć warunki do wykorzystania uzyskanej zgody szczeblowi taktycznemu. Wiadomość o porozumieniu powinna dotrzeć wszystkimi możliwymi sposobami do liderów niższego szczebla, a więc ugrupowań spotykających się bezpośrednio w terenie ze zgrupowaniami sił wymuszających pokój szczebla taktycznego. Dla dowódców szczebla operacyjnego, najcenniejsze są porozumienia osiągnięte bezpośrednio w terenie przez szczebel taktyczny.

Nie można wykluczyć, że w wyniku różnorodnych, niezamierzonych działań może dojść do zerwania zgody. Doświadczenia z prowadzonych operacji wskazują, że do grupy takich działań można zaliczyć:

- opowiadanie się po stronie któregoś z walczących ugrupowań,
- użycie nadmiernej siły,
- zastosowanie nielegalnych metod działania lub działań wykraczających poza mandat,

- podjęcie nieprzekonywujących działań,
- okazywanie niewystarczającego szacunku dla lokalnych ugrupowań,
- brak wzajemnego zrozumienia⁷¹.

Kolejnym z wymienionych czynników jest użycie siły, a raczej zasady użycia siły, [ang. Rules of Engagement (ROE)]. Jest to upoważnienie lub ograniczenie użycia siły, w czasie prowadzenia działań militarnych. Są to wytyczne dla wojsk, definiujące okoliczności, warunki, rozważające stopień oraz sposób użycia siły oraz podjęcia odpowiednich działań⁷². Nie są one formą zadań, czy też wskazówek taktycznych. Określają je kompetentne władze wojskowe, omawiające warunki i ograniczenia, w ramach których własne siły lądowe, morskie i powietrzne rozpoczną i będą kontynuować działania bojowe w sytuacji napotkania oporu przez strony konfliktu. Oznacza to, że przy ich pomocy Narodowe Dowództwo, [ang. National Command Authority (NCA)] oraz dowództwa szczebla operacyjnego, regulują użycie wojsk w kontekście prowadzonych działań politycznych i militarnych oraz prawa międzynarodowego i narodowego⁷³.

Zasady użycia siły są sposobem sprawowania politycznej kontroli nad prowadzonymi działaniami militarnymi i dlatego stanowią najważniejsze narzędzie w zarządzaniu sytuacjami kryzysowymi, zarówno w aspekcie politycznym, jak i militarnym. Można w tym miejscu przytoczyć jedno ze słynniejszych stwierdzeń Clausewitza, że *„wojna jest przedłużeniem polityki, przy zastosowaniu innych środków”*, gdyż zasady o których mowa, kontrolują siłę oraz gwałtowność działań zastosowanych w celu osiągnięcia celu politycznego. Działaniom tym przyświecają dwie podstawowe cechy prawa wojennego: konieczność i proporcjonalność. Hasłowe potraktowanie wyżej wymienionych cech wymaga krótkiego ich scharakteryzowania.

KONIECZNOŚĆ – oznacza, że można użyć siły, jeżeli okaże się to niezbędne dla osiągnięcia celów militarnych.

PROPORCJONALNOŚĆ – oznacza, że stopień gwałtowności prowadzonych działań oraz wynikłych z tego powodu zniszczeń w osiąganiu celów militarnych, nie

⁷¹ P.Paździorek, Działania na rzecz wsparcia pokoju, [w] M.Huzarski i zespół oficerów praca badawcza, GARDA, Warszawa AON 2000.

⁷² R.Bieżanek, Wojna a prawo międzynarodowe, Warszawa, MON 1982.

⁷³ JCS Pub 1-02: Dictionary of military and Associated Terms.

może być nadmierny. Inaczej mówiąc zniszczenia na skutek prowadzonych działań militarnych muszą być możliwie najmniejsze.

Jednym z podstawowych zagadnień w zasadach użycia siły, jest samoobrona. Zgodnie z tą zasadą żołnierzom oraz jednostkom NATO, przysługuje oczywiste i niezaprzeczone prawo do obrony siebie przed potencjalnym atakiem. Należy dodać, że egzekwowanie zasad użycia siły, normują również zasady prawa narodowego państw biorących udział w operacji wymuszania pokoju. Dowódca może stanąć przed alternatywą albo być tym, który pierwszy odda strzał lub tym, którego zastrzela pierwszego. Dlatego rozpatrywane zasady muszą obejmować okoliczności związane z reakcją na zauważone wrogie zamiary, wrogie działania wobec sił pokojowych. Należy przy tym dodać, że o ile wrogie działania są jasne i oczywiste, o tyle wrogie zamiary nie zawsze da się w porę rozpoznać i określić.

Pewnych wskazówek udziela dokument MC 362 dotyczący zasad stosowanych przez NATO⁷⁴. Utrzymuje się w nim, że wrogie zamiary stron konfliktu, należy rozpatrywać w ujęciu dwóch czynników: równowagi sił i zamiaru ataku.

Jest to problem złożony, dający znaczną swobodę interpretacji. Zasady użycia siły stosowane przez NATO, muszą pozostawać w harmonii z prawem międzynarodowym i być stosowane przez wszystkie wojska, będące pod dowództwem i kierownictwem sojuszu⁷⁵.

Zasady użycia siły obowiązujące w Bośni, niewątpliwie stanowią ramy zasad dla przyszłych działań na rzecz wsparcia pokoju, prowadzonych przez NATO. Siły SFOR musiały dostosować się do międzynarodowych zasad prawnych. Uwzględnić zasady proporcjonalności, minimum użycia siły, jak również wymogi minimalizowania zniszczeń oraz zabezpieczania przed potencjalnymi zniszczeniami⁷⁶.

⁷⁴W armii amerykańskiej obowiązują aktualnie cztery dokumenty obejmujące swą treścią problem zasad użycia siły. Należą do nich:

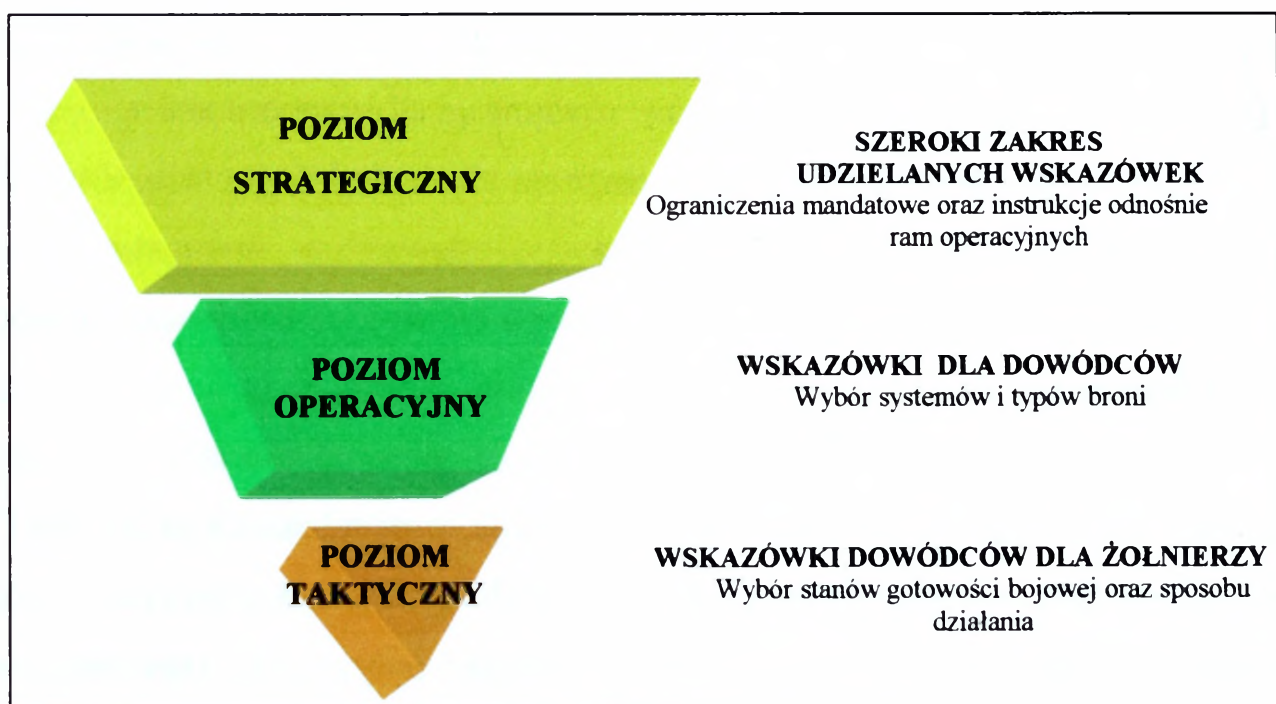
- a. TRI-MNC ROE System 1988
- b. MC 66/1 (23Sep 60) – dotyczący obrony powietrznej
- c. MC 192/2 (29 Dec 88) – dotyczący działań marynarki wojennej
- d. MC 193 (7Aug 72) – dotyczący działania wojsk lądowych

⁷⁵ W działaniach wojsk lądowych zasady użycia siły stanowiły zawsze duży problem. W marynarce istnieje centrum podejmujące decyzje i kontrolujące 6-10 systemów broni. W powietrzu jest jeden pilot kontrolujący 4-5 systemów broni. Natomiast w batalionie, gdzie jest kilkuset żołnierzy podejmujących decyzje (wśród nich wielu młodych i niedoświadczonych) wszyscy oni, mogą potencjalnie użyć siły do utraty życia łącznie.

⁷⁶ Eric Dell-Aria NATO School (SHAPE), *Zasady Użycia Siły w operacjach Wsparcia pokoju*, wykład w AON, styczeń 1999.

Nie można wykluczyć sytuacji, kiedy na ogień prowadzony przez snajpera, najlepszą odpowiedzią będzie ogień z broni pokładowej lub armaty czołgu. Np. Amerykanie w czasie działań w Somalii, użyli pocisków TOW wystrzeliwanych ze śmigłowców Cobra, w celu zniszczenia pozycji snajperów. W operacji „Just Cause” w Panamie w 1989 roku, użyto czołgów typu Sheridan do podobnych działań. Psychologiczny efekt użycia tych środków, doprowadził do zaprzestania działań przez snajperów.

Metody, które wykorzystano w obu przytoczonych przypadkach nie były zgodne z zasadą proporcjonalności sił, jednak efektywnie ograniczyły własne straty. Amerykanie w pewnych sytuacjach wychodzą z założenia, że sytuacja dyktuje potrzebę użycia znacznie większej siły. W wyniku analizy literatury można wyciągnąć wniosek o funkcjonowaniu trzech poziomów zasad użycia siły (rys.2.6).

Rys. 2.6. Trzy poziomy zasad użycia siły
Źródło: Opracowanie własne.

Należy przyjąć, że im niższy szczebel, tym zasady są bardziej szczegółowe⁷⁷. W działaniach na rzecz wsparcia pokoju szczególnie operacjach wymuszania pokoju żołnierz najniższego szczebla, może niewspółmiernie do działań jakie podjął, wpłynąć

⁷⁷ W ten sposób dowódcy niższego szczebla, jak również zwykli żołnierze, dokładnie wiedzą, jak zadziałać w zaistniałej sytuacji. Trudno byłoby wymagać od oficerów, a tym bardziej od żołnierzy, przeczytania i przyswojenia sobie 22 stron definicji, wskazówek w czasie realizacji zadań. W związku z tym, przyjęto znaną formę kart, które posiada każdy żołnierz przy sobie. Karty te zawierają uproszczone wskazówki, w jaki sposób reagować na zaistniałą sytuację.

nawet na sytuację polityczną. W literaturze amerykańskiej zasady użycia siły (ROE) pełnią trzy zasadnicze funkcje⁷⁸:

1. Dostarczają wskazówek rozmieszczanym jednostkom dotyczących użycia siły.
2. Pełnią rolę mechanizmu kontrolującego przejście z obowiązujących zasad czasu pokoju, do zasad obowiązujących w okresie wymuszania pokoju.
3. Są czynnikami ułatwiającymi planowanie.

Zasady użycia siły (ROE) odzwierciedlają politykę państwa w działaniach dowódców w rejonie odpowiedzialności. Jest to szczególnie ważne w warunkach braku łączności z wyższym przełożonym. Odzwierciedlając cele narodowej polityki i dyplomacji, ROE mogą ograniczać zaangażowanie w osiągnięciu celów lub użyciu rodzajów broni⁷⁹. Zasadniczą rolę odgrywa tu międzynarodowa opinia publiczna, media, prawo państwa gospodarza oraz status porozumienia.

Zasady użycia siły określają ograniczenia w działaniu, którego celem jest wykonanie wyznaczonego zadania. Regulują możliwość wpływu dowódcy na przebieg działań, poprzez przyznanie mu możliwości lub nałożeniu ograniczeń w stosowaniu rodzajów broni, bądź działań.

Np. na Haiti prawo użycia środków chemicznych (gazów, dymów) służących do rozpraszania tłumów, posiadali tylko wyznaczeni dowódcy brygad. Dodatkowo ich użycie było ściśle ograniczone warunkami⁸⁰. Zasady te ograniczają działania dowódców zgodnie z prawem międzynarodowym oraz narodowym. W pewnych warunkach narzucają ograniczenia w działaniach, wynikające z istniejącego prawa. Dowódcy muszą bardzo dobrze orientować się w podstawach prawnych obowiązujących na obszarze działań⁸¹.

Użycie siły może doprowadzić do spotęgowania napięcia, podziału opinii publicznej, uniemożliwienia prowadzenia negocjacji, zniszczenia osiągniętej bezstronności. Na nowo spowodować eskalację przemocy.

⁷⁸ CJCSI 32101 Standing Rules of Engagement for US Forces (SROE).

⁷⁹ Glenn Bowens, Guide to Peace Operations, US Army Peacekeeping Institute, Carlise Barracks 1998, s.185-211.

⁸⁰ M.S.Martins., Rules of Engagement for Land Forces: A matter of Training, Not Lawyering., Mil. L. Rev 1994, s.143.

⁸¹ Dla operacji wsparcia pokoju zadanie jest umieszczone w dokumencie takim jak: Rezolucja Rady Bezpieczeństwa NZ. Przykładowo dla Haiti w rezolucji, nr 940 dla Bośni w rezolucji nr 1031.

Siły pokojowe mogą zostać zaangażowane w niepożądane, długoterminowe akcje, zagrażające celowi operacji. W wyniku niekontrolowanych zniszczeń, które są nieodłącznym następstwem takich działań, mogą wywołać wrogie zachowania lokalnej społeczności.

W przypadku utrudniania i blokowania postanowień mandatu przez lokalne ugrupowania, użycie siły na szczeblu taktycznym może ułatwić osiągnięcie porozumienia na szczeblu operacyjnym⁸².

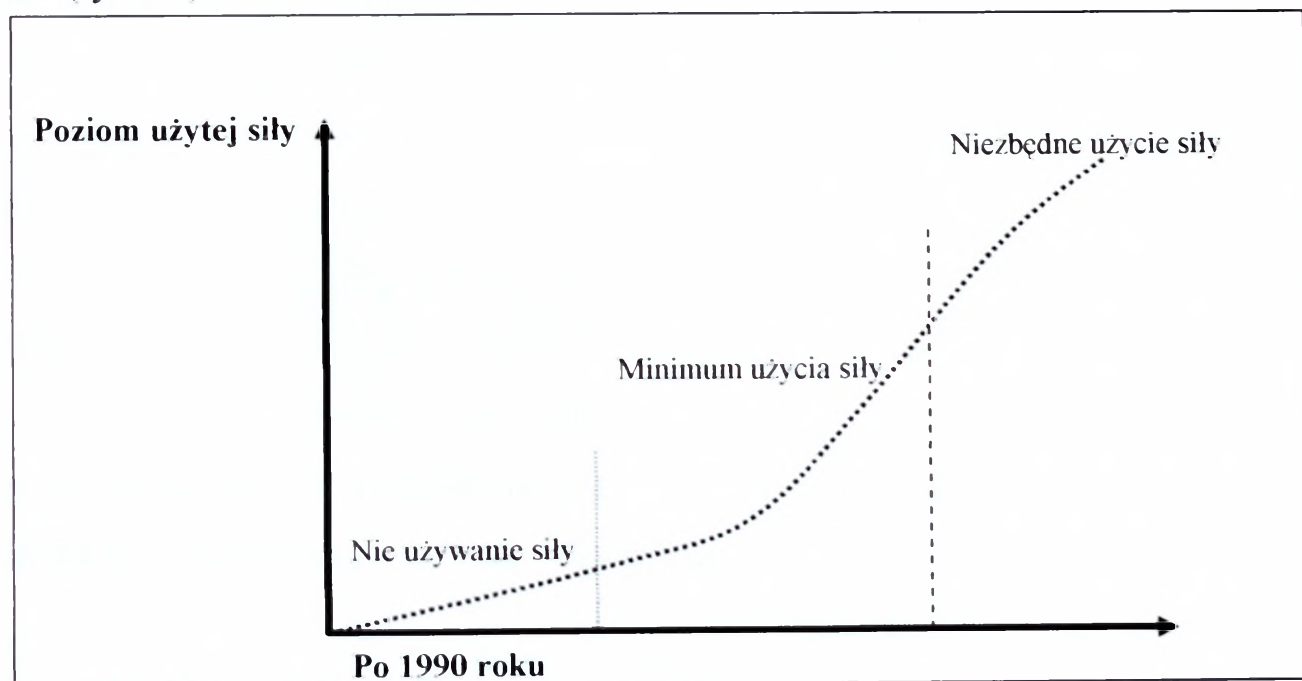
Analiza prowadzonych operacji oraz publikacji im poświęconych pozwala na wyróżnienie trzech stopni jej zastosowania:

SILNE - wpływanie poprzez negocjacje i wzrost nacisku, jaki zgrupowanie taktyczne jest w stanie wywierać;

SILNIEJSZE – nakłanianie poprzez zagrożeniem użycia wojsk;

NAJSILNIEJSZE – zmuszanie przy użyciu wojsk.

Analiza kolejnych operacji pozwala określić ewolucję charakteru prowadzonych działań (rys.2.7).

Rys. 2.7 Ewolucja charakteru działań w operacjach wsparcia pokoju
Źródło: Opracowanie własne.

⁸² Peace Support Operations, Joint Military Doctrine, Swedish Armed Forces, Stockholm 1997, s. 3-1 – 3-9.

2.2.4. Operacja wymuszania pokoju jako forma interwencji

W większości wewnętrznych konfliktów mogących wystąpić w przyszłości, państwa w nie zaangażowane, jak również państwa bezpośrednio sąsiadujące z rejonem konfliktu, będą z reguły zbyt słabe, aby poradzić sobie z całym kompleksem problemów. Z kolei tendencja międzynarodowych organizacji do długoterminowych rozwiązań będzie skutecznie utrudniać ich rozstrzygnięcie. Brak innych alternatyw spowoduje coraz częściej pojawiające się pytania o możliwość bezpośredniej interwencji przez kraje oraz organizacje posiadające takie możliwości, w których zasadniczym czynnikiem będzie siła wojskowa⁸³. Są one wynikiem decyzji potężnych o podjęciu interwencji w większym lub mniejszym stopniu w sprawy lokalnego rządu, grupy lub frakcji.

B. Balcerowicz w książce „Obrona państwa średniego” definiuje interwencję, jako formę użycia sił zbrojnych stosowaną w praktyce głównie przez mocarstwa w stosunku do znacznie słabszych od nich państw⁸⁴. Stosując tę formę bezpośredniego użycia sił zbrojnych, napastnik zmierza przede wszystkim do sparaliżowania woli oporu ofiary przez uzmysłowienie jej, że podejmowanie walki zbrojnej, czy oporu, w każdej formie jest niecelowe. Autor wskazuje na trzy nieodzowne warunki, które muszą zaistnieć, aby interwencja była możliwa:

1. Agresor musi dysponować zdecydowaną przewagą militarną, umożliwiającą mu praktycznie jednoczesne wtargnięcie z lądu, morza i powietrza na całe terytorium ofiary, bądź szybkie (najlepiej jednoczesne) opanowanie ważnych strategicznie punktów i obszarów.
2. Ofiara musi być izolowana w środowisku międzynarodowym na tyle, by (retoryczne wsparcie) nie mogła liczyć na skuteczną reakcję państw trzecich.
3. Ofiarę musi cechować brak woli oporu.

⁸³ D.Smith, *Interventionist Dilemmas and Justice*, A.McDermot, humanitarian Force, PRIO Report 4/97, Oslo 1997, s. 24.

⁸⁴ B.Balcerowicz, *Obrona państwa średniego*, Warszawa, Bellona 1997. s.80.

Obok warunków zaistnienia interwencji wyróżnia także jej etapy:

- etap wtargnięcia na terytorium ofiary agresji,
- etap opanowania jej terytorium,
- etap utrzymania (okupacji).

Interwencji zbrojnej towarzyszy zastosowanie całego arsenału środków wojny psychologicznej, w której m.in. chodzi o stworzenie wrażenia, że siły zbrojne agresora zostały „zaproszone”, i że przybywają w „pokojoych intencjach”⁸⁵.

Działania te polegają na zastosowaniu siły wspierającej ruchy społeczne, ekonomiczne lub wysiłki polityczne, bez których w opinii interweniujących państw nie udałoby się rozwiązać istniejącego problemu. Mogą one polegać na zabezpieczeniu przed całkowitym rozpadem upadających państwowości, towarzyszyć przy powstawaniu nowych państw, zahamowaniu aktów ludobójstwa itp. Cele interwencji mogą wynikać również z własnych interesów, takich jak: ochrona interesów ekonomicznych, ochrony struktury sojuszu. W każdym z tych przypadków interweniujące państwa prowadzą operację pokojową dążąc do osiągnięcia wymienionych celów, głównie poprzez tworzenie tzw. „lokalnych zachowań”.

Użycie pejoratywnego zwrotu „tworzenie lokalnych zachowań”, wskazuje, że interwencja w sprawy innych, jakim są działania pokojowe, szczególnie operacje wymuszania pokoju, w rzeczywistości lub przynajmniej w odczuciu niektórych, mogą przypominać kontynuację imperializmu sprzed okresu „zimnej wojny” lub przynajmniej próbę ekonomicznej, politycznej i moralnej hegemonii⁸⁶. Dlatego też państwa z reguły niechętnie są ingerować w konflikt, w którym mogą stać się jego trzecią stroną.

W sytuacji interwencji o charakterze utrzymania pokoju, strony konfliktu muszą zaakceptować stałą redukcję ich suwerenności i niezależności. Zgodnie z przyświecającymi im zasadami, nie można użyć w nich siły nawet, gdy walczące strony konfliktu nie zgodziły się na pełną realizację porozumienia pokojowego np. przerwania ognia, rozbrojenia, demobilizacji walczących grup, frakcji. Tego rodzaju formy rozwiązywania konfliktu przyjęto nazywać rozszerzonym utrzymaniem pokoju,

⁸⁵ Tamże, s. 81.

⁸⁶ Ralph Peters, *Winning against Warriors*, *Strategic Review*, Summer 1996, s.12-15.

(ang. Wider peacekeeping) lub wielofunkcyjnym utrzymaniem pokoju, (ang. Multifunctional peacekeeping).

Obecnie coraz więcej zwolenników zyskuje koncepcja szybkiego i zdecydowanego działania, charakterem przypominającego cięcie chirurgiczne wykonane jednym pociągnięciem. Warunek ten spełniają operacje wymuszania pokoju⁸⁷.

W tym przypadku interweniujące państwa, aby narzucić swój sposób rozwiązania problemu, często będą zmuszone podjąć walkę z lokalnymi organizacjami, grupami mającymi inny pomysł na rozwiązanie. Może nawet dojść do sytuacji, w której interweniujące mocarstwa będą zmuszone walczyć przeciwko stronom konfliktu, na wniosek których interweniowały⁸⁸. Jest to bardzo ważny problem, gdyż niewłaściwe zrozumienie motywów interwencji ma zasadniczy wpływ na działanie wojsk, a tym samym wynik całej operacji. Dla przykładu w USA część społeczeństwa uważa popieranie operacji wsparcia pokoju przez państwo za kulturalny i ekonomiczny imperializm⁸⁹. Interwencję NATO w byłej Jugosławii popieraną przez ONZ, Serbowie porównywali z nazistowskim podbojem⁹⁰.

W operacji wymuszania pokoju interweniujący żołnierze stają się aktywnymi członkami lokalnego społeczeństwa jego polityki, kultury. W wojnie antagonistyczne społeczności skupiają się na rozbiciu lub uchwyceniu dóbr drugiej strony i czerpaniu z nich korzyści do czasu jej kapitulacji. W przypadku operacji wymuszania pokoju, państwa zewnętrzne za zezwoleniem lub w sposób wymuszony, wchodzi w funkcje zagrożonego państwa i razem z jego obywatelami, kształtują jego nowy charakter, biorąc tym samym odpowiedzialność za późniejsze konsekwencje⁹¹.

⁸⁷ S. Annon, Peace Enforcement-What is it and Does it require Doctrine?, Ghana Armed Forces, Command and Staff Collage Senior Division Peace Support Operation, Precis 1997.

⁸⁸ R.C.Owen, An American View of Peace Support Operations Perspective on Air Power, wykład na symposium w Royal Norwegian Air Force Academy, 3 października 1998.

⁸⁹ US Department of State, Bureau of International Organization Affairs, Clinton Administration Policy on Reforming Multilateral Peace Operation (PDD 25): Executive Summary, 22 February 1996, s.1-4.

⁹⁰ R.Holbrook, The End of War, Random House, New York 1998, s.151.

⁹¹ C.F.Runfield, P.E.Solli, Logistical Air Power in Peace Operations, Norwegian Institute of International Affairs, Norway Oslo, 1997, s. 31.

2.2.5. Walka zbrojna w operacji wymuszania pokoju

Treści definicji określające walkę zbrojną wskazują, że była ona kojarzona wyłącznie z wojną. W znaczeniu militarnym walka definiowana jest jako *„zorganizowane działanie sił zbrojnych stron przeciwstawnych, dążących do pobicia przeciwnika, ścieranie się, bicie się z kimś, czymś; bitwa, bój, potyczka; w znaczeniu ogólniejszym: wojna”*⁹².

W ujęciu encyklopedycznym walka zbrojna jest dominującą cechą zjawiska społecznego, jakim jest wojna⁹³.

W klasycznej teorii sztuki wojennej, walka utożsamiana jest z działaniem, *„(...) którego celem jest zniszczenie lub pokonanie przeciwnika”*⁹⁴.

Współczesna teoria sztuki wojennej określa walkę zbrojną, jako podstawowy rodzaj zbrojnych działań wojennych. Teoria ta ustala, że *„walka zbrojna to bezpośrednie starcie zgrupowań wojsk, to wzajemne destrukcyjne oddziaływanie za pomocą posiadanych środków rażenia, to przede wszystkim fizyczne niszczenie i psychologiczne obezwładnianie przeciwnika, jako przeszkody na drodze do celu”*⁹⁵.

Zasadniczym celem każdej walki jest zwycięstwo, polegające na pokonaniu przeciwnika. W leksykonie wiedzy wojskowej walka zbrojna definiowana jest jako całokształt przedsięwzięć realizowanych w czasie działań wojennych przez siły zbrojne przy użyciu broni⁹⁶.

Pojawia się zatem pytanie, czy walka zbrojna może występować w operacjach wymuszania pokoju ?

Analiza dokumentów normatywnych ukazuje potrzebę prowadzenia walki zbrojnej w tego rodzaju działaniach. Wojska wymuszające pokój używają lub grożą użyciem siły, w celu zmuszenia do podporządkowania się rezolucjom lub sankcjom. Siły używa się w stosunku do walczących stron, w celu zakończenia walk, odtworzenia porządku publicznego i stworzenia warunków sprzyjających rozwiązaniu sporu. Mogą wymagać prowadzenia walk mimo, że nie są w stanie wojny⁹⁷.

⁹² Słownik języka polskiego, Warszawa, PWN 1995, s.608.

⁹³ Encyklopedia popularna, Warszawa, PWN 1994, s.947.

⁹⁴ C.Clausewitz, O wojnie, Warszawa 1958, s.212.

⁹⁵ S.Koziej, Teoria sztuki wojennej, Bellona, Warszawa 1993,s.16.

⁹⁶ Leksykon wiedzy wojskowej, Warszawa 1979, s.474.

⁹⁷ Joint Pub 3-07.3, Joint Tactics, Techniques, and Procedures for Peace Operations, 1999, s.III-1.

W każdym z nich podkreśla się, że wymuszanie pokoju, jako że zawiera się w działaniach militarnych innych niż wojna, wymusza stosowanie ich zasad. Z drugiej strony możliwość walki zbrojnej wymaga przestrzegania typowych zasad sztuki wojennej⁹⁸ (tab.2.2).

Polskie zasady sztuki wojennej	Amerykańskie zasady wojny	Amerykańskie zasady działań innych niż wojna
CELOWOŚĆ DZIAŁANIA	CELOWOŚĆ	CELOWOŚĆ
PRZEWSGA	JEDNOŚĆ DOWODZENIA	JEDNOŚĆ WYSIŁKU
EKONOMIA SIŁ	OFENSYWNOŚĆ	BEZPIECZENSTWO
ZASKOCZENIE	PROSTOTA	ZASADNOŚĆ
INICJATYWA	ZMASOWANIE	WYTRWAŁOŚĆ
MANEWR	EKONOMIA SIŁ	OGRANICZENIE
SYNERGICZNOŚĆ	BEZPIECZENSTWO	
UTRZYMANIE ZDOL. BOJOWEJ ⁹⁹	MANEWR	
	ZASKOCZENIE	

Tab. 2.2. Zasady stosowane w operacjach wymuszania pokoju

W innym dokumencie amerykańskim poświęconym zbieraniu doświadczeń z przeprowadzonych operacji, można spotkać następujące stwierdzenie „(...)sily wymuszające pokój będą przypuszczalnie musiały walczyć w rejonie walk oraz użyć sily do fizycznego odseparowania walczących”¹⁰⁰.

Zasadniczy dokument armii USA FM-105 Operations zakłada, że „(...) działania wymuszania pokoju mogą przejść w działania bojowe” dalej sugeruje „(...) użycie sily w celu zmuszenia wrogich frakcji do przerwania i zaniechania wrogich działań” jednocześnie określa, że (...) wojska wymuszające pokój muszą być przygotowane do zastosowania środków bojowych¹⁰¹.

Zasadne jest tu przytoczenie definicji sily w rozumieniu amerykańskim. „ Użyć sily znaczy mieć możliwość zrobienia czegoś w wojskowym kontekście oznacza spowodowanie, że ktoś lub grupa robi coś czego nie zamierzała zrobić. Wojska lądowe zmuszają przeciwnika do pewnych zachowań poprzez zastosowanie ognia i manewru”¹⁰².

⁹⁸ Por. Pub 3-0, Doctrine for Joint Operations, oraz Joint Pub 3-07, Joint Doctrine for Military Operations Other than War.

⁹⁹ Zasady wg S.Kozieja w „Teoria sztuki wojennej, Bellona 1993, s.68.

¹⁰⁰ Newsletter NO, 93-8, Operations Other Than War, Center for Army Lessons Learned, CAC, Dec 1993, s.11.

¹⁰¹ Field Manual (FM 100-5) Operations, Headquarters Department of the Army, Washington DC 1993, s.13-7.

¹⁰² R.C. Owen, Aerospace Power and Land Power in Peace Operations, USAF.

W brytyjskich dokumentach, co prawda nie mówi się dosłownie o prowadzeniu walki zbrojnej, nie mniej stwierdzenia w nich zawarte nie pozostawiają wątpliwości, co do możliwości jej zastosowania. Przykładowo w brytyjskiej doktrynie poświęconej działaniom wsparcia pokoju w rozdziale poświęconym ramom działań wsparcia pokoju, wyjaśnia się: „(...) *aby być wiarygodnymi siły wymuszające pokój muszą być widziane, jako zdolne oraz mogące przejąć kontrolę nad każdym poziomem opozycji na jaki natrafia*”¹⁰³.

Podstawowa brytyjska doktryna Army Doctrine Publication Operation w rozdziale poświęconym działaniom innym niż wojna również wskazuje, że działania wymuszania pokoju mogą przejść w walkę zbrojną¹⁰⁴.

Analiza prowadzonych operacji wykazuje, że ze względu na występujące zagrożenia, często wymagały one prowadzenia pełnego zakresu działań taktycznych. Już w latach siedemdziesiątych zeszłego wieku amerykański generał Frank Kitson dowodził, że operacje pokojowe wymagają podobnego zaangażowania od wojsk, jak wojna¹⁰⁵.

Wielu praktyków uczestniczących w działaniach wymuszających pokój twierdzi, że ich trudność polega nie na prowadzeniu walk, ale na ich ograniczeniu w sytuacji, gdy otoczenie pełne jest uzbrojonych band¹⁰⁶.

Zespół naukowców Akademii Obrony Narodowej analizując termin „walka”, wyodrębnił następujące konieczne jej warunki¹⁰⁷: podmiotowość, celowość, stronniczość, sytuacja walki.

Porównanie ich z analizą charakteru operacji wymuszania pokoju zawiera tabela 2.3.

¹⁰³ JWP 3-50.

¹⁰⁴ Army Doctrine Publication, Volume 1 Operations, 1994, s.7-4.

¹⁰⁵ F.Kitson, Low Intensity Operations: Subversion, Insurgency, Peace-Keeping, London, Faber & Faber 1971, s.165-181.

¹⁰⁶ D.Brown, Images of War in Memory to Ambush Soldiers Later, Washington Post, 24 November 1998.

¹⁰⁷ Por. „Teoria sztuki wojennej, SIGMA, t.XI, Warszawa AON, s.76-80.

Warunek	Wyniki „SIGMA”	Wyniki analizy
PODMIOTOWOŚĆ	Podmiotem może być tylko człowiek, strona biorąca udział w walce. Uczestnicy walki realizujące cele niezgodne to przeciwnicy.	Nie ma określonego przeciwnika. Wobec stron konfliktu nie używa się określenia przeciwnik. Często jako przeciwnika określa się samą przyczynę konfliktu
CELOWOŚĆ	Celem jest zwycięstwo i pobicie przeciwnika.	Koncepcja tradycyjnego zwycięstwa militarnego nie jest właściwą miarą sukcesu operacji wymuszania pokoju.
STRONNICZOŚĆ	W walce zbrojnej uczestniczą tylko i wyłącznie dwie strony. W żadnym momencie walki nie może występować trzecia strona. Stąd konieczny warunek: walczące strony muszą zadeklarować się po jednej ze stron.	Działania są bezstronne. Wojska pokojowe występują jako trzecia strona konfliktu, nie opowiadając się po żadnej ze stron konfliktu. Stronniczość groziłaby zerwaniem operacji pokojowej i przejściem do działań wojennych.
SYTUACJA WALKI	Strony nie mają wyboru, muszą walczyć	Strony mają wybór: mogą podjąć walkę to oznacza starcie z silniejszym lub mogą zrezygnować z niej to oznacza podporządkowanie i zaprzestanie walk. W tym momencie walka jest pragmatycznym aktem nacisku jednej ze stron, w danym momencie silniejszej. Przymus za T.Kotarbińskim, rozumiemy następująco „ktoś działa pod przymusem wtedy, gdy wie, że jeżeli nie zachowa się w określony sposób, to czeka go coś złego” ¹⁰⁸ .

Tab. 2.3 Porównanie wyników dotyczących koniecznych warunków walki

Przyjmując warunki opisane w „SIGMIE”, jako konieczne do wystąpienia w walce, zauważymy, że w tym wypadku odrębność każdego z wymienionych warunków jest widoczna na tyle, że dyskusyjne jest uznanie wymuszania pokoju jako walki zbrojnej.

Spróbujmy jeszcze, aby nasze rozważania były pełne, odwołać się do prakseologii jako nauki badającej sprawność działań ze szczególnym uwzględnieniem agonistyki. Na gruncie prakseologii walka, w znaczeniu ogólnym, jest pojmowana jako kooperacja negatywna przynajmniej dwóch sprawców, z których każdy stara się osiągnąć cel niezgodny z celem drugiego¹⁰⁹.

¹⁰⁸ T.Pszczółkowski, *Zasady prakseologiczne*, Warszawa, s.11.

¹⁰⁹ T.Pszczółkowski, *Mała encyklopedia prakseologii i teorii organizacji*, Ossolineum 1978, s.267.

Walka zbrojna jest również porównywana z walką sportową. T.Kotarbiński pisał „*Rzecz jasna, że proces walki może się toczyć wśród aktów natarcia i obrony, ale bez uderzeń i bez starć. Tak np. przebiega prowadzony poprawnie mecz piłki nożnej*”¹¹⁰.

Działania wymuszania pokoju można z kolei porównać do sędziego meczu hokejowego, występującego jako trzecia bezstronna strona. W sytuacji narastającej brutalności którejkolwiek z drużyn, ingeruje on przymuszając zawodników do stosowania się według przyjętych reguł. Znane są przykłady meczów hokejowych, w których w wyniku bijatyk sędziowie brutalnie wyrzucali zawodników z lodowiska, a nawet przerywali mecz.

Uznając walkę zbrojną, jako szczególny rodzaj działań ochronnych, zapewniających egzystencję, bądź też działań transgresyjnych, zmierzających do zdobywania nowych wartości, władzy i zmiany świata, można również zaliczyć do niej wymuszanie pokoju. Przyjmując, że walka zbrojna jest jedyną drogą do pokoju, ładu i bezpieczeństwa społecznego, wówczas można przyjąć, wymuszanie pokoju jako działanie konstruktywne¹¹¹.

W ujęciu prakseologicznym walka to również „*Splot działań różnych osób lub zespołów osób, kiedy cele działających są niezgodne i jedni drugim usiłują przeszkodzić w dążeniach. Każdy, jeśli walczy rozumie, chce się znaleźć w pozycji dodatniej względem celu walki i zabiega o to w miarę sił, by przeciwnik znalazł się w pozycji jak najbardziej ujemnej*”¹¹².

Tak więc z prakseologicznego punktu widzenia, w operacjach wymuszania pokoju można wyodrębnić walkę zbrojną.

¹¹⁰ T.Kotarbiński, Traktat o dobrej robocie, Warszawa 1973, s.249.

¹¹¹ J.Kozielecki, Koncepcja transgresyjna człowieka, Warszawa 1987, s.45,137,138.

¹¹² T.Kotarbiński, Problematyka ogólnej teorii walki, (w.) Hasło dobrej roboty, Warszawa 1968, s.192.

2.3. Miejsce operacji wymuszania pokoju wśród kategorii sztuki wojennej

W nauce, szczególnie ze względu na potrzebę precyzji języka, ważną rolę spełniają kategorie (gr. Kategorien; łac. preadicare – oznajmiać, orzekać). Stanowią one zbiór wyrażen tak dobranych, że gdy w jakimś zdaniu lub zwrocie, dane wyrażenie zastąpimy wyrażeniem należącym do tej samej kategorii semantycznej lub syntaktycznej, całość pozostanie sensowna¹¹³.

Kategorie zatem, to takie terminy, które mają dla danej dziedziny wiedzy znaczenie fundamentalne, stanowią o jej zakresie, wpływając na wszelkie wyróżnienia. Dlatego też wiele uwagi przywiązujemy do opracowań terminologicznych.

Mając na uwadze powyższe ogólne odniesienia traktujące o kategoriach i terminologii, wracamy do interesujących nas operacji wymuszania pokoju postrzeganych jako kategoria sztuki wojennej.

2.3.1. Wymuszanie pokoju jako kategoria operacyjna

Rozpocznijmy zatem od terminu operacja, który według Słownika języka polskiego (łac. operatio – działanie) określa ją jako „(...) *działanie albo szereg działań zmierzających do wykonania określonego zadania*”¹¹⁴.

W brytyjskich słownikach występują następujące określenia: „(...) *podstawowa forma lub rodzaj aktywności, czynienie czegoś (...)*”¹¹⁵. Operation –działanie¹¹⁶.

Wymowne okazuje się rozumienie znaczenia operation (działanie) w sensie wojskowym w brytyjskim Army Doctrine Publication. Wyjaśnia się w nim, że w języku angielskim słowo „operation” w powszechnym użyciu ma kilka znaczeń. Ogólnie oznacza zastosowanie sił wojskowych lub wykonywanie zadań i nie wiąże się z określonym poziomem sztuki wojennej. Takie znaczenie przypisuje się sztuce operacyjnej, ang. operational art.

¹¹³ Słownik języka polskiego, Warszawa, PWN 1978, t.1.

¹¹⁴ Słownik języka polskiego, Warszawa, PWN 1981, t.3.

¹¹⁵ The Oxford English Dictionary, Second Edition, Vol. X, Oxford University Press, 1994. s.849.

¹¹⁶ Collins, Słownik angielsko-polski, wyd. trzecie, Collins and Graf-Pinkt, Warszawa 1999 s.307.

Jako przykład może posłużyć brzmienie następującego stwierdzenia „Operacja Pustynna Szabla”, ang. Desert Sabre, była prowadzona w ramach operacji „Pustynna Burza”, ang. Desert Storm, lub bliższe naszemu obszarowi zainteresowań „W ramach operacji wsparcia pokoju, prowadzono operację wymuszania pokoju „Wspólny Wysiłek”, ang. Joint Endeavour”.

W amerykańskiej encyklopedii wojskowej „działania wojskowe ang. military operations ogólnie odnoszą się do przedsięwzięć, dotyczących zastosowania lub zagrożenia zastosowaniem sił wojskowych, wspierających politykę państwa. Dodatkowo do działań tych oprócz działań bojowych zalicza się działania obejmujące szkolenie, wsparcie logistyczne, działalność administracyjną, utrzymanie pokoju, czy działania humanitarne”¹¹⁷.

Podsumowując, co prawda krótkie, analizy semantyczne, dla jasności wyrażanych pojęć, w dalszej części rozprawy przyjmujemy, jako nadrzędną kategorię działania wsparcia pokoju oraz występujące w ich ramach, operacje utrzymania pokoju oraz operacje wymuszania pokoju.

Działania zbrojne w sensie strukturalnym, można przypisać poszczególnym działom (dziedzinom) sztuki wojennej. Strategii przyporządkowuje się działania strategiczne, sztuce operacyjnej działania operacyjne, a taktyce działania taktyczne¹¹⁸. Tym działaniom odpowiadają formy walki zbrojnej. Dla działań strategicznych jest to kampania lub bitwa strategiczna. Dla działań operacyjnych – operacja i bitwa operacyjna, a dla działań taktycznych walka i bój¹¹⁹.

Działania operacyjne, traktowane jako sztuka operacyjna w prakseologicznym znaczeniu (umiejętność organizowania i prowadzenia militarnych operacji i bitew oraz działań zapobiegających jakimkolwiek konfliktom zbrojnym¹²⁰.

W znaczeniu wojskowym w leksykonie wiedzy wojskowej wskazuje się, że operacja to „(...) zespół walk, bitew, uderzeń ogniowych i manewrów toczonych lub wykonywanych na lądzie, w powietrzu i na morzu przez związki operacyjne (zgrupowania operacyjne) różnych rodzajów wojsk i sił zbrojnych, połączonych

¹¹⁷ Encyclopedia of the American Military Studies of the Military, Traditions, Polices, Institutions and Roles of Armed Forces in War and Peace, Vol. II, New York, 1994 s. 1201.

¹¹⁸ M.Krauze, B.Szulc, Teoria sztuki wojennej, SIGMA t. XI (część 1), AON Warszawa 2000, s.134.

¹¹⁹ Tamże, s.135

¹²⁰ Tamże, s.132.

wspólną myślą przewodnią (zamiar walki operacji), prowadzonych pod jednym kierownictwem dla doprowadzenia do osiągnięcia celu operacji (bitwy) lub celu strategicznego, co wymaga uzgodnionego wysiłku i ścisłego współdziałania rodzajów sił zbrojnych i wojsk”¹²¹.

Obok „klasycznych” dwóch rodzajów operacji zaczepnych i obronnych polscy teoretycy na początku lat 90-tych zaczęli wyróżniać, głównie ze względu na ich cel, także operacje pokojowe¹²². Próbuąc rozstrzygnąć problem podziału na działania strategiczne, operacyjne i taktyczne, posłużymy się kryteriami: celu, czasu i miejsca. Rozpatrując kryterium celu można wyjść z najogólniejszego celu, jakim jest ustanowienie pokoju i porządku społecznego, przyjmując go jako cel politycznych i strategicznych działań pokojowych. Natomiast w kategorii operacyjnej, w sensie ogólnym celem działań może być:

1. Wspieranie dyplomatycznych działań politycznych tzw. dyplomacji zapobiegawczej, podejmowanych przed wybuchem przewidywanego kryzysu. Działania wojskowe przyjmą, w tym przypadku formę zapobiegawczego rozmieszczenia, którego celem będzie zabezpieczenie przed eskalacją przemocy lub jej ograniczenie. Przykładem tego rodzaju działań jest operacja „Umiejętny wartownik”¹²³, ang. Able Sentry prowadzona przez wojska amerykańskie w Macedonii w 1993 roku. Jeżeli działania te odniosą sukces i uniknie się wybuchu konfliktu, działania militarne mogą przejść w operację utrzymania pokoju, pomagającą zabezpieczyć realizację porozumień pokojowych podpisanych przez strony konfliktu.

2. Wspieranie procesu dyplomatycznego obejmującego mediacje i negocjacje tzw. tworzenie pokoju, (ang. Peace Making) - zmierzającego do pokojowego porozumienia i zakończenia sporu, poprzez rozwiązanie problemów będących źródłem konfliktu. Działania wojskowe przyjmą formę opracowywania wojskowych ekspertyz, zapewnienia ochrony osobom, instytucjom.

¹²¹ Mała encyklopedia wojskowa, Warszawa 1971, s.278.

¹²² J.Zieliński obok operacji obronnej, odwrotowej, zaczepnej i rajdowej wyróżnia specjalne operacje obronne do których zalicza: operacje dla utrzymania pokoju np. Somalia oraz operacje dla wymuszania pokoju np. Jugosławia. Patrz. J.Zieliński, Zarys teorii sztuki operacyjnej wojsk lądowych Rzeczypospolitej Polskiej, wyd. Adam Marszałek, Toruń 1998.

¹²³ Nazwa trudna do przetłumaczenia, gdyż w języku angielskim „able” znaczy być zdolny coś zrobić, móc czemuś podolać.

3. Wspieranie działań realizowanych po zakończonym konflikcie w przeważającej części dyplomatycznych, ekonomicznych umożliwiających odbudowę rządu, infrastruktury i instytucji tzw. budowanie pokoju (ang. Peace Building). Działania wojskowe mogą w tym przypadku przyjąć formę długofalowej operacji utrzymania pokoju. Zadania wojskowe w ramach operacji utrzymania pokoju, ze względu na jej długi okres mogą obejmować: przyjęcie funkcji nieistniejącego rządu, odbudowę instytucji rządowych, ochronę społeczeństwa, pomagać w demobilizacji, w przestrzeganiu nałożonych limitów broni, narodowym pojednaniu oraz przeprowadzaniu wyborów.

Podsumowując dotychczasowe analizy i oceny, można stwierdzić, że wspieranie wysiłków dyplomatycznych przez wojsko, może być realizowane przed, w trakcie oraz po zakończonym konflikcie.

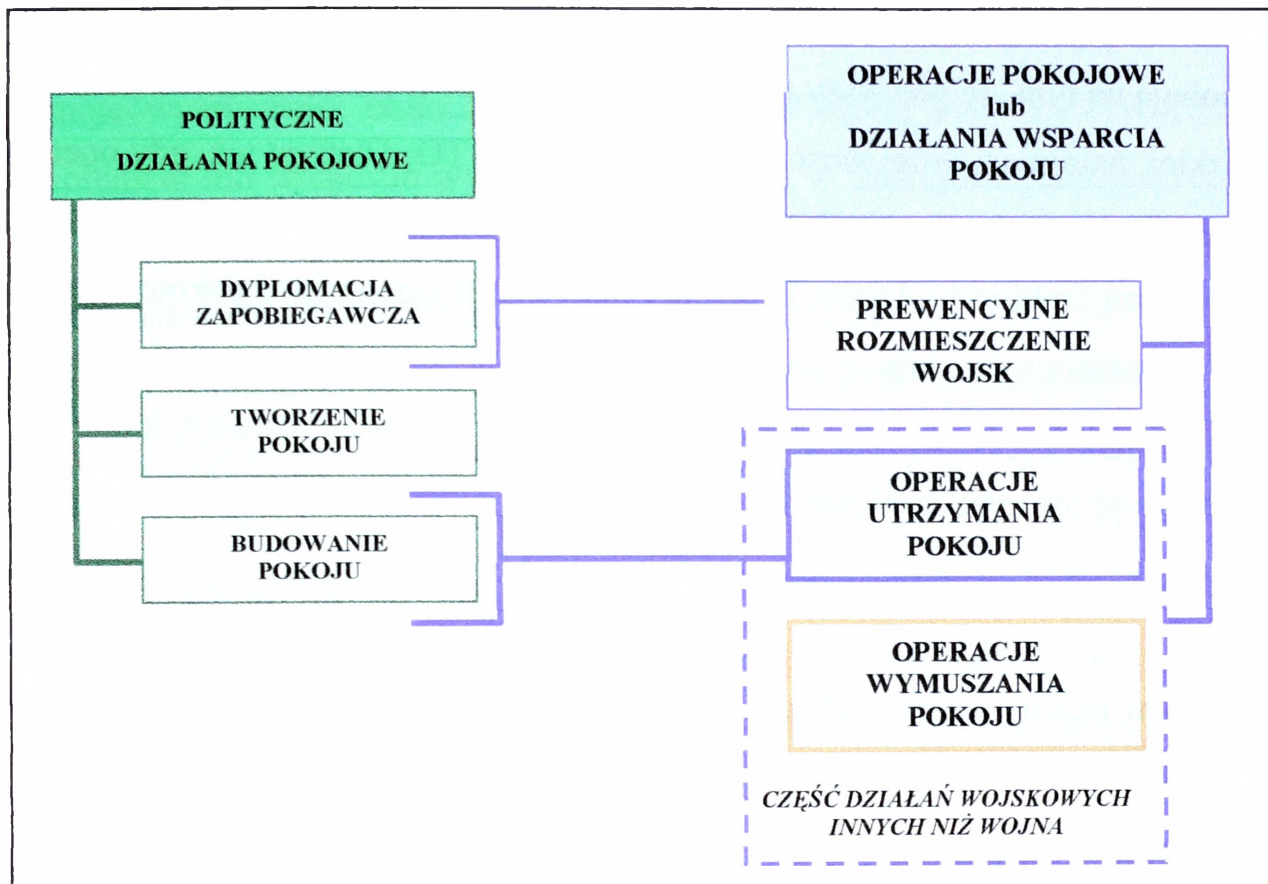
Jako drugi wniosek można przyjąć, że z operacyjnego punktu widzenia w zależności od celu, działania te mogą przyjąć formę:

- zapobiegawczego rozmieszczenia wojsk – cel prewencyjny;
- operacji utrzymania pokoju, której celem będzie ułatwianie wprowadzania porozumień pokojowych;
- operacji wymuszania pokoju, której celem będzie siłowe wprowadzanie porozumień pokojowych.

W zależności od celu operacji dostosowuje się do niej: siły, środki, mandat, zasady użycia siły oraz procedury operacyjne.

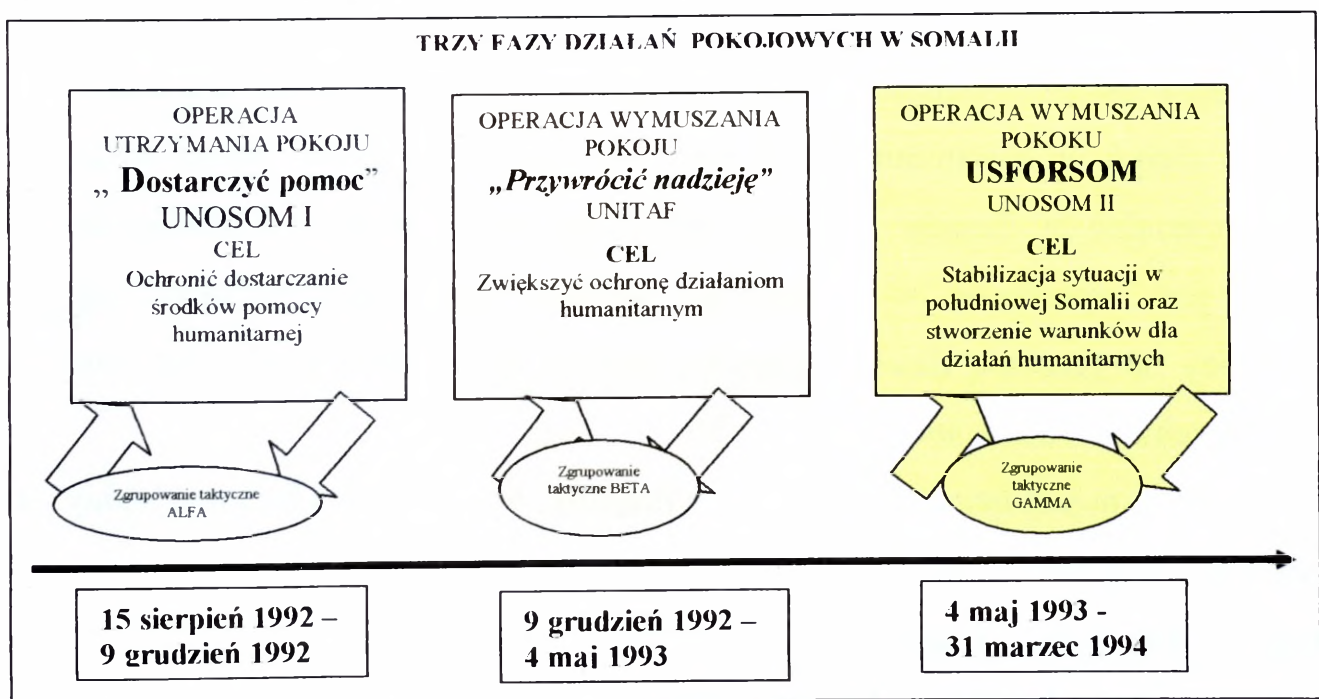
Każda operacja w zależności od celu ma inny mandat, zasady użycia siły, procedury operacyjne oraz siły i środki, co tym samym uniemożliwia przejście tych samych sił z operacji utrzymania pokoju, do operacji wymuszania pokoju i odwrotnie. Rozpatrując kryterium czasu można dojść do wniosków, że czas trwania operacji utrzymania i wymuszania pokoju to okres od kilku miesięcy do kilku lat.

Z kolei kryterium miejsca wykazuje, że operacje wymuszania pokoju prowadzone są na dużych obszarach, przeważnie obejmujących sąsiednie państwa. Całość działań pokojowych można podzielić na: polityczne (dyplomatyczne) działania pokojowe oraz wojskowe działania wsparcia pokoju (rys. 2.8).

Rys. 2.8. Rodzaje operacji pokojowych w stosunku do politycznych działań pokojowych
 Źródło: Opracowanie własne.

Analiza przebiegu prowadzonych operacji pozwala wnioskować, że ze względu na cel, wojska działające w operacji utrzymania pokoju, nie mogą przejść do działań w operacji wymuszania pokoju i odwrotnie (rys. 2.9).

Rys. 2.9. Przykład rodzajów operacji prowadzonych w celu wsparcia działań politycznych

Źródło: Opracowanie własne.

Termin operacje pokojowe jest tożsamy z terminem działania wsparcia pokoju. Różnica polega na tym, że pierwszy termin stosowany jest w nomenklaturze ONZ oraz amerykańskiej, natomiast drugi stosowany jest przez NATO. Dlatego też, gdy operacje prowadzi ONZ bez udziału NATO, w których pojazdy pomalowane są na biało, a żołnierze noszą niebieskie, berety będziemy nazywać je operacjami pokojowymi lub misjami. Gdy natomiast operacje pokojowe prowadzone są pod auspicjami ONZ, ale przez NATO, w których zarówno sprzęt bojowy jak i żołnierze używają kamuflażu, będziemy używać terminu działania wsparcia pokoju.

Wnioski

1. To co różni operacje utrzymania pokoju od operacji wymuszania pokoju, to nie poziom użytej siły, ale zgoda stron konfliktu na wejście i działanie wojsk pokojowych.
2. Można wyróżnić trzy czynniki warunkujące prowadzenie operacji wymuszania pokoju tj. zgoda stron konfliktu, bezstronność wojsk wymuszających pokój oraz użyta siła wobec stron konfliktu, nie przestrzegających ustalonych zasad.
3. Należy wyróżnić tradycyjne operacje wymuszania, w których siły pokojowe opowiadają się po jednej ze stron np. wojna w Korei oraz wojna w Zatoce Perskiej oraz operacje wymuszania pokoju (będące w obszarze badań), w których jednym z czynników jest bezstronność wobec stron konfliktu np. Jugosławia, Somalia.
4. Należy dążyć do minimum użycia siły, bazując na zasadach konieczności oraz proporcjonalności. Zasady użycia siły określają ograniczenia w działaniu, którego celem jest wykonanie wyznaczonego zadania. Regulują możliwość wpływu dowódcy na przebieg działań, poprzez przyznane mu możliwości lub nałożone ograniczenia w stosowaniu rodzajów broni oraz działań.
5. Czynnikiem jakim jest bezstronność jest wymagany, lecz nie musi być niezbędny. Nie powinno uzależniać się od niego sukcesu w działaniach. Można przyjąć, że pojawią się okresy w prowadzeniu operacji, w których w wyniku deklarowanej wrogości stron konfliktu, wojska pokojowe staną się trzecią stroną konfliktu.

Niezbędne w tym przypadku jest, jak najszybsze rozwiązanie powstałej sytuacji dążąc do ponownej bezstronności.

6. Operacje wymuszania pokoju są interwencją, w której państwa zewnętrzne za zezwoleniem lub w sposób wymuszony, wchodzą w funkcjonowanie zagrożonego państwa i razem z jego obywatelami kształtują jego nowy charakter, biorąc tym samym odpowiedzialności za późniejsze konsekwencje.
7. Przeprowadzona analiza pozwala postawić tezę, że w operacjach wymuszania pokoju występuje walka zbrojna oraz działania inne niż walka. Jedne i drugie muszą się nawzajem uzupełniać.
8. Ogólna kategorią działań wojskowych są działania wsparcia pokoju wchodzące w szersze ramy działań wojskowych innych niż wojna. Ze względu na cel, działania wsparcia pokoju można podzielić na operacje utrzymania pokoju i operacje wymuszania pokoju oraz zapobiegawcze rozmieszczenie wojsk.
9. W celu zapewnienia właściwego wizerunku sił pokojowych zgrupowania taktyczne, które brały udział w operacji utrzymania pokoju, nie powinny być wykorzystywane do działań w operacji wymuszania pokoju i odwrotnie.

ROZDZIAŁ III

ASPEKTY KONCEPCYJNE I FUNKCJONALNE DZIAŁAŃ ZGRUPOWAŃ TAKTYCZNYCH W OPERACJACH WYMUSZANIA POKOJU

Zwiększone zaangażowanie jednostek Wojska Polskiego w operacje wymuszania pokoju, jak też perspektywa coraz szerszego uczestnictwa w tego rodzaju działaniach, spowodowały wzrost zainteresowania tą problematyką. Pojawiające się narodowe opracowania, w większości przypadków traktują jednak ten problem zbyt ogólnie. W nielicznych opracowaniach zawarte są wnioski i analizy operacyjne z działań rodzimych zgrupowań taktycznych uczestniczących w operacjach pokojowych, co nie rozwiązuje problemu.

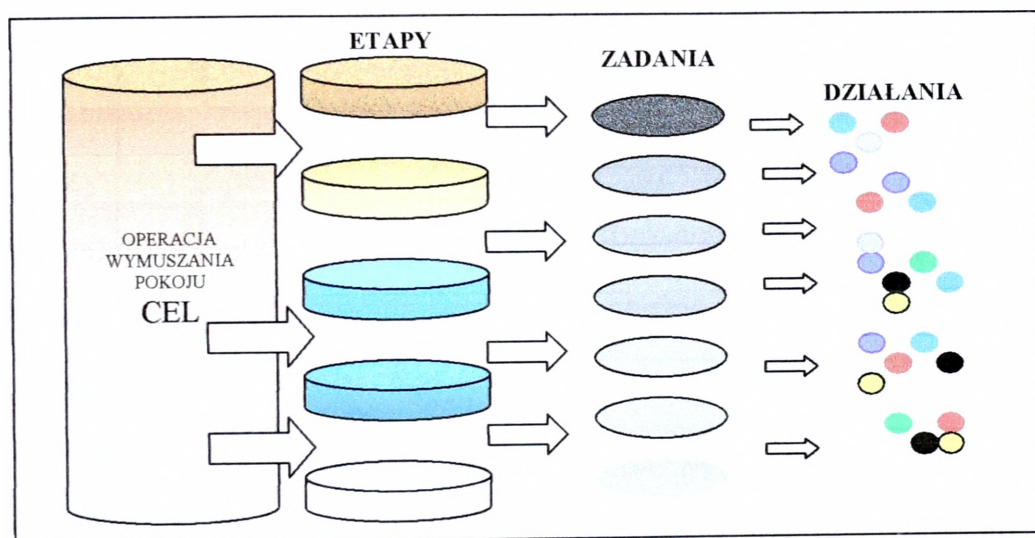
Pojawiają się ponadto tłumaczenia opracowań doktrynalnych, sygnowanych przez organa kierownictwa NATO lub, które wskazują przeważnie tzw. wzorzec, bez dokonywania analiz czy też ocen rozwiązań koncepcyjnych. Ze względu na wielonarodowy i sojuszniczy charakter działań w tego rodzaju przedsięwzięciach, rozwiązania generalne, a także szczegółowe, istotne dla jednolitego rozumienia istoty zamierzeń, powinny zostać przyjęte zgodnie z dokumentami sygnowanymi przez sojusz. Dotyczy to w szczególności adaptacji terminów na trwale funkcjonujących już w sojuszu. Pojęcia ogólne w większości przypadków weszły do słownika terminologii polskiej sztuki wojennej. Natomiast wstępny etap badań wykazał, pewną dowolność terminologiczną na poziomie taktycznym. Budzi to uzasadnione obawy związane z możliwością zaistnienia różnic interpretacyjnych specyfiki działań, np. w strefie buforowej, czy rozdzielania, lub w rejonie ochrony czy kontrolowanym. Było to przyczyną podjęcia wysiłku dokonania kategoryzacji terminów ważnych dla poziomu taktycznego i treści pracy. Stąd za K. Ajdukiewiczem przyjęto, że poszczególnym wyrażeniom zawsze przyporządkowuje się sens, czyli znaczenie¹. Stanowi to również zasadniczą przesłankę klasyfikowania zjawisk i przedmiotów rozpatrywanego problemu. Przy takim podejściu do kwestii terminologicznych i klasyfikacyjnych będą one odpowiednio wyjaśnione i interpretowane w treściach niniejszego rozdziału.

¹ Por. K. Ajdukiewicz, *Logika Pragmatyczna*, PWN Warszawa 1965, s. 48.

Przede wszystkim zaś przedstawione zostaną w nim odpowiedzi na następujące szczegółowe pytania badawcze:

- czym charakteryzują się etapy operacji wymuszana pokoju ?
- jaka jest specyfika tworzenia koncepcji działań zgrupowań taktycznych w operacji wymuszania pokoju ?
- jakie zadania mandatowe mogą wykonywać zgrupowania taktyczne ?
- jakimi sposobami mogą być wykonywane zadania stawiane zgrupowaniom taktycznym ?

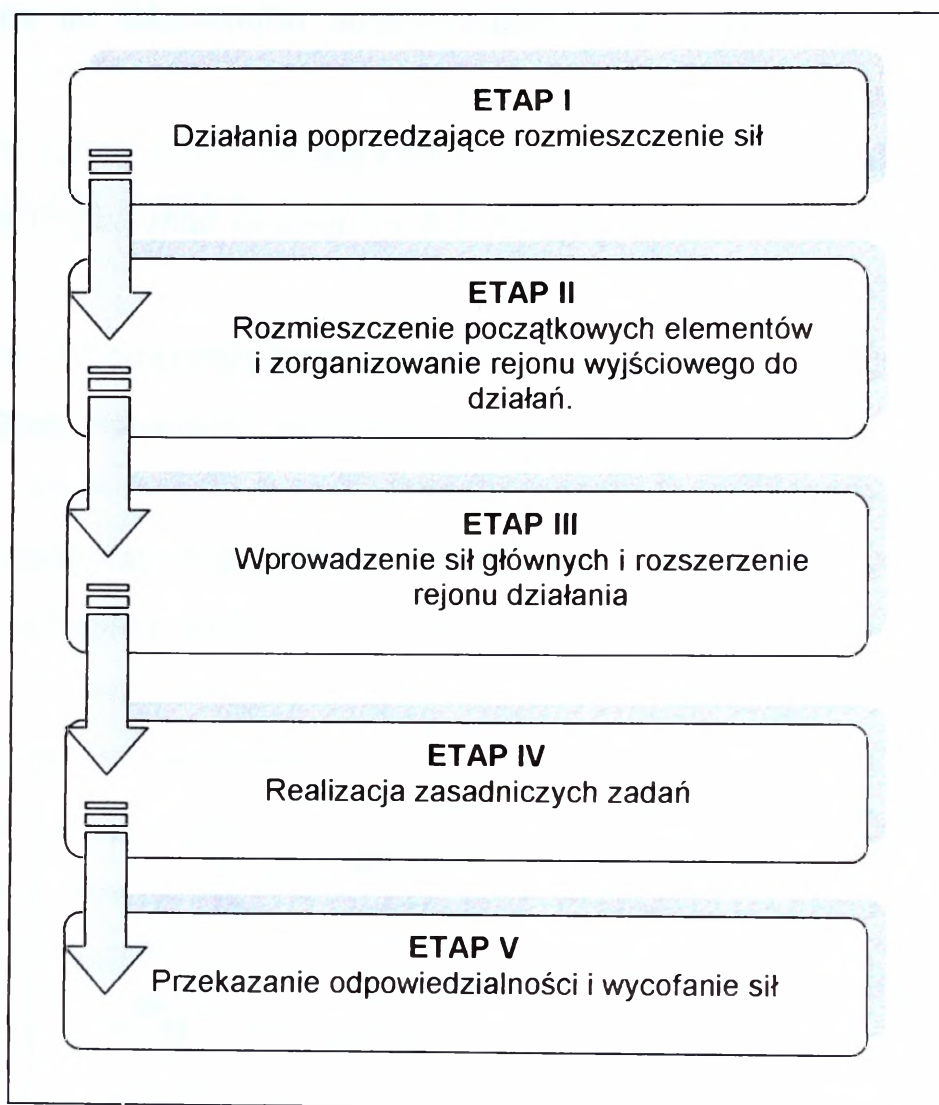
W procesie rozwiązywania powyższych problemów przyjęto naukową procedurę postępowania, a także uwzględniono odpowiednia kolejność logiczną. (rys.3.1).

Rys. 3.1. Logiczna kolejność podejścia w operacjach wymuszania pokoju

3.1. Etapy operacji wymuszania pokoju

W wyniku przeprowadzonych ocen przyjęto, że w operacjach wymuszania pokoju można wyróżnić specyficzne okresy, charakteryzujące się określonymi działaniami oraz czasem ich realizacji. Analiza literatury przedmiotu, dokumentacji operacyjnej oraz wniosków z operacji i ćwiczeń dostarczyły wiele informacji i materiałów badawczych pomocnych w poszukiwaniu odpowiedzi na wcześniej sformułowane pytania - problemy. Uzyskane rezultaty pozwoliły wyróżnić pięć zasadniczych etapów operacji wymuszania pokoju (rys.3.2).

Rys. 3.2. Etapy operacji wymuszania pokoju
Źródło: Opracowanie własne.

3.1.1. Etap poprzedzający rozmieszczenie sił zgrupowań w rejonie konfliktu

Wyniki prowadzonych badań wykazały, że zakres przedsięwzięć tego etapu, jak też sposób ich realizacji nie odbiega od modelu postępowania w typowych działaniach wojennych. Zgrupowania taktyczne, którym w przyszłej operacji wyznaczono określoną rolę, muszą zrealizować przedsięwzięcia, zapewniające wykonanie postawionych im zadań. Relatywnie ograniczony czas, bo wynoszący średnio 4 - 6 miesięcy, wymusza sprawne przygotowanie sił oraz zabezpieczenie odpowiednich środków. Przedsięwzięcia z tym związane dotyczą zorganizowania zgrupowań taktycznych poprzez wydzielenie do ich składu odpowiednich sił i środków wynikających ze specyfiki zadań. Kolejnym krokiem jest rozpoczęcie procesu szkolenia oraz zgrywania żołnierzy, pododdziałów oraz sztabów i dowództw. Ważnym przedsięwzięciem jest rozpoczęcie procesu planowania i opracowywania wariantów działania oraz koncepcji określających wstępne potrzeby w każdym z etapów przyszłej operacji. Z tym wiąże się planowanie oraz przygotowanie propozycji strategicznego przemieszczenia i rozmieszczania zgrupowań w rejonie przyszłej operacji, gdyż w odpowiednim czasie należy dostarczyć głównemu dowódcy sił połączonych określonych danych potrzebnych do przeprowadzenia analiz i kalkulacji. Dane te dotyczą informacji związanych z proponowanym składem oraz wielkością sił zgrupowań, czasem potrzebnym na rozpoczęcie etapu rozmieszczania w rejonie działania [ang Area of Operation (AO)²], sposobu przemieszczenia oraz wymaganej ilości środków umożliwiających zrealizowanie tego przedsięwzięcia. W miarę możliwości zgrupowania taktyczne powinny rozpocząć działania od rozpoznawczego przygotowania rejonu. Ułatwi to określić potrzeby dotyczące dodatkowych elementów bojowych, elementów wsparcia i zabezpieczenia działań. Ważnym zagadnieniem jest określenie przydziału lotnisk, portów, linii oraz stacji kolejowych oraz ustalenie systemu dowodzenia i kontroli z podmiotami wspierającymi

² JCS Pub 1-02, DOD, NATO – część rejonu objętego wojną niezbędnego do prowadzenia oraz administrowania działaniami militarnymi. (FM 101-5-1) – ta część rejonu konfliktu niezbędna do prowadzenia działań militarnych. Rejony działania są geograficznie określonymi rejonami, przydzielonymi dowódcom, za które są oni odpowiedzialni i w ramach, których posiadają pełną władzę w prowadzeniu działań militarnych. (FM 100-5, 6-12) – rejon działań musi mieć odpowiednią wielkość i układ umożliwiający dowódcy wykonanie postawionego zadania oraz zapewniający ochronę wojsk. Powinien umożliwiać wykorzystanie elementów organicznych, przydzielonych i wspierających.

wypracowaną koncepcję działania. Do zasadniczych przedsięwzięć realizowanych w tym etapie w opinii badanych można zaliczyć:

- przygotowywanie planu działania³ tzw. contingency plan⁴,
- wyznaczenie sił i środków oraz przydzielenie rejonów odpowiedzialności [ang Area of Responsibility (AOR)⁵],
- zorganizowanie, przygotowanie i zatwierdzenie sił zgrupowania,
- prowadzenie wizyt rekonesansowo rozpoznawczych w przyszłym rejonie działań,
- rozmieszczenie elementów rekonesansowych,
- prowadzenie działań informacyjnych⁶.

Wnioski z badań respondentów oraz analiza dostępnej dokumentacji operacyjnej związanej z opracowywaniem planów działania zgrupowań taktycznych takich państw, jak Stany Zjednoczone, Wielka Brytania, Rosja i Polska wskazuje, że szczególną uwagę należy zwrócić na następującą problematykę:

- na jakich zadaniach w operacji należy w szczególności skoncentrować wysiłki wojsk pozostających pod dowództwem zgrupowania taktycznego,
- jakie metody działania umożliwiają wypełnienie zadań w kolejnych etapach operacji,
- jaka jest kolejność działań jeżeli walczące strony naruszają zawieszenie broni i narasta eskalacja zbrojnej konfrontacji,
- jakie występują inne zgrupowania taktyczne (kontyngenty) i jakie są ich rejon odpowiedzialności.

³ Podstawowym dokumentem planowania dla IFOR był Plan operacyjny SACEUR 1045. Wojska otrzymały w nim wysoki stopień samodzielności w organizowaniu, planowaniu oraz szczegółowości. W zasadzie wszystkie plany odzwierciedlały generalne zasady w prowadzeniu tego typu działań: zadania główne i cząstkowe, stopień ryzyka, procedury prowadzenia działań, koncepcje prowadzenia działań, zadania podległych dowódców, sposób koordynacji działań na szczeblu taktycznym, procedury logistyczne, dowodzenia i kontroli.

⁴ Plan przygotowywany na ewentualność przewidywanych sytuacji mogących się wydarzyć w rejonie odpowiedzialności (FM 101-5-1). Plan przygotowywany na wypadki mogące mieć miejsce, a które da się przewidzieć w rejonie odpowiedzialności (JCS Pub 1-02, NATO).

⁵ JCS Pub 1-02, DOD, NATO, FM 101-5-1 – wyznaczony rejon, w którym jest ściśle określona odpowiedzialność dowódcy rejonu w celu rozwijania i utrzymania obiektów, kontroli manewru i prowadzenia działań taktycznych wojsk będących pod jego dowództwem

⁶ Informowanie opinii publicznej było znaczącym elementem wszystkich dotychczasowych operacji wymuszania pokoju. Wsparcie opinii publicznej zależało od otwartości i rozgłosu. Przyszłe działania o charakterze wymuszania pokoju w celu pozyskania i utrzymania międzynarodowego wsparcia publicznego muszą uwzględniać ten czynnik już na samym początku procesu planowania. W wielonarodowych operacjach informowanie opinii publicznej jest pilnym problemem, który wymaga szerokiej i szczegółowej uwagi.

Podkreślając, że efektywne planowanie jest ważnym czynnikiem w przygotowaniu operacji pokojowej, szczególną wagę przywiązuje się do następujących zagadnień:

- analizy politycznej, ekonomicznej i militarnej sytuacji w rejonie konfliktu,
- informacji o władzach lokalnych, ludności cywilnej,
- informacji o wojskowych i cywilnych udogodnieniach, które mogą być wykorzystane przez wojska w czasie prowadzenia działań.

Korzystając z powyższych informacji należy dokonać ocen charakteru społeczeństwa oraz terenu w rejonie konfliktu. W ocenie społeczeństwa zasadniczym zagadnieniem jest ustalenie jego korzeni etnicznych, języka, lokalnych zwyczajów, religii, oddania i przynależności etniczno-narodowej (klany, rodziny, plemiona, grupy społeczne), lojalności politycznej do rządu narodowego (lub do administracji regionalnej), liderów wojskowych, liderów lokalnych, obchodzenia narodowych świąt, religijnych obrzędów oraz stopień uzbrojenia społeczeństwa. Ważnym jest również określenie stopnia ochrony socjalnej, informacji o systemie monetarnym, czarnym rynku.

W opinii badanych wymagającymi rozpatrzenia są następujące problemy:

- czy sytuacja w rejonie konfliktu jest korzystna, w pewnym stopniu korzystna, bądź wroga w stosunku do wojsk pokojowych lub w stosunku do któregoś z narodowych kontyngentów,
- czy społeczeństwo wspiera wojska pokojowe oraz od czego zależy wsparcie (czy tylko część społeczeństwa wspiera, która ze stron),
- stopień uzbrojenia, wyposażenia oraz poziom organizacji walczących stron, jak również ich postawa w stosunku do warunków zawieszenia broni który osiągnięto,
- istniejące i działające grupy dysydentów w ramach społeczeństwa które będą wspierały wojska pokojowe publicznie, lecz opierać się w walce podziemnej,
- istniejące i działające w rejonie grupy terrorystyczne jak również stopień (zakres) w jakim są wspierane lub kierowane przez organizacje rządowe (które z nich szczególnie),

- morale walczących i ich gotowość do zaakceptowania zawieszenia broni, ich wola oporu, zdolność w znoszeniu trudności, ubóstwo, zdolność do poświęcenia,
- prawdopodobieństwo wsparcia ze strony walczących stron z innych rejonów (których).

W ocenie terenu i infrastruktury konieczna jest analiza rzeźby terenu, roślinności, stanu wód, sieci dróg, warunków transportowych, występujących elektrowni oraz sieci energetycznej, sieci łączności, miejsc skupienia ludności, planów ulic w miejscach skupień, dominujących budynków, ośrodków przemysłowych szczególnie tych zaangażowanych w produkcję wojskową, ośrodków medycznych, budynków i obiektów kultu religijnego, baz i magazynów materiałowych, sieci handlowej itp.

Wyniki badań wskazują, że podstawowym dokumentem planistycznym jest plan operacyjny, wykonany na mapie lub w formie diagramu z odpowiednią legendą, wsparty dodatkowymi dokumentami, do których można zaliczyć:

- kalendarz grafik wyjazdu w rejon działania,
- rozkaz dyrektywa dowódcy sił pokojowych,
- plan przeprowadzenia rozpoznania rejonu działania,
- plan marszu wojsk w wyznaczony rejon,
- plan koordynacji w formie tabeli z mapą wykorzystaną do dowodzenia i kontroli według otrzymanych zadań,
- plan obrony zgrupowania taktycznego,
- plan zabezpieczenia inżynieryjnego,
- plan łączności,
- plan logistyczny,
- plan wymiany wojsk utrzymujących pokój,
- plan ewakuacji na wypadek wybuchu konfliktu na dużą skalę,
- inne plany w zależności od wykonywanych zadań oraz warunków ich realizacji.

Opracowanie dodatkowych dokumentów umożliwia elastyczną reakcję na każdą niestandardową sytuację, zapobiega niepotrzebnym stratom osobowym, w broni oraz

uzbrojeniu ciężkim oraz skraca okres trwania działań wojskowych. Część planu operacyjnego opracowanego na mapie powinna zawierać:

- rejon konfliktu,
- rejony w których strony konfliktu żyją razem,
- ustalone i ustabilizowane linie między stronami konfliktu, będące rezultatem porozumień pokojowych,
- charakter oraz struktura działań wojsk lub uzbrojonych grup walczących (frakcji) stron konfliktu, jak również prawdopodobny charakter ich działań w razie zerwania zawieszenia broni,
- lotniska, lądowiska z lokalizacją na nich samolotów, śmigłowców, rejonów koncentracji ciężkiego sprzętu (czołgi, wozy bojowe, transportery) stanowiska ogniowe artylerii, moździerzy, broni przeciwpancernej, broni przeciwlotniczej, magazynów lub baz z przechwyconą bronią, amunicją, materiałami wybuchowymi walczących stron,
- środki sapersko inżynieryjne, pola minowe oraz inne zapory ustawione przez walczących,
- punkty lub rejony, w których rozmieszczeni są reprezentanci ONZ, misje dyplomatyczne oraz biura administracyjne i dowództwa jednostek wojskowych stron konfliktu,
- punkty dowodzenia i kontroli operacji pokojowej takie jak stanowiska dowodzenia i logistyczne, punkty dostarczania i dystrybucji pomocy humanitarnej,
- rejony odpowiedzialności narodowych kontyngentów, rozmieszczenie ich pododdziałów oraz elementów dowodzenia i kontroli,
- posterunki kontroli (ang. check points) i posterunki obserwacyjne (ang. observer points).

Zadaniem dowództwa wyższego szczebla może być⁷:

- szkolenie dowództw szczebla operacyjnego i taktycznego podległych jednostek lądowych, powietrznych i marynarki wojennej, pochodzących z NATO i spoza sojuszu,

⁷ Przykładowo zgrupowania taktyczne wchodzące w skład sił IFOR podlegało pod Allied Forces Southern Europe.

- wsparcie ochrony oraz swobody manewru,
- określenie punktów gromadzenia broni ciężkiej usuwanej z linii styczności (ang. line of contact) oraz umiejscowienie magazynów dla stron walczących, jak również rozmieszczenia stanów osobowych jednostek stron konfliktu,
- zmuszanie walczących stron do zaprzestania starć zbrojnych,
- kontrolowanie zgodności linii demarkacyjnych oraz strefy rozdzielania z porozumieniami,
- zapewnienie bezpieczeństwa wycofującym się kontyngentom ONZ realizującym zadania utrzymania pokoju,
- zapewnienie wojskom bliskiego wsparcia lotniczego,
- pomoc komisji ONZ do spraw uchodźców oraz innym międzynarodowym organizacjom humanitarnym,
- kontrolowanie pracy radarów w szczególności systemu obrony powietrznej w rejonie działania oraz w razie potrzeby zakłócanie ich pracy środkami walki radioelektronicznej,
- kontrolowanie przestrzeni powietrznej,
- koordynowanie działań między dowództwami zgrupowań w rejonie konfliktu oraz dowództwami rozmieszczonymi poza tym obszarem.
- wyznaczanie i wzmacnianie sił i środków dla zgrupowań taktycznych w sile dywizji i brygad biorących udział w operacji,
- organizowanie przegrupowania oraz wejście sił w wyznaczone rejony odpowiedzialności (AOR).

3.1.2. Rozmieszczenie pierwszych elementów i organizowanie rejonu wyjściowego

Celem tego etapu jest stworzenie warunków umożliwiających przybycie sił głównych i zapewnienie im bezpieczeństwa zanim przystąpią one do realizacji wyznaczonych zadań. Zasadnicze zadanie polega na zajęciu wyznaczonych obiektów (początkowych), zapewniających przejęcie kontroli nad określonym rejonem.

Ze względu na specyfikę, zadanie to może być realizowane przez odpowiednio przygotowane grupy rekonesansowo-rozpoznawcze (ang. advance groups), siły

specjalne [ang. Special Operations Forces (SOF)] lub wydzielone elementy poprzedzające.

Zakres zadań jest szeroki, można więc wskazać ich ogólne ramy:

1. Nawiązanie kontaktu z działającymi w rejonie siłami pokojowymi, od których będzie przejmowana odpowiedzialność, narodowymi i międzynarodowymi organizacjami, lokalnymi jednostkami wojskowymi, organizacjami paramilitarnymi oraz władzami cywilnymi.
2. Zorganizowanie obserwacji i kontroli w planowanych punktach wejścia w rejon.
3. Prowadzenie działań zmniejszających ryzyko rozmieszczanych wkrótce sił głównych zgrupowań.
4. W zależności od przyjętych zasad użycia broni (ROE) oraz SOFA (ang. Status of Force Agreement), przygotowanie społeczności państwa gospodarza do wprowadzenia sił w rejon w wyniku działania elementów walki psychologicznej PSYOP (użycie środków przekazu oraz rozpowszechnianie ulotek).

Określona grupa zagrożeń kształtująca sytuację w rejonie, pozwala wyróżnić dwa zasadnicze warianty, rozpoczęcia działań przez zgrupowania taktyczne. Pierwszy zasadniczy, dotyczy sytuacji, kiedy zgrupowania taktyczne wchodzi w rejon działania bez napotykania oporu ze strony frakcji uczestniczących w konflikcie. W większości przypadków prowadzona jest już operacja pokojowa, która nie osiągnęła założonych celów np. operacja utrzymania pokoju. Stworzone są, wstępne warunki na wejście sił wymuszających pokój, które w pierwszym etapie przejmują odpowiedzialność od sił utrzymujących pokój. Przykładem tego wariantu może być operacja „*Wspólna próba*” (ang. *JOINT ENDEAVOUR*) prowadzona przez siły IFOR w Bośni i Hercegowinie.

Drugi wariant zakłada wejście sił zgrupowań w sytuacji istnienia lub prawdopodobieństwa wystąpienia oporu stron konfliktu. Przykładem może być rozpoczęcie operacji „*Sluszny Powód*” (ang. *JUST CAUSE*) w Panamie w 1989 roku. Zakres działań jak też skład i wielkość elementów realizujących zadania w tym etapie będzie zależeć od przyjętego wariantu działania.

Nie ulega wątpliwości, że z punktu widzenia wojskowego i politycznego preferowane jest wejście bez napotykania oporu. Sytuację taką powinny stworzyć zabiegi dyplomatyczne prowadzone w koordynacji z państwem gospodarzem oraz lokalnymi władzami lub stronami konfliktu.

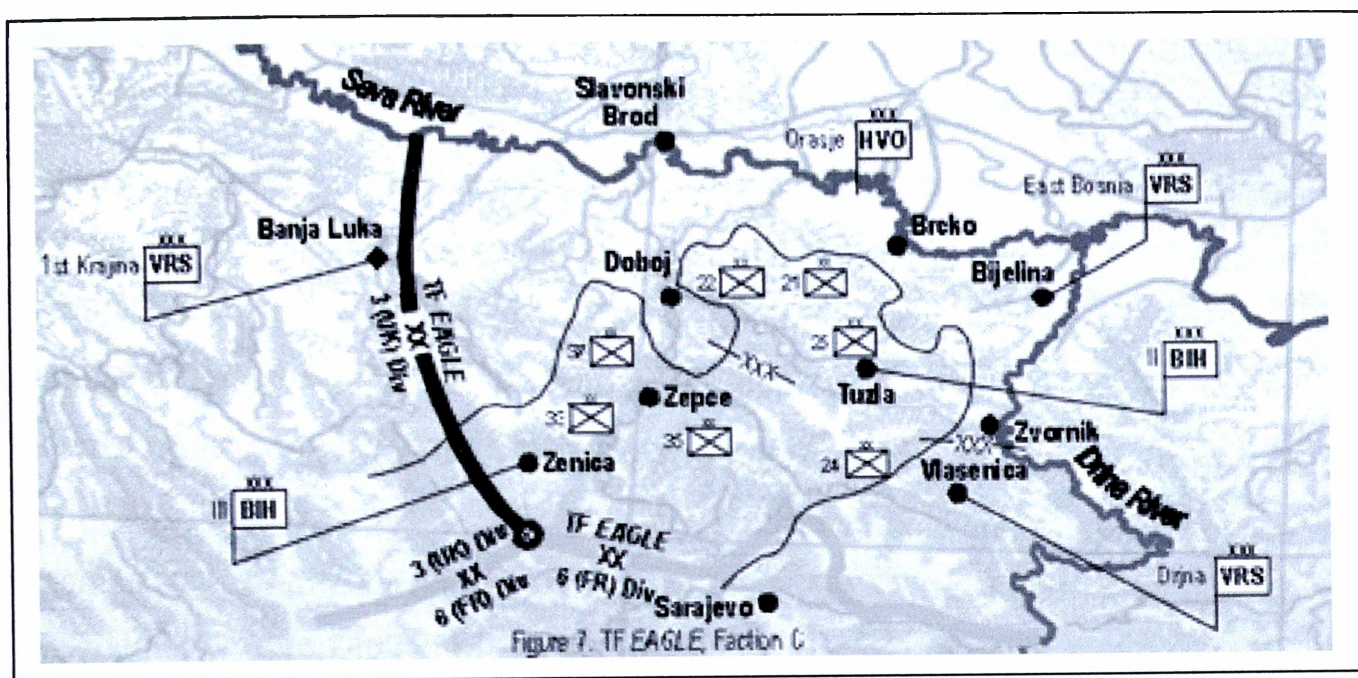
3.1.2.1. Wejście w rejon przy istniejącej zgodzie stron

W tym przypadku niezbędnym jest uzgodnienie z państwem gospodarzem, lokalnymi władzami lub w określonych sytuacjach ze stronami konfliktu, sposobu oraz etapów przybywania kolejnych sił, czasu realizacji kolejnych zadań oraz sposobów integrowania wspólnych działań. Praktyka prowadzonych operacji wskazuje, zasadność zorganizowania pośredniego rejonu przyjęcia i wyczekiwania do dalszego przemieszczenia [ang. Reception, Staging Onward Movement and Integration (RSOI)], znajdującego się w bezpiecznej odległości od rejonu działań. Jego rola polega na przyjmowaniu napływających drogą lądową, morską i lotniczą kolejnych elementów zgrupowań taktycznych oraz umożliwienie im w określonym czasie, wykonania marszu po wyznaczonych drogach lub transportem kolejowym do wyznaczonych rejonów działania⁸. Działania w rejonie rozpoczynają się z chwilą przybycia wysuniętych stanowisk dowodzenia oraz wysuniętych posterunków kontroli (ang. assault check points). Należy dążyć do skracania czasu ich przybywania, dlatego zdecydowanie preferowanym sposobem transportu jest transport lotniczy⁹. Po przybyciu elementy te rozmieszczają się w rejonie i przygotowują do przejęcia kontroli od wybranych pododdziałów wojsk uczestniczących w operacji utrzymania pokoju oraz wspólnie planują wyjście tych wojsk z rejonu.

Jako przykład może posłużyć rozmieszczenie wysuniętych stanowisk dowodzenia i kontroli ze składu zgrupowania taktycznego *Task Eagle* w operacji „*Wspólna próba*” ang. *JOINT ENDEAVOUR* (rys.3.3).

⁸ Dla wielonarodowego zgrupowania taktycznego Task Force Eagle w Bośni Hercegowinie stworzono pośredni rejon przyjęcia i wyczekiwania do dalszego przemieszczania ang. Reception, Staging, Onward Movement and Integration (RSOI) w Taszar na Węgrzech.

⁹ Przeprowadzone analizy wykazują na coraz większe korzystanie z transportu lotniczego, który staje się zasadniczym sposobem przewozu sił i środków w operacjach wymuszania pokoju. Wynika to z możliwości szybkiej reakcji na pojawiający się problem oraz efektywnego podtrzymywania początkowego etapu rozmieszczania wojsk.

Rys. 3.3. Rozmieszczenie wysuniętych elementów dowodzenia i kontroli
 Źródło: *Military Review* lipiec-sierpień 1997

Ważnym zagadnieniem jest zabezpieczenie określonych rejonów np. lotnisk, czy węzłów dróg. Najlepiej do tego rodzaju działań wykorzystać pododdziały wojsk areomobilnych. Analiza prowadzonych operacji wskazuje, że optymalny czas tego etapu może wynosić do 30 dni, a najwięcej trudności wiąże się z przejściem odpowiedzialności od sił utrzymujących pokój. Ważne jest więc ustalenie dokładnego rozmieszczenia wszystkich elementów oraz uzgodnienie sposobu przejścia rejonów, stanowiących bazy przetrzutu dla sił głównych zgrupowania.

3.1.2.2. Wejście w rejon bez zgody stron konfliktu

W uzasadnionych sytuacjach tj. występowania opozycji o charakterze zbrojnym, zgrupowania taktyczne powinny opanować i utrzymać określony rejon zwany rejonem wyjściowym do działań przy użyciu siły. Rejon ten umożliwia narastanie sił oraz zapewnia odpowiednią przestrzeń potrzebną do kontynuowania dalszych działań¹⁰. Z zebranych i ocenionych doświadczeń wynika, że do opanowania tego rejonu najlepiej nadają się siły aeromobilne niekiedy połączone z desantem morskim. Najbardziej przydatne do tworzenia wspomnianych rejonów są lotniska, porty lotnicze i morskie, stare pasy lądowisk, rejonu oraz plaże dogodne do zrzutu

¹⁰ Joint Pub 1-02 The Department of Defence Dictionary of Military and Associated Terms, lipiec 2002, s.259

oraz prowadzenia natarcia lub szturmu. Z taktycznego punktu widzenia wejście siłowe może być realizowane w trzech wariantach.

- A. W pierwszym wariantcie stanowi początkowy etap większej operacji wymuszania pokoju, w którym siły zgrupowania taktycznego muszą opanować i utrzymać przyczółki zapewniające ciągłe przybywanie i narastanie kolejnych sił, zapewnić wystarczającą przestrzeń do prowadzenia kolejnych działań. Przybycie sił głównych oraz osiągnięcie przez nie gotowości do dalszych zadań oznacza zakończenie etapu wejścia siłowego.
- B. W drugim stanowi oddzielną operację, polegającą na osiągnięciu wyznaczonych celów operacyjnych i strategicznych¹¹.
- C. Wariant trzeci przyjmuje formę rajdu, którego celem jest szybkie uzyskanie rozstrzygającego rezultatu. W odróżnieniu od większości działań pokojowych, którym przyświeca zasada otwartości, działania te polegają na zaskakującym i jednoczesnym wykonaniu wzajemnie powiązanych i wspierających się nawzajem uderzeń, nakierowanych na punkt ciężkości strony przeciwnej. Przykładem siłowego wejścia metodą rajdu było działanie zgrupowania taktycznego *PANAMA*, które wykonując wiele jednoczesnych uderzeń rozpoczęło operację *JUST CAUSE* w Panamie¹².

W przypadku desantu morskiego, jego siły mogą zostać skierowane bezpośrednio na określone obiekty stron konfliktu. Mogą one wykonywać rajdy lub prowadzić natarcie w głąb lądu przy zastosowaniu manewru oskrzydlenia, przez co stworzyć odpowiednie warunki do przygotowania i zabezpieczenia rejonu wyjściowego.

Wojska aeromobilne z reguły będą lądować na obiekty ataku, likwidując opór stron konfliktu i utrzymując je do czasu podejścia sił głównych.

¹¹ Przykładem tego wariantu może być lądowanie desantu morskiego w czasie wojny koreańskiej, której celem było opanowanie przez wojska amerykańskie dowodzone przez gen. Mac Artura portu Inchon, a następnie marsz w głąb kraju i przecięcie linii komunikacyjnych armii Korei Północnej. Operacja ta stworzyła warunki do kontrofensywy armii brytyjskiej. Zob. M.Cannon, Task Force Smith: A Study In (Un) Preparedness and (Ir) Responsibility, Military Review luty 1988, s.63-72.

¹² Wykonując desant spadochronowy siły zgrupowania opanowały takie kluczowe obiekty jak lotnisko wojskowe, międzynarodowy port lotniczy oraz szybki szturm na bazę Panamskich Sił Obrony ang. Panamanian Defence Force (PDF). Lądowe elementy zgrupowania, w tym siły specjalne zostały wykorzystane do ataku na obiekty o znaczeniu strategicznym i operacyjnym, natomiast wspierające je lotnictwo atakowało cele o znaczeniu taktycznym, L.A.Yates, Joint Task Force Panama Just Cause before and after, Military Review, październik 1991, s.61.

Prowadzone badania wskazują, że warunkiem powodzenia działań będzie pozbawienie stron konfliktu możliwości zakłócenia rytmu zajmowania rejonu wyjściowego przez zgrupowania taktyczne. Spełnienie tych warunków można osiągnąć poprzez:

1. Uzyskanie zaskoczenia, które będzie zależało od podjętych w porę działań informacyjnych, charakteru prowadzonej operacji oraz mandatu. Zaskoczenie na szczeblu taktycznym dotyczy wyboru określonych obiektów będących celem działania, czasu rozpoczęcia działań, metod działania oraz składu sił.
2. Osiągnięcie panowania w powietrzu jeszcze przed rozpoczęciem zasadniczych działań, które zapewni ochronę sił w czasie, gdy będą one najbardziej podatne na oddziaływanie stron konfliktu.
3. Utrzymanie linii komunikacyjnych oraz ochrona linii brzegowej.
4. Izolację rejonu wyjściowego poprzez neutralizowanie lub likwidowanie możliwości bojowych stron konfliktu. Dotyczy to środków ogniowych oraz systemów rozpoznawczych mogących oddziaływać bezpośrednio na rejon.
5. Zneutralizowanie wojsk stron konfliktu znajdujących się w rejonie wyjściowym w celu zapewnienia ochrony własnym wojskom.
6. Wykorzystanie warunków terenowych.
7. Zintegrowanie działań walki psychologicznej oraz spraw cywilno-wojskowych z działaniami sił głównych w celu ochrony ludności cywilnej, zminimalizowania zniszczeń oraz wykluczenie ingerencji ludności cywilnej w prowadzone działania¹³.

Analiza dokumentacji operacyjnej umożliwiła wyróżnić pięć etapów organizowania rejonu wyjściowego.

Etap I obejmuje przygotowanie i rozmieszczenie sił w rejonie będącym celem działania lub rejonach wyczekiwania. Wysiłki rozpoznania powinny skupić się na zdobyciu informacji pozwalających określić możliwości wykonania zadania.

Etap II polega na wykonaniu zaskakującego ataku w celu opanowania początkowych obiektów leżących w rejonie wyjściowym, które z punktu widzenia operacyjnego i taktycznego można podzielić na trzy kategorie. Pierwszą kategorią są

¹³ JP 3-18 Joint Doctrine for Forcible Entry Operations, 16 Lipiec 2001, s. III-2.

obiekty związane ze zneutralizowaniem sił wojskowych stron konfliktu, mogących mieć wpływ na przebieg działań. Drugą kategorię stanowią obiekty, które mogą być zaatakowane przez siły wojskowe stron konfliktu. Trzecią kategorią są obiekty wspierające działania sił pokojowych bez neutralizowania sił wojskowych stron konfliktu¹⁴.

Zasadnym jest wykorzystanie małych sił, których działanie polegałoby na określeniu, warunków istniejących w rejonie działania, opanowaniu mniejszych obiektów wyjściowych, takich jak lotniska, porty oraz prowadzeniu rozpoznania i działań dywersyjnych w rejonach znajdujących się poza początkowymi obiektami ataku¹⁵. Trudno mówić o powodzeniu tego rodzaju działań bez odpowiedniego wsparcia lotnictwa i śmigłowców bojowych, których celem działania mogłoby być zniszczenie określonych obiektów, urządzeń, środków lub sił wojskowych zajmujących określone obiekty, zakłócających prowadzenie działań. Ze względu na potrzebę oczyszczania linii komunikacyjnych z zapór minowych i innych przeszkód, niezbędne jest wsparcie sił głównych elementami inżynieryjnymi, oraz zapewnienie wystarczającego wsparcia ogniowego, umożliwiającego natychmiastowe zneutralizowanie, odcięcie lub zniszczenie określonych celów. Realizacja wymienionych przedsięwzięć pozwoli utrzymać inicjatywę oraz zapewni szybkie wprowadzanie kolejnych sił.

Etap III wiąże się ze stabilizacją sytuacji w rejonie wyjściowym, a więc bezkolizyjnym narastaniem sił i środków oraz ich ubezpieczeniem. Spełnienie tych warunków jest możliwe tylko w przypadku szybkiego zbudowania potencjału bojowego, ubezpieczenia określonych obiektów oraz uzyskania równowagi między elementami bojowymi a elementami zabezpieczenia działań.

¹⁴ Przykładowo w operacji *JUST CAUSE* w Panamie, obiektem zaliczanym do pierwszej kategorii było główne centrum dowodzenia Sił Obronnych Panamy (PDF), znane jako *La Comandancia*. Jego odizolowanie i opanowanie mogło zdecydowanie zakłócić działania tych sił. Przykładem drugiej kategorii było *Tinjatos* miejsce stacjonowania 1 ciężkiej zmechanizowanej kompanii piechoty oraz port lotniczy *Tocumen-Torijos*, którego opanowanie miało nie tylko bezpośredni wpływ na dalszy przebieg działań, ale również neutralizowało inne elementy ugrupowania. Trzecią kategorią był most zwany *Mostem Ameryki*, jego opanowanie zabezpieczało linie komunikacyjne między wschodnim, a zachodnim brzegiem oraz zapewniało obronę *Kanału Panamskiego*. Zob. *Soldiers in Panama, Stories of Operation Just Cause*, Fort Leavenworth, KS, US Army Command and General Staff Collage, styczeń 1990.

¹⁵ W. Bennett, *Just Cause and the principles of war*, *Military Review*, marzec 1991, s. 5.

Etap IV obejmuje wprowadzanie kolejnych sił, co zapewnia zwiększenie elastyczności prowadzenia działań w zależności od pojawiających się warunków i rozwoju sytuacji. Należy otworzyć zaplanowane drogi powietrzne i morskie, umożliwiające płynne wprowadzanie pozostałych sił, zwiększyć ochronę lotnisk i portów oraz zabezpieczyć drogi manewru. Najbardziej dogodną sytuacją jest ta, kiedy kolejne siły wchodzi bezpośrednio do działań, w większości przypadków jest to jednak trudne do zrealizowania i wymaga określonego czasu.

Ostatni V etap może stanowić zakończenie działań, bądź przejście do kolejnego etapu większej operacji.

3.1.3. Wprowadzenie sił głównych i rozszerzenie rejonu działania

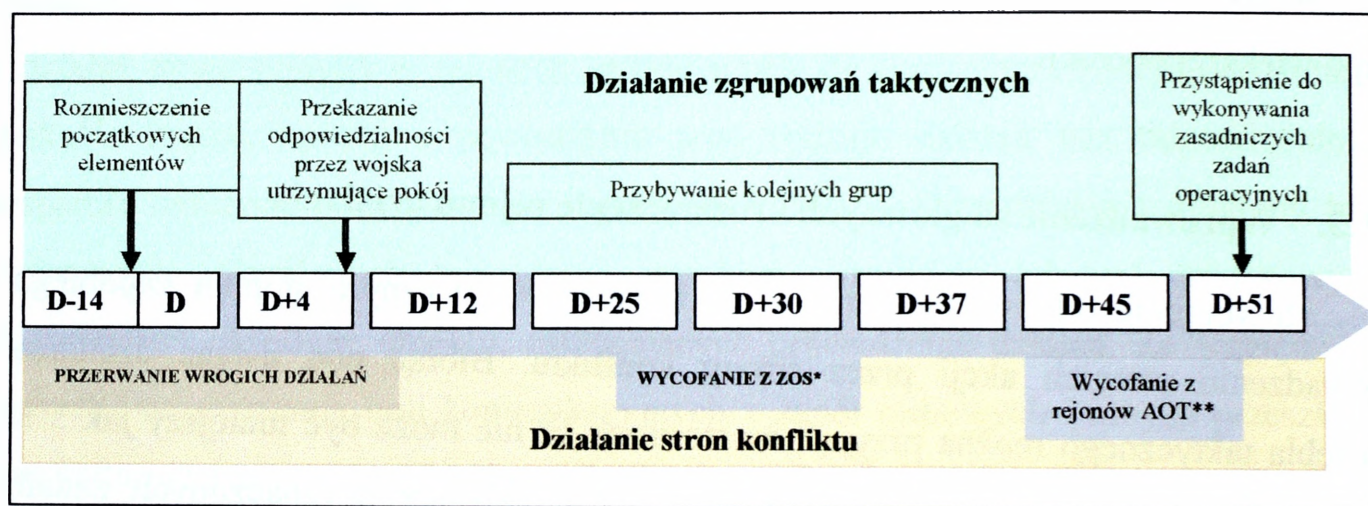
Stworzenie odpowiedniej przewagi bojowej w znacznym stopniu zapobiega prowadzeniu wrogich akcji przez strony konfliktu. Biorąc pod uwagę działania szczebla taktycznego można przyjąć, że stosunek sił nie może być mniejszy jak 3:1. Uzyskanie takiego stosunku pozwala na szybką realizację wyznaczonych zadań, w tym wprowadzenie sił głównych w rejon działania i zajęcie wyznaczonych rejonów odpowiedzialności, pozycji oraz obiektów zapewniających realizację celów operacji.

Czas potrzebny na zorganizowanie odpowiedniego potencjału zależy w dużym stopniu od możliwości portów lotniczych i morskich, infrastruktury komunikacyjnej, oraz możliwości państwa gospodarza. Przebieg ostatnio prowadzonych operacji wymuszania pokoju pozwala sądzić, że już w trakcie tego etapu zgrupowania taktyczne będą zmuszone realizować zasadnicze zadania mandatowe. Sprostanie tym wymogom jest możliwe dzięki zaangażowaniu elementów działających już w rejonie, do pozyskiwania informacji o potencjalnych, wrogich działaniach. Pomaga to sztabom na bieżąco uaktualniać informacje dotyczące rejonu działania oraz korygować dotychczasowe kalkulacje operacyjne odnośnie potrzeb.

W opinii ekspertów wojskowych wzorcem postępowania w kolejnych tego typu działaniach może być sposób rozmieszczania sił IFOR (zał. 3.1). Wszystkie plany

rozmieszczenia zgrupowań taktycznych w sile związku taktycznego (dywizji francuskiej, brytyjskiej oraz Task Force Eagle) obejmowały siedem faz¹⁶.

Umieszczając na osi czasowej poszczególne fazy można zauważyć, że działania nie rozpoczynają się dopiero po zebraniu całości sił, ale już z chwilą przybycia pierwszych elementów zgrupowań. Wynika z tego wniosek, że elementy te muszą być samodzielne, aby bez przeszkód przystąpić do realizacji zasadniczych zadań przewidzianych w kolejnym etapie operacji (rys 3.4).

Rys. 3.4. Oś czasowa prowadzenia działań przez Task Force Eagle w początkowym etapie operacji JOINT ENDEAVOUR

Źródło: Opracowanie własne.

*ZOS – strefa rozdzielenia

**AOT – rejon przekazania

Przykładowo rosyjskie zgrupowanie taktyczne w sile oddziału, rozmieściło swoje elementy w rejonie przejętym od początkowych elementów amerykańskich i przystąpiło do działań w ciągu niespełna 18 dni¹⁷.

¹⁶ Faza 1 – rozmieszczenie elementów dowodzenia i kontroli w Tuzli transportem powietrznym, w celu przygotowania i przejęcia kontroli od wybranych jednostek UNPROFOR (batalionu szwedzkiego, nordyckiego batalionu logistycznego, batalionu tureckiego oraz dwóch batalionów pakistańskich, które w późniejszym czasie wycofano).

Faza 2 – otwarcie linii komunikacyjnych [ang. lines of communications (LOC)] oraz rozmieszczenie sił z Niemiec przybyłych transportem kolejowym do Kapsvaru na Węgrzech, a następnie kontynuowanie marszu po drodze przez Chorwację i przekroczenie rzeki Savy.

Faza 3 – przybycie pierwszej grupy sił głównych,

Faza 4 – przybycie drugiej grupy,

Faza 5 – przybycie reszty sił głównych,

Faza 6 – przybycie elementów wsparcia zgrupowań,

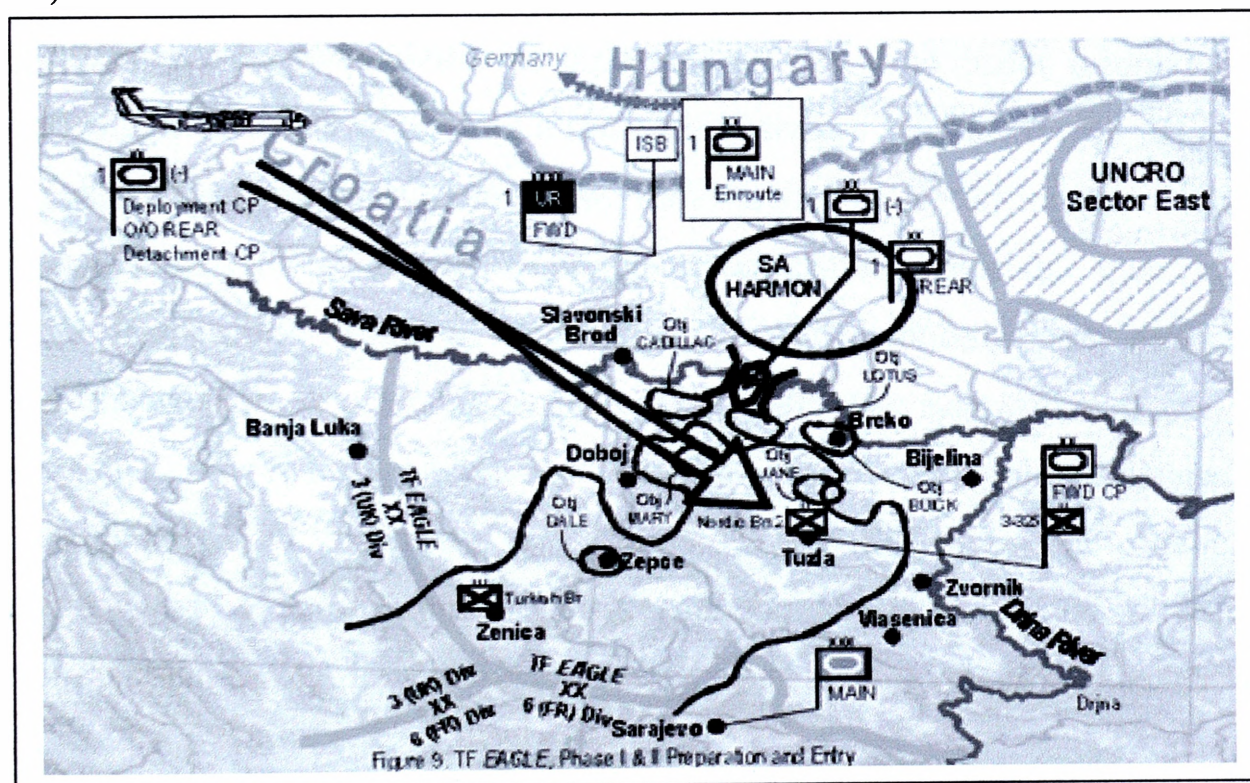
Faza 7 – przybycie pozostałych elementów

Zob. Foreign Military Studies Office, *The Peace and Stability of Europe after IFOR*, Rozdz. II The plan for fulfilling the Dayton Accords, Fort Leavenworth, s. 6-20.

¹⁷ Tamże. s.7.

W opinii ekspertów oraz większości biorących udział w operacjach, etap ten jest jednym z najważniejszych, gdyż warunkuje dalszy przebieg operacji. Potwierdzeniem jest powaga z jaką dowództwo IFOR podeszło do tego zagadnienia pisząc w rozkazach „Po sposobie w jaki rozpoczniemy rozmieszczanie, walczące strony w Bośni-Hercegowinie będą widzieć, że stanęły przed zupełnie nowym podejściem światowej społeczności ..., że jesteśmy w pełni zdeterminowani zrealizować zadania nam wyznaczonego – zmusić ich do stosowania się zasadom porozumień pokojowych”¹⁸.

Prowadzone badania wykazały, że efektywność rozmieszczenia zgrupowań taktycznych zależy od dwóch czynników. Pierwszy to dokładne, stałe studiowanie i analizowanie sytuacji w rejonie wraz z analizą możliwych zagrożeń. Drugi równie ważny to pomyślnie rozmieszczenie struktur wsparcia, zabezpieczenia i kontroli (rys 3.5).

Rys. 3.5. Rozmieszczenie struktur dowodzenia IFOR
Zródło: Military Review lipiec-sierpień 1997

Niezbędnym w tej sytuacji jest wcześniejsze rozmieszczenie grupy poprzedzającej (rekonesansowej, której zadanie polegałoby na zorganizowaniu łączności pomiędzy tyłowymi elementami, lotniskami i sztabami, umożliwiając tym samym koordynację

¹⁸ SACEUR Operation Plan No. 10405. , Instructions on the Procedures for conducting the operation, SHAPE, 12 luty 1995.

działań oraz kontrolę ich realizacji w czasie rozmieszczania przybywających elementów zgrupowania. Siły te mogą być rozmieszczane w następującej kolejności:

- elementy organizacyjne sztabu,
- elementy wsparcia,
- elementy ze składu pododdziałów zgrupowania taktycznego,
- elementy łączności, rozpoznania i kontroli¹⁹.

Rosyjscy teoretycy wojskowi podkreślają, że wcześniejsze wysłanie określonych elementów w rejon, wskazuje walczącym frakcjom determinację działania sił pokojowych, a tym samym nie pozostawia wątpliwości, w obowiązku wypełniania przez nie postanowień pokojowych. Z kolei amerykańscy specjaliści określają takie działanie, jako niezbędny i właściwy krok w kierunku przyspieszenia i efektywnego rozpoczęcia działań²⁰.

Rozmieszczanie sił głównych zgrupowań w wyznaczone rejon odpowiedzialności może odbywać się transportem morskim, lotniczym, lądowym, i jak pokazują dotychczasowe doświadczenia trudno jest to zrealizować bez wsparcia ze strony naczelnego dowództwa sił. Szczególną uwagę należy zwrócić na koordynacji działań, składaniu meldunków sytuacyjnych, przekraczaniu wyznaczonych granic, odpowiednim rozpoznawaniu sygnałów i oznaczeń. Bardzo ważnym jest dopilnowanie otrzymania pozwoleń na przejście konwojów oraz wiele innych zagadnień dotyczących prowadzenia marszów i przewozów. Dodatkowo w przypadku grup przygotowawczo-rekonesansowych elementy ONZ znajdujące się i działające w rejonie konfliktu, powinny zostać zaangażowane w przygotowanie i zabezpieczenie środków ułatwiających rozmieszczenie sił głównych zgrupowań taktycznych.

W trakcie rozmieszczania zgrupowań taktycznych, dowództwo NATO może zastosować określoną procedurę dotyczącą organizowania i koordynowania działań

¹⁹ Siły grupy rekonesansowej IFOR były rozmieszczane w następujący sposób:

- pojedyncze elementy organizacyjne sztabu – ok. 350 ludzi,
- sztab korpusu ARRC ok. 400 ludzi,
- elementy wsparcia ARRC ok. 100 ludzi,
- elementy dywizyjne ok. 100 ludzi,
- elementy łączności i kontroli ok. 200 ludzi

²⁰ Foreign Military Studies Office, *The Peace and Stability of Europe after IFOR*, Fort Leavenworth rozdz. III, s.17.

między państwami uczestniczącymi w operacji wymuszania pokoju. Polega ona na wyznaczeniu państw ze statutu „państw czołowych”. Znaczy to, że obok rozmieszczenia własnych wojsk, są one dodatkowo odpowiedzialne za przygotowanie lotnisk oraz portów pozostających w ich dyspozycji. Rozwiązanie to ma na celu ułatwienie rozmieszczenia wojsk pozostałych państw i jest możliwe na podstawie dwustronnego porozumienia. Państwa „czołowe” bazując na uzgodnieniach oraz w koordynacji z lokalnymi władzami, są zobowiązane do rozmieszczenia swoich środków na lotniskach i w portach. W celu zapewnienia operacyjnej kontroli (operational control), zasadnym jest utworzenie specjalnych zespołów kontrolujących przemieszczanie. Zespoły takie powinny zostać rozmieszczone na każdym z lotnisk, portów, kluczowych stacjach kolejowych, wyznaczonych punktach zbiórki, rejonach wyczekiwania (ang. waiting area) oraz rejonach koncentracji (ang. area of concentrations). Ich zadaniem byłoby kontrolowanie przemieszczania wojsk w ramach przedniej strefy komunikacyjnej (ang. forward communication zone). W trakcie etapu rozmieszczania niezbędna jest bliska współpraca i koordynacja między szczeblami dowodzenia. Przykładem może być rozmieszczenie wspomnianego już rosyjskiego zgrupowania taktycznego w sile oddziału, które wykonało przemieszczenie drogą powietrzną oraz transportem kolejowym (75 transportów lotniczych i 13 transportów kolejowych)²¹.

3.1.4. Wprowadzanie mandatu jako zasadniczy etap operacji

W opinii przeważającej części specjalistów jest to zasadniczy etap polegający na ostatecznym osiągnięciu celu operacji wymuszania pokoju. W zależności od skali zagrożeń oraz poziomu współpracy ze zwaśnionymi stronami, siły zgrupowań

²¹ Analiza dokumentacji operacyjnej dotyczącej rozmieszczenia rosyjskiego zgrupowania wskazuje, że jego powodzenie było wynikiem dużej współpracy z elementami koordynującymi marsz. Zespół rosyjskich oficerów pracując nad planem operacyjnym koordynował blisko swe działania z centrum koordynującym marsz (ang. Mobility Coordination Center) w SHAPE. Dodatkowo z w Joint Tactical Air Command zespół czterech oficerów rosyjskich ze sztabu generalnego sił lądowych opracował szczegółowy plan przegrupowania. Drugi zespół oficerów również ze sztabu generalnego pracował na lotnisku w Tuzli. Koordynował on przybycie rosyjskich wojsk. W czasie etapu rozmieszczania dokładnie koordynowano działania między przyjmującą dywizją, a brygadą rosyjską. W tym celu wyznaczono zespół rosyjskich oficerów łącznikowych pracujących w sztabie Amerykańskim.

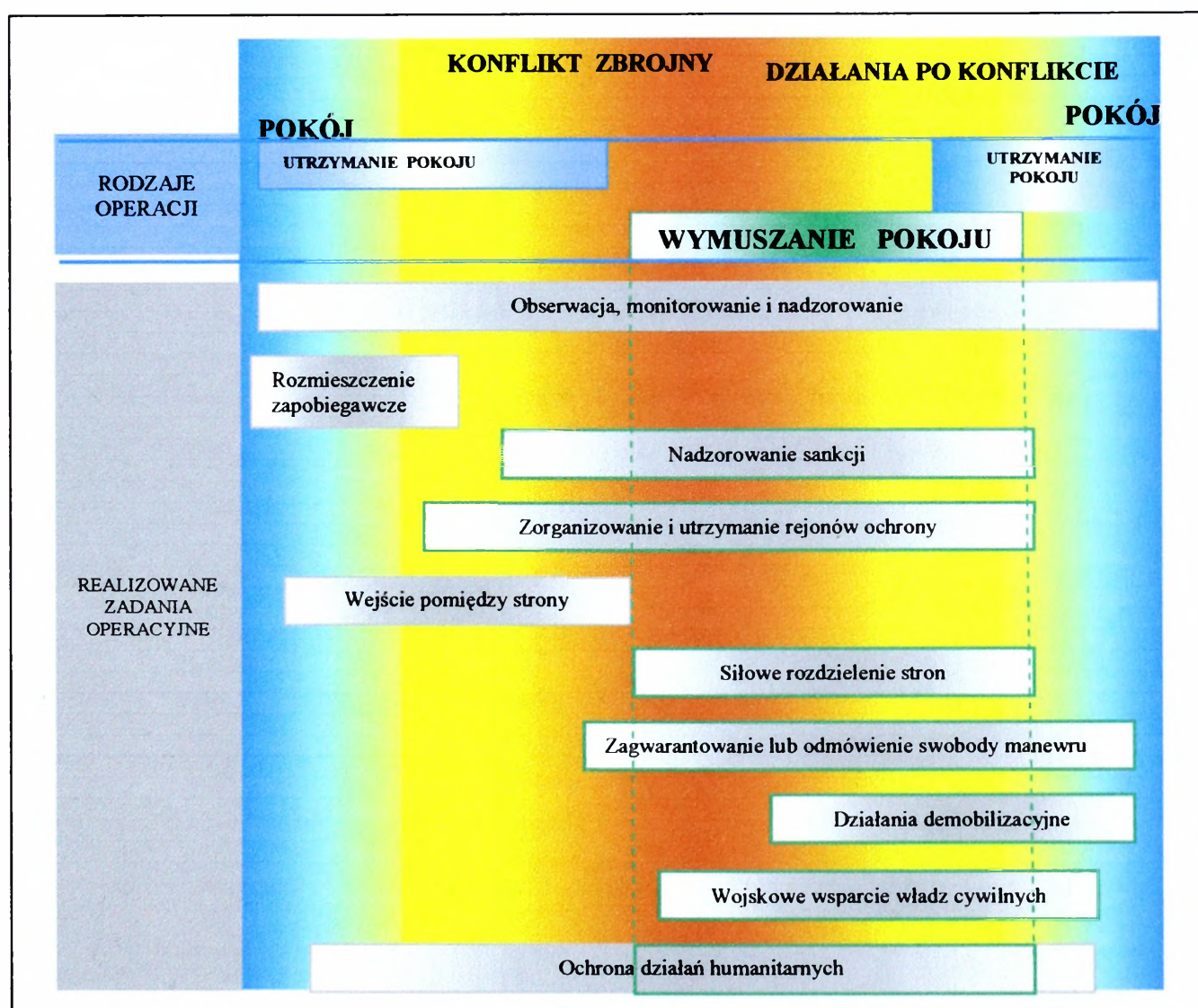
taktycznych realizują określone zadania, zmierzające do wymuszenia na nich określonych zachowań. Ze względu na złożoność problematyki związanej z realizacją zadań mandatowych zagadnienie to będzie przedmiotem rozważań w kolejnym podrozdziale.

3.1.5. Przekazanie odpowiedzialności i wyjście z rejonu działań

Każda operacja wymuszania pokoju ma ustalone warunki zakończenia działań, które stanowią część zakładanego stanu końcowego prowadzonej operacji. W momencie, gdy porozumienie pokojowe przyjmie właściwy kształt oraz sytuacja w rejonie osiągnie oczekiwany poziom stabilizacji, wojska uczestniczące w operacji wymuszania pokoju powinny rozpocząć wycofywanie, gdyż dalsza ich obecność jest niepożądana z punktu widzenia rozładowania napięcia. Przekazanie odpowiedzialności dokonywane jest na miejscu w rejonie działania i odbywa się na podobnej zasadzie jak przyjęcie odpowiedzialności. Niezbędnym jest ustalenie powiązań oraz dokładnej synchronizacji przekazania i przejęcia obowiązków operacyjnych przez wojska utrzymujące, co zdecydowanie usprawnia proces przegrupowania wojsk.

3.2. Zasadnicze zadania mandatowe oraz sposoby ich realizacji

Każda operacja wymuszania pokoju różni się charakterem od poprzednich. O tym, jakie zadania będą realizowane w jej trakcie bezpośrednio decyduje mandat operacji²². Analiza normatywnej literatury sojuszniczej oraz wybranych państw zachodnich potwierdza, że nie ma w środowisku międzynarodowym przyjętej listy, mogącej stanowić zamknięty zbiór zadań realizowanych w operacjach wymuszania pokoju. Opinie respondentów oraz analizy dotychczas prowadzonych operacji pozwalają wydzielić grupę zadań najbardziej charakterystycznych zwanych mandatowymi, gdyż wynikają one z zapisów mandatowych (rys. 3.6). Każde zadanie mandatowe może zawierać szereg zadań cząstkowych (zał.3.2).

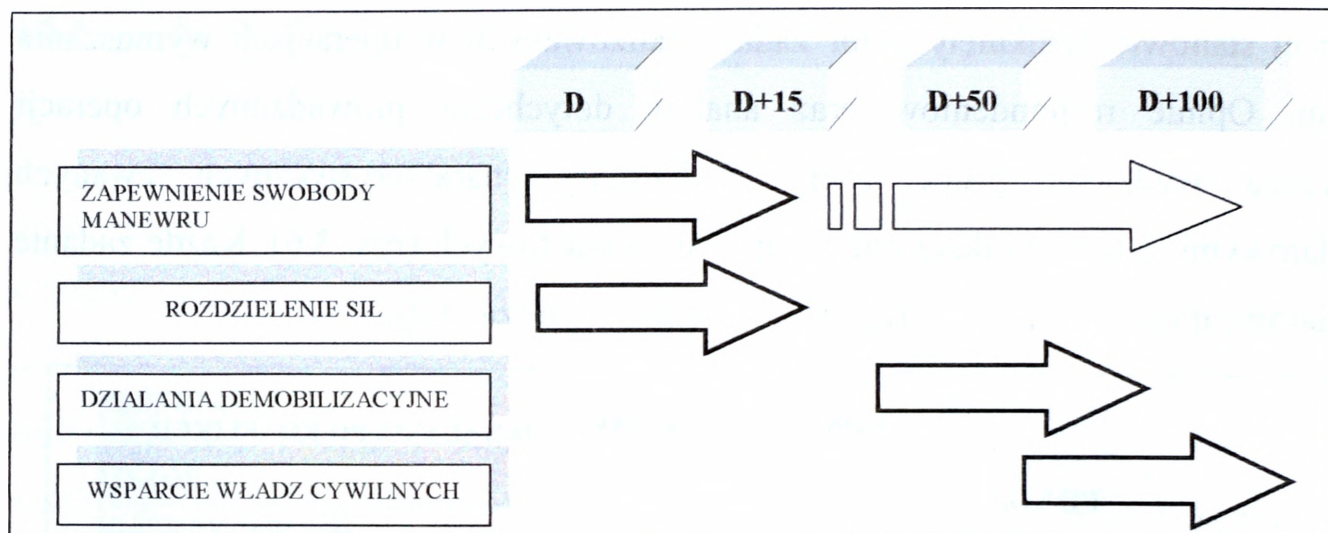

Rys. 3.6. Charakterystyczne zadania mandatowe realizowane w operacjach wymuszania pokoju

Źródło: Opracowanie własne

²² Mandat obejmuje polityczne cele prowadzonej operacji oraz siły i możliwe środki dostępne dla dowódców prowadzących działania.

W zależności od sytuacji w rejonie konfliktu oraz celu operacji, zgrupowania taktyczne mogą realizować jedno z wymienionych lub jak wskazuje praktyka, ze względu na zmieniającą się sytuację, zmuszone będą wykonywać kilka zązębiających się zadań. Taka sytuacja wymusza przyjęcie jednego priorytetowego zadania, co nie zmienia faktu, że pozostałe muszą być dalej realizowane (rys.3.7).

Rys. 3.7. Schemat ideowy zązębiania się zadań mandatowych
Źródło: Opracowanie własne.

3.2.1. Nadzorowanie przestrzegania wprowadzonych sankcji

W ramach interwencji często wprowadzane są sankcje²³. Oznaczają one środki podjęte przez państwo, grupę państw lub międzynarodową organizację przeciwko jednemu lub większej liczbie państw, które naruszyły prawo²⁴. Mogą mieć charakter dyplomatyczny, ekonomiczny, kulturowy lub wojskowy. Analiza operacji, w których siły wojskowe nadzorowały i wymuszały przestrzeganie realizacji nałożonych sankcji wskazuje, że zadanie to wielokrotnie realizowane było jednocześnie z zadaniem odmawiania swobody ruchu. Przyjmuje się, że nałożone sankcje mogą mieć charakter ograniczony, obejmujący tylko jedną stronę konfliktu lub szerszy (bardziej bezstronny) obejmujący wszystkie strony konfliktu²⁵. Z perspektywy operacji

²³ Sankcje są jedną z konsekwencji naruszenia norm prawa międzynarodowego. W przypadku operacji pokojowych mamy do czynienia z formą sankcji zorganizowanych. Sankcje zorganizowane są przewidziane przez umowy międzynarodowe, które określają dokładnie sytuację, w jakich powstaje kwestia ich zastosowania. Op. Cit. Encyklopedia prawa międzynarodowego i stosunków międzynarodowych, Wydawnictwo Powszechne, Warszawa 1978, s. 350.

²⁴ Przykładem sankcji nałożonych przez jedno państwo przeciwko drugiemu może być zatrzymanie dostaw żywności dla ZSRR przez USA jako wynik inwazji w Afganistanie w 1979, oraz zatrzymanie dostaw dla Polski przez USA jako odpowiedź na wprowadzenie Stanu wojennego. Natomiast przykładem nałożenia sankcji przez organizację międzynarodową przeciwko jednemu państwu mogą być sankcje ekonomiczne w stosunku do Iraku, bądź Argentyny w wyniku Wojny o Falklandy.

²⁵ AJP-3.4.1 Peace Support Operations Study Draft, MAS Brussels 1999 s.2-4

wymuszania pokoju przestrzeganie nałożonych sankcji może być nadzorowane przy pomocy środków wojskowych. Zastosowane środki i sposoby zależą od Rezolucji Rady Bezpieczeństwa, i mogą obejmować działania o charakterze demonstracji siły, oraz blokady przy użyciu sił powietrznych, morskich i lądowych. Powodem nakładania sankcji może być również pogwałcenie porozumienia pokojowego (postępowanie niezgodne z warunkami obowiązującego porozumienia). W takim przypadku dowódca sił wymuszających pokój ma prawo, zgodnie z zawartym porozumieniem pokojowym, podjąć kroki przeciwko stronie lub stronom konfliktu²⁶.

Wyniki analiz dokumentacji operacyjnej oraz opinii oficerów uczestniczących w operacjach wskazują, że w tej grupie mogą się znaleźć następujące przedsięwzięcia w stosunku do wojsk stron konfliktu: ograniczanie liczby treningów ogniowych, ćwiczeń, ruchu wojsk, parad wojskowych oraz uczestnictwa personelu wojskowego w ceremoniach i obchodach świąt. Praktyka pokazuje, że w rejonie, w którym realizowane jest omawiane zadanie jednocześnie może być realizowane inne zadanie operacyjne lub odrębna operacja pokojowa prowadzona według oddzielnego mandatu. Przykładem może być sytuacja, w byłej Jugosławii, gdzie pod koniec 1995 oraz na początku 1996 roku prowadzono siedem operacji pokojowych posiadających odrębne mandaty²⁷.

Jednym z zakładanych efektów wprowadzania sankcji jest wymuszenie na stronach konfliktu określonego wariantu działania. Jak wynika z przeprowadzonych badań sankcje mogą dotyczyć:

- ograniczenia przepływu dóbr przez międzynarodowe granice,

²⁶ Przykładem porozumienia dającego dowódcy określone prawo w nakładaniu sankcji było porozumienie z Dayton zawarte w 1995 dotyczące Bośni i Hercegowiny. Dowódca sił IFOR oraz dowódca dywizyjnych zgrupowań taktycznych ze składu IFOR nie tylko nadzorowali przestrzeganie nałożonych sankcji, ale sami mogli takie sankcje nakładać.

²⁷ Wspomniane operacje to:

- Operacja UNPROFOR prowadzona przez ONZ zmieniona w końcu 1995 przez NATO na operację IFOR obie prowadzone w Bośni i Hercegowinie,
- Operacja UNTAES prowadzona przez ONZ we wschodniej Sławonii oraz dwóch prowincjach Chorwacji,
- Operacja morska SHARP GUARD prowadzona na Adriatyku przez NATO/UE zapewniająca przestrzeganie nałożonych sankcji i embargo,
- Operacja powietrzna DENY FLIGHT prowadzona przez NATO w obszarze nad Bośnią i Hercegowiną, która pod koniec 1995 przeszła w operację prowadzoną przez IFOR,
- Operacja pod auspicjami UE dotycząca embargo, prowadzona wzdłuż rzeki Danube na granicy z Republiką federalną Jugosławii,
- Operacja prowadzona przez policję cywilną pod auspicjami UE w Mostarze (Bośnia Hercegowina),
- Operacja prowadzona przez policję cywilną pod auspicjami ONZ (Międzynarodowe zgrupowanie sił policyjnych ang. International Police Task Force IPTF) w Bośni i Hercegowinie.

- konfiskaty lub zniszczenia eksportowanych bądź importowanych, niedozwolonych produktów takich jak broń, paliwa, leki, żywność,
- odmowy ruchu sił wojskowych lub sił i środków je zaopatrujących,
- wprowadzenia stref wyłączonych obejmujących przestrzeń powietrzną, obszary lądu lub morza,
- zagwarantowania prawa ruchu lub przejścia,
- zamknięcia produkcji i eksportu dóbr, włączając w to półprodukty,
- prowadzenia interesów oraz zawieranie transakcji finansowych,
- przekraczania uzgodnionych linii,
- wejścia w określone rejony lub ich opuszczenie.

Zdaniem autora szczególnie ważną grupę, z punktu widzenia działania zgrupowań taktycznych, stanowią sankcje związane z ograniczeniem możliwości militarnych stron konfliktu, do których można zaliczyć:

- ilość, typ oraz rodzaj broni i wyposażenia,
- wielkość sił zbrojnych,
- treningi oraz ćwiczenia,
- użycie wojskowych kompleksów, terenu i szlaków,
- poziom zapasów.

Rozpatrując mechanizm postępowania zgrupowań taktycznych przy realizacji omawianego zadania można przyjąć model składający się z trzech kolejno następujących po sobie grup działań:

1. Nadzorowanie podporządkowania.
2. Rozpoznanie i meldowanie wszelkich naruszeń.
3. Reagowanie w sposób określony w mandacie.

Wykonanie zadań zapewnia się poprzez obserwowanie, monitorowanie i patrolowanie określonych rejonów oraz w przypadku pogwałcenia nałożonych sankcji zdecydowanej reakcji²⁸. Doświadczenia wskazują, że sprawność funkcjonowania zaproponowanego modelu wzrasta, gdy w jasny sposób rozdzieli się

²⁸ Jeżeli strony konfliktu w porozumieniu pokojowym zgodziły się, rozpocząć usuwanie min lądowych, a nie wywiązują się z tego zadania, można zakazać im prowadzenia ćwiczeń wojskowych. Metoda taka była realizowana w 1996 przez siły IFOR w stosunku do Bośniackich Serbów.

działanie elementów nadzorujących od elementów kontrolujących (spełniającej funkcję wymuszającą). Wpływa to pozytywnie na wizerunek bezstronności tym samym zwiększa bezpieczeństwo elementów zgrupowań taktycznych. Zaproponowany podział funkcji nie zawsze będzie możliwy, gdyż występują sytuacje wymagające natychmiastowej reakcji, bowiem w przeciwnym razie strony konfliktu nabiorą przekonania, że pewne kwestie mogą być przez nie pomijane bez ponoszenia większych konsekwencji. Przykładem takiej sytuacji może być konfiskata zabronionych dóbr (broni, amunicji), wykrytych w czasie inspekcji lub zestrzelenie samolotu w przypadku ignorowania strefy zakazu lotu.

W większości tego rodzaju przypadków należy działać z odpowiednim reżimem czasowym, gdzie pierwszym krokiem powinno być sporządzenie meldunku o naruszeniu nałożonych sankcji. Dopiero po tym można podjąć decyzję, co do sposobu reakcji, która może przyjąć formę bombardowań, ostrzału artyleryjskiego, czasowego zajęcia rejonu, konfiskaty lub zniszczenia sprzętu i wyposażenia wojskowego, zatrzymania i internowania oponentów lub stanowić kombinację wymienionych form.

Decyzja o reakcji powinna zachować właściwą relację między celem, jaki jest do osiągnięcia a użytymi środkami. Ma ona na celu spowodowanie lepszej realizacji nałożonych sankcji, a nie doprowadzenie do sytuacji, w której sankcje okażą się trudniejsze lub nawet niemożliwe do wprowadzenia. Jeżeli zgrupowania taktyczne nie są w stanie sprostać tym warunkom mogą stracić swą wiarygodność i w efekcie realizowane zadanie może się nie powieść.

Jednym z rozwiązań mogą być niezapowiedziane kontrole (inspekcje) obiektów lub rejonów, które dzięki wykorzystaniu czynnika zaskoczenia zwiększą swoją efektywność, przez co uzyska się bardziej wiarygodny obraz sytuacji. Elementy nadzorujące ze składu zgrupowań taktycznych muszą mieć prawo wejścia w określone rejon i obiekty oraz być wsparte technicznymi środkami²⁹. Spełnienie tych warunków umożliwi prawidłowe rozpoznanie i zidentyfikowanie każdego naruszenia nałożonych sankcji. Ze względu na możliwość wystąpienia akcji odwetowych ze strony frakcji, nie mogących pogodzić się z istniejącą sytuacją, planując działanie elementów

²⁹ Autor nie wyklucza sytuacji, gdy w skład elementów nadzorujący wchodzi obserwatorzy wojskowi lub inspektorzy rozbrojeniowi.

nadzorujących, należy przewidywać potrzebę oraz zakres ich fizycznej ochrony przez elementy ubezpieczające. W szczególności dotyczy to inspekcjonowania jednostek stron konfliktu, a w szczególności magazynów broni i amunicji. W rejonie działań zgrupowania taktycznego mogą działać grupy wojskowych specjalistów wchodzących w skład Specjalnych Komisji ONZ. W takim przypadku zgrupowanie taktyczne może również otrzymać zadanie zapewnienia im ochrony³⁰.

Innym sposobem nadzorowania realizacji sankcji jest prowadzenie izolowanych działań w obiektach lub rejonach, których funkcjonowanie jest podejrzane. Charakteryzują się one krótkim okresem trwania oraz dużym zasięgiem działania w całym obszarze zajmowanym przez strony konfliktu. Wskazane jest w tym przypadku wykorzystanie śmigłowców bojowych, dysponujących takimi atutami, jak możliwości manewrowe, szybkość, dobre możliwości prowadzenia obserwacji w różnych warunkach oraz ogromna różnorodność uzbrojenia, jakim dysponują.

Tak jak we wszystkich zadaniach realizowanych w operacjach wymuszania pokoju tak i w tym przypadku użycie siły musi być proporcjonalne. Większość uczestników operacji przyznaje, że zbyt ostre środki i metody użyte do wymuszania, mogą skomplikować realizację zadania lub całej operacji oraz odnieść niezamierzony efekt na inne strony konfliktu lub grupy społeczne. Aby uniknąć takich sytuacji strony konfliktu powinny znać dokładny cel prowadzonych działań oraz ich uzasadnienie. W przeciwnym razie wprowadzanie sankcji może mieć negatywny wpływ na opinię publiczną a tym samym na poparcie społeczne oraz polityczne. Nie dotyczy to jednak metod i czasu prowadzenia inspekcji bądź innych bardziej drastycznych działań.

³⁰ Zwykle ochronę takich grup stanowią polityczne porozumienia oraz zagrożenie użycia siły wojskowej. Przykładem tego rodzaju działań była Specjalna Komisja ONZ [ang. United Nations Special Commission (UNSCOM)] w Iraku, która od 1991 do 1998 prowadziła inspekcje produkcji broni chemicznej i biologicznej oraz instalacji pocisków kierowanych. UNSCOM również nadzorowało niszczenie tych broni. W momencie, kiedy Irak odmówił współpracy z działającymi tam zespołami inspekcyjnymi z ramienia UNSCOM w 1998 USA oraz Wielka Brytania zdecydowały, na podstawie rezolucji Rady Bezpieczeństwa, użyć siły lotniczej w celu wymuszenia na Iraku współpracy. Operacja „Lis pustyni (ang. DESERT FOX) nie odniosła jednak sukcesu i pod koniec 1998 roku Organizacja Narodów Zjednoczonych zdecydowała się wycofać personel UNSCOM z Iraku. Powodem tego było nie tylko brak możliwości dalszego prowadzenia inspekcji, ale w grę wchodziły również wątpliwe możliwości zapewnienia bezpieczeństwa personelowi.

3.2.2. Organizowanie i utrzymanie rejonów ochrony

Organizowanie oraz utrzymanie rejonów ochrony może być zadaniem stanowiącym część operacji utrzymania, wymuszania lub budowania pokoju. To, co go wyróżnia spośród innych zadań, to jego najbardziej humanitarny charakter.

Od czasu zakończenia Zimnej Wojny było wiele przykładów tworzenia rejonów ochrony, będących natychmiastową reakcją na określoną sytuację kryzysową. W latach 1992- 1995 międzynarodowa społeczność realizowała cztery główne międzynarodowe operacje (interwencje) humanitarne tj. w Somalii (1992-1995), byłej Jugosławii (1992-1995), na Haiti (1993 do dziś dnia), Ruandzie (1994). W dwóch przypadkach celem stworzonych rejonów była ochrona zagrożonych grup ludności cywilnej przed dalszymi aktami ludobójstwa tj. w Ruandzie i byłej Jugosławii³¹.

Wśród teoretyków i praktyków wojskowych dyskusję na temat zasad wprowadzania rejonów ochrony roznieciła w 1991 roku operacja „Dostarczyć otuchę” (ang. *PROVIDE COMFORT*), zwana w nomenklaturze brytyjskiej „Operacją schronieniem” (ang. *OPERATION HAVEN*) (zał. 3.3).

Można ją uznać jako pierwszą i znaczącą interwencją humanitarną od zakończenia „zimnej wojny”, jej niezaprzeczalny sukces dawał obiecujące perspektywy podobnych działań³².

³¹ Fala aktów przemocy na tle etnicznym przelała się przez Ruandę w kwietniu 1994 roku. Radykalni przedstawiciele Hutu zabili setki tysięcy ludności Tutsi oraz umiarkowanych Hutu. Misja utrzymania pokoju UNAMIR, która działała w Ruandzie od 1994, była w rzeczywistości zbyt słaba, aby cokolwiek zdziałać. W obliczu coraz bardziej komplikującej się i niebezpiecznej sytuacji Francja podjęła działania w czerwcu 1994 w formie interwencji humanitarnej pod nazwą operacja „Turkus” ang. *OPERATION TURQUOISE*. Operacja ta otrzymała zgodę Rady Bezpieczeństwa i mogła działać na podstawie Rozdziału VII Karty NZ. Francuscy żołnierze Legii Cudzoziemskiej oraz oddziały spadochroniarzy, a więc typowo bojowe jednostki zorganizowały strefę bezpieczeństwa w północno-zachodniej Ruandzie dla ochrony ludności Tutsi. Rejon ten graniczył od południa z Burundi i mógł być stosunkowo łatwo wspierany dostawami z pobliskiego Zairu. Francuskie siły chroniły zorganizowanego rejonu przez ponad dwa miesiące, po których zostały zluźnione przez jednostki ONZ w operacji noszącej nazwę „Gabriel” (ang. *GABRIEL*)

³² Nigdy przedtem tak duże siły wojskowe (23 000 z trzynastu państw) oraz tak wiele organizacji pomocy proponowało ochronę i pomoc uchodźcom w rejonie ochrony na tak dużą skalę. Była ona następstwem końca wojny w Zatoce Perskiej operacja Pustynna Burza (ang. *DESERT STORM*) przeciwko Irakowi. Koalicja antyiracka była w dużej mierze odpowiedzialna za mogącą wybuchnąć katastrofę humanitarną, gdyż wciągnęła Kurdów i Szytów do walki przeciwko reżimowi irackiemu. Działania koalicyjne polegały na zorganizowaniu tymczasowych bezpiecznych schronień (ang. *SAFE HAVEN*) dla setek tysięcy uchodźców kurdyjskich w północnym Iraku w kwietniu 1991 roku. Organizacja do spraw uchodźców UNHCR przejęła odpowiedzialność za pomoc humanitarną we wspomnianych rejonach rozlokowanych na północ od 36 równoleżnika na obszarze mającym w przybliżeniu 5000 km² powierzchni. Wojska wymuszające pokój w sile dwóch zgrupowań ALFA i BRAVO zorganizowały i utrzymywały dużą ilość obozów uchodźców i szpitali jednocześnie zapewniając bezpieczeństwo. Koalicja bazowała na rezolucji Rady Bezpieczeństwa nr 688, która żądała od Iraku natychmiastowego przerwania represji w stosunku do mniejszości kurdyjskiej i szyickiej.

Analizy operacji, w których realizowano to przedsięwzięcie wskazują, że rejon mogą być organizowane i utrzymywane bez względu na opinię stron konfliktu. Ich celem jest zabezpieczenie zagrożonych społeczności przed ewentualnymi aktami przemocy. Termin „rejon ochrony” (ang. Protected Area) w większości literatury przedmiotu oznacza obszar, w którym zgrupowania taktyczne wymuszające pokój mogą zapewnić osobom (społecznościom) cywilnym oraz przedstawicielom pomocy humanitarnej określony stopień bezpieczeństwa (zał. 3.4).

Zasadą jest, że rozmieszczenie oraz dokładne ustalenie granic, w jakich będzie przebiegał rejon ochrony konsultowane jest ze stronami konfliktu. W dużej mierze decydować o tym powinna występująca i funkcjonująca już infrastruktura oraz żyjące w tym obszarze społeczności³³. Wyznaczony rejon może mieć również charakter przejściowy, umożliwiający uchodźcom lub osobom przesiedlonym powrót do ich własnych domów. W tym przypadku rejon o tym charakterze zwany **strefą ochraniają** (ang. protected zone), będzie zawierał obozy dla uchodźców, w których zapewniona jest pomoc humanitarna oraz medyczna³⁴. Przykład organizowania obozów dla uchodźców w KOSOWIE przedstawia załącznik 3.5.

Działanie zgrupowań taktycznych w trakcie organizowania rejonu ochrony jest w pewnym stopniu podobne do działań w siłowym rozdzieleniu stron. Łączy je fakt, że zarówno w jednym, jak i drugim przypadku zgrupowania taktyczne zajmują pozycje pomiędzy stronami konfliktu przypominając typowe okrażenie. Zadanie zorganizowania i utrzymania rejonu ochrony ma jednak dwie charakterystyczne cechy. Po pierwsze ochrona jednej określonej społeczności, może dać stronom konfliktu argument do zarzucania siłom pokojowym stronniczość działań. Jest to na tyle ważny problem, że wymusza na zgrupowaniach demonstrowanie bezstronności przy każdej okazji i na różne możliwe sposoby. Po drugie istnieje duże prawdopodobieństwo, że

³³ Można spotkać inne określenia dotyczące omawianego terminu np. bezpieczny rejon (ang. safe area), bezpieczne schronienie (ang. safe haven).

³⁴ Podobnie jak ogólna koncepcja ochraniających rejonów prezentowanych powyżej, humanitarne prawo wojenne także zawiera inne warunki, w których realizuje się zabezpieczenie dla ochrony wyszczególnionych miast i rejonów oraz mieszkających tam cywilów oraz chorych i rannych. Są to tzw. nie bronione miejsca, strefy zdemilitaryzowane rejonu szpitali, bezpieczeństwa oraz strefy neutralne. Wspomniane miasta oraz rejonu są w zasadzie organizowane w wyniku porozumienia. „Army Doctrine Publication III, Peace Operations, Landmacht Royal Netherlands Army 1999, s.201.

w trakcie realizacji zadań operacyjnych siły zgrupowań taktycznych będą musiały działać w odizolowanych, znacznie od siebie oddalonych rejonach.

W przypadku, gdy strony konfliktu zgadzają się na utworzenie ochranianego rejonu, rola zgrupowań taktycznych ogranicza się do jego ochrony. Prowadzone operacje potwierdzają jednak, że stopień poparcia stron konfliktu do realizowanych zadań może się zmniejszyć, co z kolei powoduje zwiększenie poziomu użytej siły przez zgrupowania taktyczne. Aby temu sprostać, zgrupowania taktyczne muszą posiadać wystarczający potencjał bojowy, zapewniający możliwość odpowiedniej reakcji, w celu zapewnienia bezpieczeństwa ochranianym społecznościom. W przypadku, gdy żadna ze stron konfliktu nie zgodzi się na zorganizowanie rejonu ochrony, wojska pokojowe mogą użyć siły, w ekstremalnych przypadkach przy wykorzystaniu wsparcia z zewnątrz, muszą być w stanie prowadzić działania mające na celu obronę ochranianych rejonów³⁵.

Wybór geograficznej lokalizacji rejonu ochrony wynika z celu zadania operacyjnego: ochrona wyznaczonej społeczności lub grupy społecznej przed wrogiem oddziaływaniem trzeciej strony. Organizowany będzie zwykle w rejonie lub jego bliskim sąsiedztwie, w którym ochraniana społeczność aktualnie się znajduje. Decyzja o jego zorganizowaniu podejmowana jest na międzynarodowym szczeblu, zwykle pod przewodnictwem ONZ, biorąc pod uwagę względy polityczne i militarne.

Umieszczenie geograficzne rejonu nie musi być uzasadnione i oczywiste z operacyjno - taktycznego punktu widzenia, chociaż lokalizacja może być powodem sporu między stronami. Prowadzone badania wykazują, że skład ochranianych społeczności może być różnorodny. Występować w niej mogą rdzenni mieszkańcy, uchodźcy oraz osoby przesiedlone, przebywające w danym rejonie.

Należy również przewidzieć przybycie większej ilości uchodźców oraz osób przesiedlonych w trakcie prowadzenia operacji³⁶.

Warunkiem koniecznym dla prawidłowego funkcjonowania rejonów ochrony jest szybkie rozbrojenie wojsk oraz frakcji stron konfliktu znajdujących się w rejonie

³⁵ J.Boyd, Peace Operations a Capstone Doctrine, Military Review, maj-czerwiec 1995, s.23.

³⁶ Przykładem może być operacja „Dostarczenie Otuchy” (ang. PROVIDE COMFORT), w czasie której siły pokojowe ochraniały wg różnych źródeł od 200 do 500 tysięcy uchodźców kurdyjskich w warunkach ciężkiej zimy, gdzie w początkowym etapie operacji śmiertelność wynosiła ok. 1000 osób dziennie. Zob. Military Analysis Network, Operation Provide Comfort, http://www.fas.org/man/dod-101/ops/provide_comfort.htm.

działania. Po zakończonym procesie rozbrojenia mogą one pozostać w rejonie.

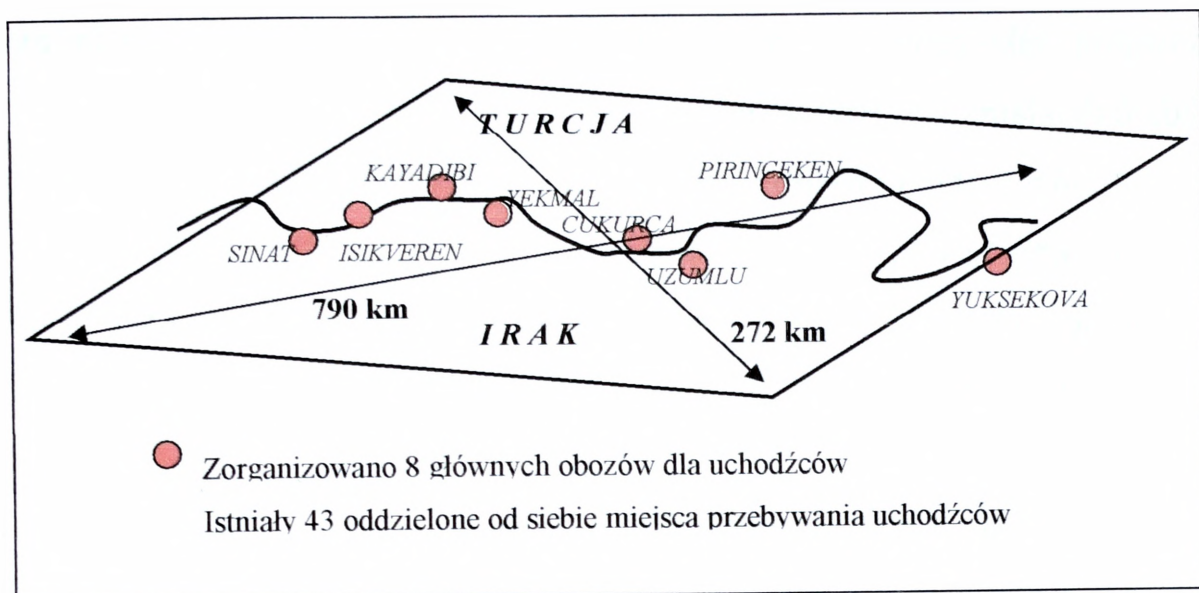
Istnieje jednak prawdopodobieństwo wystąpienia ponownych ataków tym razem prowadzonych z ukrycia. Jednym z warunków umożliwiającym prowadzenie działań jest posiadanie swobody manewru zarówno wewnątrz, jak i na zewnątrz ochranianego rejonu. Jest to istotny problem, gdyż jak wskazują dotychczasowe doświadczenia, wokół rejonu mogą osiedlić się strony konfliktu, sytuację może pogarszać częściowe lub całkowite otoczenie rejonu polami minowymi.

Nie można wykluczyć sytuacji, że niektóre z elementów ugrupowania mogą zostać odizolowane lub nawet całkowicie odcięte, dlatego planując wielkość oraz rozmieszczenie sił należy rozważyć możliwość ich samowystarczalności logistycznej.

Istnieje uzasadniona obawa, że rejon ochrony mogą zostać użyte jako baza dla paramilitarnych działań prowadzonych na zewnątrz. Siły zgrupowań muszą podjąć odpowiednie i natychmiastowe działania przeciwko tego rodzaju akcjom w przeciwnym razie wiarygodność ich obecności zostanie poważnie naruszona³⁷.

Kolejnym warunkiem, od którego może zależeć powodzenie działań, jest dokładna ocena położenia oraz charakterystyki terenu w rejonie ochrony. W sytuacji utrzymywania dużej ilości mało samodzielnych, a zarazem odizolowanych pozycji, szczególnej wagi nabierają drogi podejścia do rejonu (rys. 3.8).

³⁷ Sytuacja zarówno wewnątrz jak i na zewnątrz bezpiecznych rejonów w Bośni i Hercegowinie, w dużej mierze wynikała z tego, że Karadzic i jego zwolennicy nie chcieli wielu etnicznych enklaw bośniacko hercegowińskich tylko „czystą” republikę Serbsko-bośniacką, w której dla enklaw muzułmańskich nie było miejsca. Bośniacy Serbowie posiadali wojskowe środki umożliwiające im zaprowadzanie swojej woli i porządku w enklawach muzułmańskich, nawet przy stacjonujących tam oddziałach sił utrzymania pokoju ONZ. Tworząc sześć odizolowanych od siebie bezpiecznych rejonów nie było to zadanie trudne. Ponadto w Bośni i Hercegowinie wojska ochraniające z ledwością dawały sobie radę ze zdobyciem zaufania tych, których miały ochraniać. Muzułmanie zamieszkujący bezpieczne rejon nie chcieli złożenia ich losu w rękach szczupłych i słabych kontyngentów wojsk UNPROFOR i odmawiali, a wręcz nie pozwalały, aby dać się rozbroić. W niektórych przypadkach Muzułmanie odmawiali nawet „błękitnym hełmom” wejścia w określone „drażliwe” obszary leżące w rejonach bezpiecznych. Bojownicy muzułmańscy z kolei próbowali manipulować UNPROFOR poprzez prowadzenie akcji zbrojnych z obszaru bezpiecznych rejonów prowokując tym samym reakcję wojsk Serbsko-bośniackich oblegających te rejon w stosunku do „błękitnych hełmów”. U podłoża takich zachowań leżała nadzieja, że tego rodzaju działania mogą ostatecznie doprowadzić do interwencji międzynarodowej.

Rys. 3.8. Obszar prowadzonej operacji PROVIDE COMFORT
 Źródło: Opracowanie własne

W tym przypadku należy dokładnie rozpoznać i zebrać informacje dotyczące infrastruktury oraz możliwości ruchu i transportu w ramach ochranianego rejonu, oraz wykonać dokładne kalkulacje czasowo-przestrzenne związane z planowanym dostarczaniem zaopatrzenia, wzmocnienia sił oraz pomocy medycznej. Planując wymienione przedsięwzięcia należy rozpatrywać je dwuwariantowo tj. w przypadku przychylnych oraz niekorzystnych warunków pogodowych. Należy również wziąć pod uwagę możliwość słabnącej współpracy ze stronami konfliktu dodatkowo komplikującej sytuację. Nadmieniano już, że charakterystyczną cechą tego zadania jest to, że jest ono realizowane wśród dużej ilości podzielonych między sobą grup uczestników, różniących się interesami, żądaniami, wymaganiami i oczekiwaniami. Nie trudno o konflikt interesów, gdy na małym obszarze funkcjonować muszą obok siebie: ochraniana społeczność z jej władzami administracyjnymi, osoby, które na gruncie swoich wpływów i pozycji mogą odgrywać znaczącą rolę, spodziewani uchodźcy i osoby przesiedlone, strony zaangażowane w konflikt ze swoimi liderami, jak również reprezentanci organizacji rządowych, pozarządowych oraz pomocy humanitarnej.

W trakcie realizacji zadania może pojawić się potrzeba przejścia do obrony rejonu oraz dostarczania pomocy humanitarnej lub wspierania wysiłków pomocy humanitarnej. Biorąc pod uwagę wyniki analiz można przyjąć, że

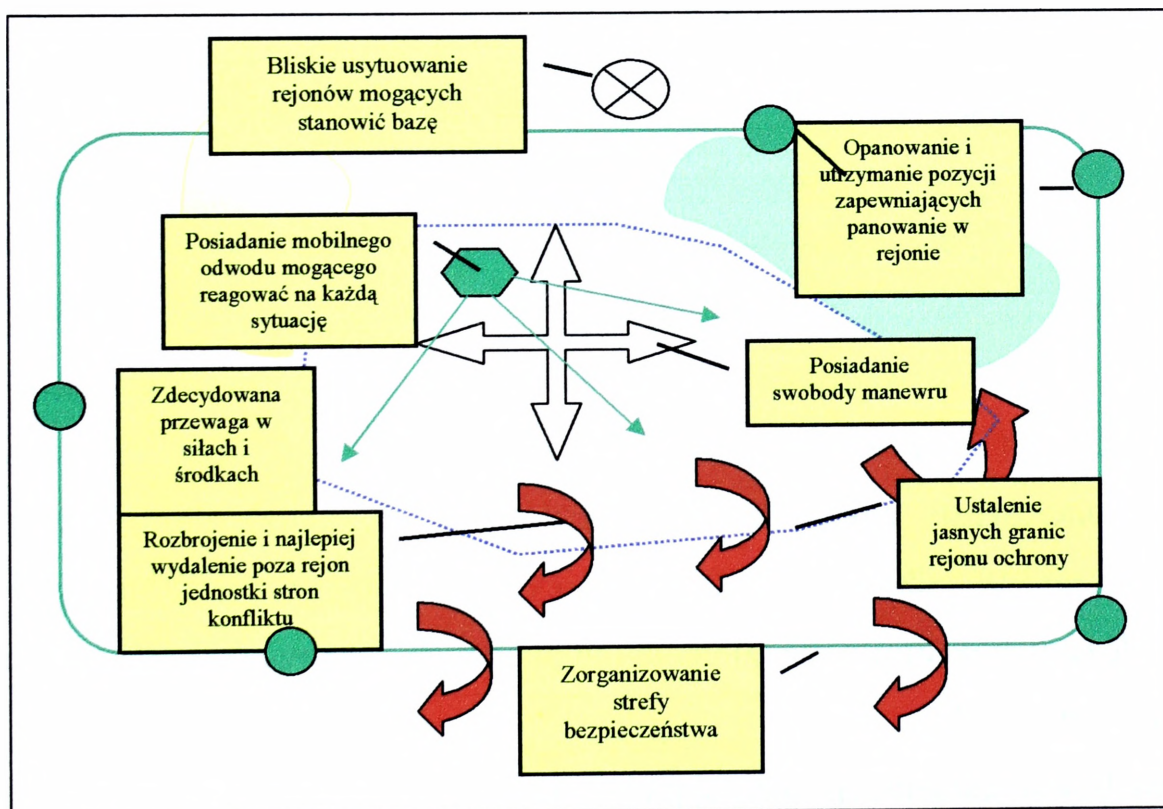
zgrupowania taktyczne realizujące zadania utrzymania rejonów ochrony, mogą prowadzić działania zarówno wewnątrz, jak i na ich zewnątrz, są to:

- zorganizowanie i monitorowanie stref w których nie może być żadnego rodzaju uzbrojenia tzw. *rejonów wykluczonych* (ang. *weapon exclusion zones*),
- zorganizowanie i inspekcjonowanie *punktów zbierania uzbrojenia* (ang. *weapon collection points*),
- zajęcie rejonu,
- kontrolowanie dróg podejścia,
- prowadzenie patrołowania i przeszukiwania,
- tworzenie posterunków kontrolnych,
- obsadzanie posterunków obserwacyjnych,
- obrona pozycji,
- zapewnienie ochrony miejscowościom.

Analiza porównawcza dwóch przypadków tworzenia rejonów ochrony, w których jeden zakończył się sukcesem (Provide Comfort), drugi raczej niepowodzeniem (UNPROFOR), pozwala wysunąć tezę, że różnica tkwi w odmiennej realizacji trzech zasadniczych aspektów. Można do nich zaliczyć współpracę lokalnych przedstawicieli stron konfliktu w bezpośrednich kontaktach z siłami pokojowymi w tym wojskami, geograficzne położenie rejonu działań oraz struktura i metody działania wojsk pokojowych. Zasadnicza różnica między wymienionymi dwoma przypadkami polega na sposobie współpracy stron konfliktu w praktyce. Reżim Saddama Husseina nie miał wyboru, musiał zgodzić się na warunki narzucone mu przez koalicję po tym, jak Irak w wyniku „Pustynnej Burzy” (ang. *DESERT STORM*) pozbawiony został środków wojskowych mogących stanowić wyzwanie dla koalicji. Koalicja anty-iracka odniosła ogromny pożytek z faktu, że rejon graniczyły od północy z Turcją sojusznikiem NATO, posiadającym dobrą infrastrukturę. Siły powietrzne aliantów miały możliwość działania z baz położonych we wschodniej Turcji. Podobną sytuację mieli Francuzi w trakcie prowadzenia operacji *TURQUISE* z tego względu, że zorganizowane przez nich bezpieczne strefy (ang. *safe zone*) w południowo-zachodniej Ruandzie były rozmieszczone na granicy z Burundi oraz w pobliskim Zairze. Sytuacja związana z rejonami w Bośni i Hercegowinie miała

zdecydowanie mniej cech korzystnych. Muzułmanie oraz wojska utrzymujące pokój byli otoczeni oraz całkowicie narażeni i podatni na działania odwetowe prowadzone przez Bośniackich Serbów. Siły wielkości 3000 żołnierzy okazały się niewystarczające do ochrony sześciu ochronianych rejonów. Działając w izolacji i samotnie nie były w stanie efektywnie rozdzielić (jeśli wymagałaby tego sytuacja siłowo) lokalnych stron. Ostatni aspekt to struktura, potencjał bojowy oraz wola polityczna interweniujących sił. Wojska koalicyjne, które prowadziły operację *PROVIDE COMFORT* posiadały jasną strukturę dowodzenia. Operacja prowadzona pod przywództwem Amerykanów bazowała na jasnych i znanych procedurach obowiązujących w NATO. Każde naruszenie rejonu ochrony przez stronę iracką było natychmiast karane. Wojska UNPROFOR mało zdecydowanie wprowadzały środki bezpieczeństwa za pomocą siły, co szybko zagroziło całej operacji.

Na podstawie wyników i przeprowadzonych analiz i ocen można wyodrębnić kilka podstawowych warunków, których spełnienie zapewni powodzenie wykonania zadania tworzenia rejonów ochrony. Ideę przedstawia (rys 3.9).

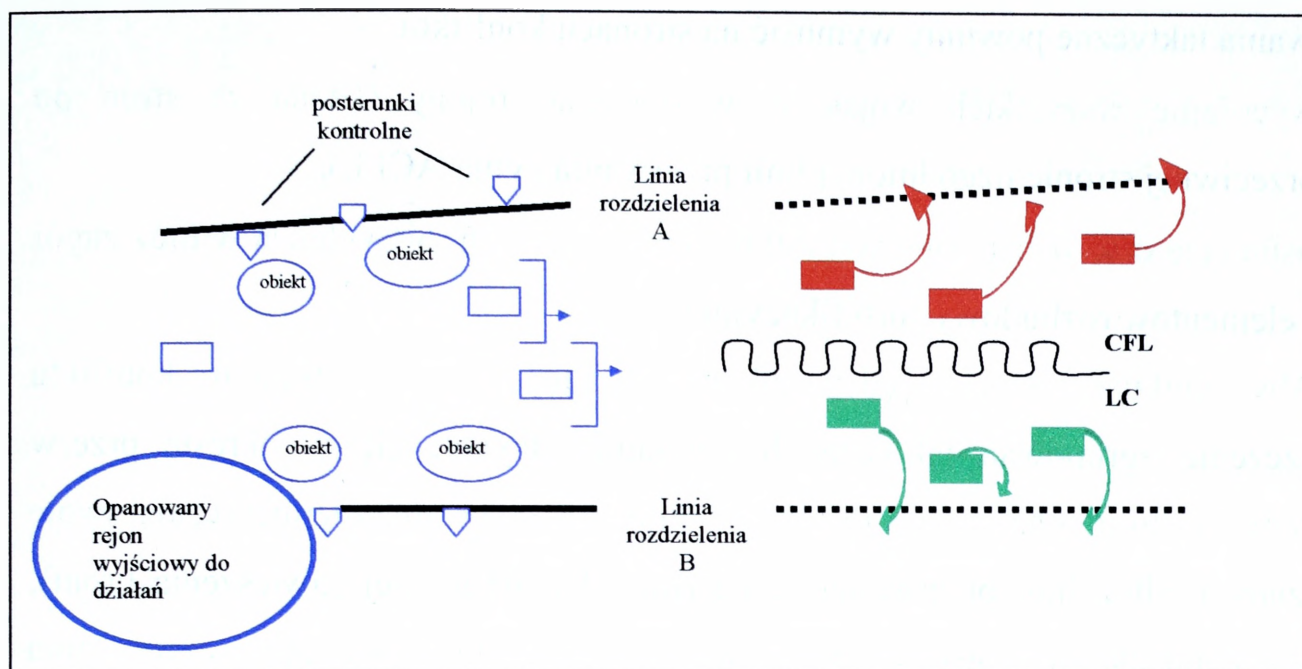

Rys. 3.9. Warunki zapewniające funkcjonowanie rejonu ochrony
Źródło: Opracowanie własne.

3.2.3. Siłowe rozdzielanie stron konfliktu

Wiele spośród operacji wymuszania pokoju w celu nadzorowania zaprzestania wrogich działań i wycofania sił wojskowych stron konfliktu, wymagać będzie rozmieszczenia zgrupowań taktycznych pomiędzy nimi. Rozmieszczenie to zapobiega pojawianiu się zapalnych sytuacji, pomaga rozładować drażliwe problemy, dając jednocześnie stronom konfliktu pewność, że ich wycofanie nie zostanie wykorzystane przez stronę przeciwną. Zadanie to nosi nazwę siłowego rozdzielania stron konfliktu i polega na przejściu w posiadanie „korytarza” leżącego pomiędzy jednostkami stron konfliktu. Jest to ostateczne rozwiązanie, podejmowane w przypadku, gdy inne metody stabilizacji sytuacji zawiodły i gdy istnieje rzeczywiste zagrożenie bezpieczeństwa w regionie. Choć celem prowadzonych działań nie jest pobicie jednej ze stron, to nie można wykluczać sytuacji, w której zgrupowania taktyczne będą zmuszone dokonać lokalnego (ograniczonego) pobicia lub zneutralizowania określonych elementów stron konfliktu. Dotyczy to w szczególności początkowego okresu, w którym działania stron konfliktu zmierzają do osiągnięcia najbardziej korzystnej sytuacji. Biorąc pod uwagę duże prawdopodobieństwo wystąpienia lokalnych walk zasadnym jest, aby wejście w tzw. korytarz miało formę marszu ubezpieczonego z gotowością wejścia do walki. Doświadczenia z byłej Jugosławii wskazują również, aby ze względu na duże prawdopodobieństwo występowania pól minowych, unikać prowadzenia marszu blisko linii styczności walczących wojsk. Wyniki badań wskazują, że zasadniczy wpływ na powodzenie w rozdzielaniu stron ma zorganizowanie **strefy rozdzielania** (ang. zone of separation), nazywanej również strefą buforową. Wysiłki zgrupowań taktycznych powinny skupić się na opanowaniu obiektów leżących w strefie rozdzielania lub blisko niej, zapewniających przejście nad nią kontroli (rys.3.10).

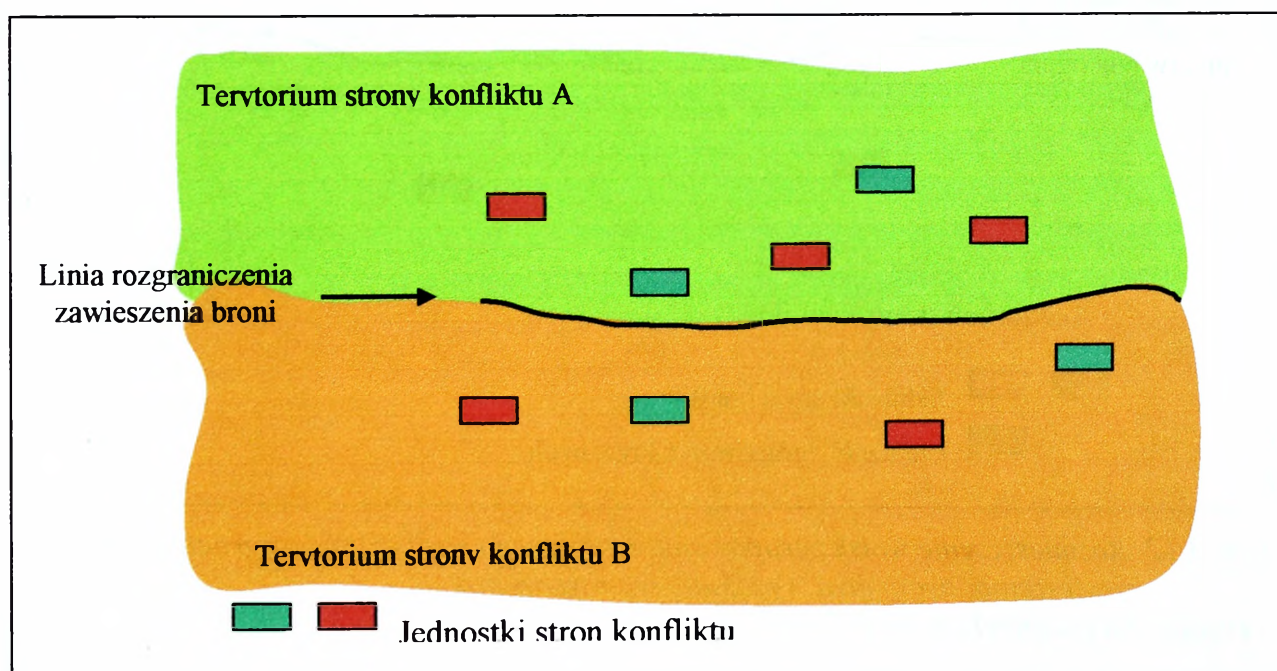
Analizy dokumentacji operacyjnej wykazują, że strefa rozdzielania może mieć dynamiczny charakter, wyrażający się w częstych zmianach jej przebiegu, kształtu oraz wielkości. Pozwalają również nakreślić optymalny scenariusz jej tworzenia, ujęty w odrębne fazy.

Rys. 3.10. Rozdzielenie stron konfliktu polega na opanowaniu zasadniczych obiektów wzdłuż linii styczności

Źródło: Na podstawie FM 100-23.

Pierwsza faza rozpoczyna się wymuszeniem na stronach konfliktu porozumienia dotyczącego wytyczenia tzw. linii demarkacyjnej zawieszenia broni [ang. Armstice demarcation line (ADL)]³⁸ (rys 3.11).

Rys. 3.11. Wyznaczenie linii rozgraniczenia /zawieszenia/ broni

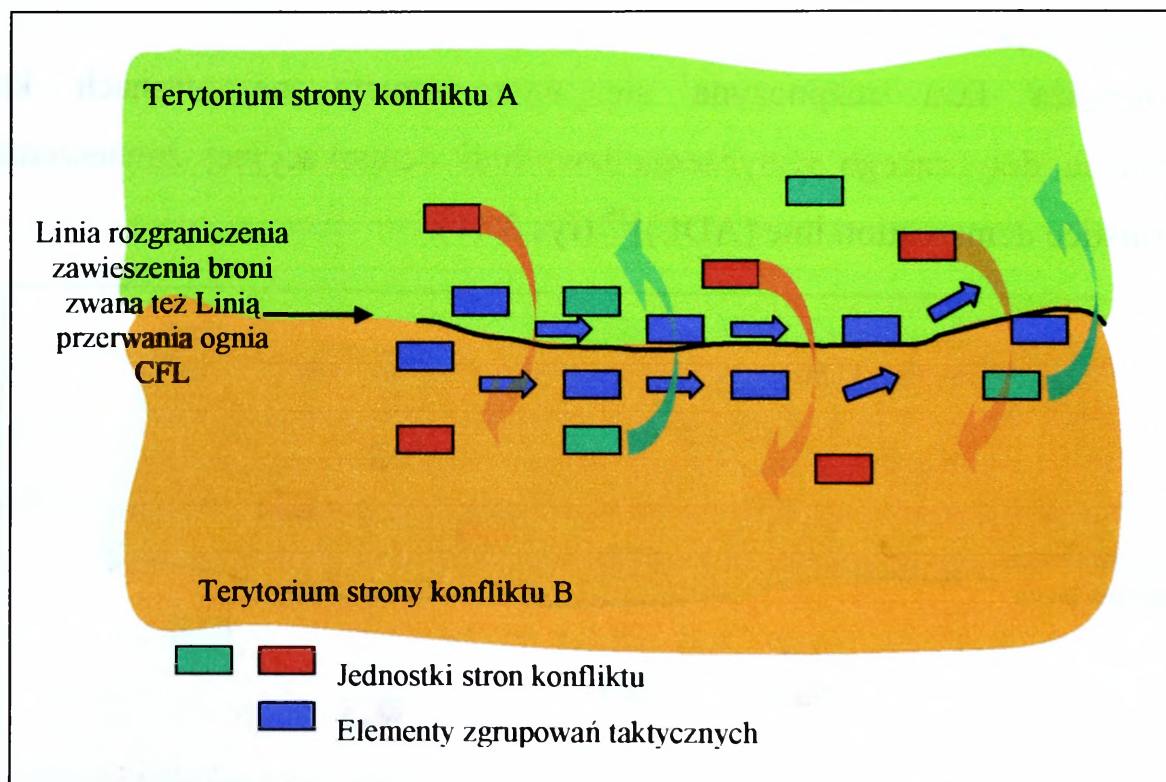
Źródło: Na podstawie Joint Pub 3-07.3.

³⁸ Linia demarkacyjna /rozgraniczenia/ zawieszenia broni [ang. Armstice demarcation line (ADL)], w niektórych operacjach zwana linią przerwania ognia [ang. Cease Fire Line (CFL)] jest to jasno opisana i zdefiniowana w terenie linia, z której zwaśnione lub wrogie sobie strony zaprzestają działań i wycofują swoje siły do wyznaczonych im miejsc po podpisaniu porozumienia o przerwaniu ognia. Joint Pub 1-02 Jednostki zgrupowania taktycznego mogą otrzymać zadanie oznaczenia tej linii oraz dwu kilometrową strefę po każdej z jej stron. Otrzymany w ten sposób obszar o szerokości 4 km nosi nazwę uzgodnionej linii przerwania ognia, strefy rozdzielenia. [ang. The Agreed Cease Fire Line (ACFL)].

Zgrupowania taktyczne powinny wymusić na stronach konfliktu:

- wycofanie wszystkich wojsk w wyznaczone rejony (każda ze stron po przeciwnej stronie uzgodnionej linii przerwania ognia ACFL),
- usunięcie oraz oznaczenie wszystkich pól minowych, niewybuchów oraz zapór i elementów rozbudowy fortyfikacyjnej.

Aby uniknąć starć między siłami pokojowymi, a stronami konfliktu rozmieszczenie zgrupowań taktycznych powinno odbywać się w okresie przerw w działaniach stron oraz w koordynacji z nimi. Zgrupowania rozmieszczają swoje pododdziały wzdłuż linii przerwania ognia (linii demarkacyjnej zawieszenia broni), pomiędzy jednostkami wojskowymi stron konfliktu, nadzorując przerwanie ognia (rys.3.12).

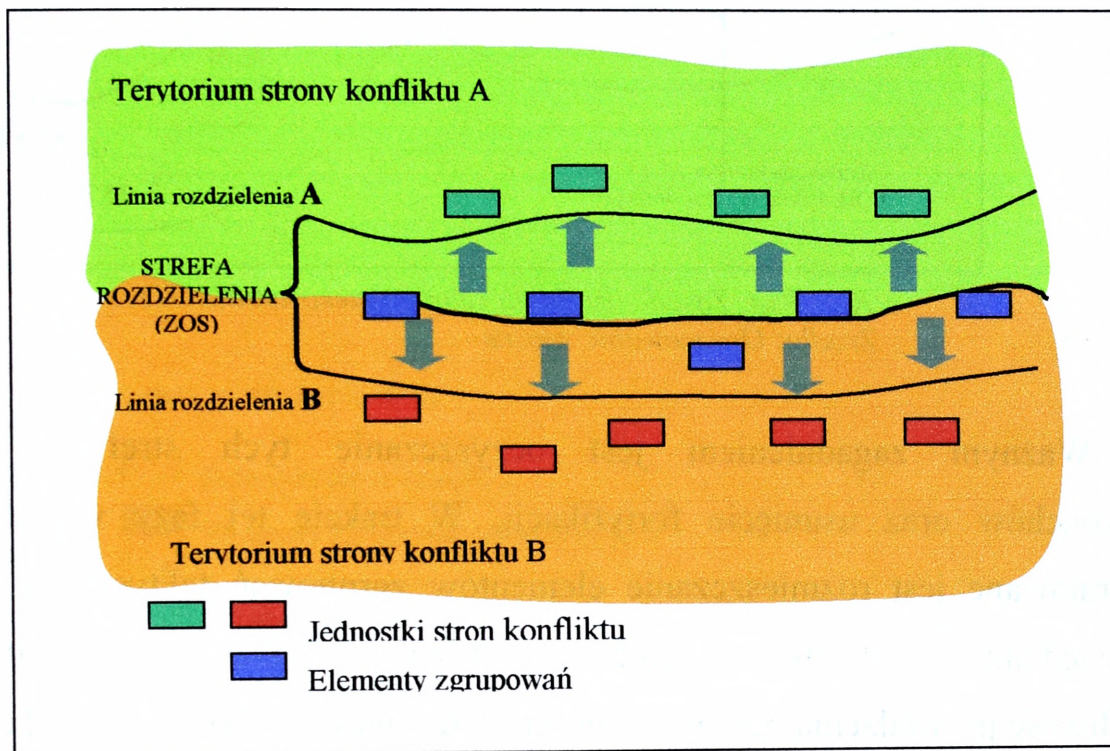
Rys. 3.12. Rozmieszczenie wojsk zgrupowania taktycznego wzdłuż linii rozgraniczenia /zawieszenia/ broni oraz wycofanie spornych wojsk

Źródło: Na podstawie Joint Pub 3-07.3

Linia przerwania ognia powinna zostać jak najszybciej oznaczona przy użyciu dostępnych środków. Znaczenie linii jest obowiązkiem stron konfliktu, nadzorowanym przez zgrupowania taktyczne.

Druga faza rozpoczyna się z chwilą rozpoczęcia funkcjonowania wewnętrznej linii rozgraniczenia stron (ang. Intern Entity Boundary Line)³⁹.

Strony konfliktu muszą całkowicie wycofać swoje wojska poza wyznaczone linie rozdzielenia stanowiące granice strefy rozdzielenia i skierować je w wyznaczone miejsca (rys.3.13)

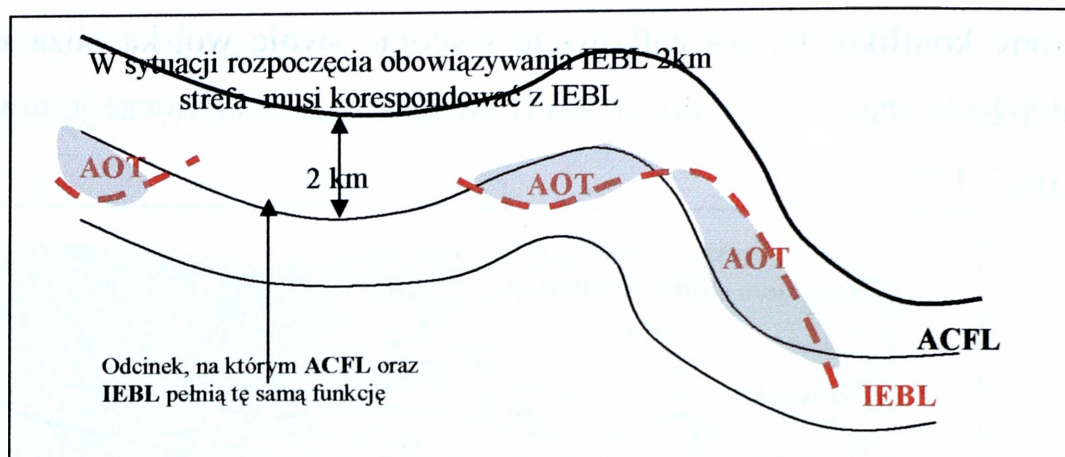
Rys. 3.13 Wycofanie spornych wojsk poza linie rozdzielenia
Źródło: Na podstawie Joint Pub 3-07.3

W pewnych okolicznościach wewnętrzna linia rozgraniczenia stron (IEBL) oraz uzgodniona linia przerwania ognia (ACFL) mogą pełnić podobną funkcję. Linia (IEBL) z zasady zaczyna obowiązywać po określonym czasie od przyjęcia odpowiedzialności przez zgrupowanie taktyczne.⁴⁰ Po upływie określonego czasu wynikającego z przebiegu sytuacji w rejonie oraz możliwości zgrupowania taktycznego w realizowaniu zadań, wewnętrzna linia rozgraniczenia stron (IEBL) oraz związana z nią czterokilometrowa strefa rozdzielania, mogą zmienić nazwę na uzgodnioną strefę przerwania ognia strefy rozdzielania (ACFL ZOS) i stać się trwałą strefą rozdzielania. Kolejny element to rejon przekazania – ang. Area of Transfer (AOT) powstający, gdy wymienione wcześniej linie nie pokrywają się ze sobą

³⁹ Wewnętrzna linia rozgraniczenia stron – [ang. Inter Entity Boundary Line (IEBL)], którą strony konfliktu, zgodnie z przyjętym porozumieniem pokojowym, zdecydowały się respektować jako trwałą granicę pomiędzy nimi.

⁴⁰ W przypadku zgrupowania taktycznego ORZEŁ (ang. TASK FORCE EAGLE) w Bośni Linia rozdzielająca sił zaczęła pełnić swoją funkcję po upływie 45 dni od przejęcia przez to zgrupowanie odpowiedzialności od sił UNPROFOR.

dokładnie. Rejon ten może być przekazywany jednej stronie przez drugą przechodząc w jej posiadanie (rys 3.14).

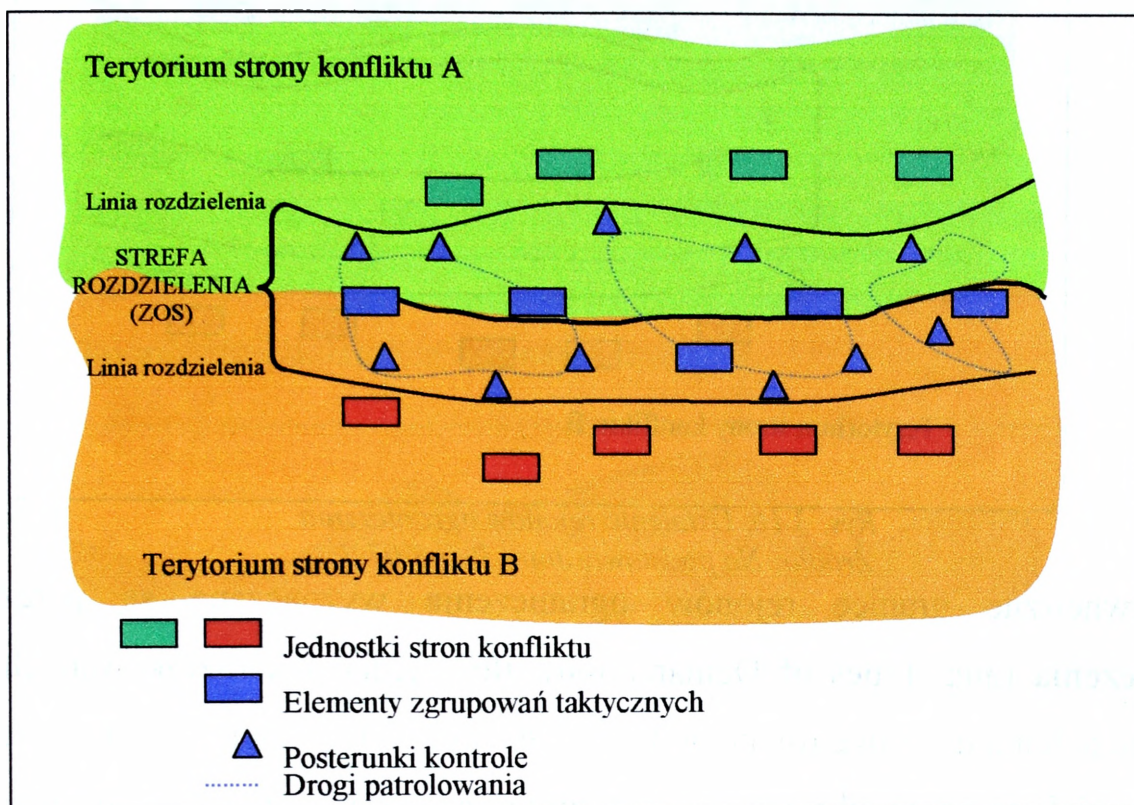
Rys. 3.14. Zasada działania rejonu przekazania (AOT)
Źródło: Opracowanie własne

Ważnym zagadnieniem jest oczyszczanie tych stref ze wszystkich niewybuchów oraz usunięcie fortyfikacji. W trakcie tej fazy w dalszym ciągu kontynuowane jest rozmieszczanie elementów zgrupowań taktycznych w rejonach odpowiedzialności. Szerokość strefy jest głównie określana przez pole obserwacji i możliwość prowadzenia ognia z broni, która jest na wyposażeniu stron konfliktu.

Kolejna faza polega na zorganizowaniu posterunków obserwacyjnych oraz systemu patrolowania w celu przejęcia kontroli nad strefą rozdzielenia. Zasadą jest, że patrole uzupełniają działania posterunków obserwacyjnych w obszarach znajdujących się poza efektywnym zasięgiem obserwacji (rys.3.15). W związku z tym, że w strefie mogą znajdować się obiekty użyteczności publicznej oraz pola uprawne, zgrupowania taktyczne muszą ustalić zasady ograniczonego pozwolenia na wejście w strefę rozdzielenia ludności cywilnej. Wejście to może odbywać się tylko w punktach ustalonych i kontrolowanych przez zgrupowania taktyczne i ograniczone tylko do godzin dziennych.

Faza czwarta określa czas, w którym jednostki wojskowe stron konfliktu muszą zająć wyznaczone im miejsca dyslokacji. Może też nastąpić rozszerzenie rejonów nadzorowania o tzw. rejon ograniczenia ang. [Area of Limitation (AOL)].

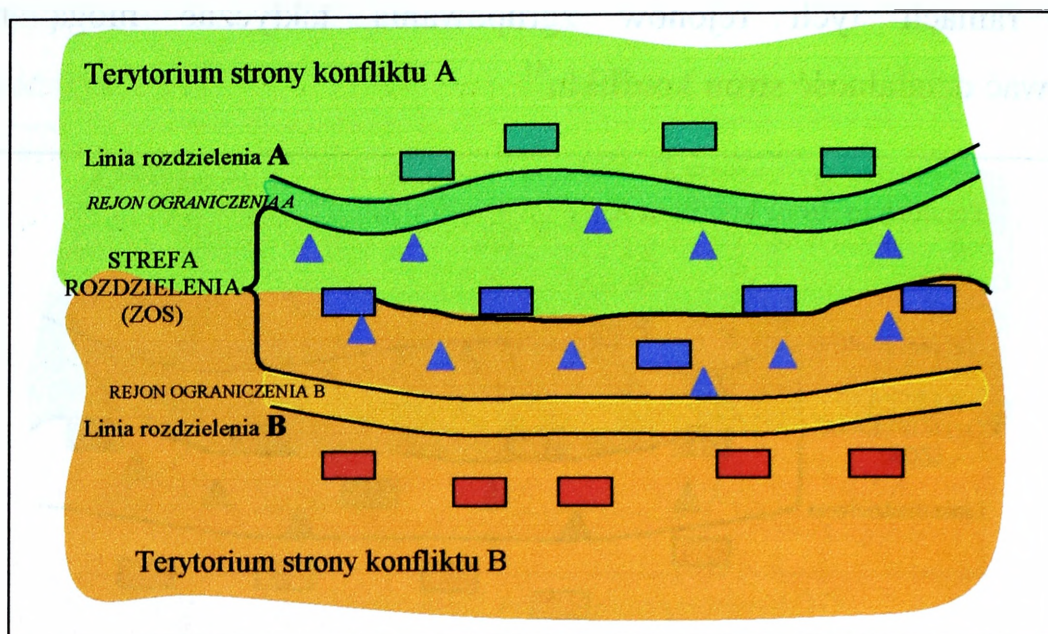
W ramach tych rejonów zgrupowania taktyczne mogą nadzorować i kontrolować działalność stron konfliktu⁴¹.

Rys. 3.15. Zakończenie ustalania strefy rozdzielania
Źródło: Na podstawie Joint Pub 3-07.3

Rejony te stanowią dodatkowy środek uszczegóławiający środki bezpieczeństwa w strefie oraz zwiększający pewność stron konfliktu, co do prawidłowego przebiegu procesu pokojowego (rys.3.16).

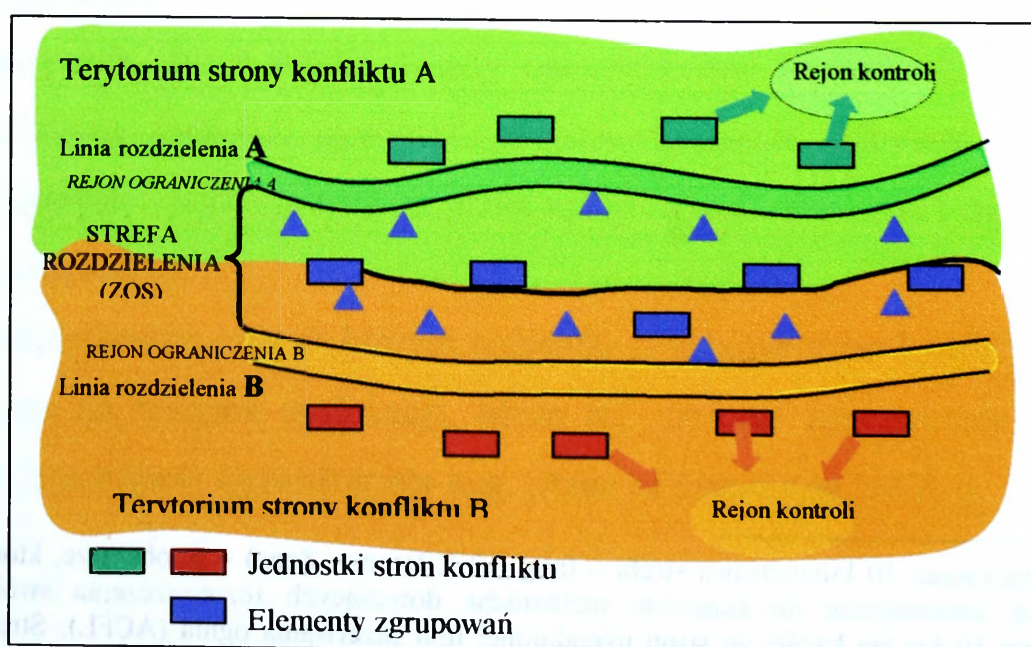
⁴¹ Często nazywana 10 kilometrową strefą – (ang. 10 Kilometer Zone) – w obszarze, której strony konfliktu (frakcje) są zobowiązane do składania meldunków dotyczących rozmieszczenia swoich sił i środków w promieniu 10 km po każdej ze stron uzgodnionej linii przerwania ognia (ACFL). Strefa ta nie pełni roli „większej” strefy rozdzielania (ZOS), ale wymaga od zgrupowań taktycznych wydzielenia znacznych sił i środków do sprawdzenia realizacji zadań przez strony konfliktu.

Rys. 3.16. Ustalenie rejonów ograniczenia

Źródło: Na podstawie Joint Pub 3-07.3

Zewnętrzne granice rejonów ograniczenia wyznaczane są przez **linie rozgraniczenia** (ang. Lines of Demarcation). Ilość jednostek rozlokowanych blisko strefy rozdzielania musi być równa po każdej ze stron, a ich potencjał bardzo zbliżony. Pozostała większa część sił musi zostać rozmieszczona w innych miejscach zwanych rejonami kontroli, które rozlokowane są po zewnętrznej stronie strefy rozdzielania. W rejonach rozdzielania na strony konfliktu mogą zostać nałożone ograniczenia dotyczące ilości wojsk, ich składu i wyposażenia. Całkowita szerokość strefy rozdzielania wraz z przyległymi rejonami powinna uwzględniać zasięg broni będącej na wyposażeniu jednostek stron konfliktu. Siły zgrupowań są zobligowane do prowadzenia inspekcji rejonów kontroli (rys.3.17).

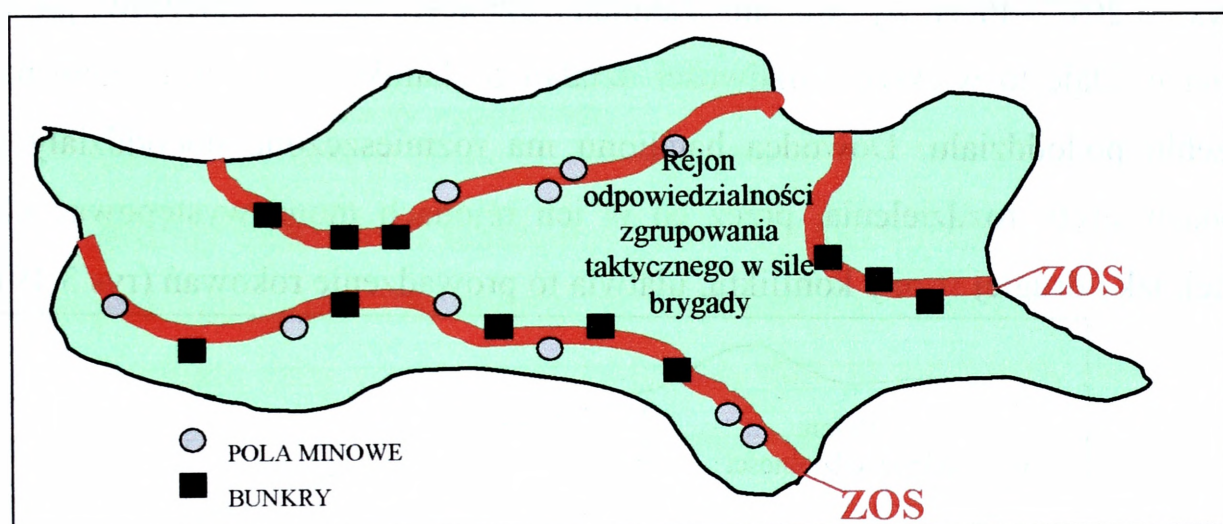

Rys. 3.17. Umieszczenie rejonów kontroli

Źródło: Na podstawie Joint Pub 3-07.3

Wyniki badań wskazują, że zgrupowanie taktyczne w sile oddziału może odpowiadać za kilka odcinków strefy rozdzielania przebiegających przez jego rejon odpowiedzialności. Średnia wielkość rejonu może wynosić 100 km długości i tyle samo szerokości, średnia długość strefy rozdzielania 100 km i więcej (rys. 3.18)⁴². Analizę wielkości rejonów odpowiedzialności zawiera załącznik 3.6.

Duży wpływ na sprawność rozdzielania wywierają takie czynniki jak chęć współdziałania stron konfliktu, szybkie rozmieszczenie elementów dowodzenia, efektywność koordynacji działań ze stronami konfliktu.

Rys. 3.18. Przebieg stref rozdzielania przez rejon zgrupowania taktycznego
Źródło: Opracowanie własne

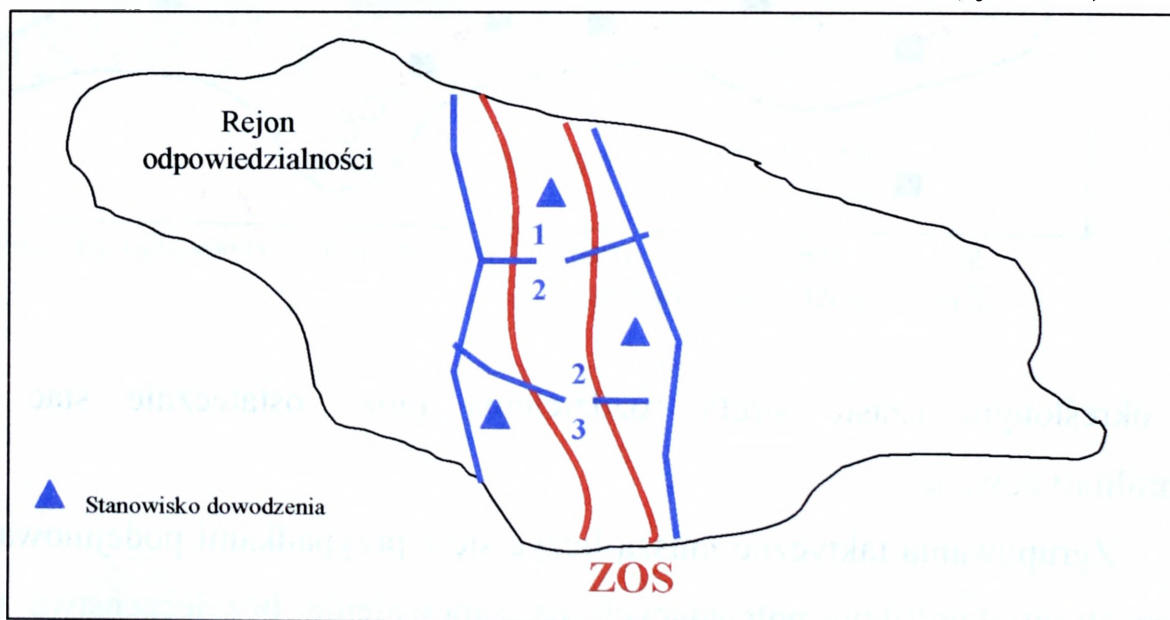
W określonym czasie strefa rozdzielania może ostatecznie stać się strefą zdemilitaryzowaną.

Zgrupowania taktyczne muszą liczyć się z przypadkami podejmowania działań przez strony konfliktu, polegających na zapewnieniu bezpieczeństwa w rejonach (wsie, miejscowości) zamieszkałych przez ich społeczności. Najczęściej będą one miały miejsce na linii konfrontacyjnej (styczności) lub blisko niej. Często pod pozorem wypełniania postanowień pokojowych, liderzy stron konfliktu mogą proponować wycofanie swoich wojsk wymuszając na zgrupowaniach taktycznych organizowanie posterunków kontrolnych. Będzie to swego rodzaju „pułapka”, gdyż

⁴² Na zgrupowanie taktyczne w sile brygady ze składu IFOR średnio przypadało ok.1300 bunkrów, ok.700 pól minowych oraz ok.200 km transzei i okopów.

ich celem nie będzie chęć wypełniania postanowień, ale zwiększenie bezpieczeństwa grupie narodowej zamieszkującej daną miejscowość⁴³.

Rozmieszczenie zgrupowań taktycznych powinno zwiększyć poczucie bezpieczeństwa lokalnych społeczności oraz wojsk stron konfliktu, stworzyć dogodne warunki do rozdzielenia stron oraz powrotu do warunków pokoju (zał. 3.7 i 3.8). Nie można wiązać się interesami i obawami jakiegokolwiek ze stron, w przeciwnym razie utraci się inicjatywę i bezstronność. Istnieją dwie zasadnicze, metody rozmieszczania rejonów rozmieszczenia zgrupowań w strefie rozdzielenia (rys. 3.19 i rys. 3.20)⁴⁴. Pierwszy wariant zakłada rozmieszczenie elementów po obu jej stronach. Daje to większe możliwości działań o charakterze łącznikowym nawet na szczeblu pododdziału. Dowódca batalionu ma rozmieszczone pododdziały po obu stronach strefy rozdzielenia, przez co w ich rejonach mogą występować elementy jednej, jak i drugiej strony konfliktu, ułatwia to prowadzenie rokowań (rys.3.19).

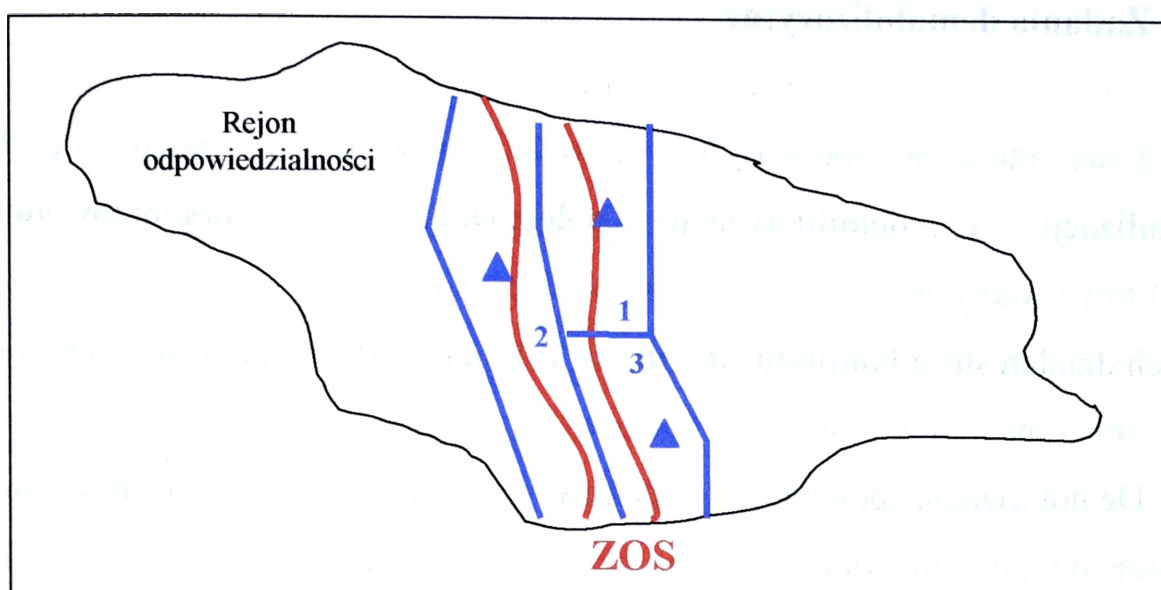
Rys. 3.19 Rozmieszczenie rejonów odpowiedzialności zgrupowania po obu stronach strefy rozdzielenia (ZOS)

Źródło: Na podstawie Nordic UN Tactical Manual

Drugi wariant zakłada rozmieszczenie rejonów po jednej stronie strefy począwszy od jej środka. Ustalenie odpowiedzialności i dowodzenia jest w tym przypadku łatwiejsze. Trudniej jednak przychodzi rozwiązywanie pojawiających się problemów na najniższym szczeblu (rys.3.20).

⁴³ Do tego rodzaju sytuacji dochodziło w początkowym etapie operacji *JOINT ENDEAVOR*, kiedy to dowódcy zgrupowania taktycznego padali ofiarą podwójnej gry przywódców wojskowych stron konfliktu doprowadzając do powstania tzw. linii pikiety (ang. Picket line).

⁴⁴ UN Normic Tactical Manual, vol.1 druga edycja poprawiona, 1996, s.61-62.

Rys. 3. 20. Rozmieszczenie rejonów odpowiedzialności zgrupowania po jednej stronie strefy rozdzielania.

Źródło: Na podstawie Nordic UN Tactical Manual

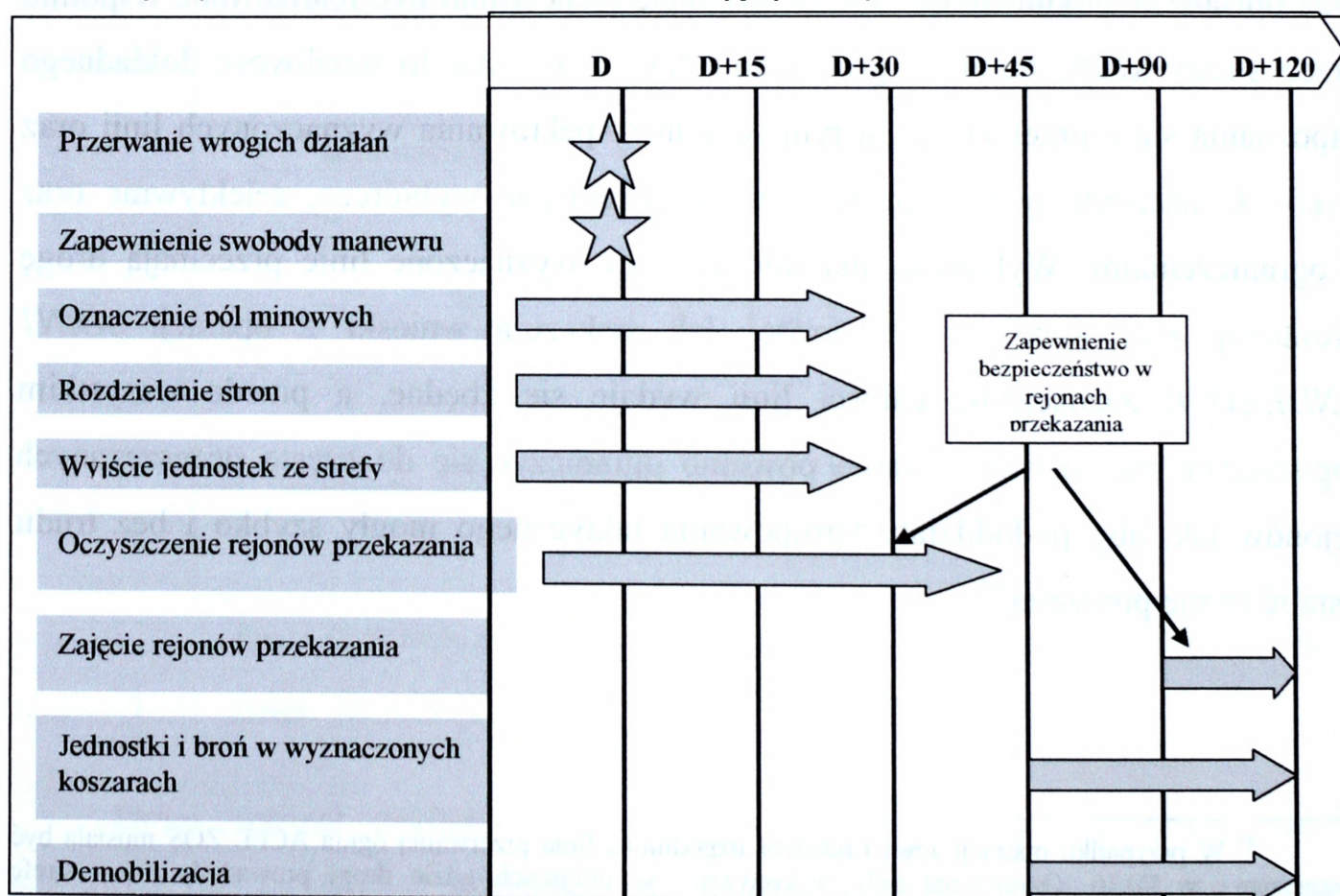
Granice strefy rozdzielania muszą być jasno określone i oznaczone na mapach oraz opisane w dokumentach. Przedsięwzięcie to powinno być realizowane wspólnie przez strony konfliktu oraz zgrupowania taktyczne, daje to możliwość dokładnego zapoznania się z przebiegiem, a tym samym respektowania wyznaczonych linii oraz strefy. Oznaczenie tych elementów może przebiegać wybiórczo, selektywnie oraz z ograniczeniami. Wybiórczo ma miejsce, gdy wyznaczone linie przecinają drogę gruntową, tory kolejowe lub szosę. Jak wskazują wnioski z operacji *JOINT ENDEAVOR* zaznaczanie całości linii wydaje się zbędne, a przede wszystkim logistycznie niemożliwe, dlatego powinno ograniczyć się do często uczęszczanych rejonów tak, aby pododdziały zgrupowania taktycznego mogły szybko i bez trudu ustalić swoje położenie⁴⁵.

⁴⁵ W przypadku operacji Joint Endeavor uzgodniona linia przerwania ognia ACFL ZOS musiała być oznaczona w D+30. Oznaczenia były wykonywane w miejscach gdzie drogi prowadziły przez strefę rozdzielania. Były to słupki pomalowane pomarańczową, fluorescencyjną farbą umieszczone po obu stronach drogi. Słupki oznaczające ACFL ZOS miały na górze liczbę 12. Rejony oraz drogi, które wymagały oznaczenia, znaczone w podobny sposób. Musiały być one tak usytuowane, aby były widoczne z odległości 100 m w dzień z obu kierunków jazdy. IEBL ZOS była oznaczana za pomocą, którymi były grube słupy wys. 2m przykryte pomarańczową nasadką. W przypadku, gdy ACFL ZOS i IEBL przebiegały blisko siebie wykorzystywano działania Wspólnej Komisji Wojskowej w celu osiągnięcia porozumienia co do przebiegu jedynie zewnętrznej linii jako wspólnej Linii rozdzielania ZOS. Wymogi związane z umiejscowieniem oznaczeń ACFL dotyczyły oznaczeń IEBL. Wszystkie jednostki stron są w tym przypadku zobowiązane do oznaczania ACFL, IEBL oraz respektowania Linii ZOS będącej pod nadzorem zgrupowania taktycznego. Po rozpoczęciu obowiązywania IEBL wszystkie oznaczenia ACFL ZOS muszą zostać usunięte, zamalowane lub wymazane.

3.2.4. Zadania demobilizacyjne

Dużą rangę w operacjach wymuszania pokoju przywiązuje się do zadań demobilizacji i demilitaryzacji polegających na organizowaniu stref zdemilitaryzowanych⁴⁶. Szybsze ich podjęcie zmniejsza możliwość wznowienia wrogich działań stron konfliktu, stabilizuje sytuację przyczyniając się do pozytywnego zakończenia operacji pokojowej.

Demobilizacja polega na redukowaniu wielkości sił zbrojnych w rejonie działania do poziomu uzgodnionego w porozumieniu pokojowym. Demilitaryzacja oznacza, zmniejszenie stanu ilościowego personelu oraz wyposażenia wojskowego. Rozbrojenie jest procesem wchodzącym w skład demilitaryzacji i oznacza kontrolę usuwania sprzętu i uzbrojenia. Można, więc przyjąć, że demilitaryzacja i rozbrojenie stanowią części składowe działań demobilizacyjnych (rys. 3.21).

Rys. 3.21. Oś czasowa działań zgrupowania ORZEL

Źródło: Task Force Eagle, Military Review, lipiec-sierpień 1997

⁴⁶ Termin „strefa zdemilitaryzowana” używany jest w humanitarnym prawie wojennym w Artykule 60 dodatkowego Protokołu z 1997 roku. Strony biorące udział w konflikcie mogą w wyniku porozumienia uzgodnić rejon o statucie zdemilitaryzowanej strefy. W rejonie tym nie mogą występować wojska oraz nie mogą być prowadzone żadne działania militarne.

Zadanie demobilizacji w większości przypadków powinno być realizowane na początku etapu wprowadzania postanowień porozumienia pokojowego, przykładem może być operacja *JOINT ENDEAVOR*.

Warunkiem rozpoczęcia demobilizacji jest zorganizowanie przez zgrupowania taktyczne określonych rejonów zwanych **rejonami bezpieczeństwa** (ang. *safe areas*), w których rozbrajany jest personel wojskowy jednostek. Dotychczasowe doświadczenia pokazują, że działania te prowadzone są w rejonach, w których broń jest częścią codziennego życia i może być symbolem dumy i siły. W większości przypadków konfiskacie będą podlegały wszystkie rodzaje broni i podłoże kulturowe nie może w tym przypadku stanowić przeszkody. Wiarygodność działań demobilizacyjnych zależy od zapewnienia bezpieczeństwa oraz równomiernego realizowania działań demobilizacyjnych w stosunku do wszystkich stron konfliktu⁴⁷. Wyniki analiz wskazują, że w tym przypadku należy brać pod uwagę następujące aspekty:

- kontekst, w jakim zadanie będzie realizowane,
- wymagany stan końcowy,
- czynnik czasu,
- stopień chęci współpracy przez strony konfliktu

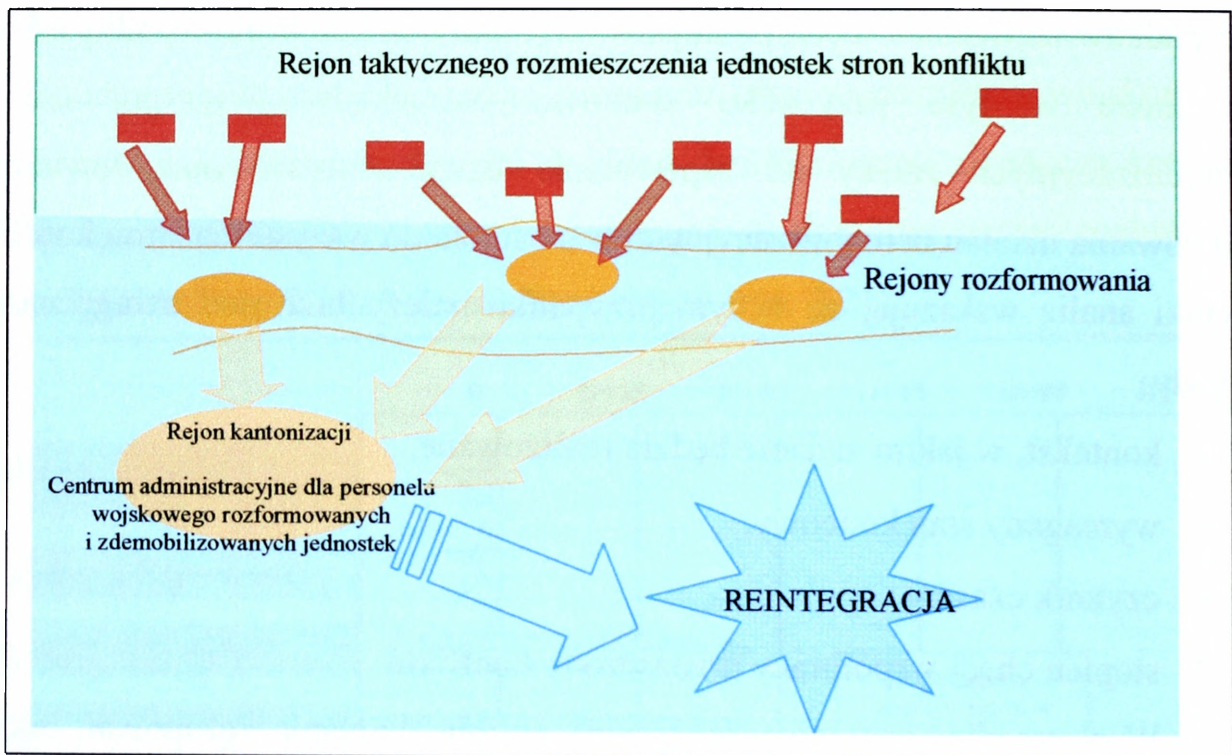
W przypadku operacji wymuszania pokoju działania zgrupowań taktycznych będą ograniczały się do rozbrojenia stron, a ich celem ich nie będzie osiągnięcie pełnej demobilizacji, lecz zapewnienie bezpieczeństwa umożliwiającego prowadzenie innych zadań operacyjnych.

Powodzenie działań demobilizacyjnych zależy od współpracy ze stronami konfliktu. Jednym ze sposobów osiągnięcia takiego stanu jest umożliwienie stronom aktywnego włączenia się w proces demobilizacji. Może to dotyczyć tworzenia struktur doradczo-konsultacyjnych z udziałem przedstawicieli stron konfliktu.

⁴⁷ Kiedy w 1993 roku personel ONZ realizujący operację utrzymania pokoju stał się celem ataków ze strony walczących stron w Somalii Rada Bezpieczeństwa wydała nową rezolucję. Umożliwiła ona siłom wojskowym UNOSOM II zastosowanie siły w celu rozbrojenia jednej tylko strony zaangażowanej w konflikt tj. milicji Generała Aideeda. W wyniku tego wojska ONZ utraciły wiarygodność co doprowadziło do niepowodzenia całej operacji. Przykład ten jest doskonałą ilustracją ryzyka w podejmowaniu jednostronnych środków.

Innym rozwiązaniem może być prowadzenie obustronnych inspekcji pod nadzorem wojsk zgrupowania taktycznego, budując w ten sposób wzajemne zaufanie⁴⁸.

Wyniki badań pozwalają określić zakres prowadzonej demobilizacji (rys. 3.22). Zanim przystąpi się do pełnej demobilizacji strony konfliktu muszą opuścić wyznaczony rejon i wycofać swoje siły do rejonów ześrodkowania lub rozformowania. Odpowiedzialność za realizację tych przedsięwzięć spoczywa na stronach konfliktu.

Rys. 3. 22. Etapy demobilizacji
Źródło: Opracowanie własne

Siły zgrupowań taktycznych monitorują wyznaczone rejony ześrodkowania i eskortują jednostki w trakcie przemieszczania. Ich lokalizację ustala się w porozumieniu między stronami oraz zgrupowaniem taktycznym. Rejony stają się administracyjnymi centrami dla czasowo zakwaterowanych, rozbrojonych i zdemobilizowanych żołnierzy. Dla zachowania bezpieczeństwa i bezstronności

⁴⁸ Operacją, w której demobilizacja i rozbrojenie stanowiły ważny aspekt porozumienia pokojowego, była operacja ONZ w Kambodży UNTAC w 1992 i 1993 roku. Już po jej zakończeniu podkreślano, że opóźnione rozmieszczenie, a następnie dość ostrożne działanie wojsk było jedną z przyczyn ograniczonego sukcesu tej operacji. Silna wojskowa obecność mająca odpowiednie możliwości w użyciu siły zaraz po podpisaniu porozumienia pokojowego mogła prawdopodobnie zmusić Czerwonych Kmerów do większego zaangażowania w proces pokojowy. Zorganizowano mieszane grupy wojskowe w celu zaangażowania stron w proces pokojowy. Początkowo zajmowały się tylko sprawami wojskowymi, ale bardzo szybko stały się forum dyskusji i omawiania wszelkich pojawiających się problemów.

wycofanie i ześrodkowanie powinno być realizowane jednocześnie w całym rejonie działań. Nieodzowne jest również właściwe ustalenie przyjęcia środków oraz sprawne wsparcie logistyczne. Siły zgrupowań nadzorują i meldują o postępach, rejestracji i magazynowaniu broni, monitorują rejon działań i pomagają w nadzorowaniu działań demobilizacyjnych. W sprzyjających warunkach można rozpocząć rejestrację rozmieszczenia ciężkiego uzbrojenia. Po dotarciu w wyznaczone rejony jednostki wojskowe są rozbrajane i demobilizowane. Polega to na przyjmowaniu oddawanej broni, zbieraniu jej w magazynach i składach, składowaniu amunicji oraz zamykaniu dróg zaopatrzenia.

W kontekście reintegracji personelu wojskowego rozpoczyna się nabór osób przewidzianych do tworzonych w perspektywie nowych sił bezpieczeństwa. Pozostały personel przygotowany jest do reintegracji ze społeczeństwem. Osoby przeznaczone do reintegracji są rejestrowane w rejonie, w którym się znajdują, otrzymują świadectwo demobilizacyjne zaopatrzenie żywnościowe i pieniężne. W fazie tej główną odpowiedzialność ponoszą władze cywilne wspierane przez organizacje rządowe.

3.2.5. Zagwarantowanie swobody manewru

Doświadczenia współczesnych konfliktów zbrojnych dowodzą, że manewr jest ważnym, często decydującym czynnikiem uzyskania przewagi. W manewrze wyraża się idea ruchu, stawiająca w korzystniejszym położeniu jego wykonawców w stosunku do strony przeciwnej. Powszechnie znana i aprobowana sentencja głosi „ruch - to zwycięstwo, zatrzymanie – klęska”. Istotą manewru jest wszakże zdobycie przewagi nad stroną przeciwną. Można tego dokonać głównie poprzez zorganizowany ruch umożliwiający stworzenie dogodnych warunków do skuteczniejszego użycia posiadanych sił i środków, wykonania nieoczekiwanego uderzenia lub celowego wykorzystania właściwości topograficzno-geograficznych terenu, a przez to postawienie strony przeciwnej w niekorzystnej dla niej sytuacji i w efekcie – rozstrzygnięcie walki na swoją korzyść kosztem jak najmniejszych strat własnych⁴⁹.

⁴⁹ K.Nożko, *Walka o przewagę*, Warszawa 1985, s.161.

Początkowy etap działań operacji wymuszania pokoju podobnie, jak w działaniach wojennych charakteryzuje się szybkim i częstym manewrem, którego celem nie jest pobicie strony przeciwnej, ale jak najszybsze rozmieszczenie wojsk w miejscach zapewniających uzyskanie przewagi. Cechą różniącą manewr w operacji wymuszania pokoju jest to, że po uchwyceniu i zorganizowaniu określonych pozycji tzw. punktów decydujących, tempo oraz intensywność przemieszczania wojsk ulegają znacznemu obniżeniu. W tradycyjnych działaniach bojowych pododdziały zmieniają rozmieszczenie swoich sił, mając na uwadze zasadę wzajemnego ubezpieczenia lub koncentrowania siły. Analiza początkowego etapu operacji prowadzi do wniosków, że manewr nie zawsze wyzwała się ruchem wojsk. W trakcie wchodzenia w rejon działań, wyzwolenie ruchu wiązać się może z prowadzeniem trudnych negocjacji ze stronami konfliktu. Manewr może polegać na obsadzaniu przez siły zgrupowań taktycznych pozycji zapewniających bezpieczeństwo siłom walczącym stron realizującym określone zadania planu pokojowego. W studium o manewrze F. Skibiński zwraca uwagę, że manewr polega na zajęciu takiego położenia, aby stawiało ono wykonującego zarówno w znaczeniu fizycznym jak i psychicznym w lepszej sytuacji do strony przeciwnej⁵⁰. Wyniki badań wskazują, że uchwycenie i utrzymanie pozycji tzw. **korzyść pozycyjna** (ang. positional advantage), łatwiej jest osiągnąć i utrzymać w wyniku bezstronnego charakteru działań.

Zagwarantowanie lub ograniczenie swobody manewru może być jednym z zasadniczymi czynnikami wpływającymi na efektywne prowadzenie operacji pokojowej. Wymusza to określenia jasnych ograniczeń stronom konfliktu, organizacjom oraz ludności nie walczącej oraz jasnego zdefiniowania tej części rejonu działania, która nie jest dla nich dostępna. Swoboda manewru wiąże się również z wyborem miejsc organizowania lokali wyborczych, wykorzystania częstotliwości fal radiowych⁵¹.

⁵⁰ F. Skibiński, *Rozważania o sztuce wojennej*, Warszawa 1972, s.270.

⁵¹ W 1996 siły pokojowe IFOR wspierały OBWE w organizowaniu wyborów ogólnych i prezydenckich w Bośni i Hercegowinie. IFOR prowadził rozpoznanie dróg prowadzących do lokali wyborczych i oczyszczał je z wszelkich min umożliwiając bezpieczne dotarcie lokalnej społeczności oraz obserwatorom. Ochraniano także lokale wyborcze oraz zapewniano ochronę transportowi oraz podliczaniu głosów, zapewniał również łączność obserwatorom OBWE.

Pozbawienie stron konfliktu oraz lokalnego społeczeństwa pewnego zakresu swobody manewru, jest charakterystyczne dla początkowego etapu działań, nie może jednak przedłużać się w czasie, gdyż całkowicie zdeorganizowałoby funkcjonowanie lokalnego społeczeństwa, a w dłuższej perspektywie mogłoby zaszkodzić w osiągnięciu celu operacji.

Analiza działań dostarcza określonych scenariuszy zagrożeń związanych z ich realizacją takich, jak: rozmieszczenie pól minowych, zniszczenie większości dróg lądowych oraz dróg podejścia dla środków powietrznych są zablokowane. W przypadku, gdy lokalna administracja nie ma pełnej kontroli nad określoną częścią rejonu, istnieje duże prawdopodobieństwo, że zgrupowania taktyczne będą zmuszone bronić się przed działaniami terrorystycznymi. Rozwiązaniem może być kombinacja działań negocjacyjnych z demonstrowaniem możliwości użycia siły. W związku z tym, że zgrupowania będą zmuszone działać w rejonach, znacznie przekraczających możliwości ich monitorowania zasadnym jest ich wzmocnienie środkami rozpoznania powietrznego oraz walki radioelektronicznej. Ważnym jest wskazanie głównego wysiłku i ustalenie priorytetów działania, określenie priorytetów dla potrzebnych dróg.

3.2.6. Wojskowe wsparcie lokalnych władz

Pomoc wojskowa cywilnym władzom nazywana dalej jako – pomoc wojskowa jest działaniem pomocniczym sił pokojowych na prośbę rządu, regionalnej lub lokalnej władzy. Zadanie to jest realizowane w przypadku braku efektywnie funkcjonującej władzy lub rządu. Może przyjąć formę bezpośredniego wsparcia ludności cywilnej nie walczącej, obejmując część szerszego zagadnienia, jakim jest współpraca cywilno-wojskowa (CIMIC)⁵². Takie zakwalifikowanie wskazuje, że realizacja zadań powinna obejmować wspólne wysiłki zgrupowań taktycznych oraz cywilnych specjalistów i być prowadzona w kontekście narodowym i międzynarodowym. Celem głównym jest umożliwienie wydostania kraju z kryzysu będącego następstwem konfliktu. Wyniki przeprowadzonych badań pozwalają

⁵² Por. A.Józwiak, Cz.Marcinkowski, Wybrane problemy współczesnych operacji pokojowych, Warszawa 2002, s.82.

wyróżnić trzy sytuacje, w których realizowane będą przedsięwzięcia pomocy wojskowej:

1. Odbudowa i utrzymanie suwerenności państwa.
2. Odbudowa i utrzymanie porządku i władzy.
3. Odbudowa i utrzymanie publicznych udogodnień.

Odbudowa i utrzymanie suwerenności państwa tworzy ramy dla wszystkich działań w kontekście pomocy wojskowej. Odbudowa legalnej władzy oraz zapewnienie porządku publicznego są zasadniczymi czynnikami umożliwiającymi stworzenie efektywnej formy administracji rządowej oraz wzmocnienie wewnętrznego bezpieczeństwa państwa. W przypadku braku legalnej władzy, siły pokojowe, w tym zgrupowania taktyczne w przydzielonym im rejonie, mogą pełnić jej rolę. Realizacja zadania powinna trwać do czasu, kiedy legalny rząd oraz nowo powstałe siły policyjne nie przejmą obowiązków i będą w stanie wypełniać je samodzielnie. Zgrupowania taktyczne zapewniające pomoc okresowo tworzą tzw. „silne ramię” początkującej władzy cywilnej. Ważne jest, aby wysiłki pomocy wojskowej skupić na szybkiej odbudowie dobrze wyszkolonych i wyposażonych sił wojskowych i policyjnych, powiązanych z demokratycznymi instytucjami państwa.

Jak pokazują analizy operacji w których realizowano zadanie wsparcia władz cywilnych, pomoc wojskowa będzie w zasadzie prowadzona w relatywnie stabilnej sytuacji, jeśli chodzi o poziom bezpieczeństwa. Można przyjąć, że podjęte działania obejmą fazę po zakończonym konflikcie. Będą z reguły częścią większej operacji pokojowej, nie można wykluczyć również niezależnej operacji. Cechą działań pozytywnie wpływającą na ich poparcie jest współpraca między siłami zgrupowania taktycznego, władzami lokalnymi, organizacjami, a nawet stronami konfliktu. Może to pozytywnie wpłynąć na poziom zgody dla prowadzonych działań.

Wśród działań wchodzących w zakres pomocy wojskowej można wyróżnić następujące:

1. Pomoc i wspieranie procesu wyborów oraz nadzorowanie przejścia do demokratycznych form wyboru rządu i władz. Celem tych działań jest odtworzenie porządku i władzy oraz bezpiecznego otoczenia warunkujących powodzenie organizowanych wyborów.

2. Nadzorowanie przestrzegania porządku publicznego. Celem ich będzie zapewnienie bezpieczeństwa nowo powstającym organom władzy, ale przede wszystkim lokalnemu społeczeństwu oraz organizacjom pozarządowym działającym w rejonie. W szczególności problem będzie dotyczył działań w przypadku wystąpień i walki z tłumem.

3. Tworzenie lokalnej policji oraz jednostek bezpieczeństwa

Pomoc wojskowa będzie skupiać się w szczególności na wspieraniu międzynarodowej organizacji policji (ang. international civil police organization), w wysiłkach zmierzających do sformowania dobrze funkcjonującej policji i aparatu bezpieczeństwa. W określonych przypadkach będzie również obejmowała szkolenie i wyposażenie jednostek.

4. Rozminowanie pól minowych oraz szkolenie miejscowej ludności w tym zakresie.

Większość państw uczestniczących we wszelkiego rodzaju operacjach pokojowych, w których realizowane jest to zadanie stosuje zasadę, że to państwo (strony konfliktu) są odpowiedzialne za rozminowanie terenu. Dlatego też w zasadzie żołnierze nie prowadzą żadnych działań pod względem. Pomoc skupia się na dystrybucji informacji dotyczących min i niewybuchów, informowaniu lokalnego społeczeństwa w celu uświadomienia im niebezpieczeństwa związanego z obecnością min, szkoleniu personelu oraz organizowaniu tzw. narodowych ośrodków do spraw min (ang. national mine center).

5. Sprawy administracyjne.

Pomoc wojskowa w publicznych sprawach administracyjnych wymagana jest w przypadku braku dobrze funkcjonujących struktur rządowych.. Może ona obejmować wsparcie oraz doradztwo w ekstremalnych przypadkach może zostać zorganizowana czasowa administracja wojskowa. Wsparcie musi umożliwiać nowo powstałym legalnym aparatom administracji, samodzielne realizowanie zadań administracyjnych tak szybko jak to jest możliwe.

6. Ochrona obiektów infrastruktury publicznej

Zalicza się do nich obiekty zapewniające dostarczanie wody, energii, środki transportu publicznego, urządzenia łączności.

W ramach tych przedsięwzięć realizowana jest także opieka zdrowotna stanowiąca zasadniczą część funkcjonowania społeczeństwa. Jeżeli aparat rządowy nie funkcjonuje nie ma też możliwości brania odpowiedzialności za utrzymanie tego rodzaju publicznych udogodnień. Może wystąpić następująca sytuacja, w wyniku trwającego konfliktu część z tych obiektów została zniszczona lub uszkodzona. Wówczas działania zgrupowania taktycznego mogą obejmować pomoc w jej odtworzeniu, utrzymaniu bądź czasowemu dostarczeniu brakujących środków.

7. Ochrona osób, grup oraz instalacji.

Tego rodzaju zadanie należy w zasadzie do obowiązków policji, jednakże w określonych momentach procesu stabilizacyjnego siły zgrupowania taktycznego mogą zostać wykorzystane również do tego rodzaju zadań. W większości przypadków nie będą to działania samodzielne, a raczej polegające na wspieraniu siły policyjnych w wykonywaniu przez nią określonych zadań.

Czynnikiem warunkującym efektywną realizację omawianego zadania jest jasne określenie stanu końcowego, jaki ma osiągnąć pomoc wojskowa. Jak już wspomniano zwykle celem tym będzie odbudowa i utrzymanie suwerennego państwa, które może niezależnie utrzymać porządek publiczny oraz legalną władzę. Drugim czynnikiem jest określenie metod oraz czasu przekazania realizowanych działań, istniejącym lub przyszłym władzom. Realizacja zadań nie będących domeną wojska musi być wsparta niezbędną ilością ekspertów wchodzących w struktury zgrupowania taktycznego. Szczególnie ważna jest znajomość zagadnień narodowej polityki, historii oraz kultury państwa oraz regionu. Coraz częściej do zadań tych powołuje się specjalne jednostki CIMIC⁵³. Doświadczenia dotychczas prowadzonych operacji wymuszania pokoju wskazują na potrzebę posiadania szybkich odwodów, mogących reagować w sytuacji niekontrolowanych zakłóceń porządku publicznego, takich jak rozruchy, terroryzm i wybuch przemocy o bardziej złożonym charakterze. Podejmowanie wyważonych działań jest zasadniczym czynnikiem umożliwiającym wpływanie na sytuację. Z tego powodu należy rozważyć, co z punktu widzenia

⁵³ Cywilny segment IFOR liczył około 350 osób tworzących grupy specjalistów z wielu dziedzin życia, min. prawnicy, inżynierowie, specjaliści z dziedziny transportu, rolnictwa, ekonomii. Wchodzili oni w skład zespołu Współpracy Cywilno-Wojskowej (CIMIC), który zapewniał techniczne wsparcie oraz doradztwo dla wielu komisji i grup roboczych, organizacji cywilnych, pozarządowych oraz władz lokalnych.

prowadzonej operacji jest bardziej opłacalne, czy rozszerzenie środków bezpieczeństwa, czy wydzielenie odwołu w przewidywaniu reagowania na zachodzącą sytuację.

Kryterium wskazującym na możliwość przekazania pełnionych funkcji władzom cywilnym będzie ich zdolność do samodzielnego realizowania zadań bez potrzeby wsparcia ze strony zgrupowania taktycznego. Przedwczesne przekazanie może doprowadzić do zakłócenia stabilnej sytuacji i powrotu nawet do stanu przed kryzysem. Przedłużające się wsparcie może z kolei wywołać u lokalnych władz postawę wyczekującą „czekaj i obserwuj” spowodować brak inicjatywy, niewłaściwe podejście lub utratę pewności w działaniu. Aby uniknąć takich sytuacji wycofanie sił zgrupowania musi mieć charakter elastyczny i odzwierciedlający rozwój sytuacji politycznej. Można założyć trzy formy wycofania realizowanego w zależności od istniejących warunków:

- szybkie wycofanie – jeżeli istnieją warunki umożliwiające udane przekazanie zadań,
- wycofanie etapami – w którym etapy mogą być przyspieszone lub opóźnione. Etapy powinny być powiązane, bądź charakterem realizowanych działań bądź regionami ich prowadzenia.
- częściowe wycofanie – zmierzające do zamiany pomocy bezpośredniej (wojsko prowadzi osobiście zadania) na pośrednią (działają doradcy).

W celu umożliwienia realizacji zadań pomocy wojskowej może okazać się niezbędnym podjęcie takich działań jak: wprowadzenie godziny policyjnej, patrolowania lub przeszukiwania terenu, siedzib. W związku z tym, że podjęte środki mogą nie cieszyć się poparciem wśród lokalnej społeczności należy je dokładnie przygotować, nadzorować oraz wyjaśnić cel ich prowadzenia. Celem podjętych działań może być:

- odstraszenie przed popełnianiem aktów przemocy oraz zapobieganie przestępczości,
- ograniczenie możliwości organizowania demonstracji,
- wzmocnienie funkcji lokalnej administracji,
- ograniczenie nielegalnego transportu oraz przemytu broni,

- aresztowanie poszukiwanych osób,
- rozpoznawanie działań wywrotowych i zdobywanie na ten temat informacji.

3.2.7. Wsparcie działań pomocy humanitarnej

Udział sił wojskowych w operacjach humanitarnych będzie polegał na wspieraniu działań organizacji cywilnych. W 1994 roku Organizacja Narodów Zjednoczonych (dawny Departament do Spraw Pomocy Humanitarnej, obecnie przemianowany na Biuro do Koordynacji Spraw Pomocy Humanitarnej) wydała wskazówki dotyczące zaangażowania sił wojskowych w działania humanitarne:

- organizacje humanitarne będą określały, która sytuacja wymaga zaangażowania sił wojskowych,
- środki militarne mogą zostać użyte tylko w przypadku gdy nie ma innej alternatywy,
- operacja humanitarna będzie zachowywać swój nie militarny charakter,
- personel wojskowy będzie respektował zasady operacji humanitarnych,
- należy unikać zaangażowania wojsk na dużą skalę,
- operacja humanitarna musi zachować międzynarodowy charakter.

Siły wojskowe są tłem dla działań organizacji cywilnych działających na wniosek władz państwa proszącego o pomoc. Może jednak wystąpić sytuacja, kiedy władze rządzące w rejonie konfliktu nie zgadzają się na rozpoczęcie operacji humanitarnej. W tym przypadku społeczność międzynarodowa może zdecydować się na tzw. interwencję humanitarną. Definiuje się ją jako użycie lub zagrożenie użyciem siły, przez jedno lub więcej państw na terytorium innego państwa. Głównym celem operacji jest zapobiec lub zatrzymać poważne naruszenia podstawowych praw człowieka.

Prowadzonej operacji przyświecać będzie rozszerzony cel, polegający nie tylko na dostarczaniu pomocy humanitarnej społeczeństwu, ale również zahamowaniu przypadków naruszeń praw człowieka⁵⁴. Przykładami interwencji humanitarnych

⁵⁴ Peace Operations, Army Doctrine Publication ADP III, Landmacht, Royal Netherlands Army, 1999, s.309.

mogą być operacja w północnym Iraku „*PROVIDE COMFORT*” oraz operacja w Somalii „*RESTORE HOPE*”⁵⁵.

Zasadniczym zadaniem zgrupowań taktycznych będzie zapewnienie bezpiecznego otoczenia dla działań pomocy humanitarnej. Zadanie główne zawierać będzie zadania cząstkowe, wśród których można wymienić: ochronę większych portów i lotnisk, kluczowych instalacji i miejsc dystrybucji żywności, zapewnienia swobodnego przepływu zaopatrzenia, zapewnienie bezpieczeństwa konwojom oraz działaniom prowadzonym przez różne organizacje⁵⁶.

Doświadczenia prowadzonych operacji wskazują, że istnieje duże prawdopodobieństwo rozszerzenia zakresu zadań realizowanych w ich toku. Nie jest to pożądany efekt, dlatego powinien być postrzegany jako sytuacja negatywna. Wielu specjalistów zajmujących się tym problemem, za główną przyczynę takiego stanu uważa nieracjonalne podejście przy opracowywaniu mandatów⁵⁷. Zadania te mogą dotyczyć rozbrojenia frakcji militarnych, odbudowania sił policji oraz pomocy uchodźcom. W związku z tym, że zgrupowania taktyczne dość często „padają ofiarą” takiej polityki ze strony ONZ zjawisko to otrzymało miano „skradającego się zadania” (ang. mission creep)⁵⁸.

Prowadzone badania wskazują, że zakres działań jest dość szeroki i obejmuje: patrolowanie, blokady i przeszukiwanie działani ochronne, budowa dróg i mostów, eskortowanie konwojów, konfiskowanie broni, zapewnienie łączności. Widać też, że wielką rolę odgrywają w nim pododdziały żandarmerii wojskowej, które powinny wejść w skład zgrupowań taktycznych. Są one przydatne w szczególności do takich działań ochronnych jak: zapewnienie bezpieczeństwa na głównych drogach

⁵⁵ W grudniu 1992 roku ONZ wydało Rezolucję Bezpieczeństwa nr 794 w sprawie rozpoczęcia interwencji kierowanej przez USA i użycie wszystkich niezbędnych środków na zapewnienie bezpiecznego otoczenia dla działań pomocy humanitarnej w Somalii tak szybko jak to jest możliwe.

⁵⁶ D. Freeman, Operation Restore Hope, US CENTCOM Perspective, Military Review, wrzesień 1993, s.64.

⁵⁷ Por. M. Nordquist, What Colour is the Peacekeeper's Helmet, Naval War College Review, 1997, s. 14.

⁵⁸ Termin „skradające zadania” reprezentuje nowe zjawisko w prowadzeniu operacji pokojowych. W gruncie rzeczy kluczowe państwa uczestniczące w operacji, dążą do rozszerzenia działań wojskowych oraz rejonu działań poza początkowy, dokładnie określony i ograniczony cel, którym jest zapewnienie bezpiecznego otoczenia dla działań humanitarnych. Zgrupowania taktyczne realizujące określone zadania często mają ograniczone środki, aby sprostać nowym pojawiającym się wyzwaniom, tym bardziej, że czas trwania operacji wymuszania pokoju powinien być ograniczony do minimum.

zaopatrzenia, konwojowanie, ochrona ważnych osób, zatrzymywanie osób podejrzanych o działalność przestępczą⁵⁹.

WNIOSKI

1. Każda z operacji wymuszania pokoju składa się z etapów charakteryzujących się wykonywaniem określonych zadań. Etapy te są powiązane i wzajemnie zależne od siebie. Czas ich trwania zależy od sytuacji politycznej w rejonie, poparcia stron konfliktu oraz możliwości i skuteczności działań zgrupowań taktycznych, powinien jednak być jak najkrótszy.
2. W etapie poprzedzającym rozmieszczenie sił zgrupowań taktycznych zasadniczymi przedsięwzięciami są przygotowanie planu działania, wyznaczenie sił i środków oraz przydzielenie rejonów odpowiedzialności, działania rekonesansowe i rozpoznawcze w rejonie, informowanie opinii publicznej.
3. Ze względu na zagrożenie kształtujące sytuację w rejonie można wyróżnić dwa zasadnicze warianty rozpoczęcia operacji wymuszania pokoju tj. bez napotykania oporu ze strony walczących frakcji stron konfliktu oraz, gdy istnieje realne zagrożenie wystąpieniem oporu na wejście zgrupowań taktycznych.
4. Uzyskanie przewagi bojowej na poziomie taktycznym 3:1 zapobiega wrogim akcjom stron konfliktu oraz gwarantuje szybką realizację wyznaczonych zadań.
5. Efektywność rozmieszczenia zgrupowań taktycznych zależy od stałej analizy sytuacji (zagrożeń) w rejonie oraz pomyślnego rozmieszczenia struktur wsparcia, zabezpieczenia i kontroli działań.

⁵⁹W Somalii pododdziały żandarmerii wojskowej reagowały na znaczną ilość wrogich aktów podejmowanych przeciwko żołnierzom, członkom organizacji pozarządowych oraz ludności cywilnej, nie walczącej przez uzbrojone bandy. Wspierały również pododdziały zgrupowania taktycznego w działaniach polegających na konfiskowaniu broni. Polegało to przede wszystkim na prowadzeniu rozpoznania i zbieraniu informacji na temat wielkości, lokalizacji i możliwości frakcji występujących w rejonie działania zgrupowania taktycznego. Informacje te dotyczyły lokalizacji pokaźnych tajnych składów amunicji i broni. Żandarmeria może odegrać też ważną rolę w konfiskowaniu broni oraz organizowaniu posterunków kontrolnych, wzdłuż głównych dróg zaopatrzenia, w mniejszych wioskach oraz w zatłoczonym i ograniczonym otoczeniu. W Somalii wspierając wysiłki działań bojowych jak i też realizując zadania wsparcia pododdziały żandarmerii brały udział w działaniach na większą skalę takich jak pokaz siły w mieście Afgooye, FAS Military Analysis Network, Operation Restore Hope, WWW.Military analysis /DOD 101/US Ops.

6. W zależności od sytuacji w rejonie konfliktu oraz celu operacji zgrupowania taktyczne mogą realizować jedno, częściej jednak kilka zazębiających się zadań mandatowych, do których można zaliczyć: nadzorowanie przestrzegania sankcji, zorganizowanie i utrzymanie rejonów ochrony, siłowe rozdzielanie stron, zagwarantowanie lub odmówienie swobody manewru, działania demobilizacyjne, wojskowe wsparcie władz cywilnych, ochrona działań humanitarnych.
7. W czasie nadzorowania nałożonych sankcji zgrupowania taktyczne mogą przyjąć model działania obejmujący trzy grupy działań: nadzorowanie podporządkowania, rozpoznanie i meldowanie wszelkich naruszeń, reagowanie w sposób określony w mandacie.
8. W czasie wykonywania zadania dotyczącego organizowania rejonów ochrony szczególne znaczenie spełniają trzy aspekty: współpraca z lokalnymi przedstawicielami stron konfliktu, geograficzne położenie rejonu działań oraz struktury i metody działania zgrupowań taktycznych.
9. Do podstawowych warunków zapewniających powodzenie działania rejonów ochrony można zaliczyć: bliskie sąsiedztwo z rejonami stanowiącymi bazę zaopatrzenia i wzmocnienia (może być sąsiednie państwo), posiadanie mobilnego odwodu, który może reagować w całym rejonie, opanowanie i utrzymanie pozycji zapewniających panowanie w rejonie, posiadanie swobody manewru, zdecydowana przewaga w siłach i środkach, rozbrojenie oraz wydalenie poza rejon działania jednostek stron konfliktu, ustalenie jasnych granic rejonu ochrony, zorganizowanie stref bezpieczeństwa wokół miejsc stacjonowania jednostek zgrupowań taktycznych.
10. Zasadniczy wpływ na powodzenie rozdzielania stron konfliktu ma zorganizowanie strefy rozdzielania. Wysiłki zgrupowań taktycznych powinny zmierzać do opanowania obiektów znajdujących się w strefie oraz blisko jej granic, zapewniając tym samym przejęcie nad nią kontroli.
11. Można wyróżnić następujące fazy organizowania strefy rozdzielania: wytyczenie linii demarkacyjnej zawieszenia broni lub linii przerwania ognia, wycofanie wojsk stron konfliktu poza linię rozdzielania stanowiącą granicę

strefy rozdzielania i skierowanie ich w wyznaczone miejsca, zorganizowanie posterunków obserwacyjnych systemu patrolowania w celu przejęcia kontroli nad wyznaczoną strefą, zajęcie wyznaczonych miejsc przez jednostki wojskowe stron konfliktu, rozszerzenie strefy rozdzielania.

12. Prowadzenie działań demobilizacyjnych zależy od poziomu współpracy ze stronami konfliktu. Jednym ze sposobów osiągnięcia takiego stanu jest umożliwienie stronom konfliktu aktywnego włączenia się w proces.
13. W operacjach wymuszania pokoju manewr wojsk wyzwala się nie tylko ruchem sił zgrupowań taktycznych, ale również na drodze trudnych negocjacji ze stronami konfliktu.
14. Pozbawienie stron konfliktu oraz lokalnego społeczeństwa pewnego zakresu swobody manewru jest charakterystyczne dla początkowego okresu działań, nie może jednak przedłużać się w czasie, gdyż mogłoby zdezorganizować funkcjonowanie lokalnego społeczeństwa tym samym zaszkodzić osiągnięciu celu operacji.
15. Wśród działań wchodzących w zakres pomocy wojskowej można wyróżnić: pomoc i wspieranie procesu wyborów oraz nadzorowanie przejścia do demokratycznych form wyboru rządu i władz, nadzorowanie przestrzegania porządku publicznego, tworzenie lokalnej policji oraz jednostek bezpieczeństwa, rozminowanie pól minowych oraz uświadamianie miejscowej ludności o zagrożeniu minowym, sprawy administracyjne, ochrona infrastruktury publicznej oraz osób i grup.

ROZDZIAŁ IV

SPECYFIKA WYBRANYCH DZIAŁAŃ ZGRUPOWAŃ TAKTYCZNYCH W OPERACJACH WYMUSZANIA POKOJU

Kierując się zamysłem konsekwentnej realizacji zamiarów badawczych przy jednoczesnym uwzględnieniu uzyskanych już wyników, w niniejszym rozdziale przedstawione zostaną rezultaty badań, które zmierzały do rozwiązania problemów cząstkowych wyrażonych w następujących pytaniach: Jakie są podstawy i możliwości dokonania podziału działań w ramach operacji wymuszania pokoju? Jakimi sposobami można osiągnąć zamierzone cele w specyficznych sytuacjach i wariantach zadań wykonywanych w operacjach wymuszania pokoju?

W ujęciu ogólnym termin „działanie” znaczy układ czynności stanowiących pewną całość, ukierunkowany na określony przedmiot (stan rzeczy) i wprowadzający zmianę w otoczeniu¹. Według T.Kotarbińskiego istotę działania wyraża następująca idea „Aby wyjaśnić komuś, w jaki sposób coś się robi, wystarczy odpowiedzieć na pytanie, jak to się robi”².

M.Huzarski podkreśla, że termin „działania taktyczne” rozszerza zasięg odniesienia w stosunku do terminu „działania bojowe”, gdyż nie ogranicza się tylko do działań stron walczących w bezpośrednim starciu³.

W założeniach doktryny NATO wszystkie działania od szczebla drużyny do armii lub grupy armii są działaniami taktycznymi. Strategia natomiast obejmuje to wszystko, co wiąże się z opracowaniem planów rozwoju i wykorzystaniem sił zbrojnych, z kreowaniem polityki obronnej czy badaniem ogólnych procesów walki zbrojnej. Natomiast operacyjna gotowość oznacza zdolność wojsk do ich użycia. Inaczej ujmując to zagadnienie, można przyjąć, że cele strategiczne są realizowane w wyniku taktycznego działania wojsk, mających zdolność bojową⁴.

Wyniki przeprowadzonych badań zwłaszcza empirycznych spowodowały, że zaistniały podstawy do sformułowania tezy, że operacje polegają przeważnie na

¹ Popularna Encyklopedia Powszechna t.3, Grupa Wydawnicza Bertelsmann Media 2002, s.650.

² T. Kotarbiński, Traktat o dobrej robocie, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdynia, 1973, s.65.

³ M.Huzarski, Zagadnienia taktyki wojsk lądowych, wyd. Adam Marszałek, 1999, s.23.

⁴ M.Bieniek, Koncepcja taktycznego prowadzenia działań w NORDPOL, PWL 1999, s.18.

wykonaniu zadań i działaniach na poziomie taktycznym w rejonach zabudowanych o charakterze miejskim, jak też z ograniczoną ilością dróg i słabą infrastrukturą. Są to zwykle działania zgrupowań w sile oddziału, batalionu lub wzmocnionej kompanii z zapewnieniem odpowiedniego wsparcia i zabezpieczenia. Ważną rolę spełnia tu wsparcie śmigłowców oraz lotnictwa, których działania koordynuje zespół kierowania uderzeniami lotnictwa (TACP).

Prowadzone działania zbliżone są do akcji policji w sytuacji użycia broni przez strony konfliktu. W celu niedopuszczenia do przelewu krwi może zaistnieć potrzeba użycia siły i broni. Działanie to, choć jest wejściem w obszar sporu, nie oznacza, że zgrupowania taktyczne stają się trzecią stroną konfliktu nawet, gdy ich działania dotyczą tylko jednej⁵. Istota ich działań polega na nakłanianiu, ostrzeganiu i w ostateczności użyciu siły.

Analiza literatury normatywnej i zawartych w niej definicji, podziałów i opisów prowadzi do konkluzji, że trudno jest dokonać klarownej klasyfikacji rodzajów działań, jakie mogą być realizowane przez zgrupowania taktyczne. Obejmują one bowiem bardzo szeroki zakres różnych, specyficznych wariantów sytuacyjnych, często trudnych do wyodrębnienia. Pojawiające się nowe cele operacyjne oraz zadania rodzą potrzebę stosowania także nowych form i sposobów działań. Ponadto wyniki badań przedstawione w poprzednim rozdziale wskazują, że zadania zgrupowań taktycznych zależą również od mandatu oraz etapu prowadzonej operacji, które należą do głównych determinantów działań realizowanych w różnych warunkach i z różnym natężeniem⁶.

Jednym z kryteriów przyjętych przez zespół zachodnich specjalistów, w celu klasyfikacji działań było ich natężenie (intensywność). Wyniki badań wykazały, że działaniom w operacji wymuszania pokoju można przypisać trzy poziomy

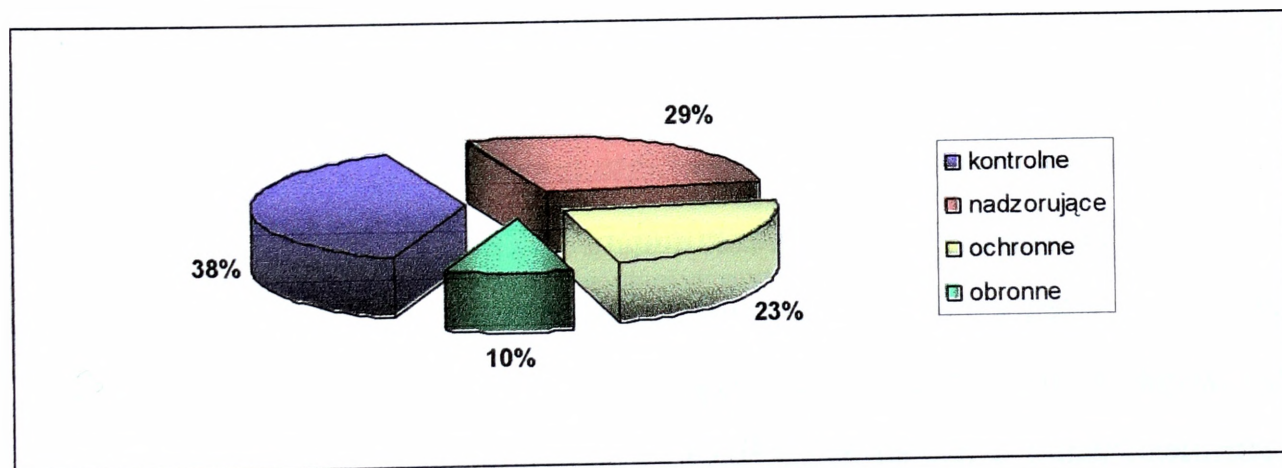
⁵. Zgrupowanie taktyczne realizujące zadania w operacji wymuszania pokoju może w wyniku ograniczonego mandatu uzyskać status sił policyjnych. Dążąc do osiągnięcia celu operacji może realizować zadanie polegające na rozbrojeniu stron konfliktu. Jak zauważył Kenneth Allard „W rejonach, w których prowadzono operacje wymuszania pokoju rozdział broni w społeczeństwie często odzwierciedla wewnętrzną strukturę władz, które będą walczyć, aby utrzymać swoją pozycję” w takich przypadkach, zaznacza autor, siły pokojowe mogą być posądzone o stronniczość. Dodaje również, że „nie powinno nikogo dziwić, że wojska realizujące określone działania powinny być przygotowane do walki”. K. Allard, *Somalia Operations*, s.61-66, 89-91.

⁶ J.Zieliński, *Formy i metody prowadzenia działań przez zgrupowania taktyczne wojsk lądowych w operacjach pokojowych, pk.* „Misje”, AON, Warszawa 2002, s.87.

intensywności ich prowadzenia⁷. Pierwszy poziom dotyczy działań obserwacyjnych bez użycia środków wymuszania. Drugi obejmuje działania zapobiegawcze, odtwarzające i utrzymujące akceptowany poziom pokoju oraz bezpieczeństwa. W grupie tej znalazły się również działania zapewniające ochronę dostarczanych ładunków pomocy humanitarnej, działania gwarantujące lub zabezpieczające swobodę ruchu w wyznaczonych rejonach i wzdłuż wyznaczonych dróg. Trzeci poziom dotyczy działań zakwalifikowanych jako akcje o dużej intensywności. Obejmuje on działania demonstrujące siłę wojskową, bez zadawania strat i wyrządzania szkód stronom konfliktu oraz proporcjonalne użycie siły w jasno określonym i dokładnym celu.

Podział taki, choć logiczny i uzasadniony w ujęciu ogólnym, z punktu widzenia działań zgrupowań taktycznych nie jest do końca czytelny. Przyjęto, więc dodatkowe kryterium celu, warunkujące określony sposób działania elementów zgrupowań taktycznych. W wyniku analiz przebiegu prowadzonych operacji, literatury przedmiotu oraz dokumentacji operacyjnej wydzielono cztery zasadnicze grupy działań spełniających określoną funkcję w realizacji zadania. Otrzymane wyniki poddano opiniowaniu respondentów w celu potwierdzenia ich prawdziwości oraz wskazania grup działań najczęściej stosowanych (wykres 4.1):

1. nadzorowanie,
2. ochrona,
3. kontrola,
4. obrona.

Wykres 4.1. Opinie ankietowanych odpowiadających na pytanie:
Które z przedstawionych grup działań są najczęściej stosowane w operacjach wymuszania?

⁷ D.McKinley, D.Chopra, Draft Concept for Multi National Operations, Thomas J. Watson Institute for international Relations, 1993. s.43

Przedstawione wyżej wyniki badania opinii wskazują na odpowiednie priorytety badawcze, które zostały uwzględnione w treściach pracy. Natomiast przyjętą kolejność prezentacji wyników dostosowano do chronologicznego rozwiązywania rozwoju wydarzeń.

4.1. Działania nadzorujące

Działania nadzorujące realizowane są przy zastosowaniu następujących form: obserwacji i monitorowania, patrolowania oraz działań rozpoznawczo-wywiadowczych.

4.1.1. Działania obserwacyjne

Polegają one na systematycznej inwigilacji określonych rejonów, miejsc, obiektów oraz osób. Monitorowanie zaś jest specyficzną formą działań obserwacyjnych realizowaną w celu śledzenia określonej strony konfliktu lub określonych zdarzeń. Ich wyniki w formie określonych meldunków zaliczane są do zasadniczych elementów działalności zgrupowań w ramach ich rejonów odpowiedzialności⁸. Dużą wagę przywiązuje się do terminowości i dokładności zgłaszania każdego zdarzenia, gdyż stronicze meldunki mogą negatywnie wpłynąć na wiarygodność zgrupowania taktycznego. Żołnierze realizujący działania obserwacyjne muszą znać sytuację polityczną i społeczną w rejonie oraz zdawać sobie sprawę z następstw niewłaściwego wykonywania zadań. Wyniki badań pozwalają określić następujący przybliżony obszar działań obserwacyjnych:

- rozmieszczenie instalacji wojskowych stron konfliktu,
- działanie składu osobowego stron konfliktu oraz wykorzystanie uzbrojenia,
- naruszenia międzynarodowych porozumień,
- strefy rozdzielenia oraz strefy zdemilitaryzowane,
- realizacja lokalnych porozumień przyjętych przez strony konfliktu,
- przemieszczanie wojsk stron konfliktu,
- otwarcie ognia,

⁸ Istnieje wiele typów meldunków, z których można wymienić: meldunki o ostrzale, meldunki o intensywności ruchu drogowego, meldunki o przelocie samolotów itp.

- wrogie akty lub inne działania stanowiące zagrożenie dla wojsk zgrupowania lub ludności cywilnej,
- wzmacnianie pozycji obronnych,
- przeloty przez strefę rozdzielania wojskowych oraz cywilnych samolotów w sytuacji, gdy są one zakazane.

Wyróżnić można dwie zasadnicze metody prowadzenia obserwacji - widoczną i ukrytą. Obserwację widoczną prowadzi się w myśl zasady patrz i bądź widzianym. Stosuje się ją w operacjach utrzymania pokoju w formie zorganizowanej sieci posterunków obserwacyjnych, stałych bądź ruchomych, rozmieszczonych wzdłuż określonych rejonów, takich jak strefa rozdzielania, granica państwa itd. Przykładowe rozmieszczenie posterunków wg tej metody przedstawia załącznik 4.1.

Metoda obserwacji ukrytej podporządkowana jest działaniom bojowym, bowiem rozmieszczenie posterunków i obiekty obserwowane wynikają z celów wyznaczonych do osiągnięcia. Przed rozpoczęciem obserwacji zbiera się informacje umożliwiające wskazanie rejonu lub obiektu będącego jej celem, określenie jego wielkości, charakteru itp. W zależności od warunków, wykorzystuje się do tego celu rutynowe patrole, cywilne samochody lub śmigłowce. Posterunek obserwacyjny powinien spełniać następujące warunki:

- podejście zapewniające skryte dojście oraz wyjście z posterunku obserwacyjnego,
- ukrycie przed środkami rozpoznania,
- ochrona obsady posterunku w przypadku zagrożenia oraz wsparcie odwodu.
- łączność bezpośrednia z siłami głównymi.

4.1.2. Patrolowanie

Patrolowanie jest kolejną formą działań nadzorujących, przez większość specjalistów uważane za zasadniczą, zwłaszcza w rejonach o dużym zagrożeniu wrogimi działaniami. Podobnie jak w obserwacji tak i w tym przypadku, można wyróżnić dwie metody ich prowadzenia: patrolowanie jawne i ukryte, realizowane pieszo, na pojazdach lub śmigłowcach.

Obejmuje ono szeroki zakres zadań i może sprowadzać się między innymi do:

- zwiększenia zaufania lokalnego społeczeństwa,
- rozpoznania i pozyskanie informacji dotyczących określonych rejonów,
- rozpoznanie i wykrywanie grup, osób itd.,
- wykrywanie zagrożeń ze strony frakcji w pobliżu rejonów stacjonowania, obiektów, jednostek wojskowych stron konfliktu, stanowiąc równocześnie jeden z elementów ich ubezpieczenia i obrony.

Duże rejonu patrolowania coraz częściej wymuszają wykorzystanie środków powietrznych, dzięki którym przynajmniej raz w ciągu dnia i raz po zapadnięciu zmroku można uzyskać aktualne informacje dotyczące całego rejonu. W przypadku rejonów wymagających szczególnego zainteresowania, oraz potrzeby działania w różnych warunkach, wykorzystuje się patrole lądowe (na wozach lub piesze). Prowadzone badania wykazały, że w operacjach wymuszania pokoju najczęściej stosuje się następujące patrole⁹:

- Rozpoznawcze – uważane za zasadnicze, polegają na wizytowaniu i sprawdzaniu mieszkających w oddaleniu grup społecznych, w celu zdobywania informacji oraz rozszerzania obecności sił zgrupowania. Siły realizujące tego rodzaju patrole mogą również otrzymać rejon przeszukiwania lub zadanie zorganizowania blokady drogi.
- Bojowe – organizowane w rejonach, w których istnieje duże prawdopodobieństwo napotkania uzbrojonych elementów frakcji.
- Skryte – stosowane szczególnie w początkowych etapach operacji wymuszania pokoju, zanim zorganizowany zostanie system posterunków obserwacyjnych, ich zadaniem jest zbieranie informacji.
- Powietrzne – stosowane w przypadku pilnej potrzeby uzyskania określonych informacji z obszaru o dużej powierzchni, realizują zadania podobne do zadań patroli rozpoznawczych.

⁹ W literaturze przedmiotu można wyróżnić następujące typy patroli: rutynowe, stałe, graniczne, mające na celu przeciwdziałanie strzelcom wyborowym, rozpoznawcze, poszukiwawcze, miejskie, prowadzone w ramach godziny policyjnej, mające na celu wykrycie min i niewybuchów, niewybuchów o dalekim zasięgu, rozdzielające, wzmacniające, zmotoryzowane i zmechanizowane, powietrzne lub morskie. Zob. Nordic UN Tactical Manual, vol.2, second edition 1996.

W warunkach wymuszania pokoju żołnierze są stale narażeni na atak ze strony frakcji bojkotujących postanowienia pokojowe i przeciwnym obecności wojskowej w rejonie, co wymusza określony sposób działania. Sprawdzone funkcjonalnie rozwiązaniem jest podział patrolu na zespoły liczące nie mniej niż czterech żołnierzy, w tym dowódcę, który podlega dowódcy patrolu. W skład patrolu mogą wchodzić dwa lub trzy współdziałające ze sobą zespoły, poruszające się w ugrupowaniu bojowym. Takie działanie odbiega swym charakterem od patroli w operacji utrzymania pokoju, pozwala jednak dostosować przyjęte rozwiązania organizacyjne do potrzeb¹⁰. Do podstawowych zasad prowadzenia działań patrolowych można zaliczyć¹¹:

- Głębokość – w celu osiągnięcia odpowiedniej głębokości, patrol powinien poruszać się w luźnym ugrupowaniu w kształcie trójkąta, który umożliwia działanie we wszystkich kierunkach. Należy unikać maszerowania zespołów tą samą drogą, ulicą, przekraczania razem skrzyżowań, w przypadku patrolowania tej samej ulicy podchodzenia z przeciwstawnych kierunków.
- Ubezpieczenie - zespoły powinny być przygotowane do natychmiastowego wzajemnego wsparcia, które można zapewnić zachowując odpowiednią odległość oraz przewidując prawdopodobne rejony zagrożeń a w przypadku ich wystąpienia, mieć przygotowane do użycia dodatkowe zespoły.
- Maskowanie – w sytuacjach, gdy patrol może być celem ataku.
- Łączność – musi być zapewniona stała łączność między dowódcami zespołów a dowódcą patrolu oraz dowódcą patrolu i siłami głównymi.
- Obrona okrężna – wiąże się z dokładnym podziałem sektorów obserwacji pomiędzy żołnierzy patrolu.
- Elastyczność – dowódcy zespołów muszą znać dokładną pozycję innych zespołów, aby w razie zaistniałej sytuacji podjąć odpowiednie działania.
- Agresywne metody odstrasżające,

¹⁰ Siły zgrupowań taktycznych IFOR prowadziły patrolowanie zwykle, w celu sprawdzania rejonów znajdujących się poza obszarem posterunków obserwacyjnych i kontrolnych, demonstrowania obecności wojsk w rejonie odpowiedzialności, zdobywania informacji, ochrony swobody manewru. Zespoły patrolowe składały się zwykle od 10 do 15 żołnierzy, którzy zajmowali miejsca w dwóch wozach bojowych.

¹¹ Bogatym źródłem do analizy właściwych zachowań pododdziałów w trakcie realizacji działań w operacjach wymuszania pokoju jest Peace Operations Training Vignettes with Possible Solutions, Centem for Army Lessons Learned (CALL) U.S Army Trainig and Doctrine Command (TRADOC) Fort Leavenworth, Newsletter No. 95-2.

- Nie dawanie pożywienia lub innych produktów zaopatrzenia, w zamian za informację, gdyż może to być wykorzystane do manipulowania zgrupowaniem taktycznym,
- W przypadku, spodziewanych negocjacji ze stronami konfliktu, dowódca patrolu powinien znajdować się na czele sił,
- Stanowczość, ale i ostrożność (w przypadku napotkania frakcji stron konfliktu nalegać na prawo przejścia przez ich rejon),
- Właściwa ocena sytuacji (w przypadku napotkania sił przekraczających możliwości patrolu przerwać działania lub wycofać się)¹².

Podejście do posterunku należy wykonać z dużą ostrożnością przez zatrzymywanie się, spieszenie i prowadzenie ciągłej obserwacji terenu. Aby element wysyłający miał możliwość kontrolowania i monitorowania przebiegu patrolowania oraz stosownego reagowania, patrole powinny otrzymać szczegółowe informacje związane przemieszczaniem na kolejny posterunek. Należy także dążyć, aby cały rejon działania został pokryty obserwacją i patrolowaniem ustalając ramy czasowo – meldunkowe w granicach 48 - 72 godzin.

Prowadzone badania zebranych doświadczeń z operacji wymuszania pokoju pozwalają wskazać na optymalny sposób działania w przypadku napotkania oporu ze strony wrogich elementów, dający szansę pomyślnego zakończenia powstałej zapalnej sytuacji¹³. Ważne w tym przypadku jest zajęcie pozycji, zapewniającej ochronę sił oraz powiadomienie ośrodka decyzyjnego o zaistniałej sytuacji.

W zależności od warunków, patrol może pozostać na miejscu i przejść do obserwacji lub wycofać się. Pododdział, z którego jest patrol powinien wysłać meldunki i komunikaty w kanałach łącznikowych i politycznych oraz ogłosić alarm gotowości do działań dla pozostałych pododdziałów. W tym samym czasie dowództwo zgrupowania taktycznego wykorzystując kanały łącznikowe ze stronami konfliktu, powiadamia je o zaistniałym zdarzeniu. Informacja powinna mieć charakter ostrzeżenia o możliwości podjęcia działań ofensywnych. W większości przypadków

¹² Por. FM 71-3 The Armored and Mechanized Infantry Brigade, Appendix A, Operations Other than War.

¹³ B.Hunt, Thoughts on Peace Support Operations, Military Review, październik 1994, s.77- 78.

decydującą rolę odgrywają tu negocjacje z lokalnymi liderami, posiadającymi kontrolę nad lokalnymi frakcjami.

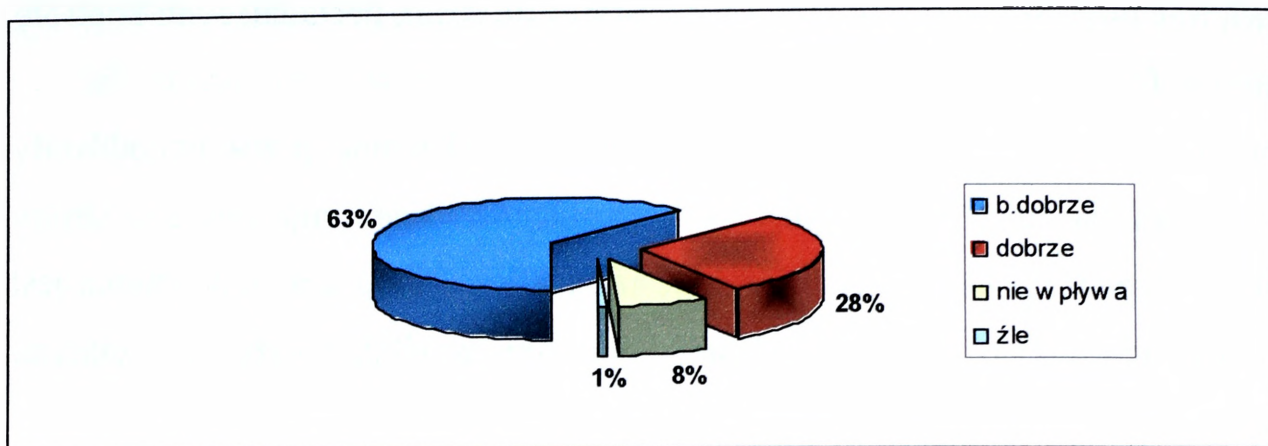
Strefa rozdzielania powinna być patrolowana codziennie przez pododdziały działające w wyznaczonych rejonach odpowiedzialności. Nadzorują one czy strony pozostały na swoich pozycjach, czy w strefie nie ma broni oraz czy zapewniona jest swoboda manewru ruchu cywilnego. Jest to ogromny wysiłek zważywszy znaczne rozmiary rejonu oraz ilość realizowanych zadań.

Posterunki kontrolne należy rozmieszczać w miejscach zapewniających swobodę manewru. Nie osiągnie się tego, rozmieszczając wojska w miejscach dogodnych z taktycznego punktu widzenia, ale odizolowanych od lokalnej społeczności. Kluczem ich powodzenia jest w tym przypadku zasada widoczności, dlatego organizuje się je wzdłuż głównych dróg, na kluczowych skrzyżowaniach, węzłach dróg, mostach itd.

Jednym z rozwiązań może być organizowanie wspólnych patroli, złożonych z przedstawicieli stron konfliktu¹⁴. Zasadnym wydaje się, aby każdy szczebel w szczególności oddziału, opracował standardowo plan nadzorowania granicy¹⁵ obejmujący ustaloną ilość posterunków kontrolnych wzdłuż określonych rejonów np. strefy rozdzielania [ang. Zone of Separation (ZOS)]. Prowadzone badania dokumentacji wykazują również potrzebę organizowania w ramach każdego rejonu odpowiedzialności zgrupowania batalionowego, przynajmniej jednego miejsca stacjonowania (batalion, kompania), leżącego blisko strefy rozdzielania (zał.4.2.) Rezultaty tych badań potwierdziły również opinie respondentów (wykres 2).

¹⁴ Sprawę tę jednak trzeba podjąć na zebraniu wspólnej komisji wojskowej, która ostatecznie takie rozwiązanie zatwierdzi

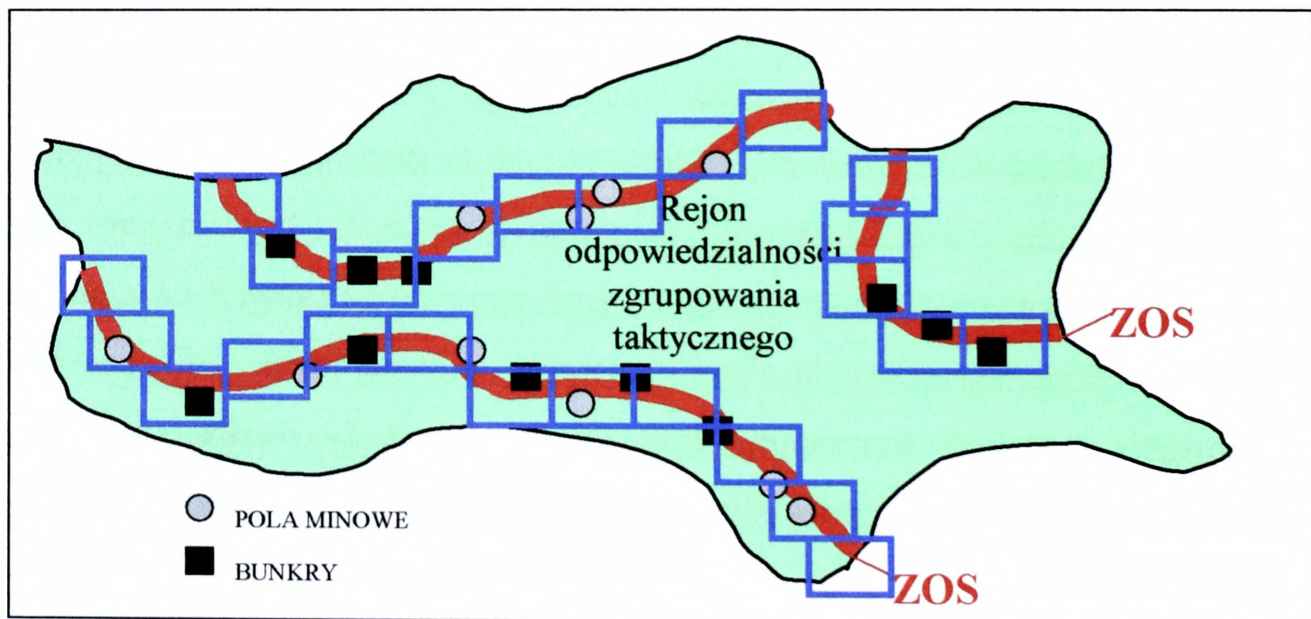
¹⁵ Przy organizowaniu patrolowania strefy rozdzielania przez IFOR wykorzystywano doświadczenia armii brytyjskiej w Irlandii Północnej, ale przede wszystkim bazowano na planie obserwacji granicy pomiędzy DDR a Czechosłowacją.

Wykres 4.2. Opinie ankietowanych odpowiadających na pytanie:

W jakim stopniu rozlokowanie miejsca stacjonowania (batalion, kompania) blisko strefy rozdzielania wpływa na efekt działań zgrupowań taktycznych?

W trakcie patrolowania pododdziały zgrupowań taktycznych mogą stosować różne sposoby działania. Jeden z nich, szczególnie przydatny przy nadzorowaniu strefy rozdzielania polega na podzieleniu strefy na odcinki (bloki), ułatwiające sprawną ich kontrolę (rys.4.1).

Rys. 4.1. Metoda bloków w nadzorowaniu strefy rozdzielania
Źródło: Opracowanie własne

Wśród innych sposobów, które mogą być zastosowane wymienić można tzw. „liść koniczynki”, „szachownicy” oraz „zagęszczony”, wykorzystywane jeszcze w Korei i Wietnamie (zał. 4.3).

Sposób „liść koniczynki” można stosować w terenie zakrytym lub zabudowanym. Polega on na prowadzeniu patrolowania przez szereg patroli (drużyn), które wychodzą z jednego rejonu, przesuając się po trasach zbliżonych kształtem do

liścia koniczyny, a następnie wracają do punktu wyjściowego. Następnie patrol przesuwa się w całości kilkaset metrów dalej, organizuje punkt i powtarza wyżej omówiony sposób patrolowania. W zależności od siły napotkanych frakcji, grup demonstrantów patrol może przejść do obrony okrężnej w przygotowanym punkcie.

Sposób „szachownicy” polega na podziale wyznaczonego do przeszukiwania rejonu na mniejsze sektory, przydzielając je poszczególnym plutonom. Plutony rozmieszczone zostają w sposób zbliżony do rozstawienia figur na polach szachownicy. Patrolowanie według tego systemu ma również szereg wariantów. Najczęściej stosowany sposób polega na przeszukiwaniu przez plutony przydzielonych rejonów bez stosowania jakiegoś szablonu. Po nawiązaniu kontaktu z elementami frakcji przez jeden z plutonów, dowódca zgrupowania batalionowego kieruje pozostałe plutony na działania zbieżne, zamyka drogi odwrotu i organizuje blokady.

Sposób „zagęszczony” polega na rozmieszczeniu za pomocą transporterów lub w określonej sytuacji śmigłowców w określonym rejonie drobnych grup patrolowych w składzie kilku żołnierzy, które prowadzą rozpoznanie i przeszukiwanie rejonu przesuując się wytyczonymi szlakami. Kompania piechoty może tym sposobem skontrolować 150-200 km². Dowodzenie nad kilkoma grupami sprawują dowódcy plutonów, organizując punkt kontrolny i utrzymując z nimi stałą łączność radiową. Grupy prowadzą patrolowanie tylko w ciągu dnia.

4.1.3. Działania rozpoznawczo - wywiadowcze

Szczególnie ważnym elementem nie tylko z punktu powodzenia działań, ale także ochrony zgrupowania taktycznego jest informacja. Dlatego też rozpoznanie stanowi specyficzną formę działań nadzorujących, prowadzonych często pod innym pozorem. Analiza dokumentacji operacyjnej wykazuje dużą ostrożność w używaniu terminu rozpoznanie/wywiad, co w pewnym sensie jest uzasadnione, bowiem rozpoznanie wiąże się z „walką informacyjną” rozumianą jako kooperację negatywną, realizowaną przez strony konfliktu w sferze zdobywania informacji, zakłócania informacyjnego oraz obrony informacyjnej, gdzie każdemu działaniu jednej strony

podporządkowane jest działanie antagonistyczne strony przeciwnej¹⁶. O ile w działaniach wojennych jest to element rutynowy, w przypadku operacji pokojowej, w pewnym sensie, może mieć charakter prowokacyjny. Zbieranie informacji przy wykorzystaniu ukrytych środków, wiąże się czasami z podstępem, co może osłabić zaufanie stron konfliktu do działań zgrupowań taktycznych. Analiza dokumentów normatywnych, wniosków z prowadzonych operacji, pozwala wyszczególnić następujące zasady ich prowadzenia:

- Wybór sposobu i miejsca zbierania informacji zależy od charakteru zagrożeń oraz rozwoju sytuacji. W początkowym etapie rozmieszczenia zgrupowań taktycznych wysiłek rozpoznania powinien skupić się na działaniach zapewniających bezpieczeństwo wojsk własnych.
- W działaniach wojennych zbieranie informacji skupia się na możliwościach broni oraz zamiarach przeciwnika. W operacji wymuszania pokoju wysiłki dotyczą następujących kwestii:
 - liderów stron konfliktu,
 - społeczności cywilnej, w tym spodziewanego poziomu wsparcia z jej strony, obojętność lub wrogość w stosunku do sił zgrupowania taktycznego, wystąpienia potencjalnych wybuchów wrogości,
 - działań rebelianckich,
 - działań terrorystycznych,
 - historycznego podłoża wystąpienia wrogości,
 - czynników kulturalnych, etnicznych, religijnych,
 - warunków ekonomicznych,
 - zagrożenia środowiska.
- Określony mandat operacji wymagać będzie od zgrupowania taktycznego śledzenia oraz analizowania działań stron konfliktu, w niektórych przypadkach również uzbrojenia oraz sprzętu będącego w ich posiadaniu.
- Biorąc pod uwagę charakter działań wymuszania pokoju zbieranie informacji może objąć szerokie wykorzystanie wywiadu tzw. human intelligence (HUMNIT). Wszyscy członkowie zgrupowania są potencjalnym źródłem

¹⁶ Z.Ścibiorek, *Wojna czy pokój*, Ossolineum Wrocław 1999, s. 121.

informacji w szczególności, jeżeli umieją posługiwać się językiem używanym przez społeczności w rejonie działania. Dodatkowym źródłem informacji może być personel organizacji pozarządowych, organizacji międzynarodowych oraz ONZ. Wartościowym źródłem są media, a więc telewizja, radio, gazety oraz internet. W tym względzie trzeba mieć na uwadze fakt, że lokalne media mogą dostarczać mało obiektywnych informacji.

- Należy zachować zasadę klasyfikowania informacji tzn. dostępu do nich innym osobom, organizacjom itp.

Działania rozpoznawczo-wywiadowcze realizowane w operacjach wymuszania pokoju można podzielić na trzy grupy. W pierwszej grupie znajdują się działania polegające na śledzeniu działalności wojskowej jednostek wojskowych oraz frakcji stron konfliktu. Przedsięwzięcia drugiej grupy skupiają się na potencjalnych zakłóceniach porządku publicznego wywołanych przez wrogo ustosunkowane elementy frakcji, bądź lokalną ludność cywilną nie walczącą. Trzecią grupę obejmują działania związane z zapewnieniem ochrony własnych wojsk, zarówno przed rozpoznaniem prowadzonym przez strony konfliktu, jak też oddziaływaniem na określone elementy zgrupowania taktycznego.

Wyniki badań przy zastosowaniu zwłaszcza metod empirycznych pozwalają wnioskować, że ze względu na specyfikę działań rozpoznawczo-wywiadowczych, trudno jest wyznaczyć granice podziału między obszarami zainteresowań informacją szczebla strategicznego, operacyjnego i taktycznego. Dostrzeżono mianowicie potrzebę posiadania przez dowódców zgrupowań taktycznych w sile oddziału i batalionu, a nawet kompanii, dostępu do informacji będących domeną zainteresowań politycznych i strategicznych. Jest to ważne z punktu widzenia posiadania tzw. pełnej świadomości realizowanego zadania (ang. total mission awareness). W przeciwieństwie do typowych działań bojowych, określone informacje rozpoznawcze powinny docierać także na najniższe szczeble¹⁷. Pozwala to poszerzyć wiedzę dowódców o rzeczywistej sytuacji w rejonach ich odpowiedzialności. Nie mniej ważnym zagadnieniem jest także bliskie współdziałanie między poziomem operacyjnym i taktycznym w celu zmniejszenia niepewności, w ocenie sytuacji

¹⁷ L. Wentz, Lessons from Bosnia, The IFOR Experience, <http://www.dodccrp.org/bosch04.htm>.

w rejonie. Priorytetem obejmowane jest z zasady monitorowanie sytuacji oraz działań stron konfliktu wynikających z porozumień pokojowych. Ważne jest określanie prawdopodobnego przebiegu wydarzeń w przypadku użycia siły przez elementy zgrupowań taktycznych.

Pomocnym może być tu system, informatyczny przygotowany do zbierania i weryfikowania dostępnych informacji, przy wykorzystaniu planu zbierania informacji obejmujący wiadomości o rozmieszczeniu wojsk stron konfliktu oraz inspekcjonowania określonych rejonów. Źródłem informacji powinny być strony konfliktu, zobowiązane dostarczać zgrupowaniom taktycznym (oddział, batalion) mapy z naniesionymi punktami (miejscami) zbierania sprzętu i uzbrojenia w promieniu 10 km od strefy rozdzielenia. Na tej podstawie można opracować dane dotyczące ilości, typu, wyposażenia, organizacji stron konfliktu itp. Opracowane w ten sposób informacje powinny trafić do szczebla nadrzędnego (G2 dywizji) i zostać umieszczone na planie zbierania informacji. Wszystkie wymienione punkty (miejsca) potwierdzone przez elementy rozpoznawcze otrzymują miano rejonów zainteresowania (NAI). Plan taki, stanowi podstawę dla działań niższych szczebli, prowadzących rozpoznanie wyznaczonych NAI, w celu potwierdzenia lub zaprzeczenia informacji o realizacji zobowiązań stron konfliktu. Zgrupowanie taktyczne w sile oddziału może opracować własny plan zbierania informacji, zawierający nawet do 100 NAI, włączając w to rejony nakazane przez związek taktyczny. Na tej podstawie wyznacza się pododdziałom określone zadania patrolowania, które ze względu na wielkość rejonu powinny otrzymać oznaczone w punktach poziom w ważności (priorytet)¹⁸.

Priorytet I – rozpoznanie musi być prowadzone co 5 dni,

Priorytet II – rozpoznanie co 7 dni,

Priorytet III – rozpoznanie co 10 dni,

Priorytet IV – rozpoznanie co 12 dni.

W przypadku wzrostu napięcia między stronami konfliktu a zgrupowaniem taktycznym, częstotliwość rozpoznania może się zwiększyć. Usprawnienie

¹⁸ Newsletter No,96-5, maj 1996, Drawing a Line In the Mud, Center for Army Lessons Learned (CALL), s. 20-23.

przedstawionego procesu może poprawić odpowiednia koordynacja wysiłków z tygodniowym wyprzedzeniem, obejmującym codzienne zadania rozpoznania realizowane przez pododdziały. Każda zmiana w ilości sprzętu bądź wyposażenia jest wskaźnikiem wypełniania postanowień pokojowych, dlatego zasadnym jest dokumentowanie fotograficzne zebranego sprzętu. Zasadniczą problematykę działań rozpoznawczo-wywiadowczych zawiera załącznik 4.4.

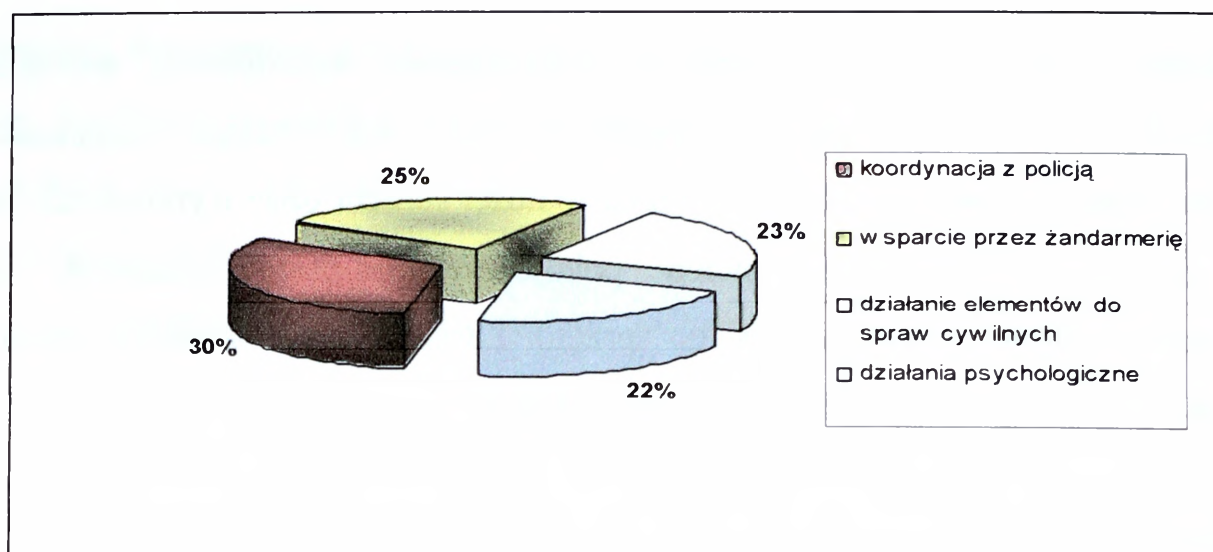
4.2. Działania ochronne

Otwartość działań obserwacyjnych oraz skrytość działań rozpoznawczych, może narazić pododdziały zgrupowań taktycznych na ataki ze strony frakcji, stron konfliktu oraz grup terrorystycznych. Szczególnie narażone na tego rodzaju akcje są kluczowe osoby funkcyjne zgrupowań¹⁹. Zagrożenie to wymusza stałą gotowość do prowadzenia działań ukierunkowanych na przeciwdziałanie, ochronę i odstraszenie potencjalnych adwersarzy, które wiążą się z użyciem odpowiednich środków w ramach ograniczonej odpowiedzi.

Wyniki prowadzonych badań potwierdzają tezę, że przestrzeganie zasady bezstronności wpływa dodatnio na poziom bezpieczeństwa. Opinie respondentów pozwoliły również określić przedsięwzięcia przyczyniające się do zwiększenia poziomu ochrony wojsk (wykres 4.3).

- koordynacja działań z siłami policyjnymi państwa gospodarza,
- wspierające działania żandarmerii wojskowej,
- działanie elementów zajmujących się sprawami cywilnymi,
- działania psychologiczne.

¹⁹ Institute for National Strategic Studies, Somalia Operations Lessons Learned, The Operational Context, INSS 1997, s. 20.

Wykres 4.3. Opinie ankietowanych odpowiadających na pytanie:
Które z przedsięwzięć w największym stopniu wpływa na zwiększenie ochrony własnych wojsk?

Działania ochronne mają przeważnie statyczny charakter i mogą być prowadzone w formie ochrony miejsc, rejonów czy też działań. Pierwsza dotyczy ochrony budynków rządowych, miejsc stacjonowania pododdziałów zgrupowań taktycznych lub urządzeń komunikacyjnych. Druga obejmuje rejonny ochrony, wioski z zamieszkałą mniejszością narodową, strefy rozdzielenia itp. Ochrona działań wiąże się z zabezpieczeniem wyborów, konwojów oraz pomocy humanitarnej. Jest to zarazem najtrudniejsza forma, wymagająca zapewnienia ochrony w trakcie przemieszczania, niejednokrotnie przez rejonny zakwalifikowane jako wrogie, będące poza kontrolą zgrupowań taktycznych.

4.2.1. Organizowanie oraz ochrona miejsc stacjonowania

Doświadczenia prowadzonych operacji wymuszania pokoju wskazują, że w większości przypadków siły zgrupowań taktycznych będą musiały stacjonować w rejonach, w których nie przestrzega się zasad prawa i porządku publicznego. W wielu sytuacjach będą to rejonny wrogie często zakazane o statusie „no go” dla legalnych władz danego państwa²⁰.

²⁰ AJP-3.4.1.1 Peace Support Operations, Tactics, techniques and procedures, 3 rd study draft, 2000, s. 7-3.

Miejsce stacjonowania (ang. camp base) można zdefiniować jako punkt zapewniający trwałą ochronę sił i sprzętu zgrupowania, stanowiący podstawę wyjściową dla działań realizowanych zgodnie z przyjętym mandatem²¹.

Wyniki badań wskazują, że podstawowym wymogiem, przy ustalaniu jego położenia, jest bezpośrednie sąsiedztwo z lokalnymi władzami, a przy braku takiej możliwości powinien być zapewniony dostęp do miejsc spełniających rolę ośrodków administracyjnych. Miejsce stacjonowania powinno umożliwić wystarczający obszar na zorganizowanie lądowiska dla śmigłowców (w określonych sytuacjach również dla transportu lotniczego), oraz rozwinięcie urządzeń logistycznych. Z drugiej strony nie może być zbyt duże, gdyż trudno będzie zapewnić mu odpowiednią ochronę (zał.4.5).

Bezpośrednie otoczenie powinno zapewnić przynajmniej częściową ochronę przed potencjalnymi atakami ze strony wrogich frakcji stron konfliktu, dlatego niezbędnym jest szybkie przejęcie kontroli nad rejonami i obiektami o znaczeniu taktycznym oraz zapewnienie dostępu do miejsca stacjonowania kolumnom pojazdów²². W związku z możliwością przeciągania się w czasie, co jest uzasadnione ograniczonymi możliwościami transportowymi, dostępnością środków oraz zmieniającymi się warunkami otoczenia, organizowanie miejsca stacjonowania może przebiegać według następującego wariantu:

- Opanowanie określonego rejonu przez siły desantowe, desantowo szturmowe lub piechotę. W przypadku napotkania oporu ze strony frakcji możliwy jest atak siłami od batalionu do oddziału z odpowiednim wsparciem śmigłowców lub lotnictwa,

²¹ W czasie operacji Joint Endeavor zgrupowanie taktyczne Orzeł planowało początkowo budowę 12 dużych obozów (ang. base camp) w rejonie odpowiedzialności, ich organizacją zajęła się Brygada Saperów wydzielona z korpusu. Szybko okazało się, że plan zbudowania dużych obozów jest niewykonalny. Powody były dwa. Pierwszy z nich dotyczył braku odpowiednich miejsc, w których obozy mogłyby powstać. Drugi wynikał z występowania dużej ilości pól minowych, zniszczonej infrastruktury, ubogiej sieci dróg. Potrzeba zorganizowania większej ilości mniejszych obozów, skomplikował problem ochrony sił, tym bardziej, że w tym samym czasie trzeba było zwiększyć obecność sił w strefie rozdzielania. Zob. S.Barge Base Camp Construction and operation, News From the Front, 1995 maj-czerwiec, s. 3.

²² Przedstawione wymagania odnośnie tworzenia i ochrony obozów w operacji wymuszania pokoju, zawarte w AJP-3-4.1.1, s. 7-3 są identyczne z wymaganiami w przypadku działań antyrebelianckich zawartymi w AFM Volume V Operations Other than War, Counter Insurgency Operations, Part 3 The Tactics of Counter Insurgency Operations, 1995, s.5-4. Po raz kolejny potwierdza to tezę sformułowaną w drugim rozdziale o podobieństwie działań w operacjach wymuszania pokoju z działaniami antyrebelianckimi działaniami tzw. szybkiej odpowiedzi (ang. contingency operations).

- Przejęcie całkowitej kontroli nad rejonem przez te siły i przejście do obrony wyznaczonych obiektów,
- Zorganizowanie i podział rejonu rozmieszczenia pododdziałów i obiektów,
- Przyjęcie kolejno napływających sił,
- Prowadzenie patroli w obszarze stanowiącym bezpośrednie otoczenie miejsca stacjonowania,
- Przekazanie rejonów dla kolejnych pododdziałów zgrupowania,
- Częste prowadzenie przeszukiwań miejsca stacjonowania,
- Przyjmowanie docierających konwojów z dostawami,
- Prowadzenie dalszego patrolowania w ramach rejonu miejsca stacjonowania oraz w jego otoczeniu,
- Przygotowanie lądowiska,
- Zorganizowanie ograniczonego rejonu ochrony,
- Rozszerzenie rejonu kontroli,
- Zaangażowanie lokalnych jednostek wojskowych oraz sił paramilitarnych w problematykę obrony obozu, patrolowanie kontrolowanego rejonu oraz zorganizowanie obrony w okolicznych wioskach.
- Wraz ze zorganizowaniem kontrolowanego rejonu rozpoczęcie działań w głębi.

Doświadczenia z operacji *UNITED SHIELD* w Somalii oraz *PROVIDE COMFORT* w Iraku wskazują, że w przypadku bardzo napiętej sytuacji o dużym poziomie zagrożenia, zasadnym jest tworzenie i deklarowanie tzw. strefy bezpieczeństwa, której zasięg wynosi 1000 m od granicy miejsca stacjonowania (zał. 4.6). W strefie tej obowiązuje całkowity zakaz posiadania broni, a w przypadku stwierdzenia jej posiadania otwarty zostaje ogień bez ostrzeżenia²³.

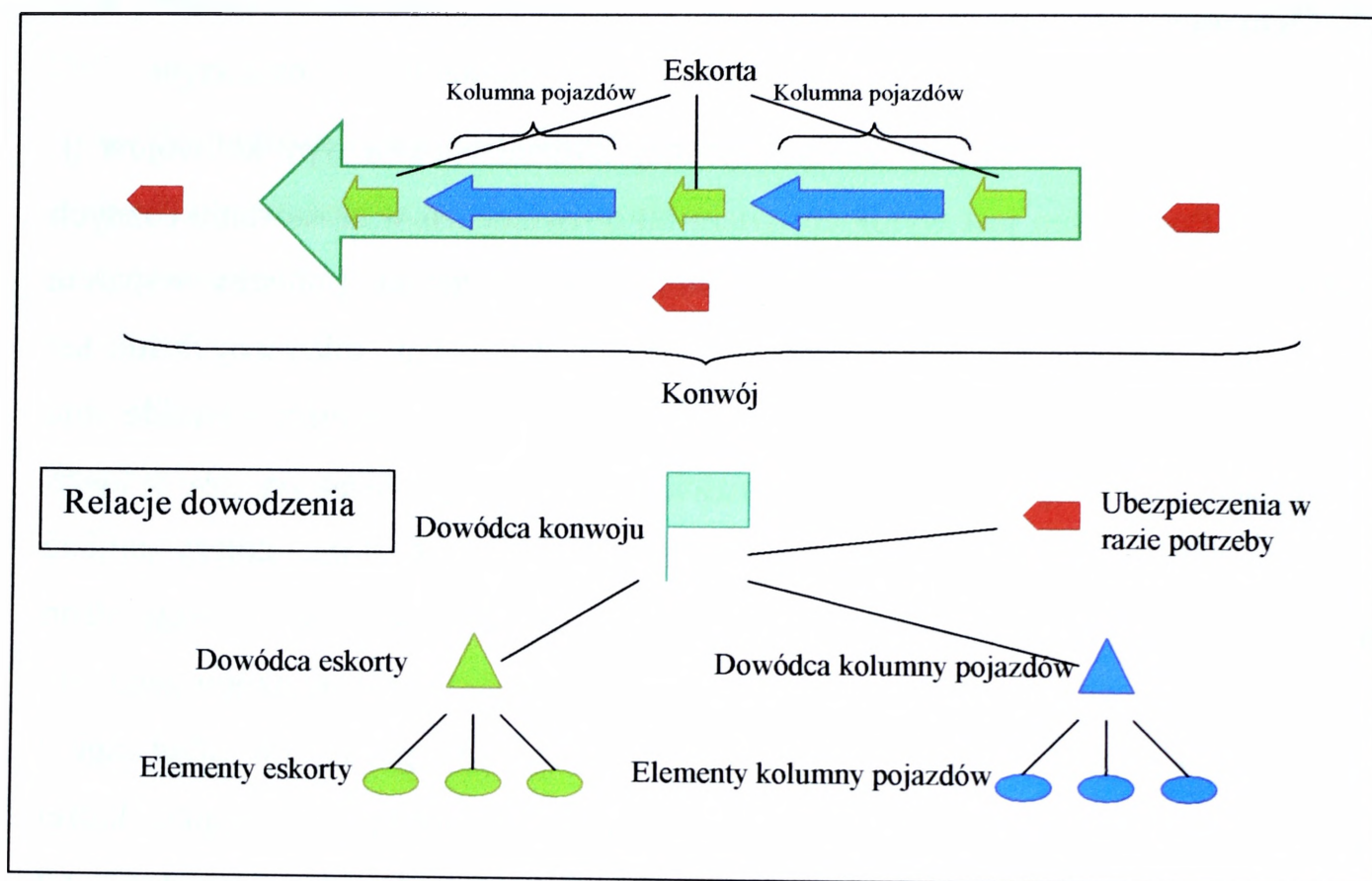
²³ W trakcie prowadzenia operacji ONZ w Somalii UNOSOM II działania sił pokojowych nie przyniosły skutku, a wręcz przeciwnie pogorszyły napiętą już sytuację. Do końca 1994 roku w różnego rodzaju starciach w okolicach Mogadyszu zginęło ponad 130 żołnierzy sił pokojowych. Powodem takiej sytuacji było działanie według zasad użycia siły (ROE) typowych dla operacji utrzymania pokoju. Dopiero wprowadzenie nowych zgrupowań taktycznych działających w operacji wymuszania pokoju z mniej ograniczonymi (ROE) pozwoliło zapobiec dalszym ofiarom. Jednym z rozwiązań było zastosowanie przez zgrupowania taktyczne wspomnianych stref bezpieczeństwa, aby zapobiec częstym atakom przy użyciu ognia z broni maszynowej czy rpg-7. Dość surowe zasady użycia siły zostały po pewnym okresie złagodzone i szybko okazało się, że strefy bezpieczeństwa przestały spełniać początkową rolę. M.Lorenz, Forging Rules of Engagement: Lessons Learned In Operation United Shield, *Military Review*, listopad-grudzień 1995, s.21-24.

4.2.2. Ochrona konwojów

W literaturze przedmiotu istnieje wyraźny podział na dwa typy konwojów tj. małe i duże. Podział ten jest wynikiem wielu lat doświadczeń w stosowaniu różnych metod ochrony. Małe konwoje organizowane są w przypadku potrzeby wsparcia mniejszych, odizolowanych pododdziałów ze składu zgrupowań taktycznych lub też elementów lokalnych władz. Wysyła się je na małe odległości, zwykle nie wykraczające poza rejon odpowiedzialności elementu wysyłającego. W sytuacji częstego i systematycznego wykorzystywania tych samych dróg, należy unikać regularności ich prowadzenia, co pozwoli uniknąć planowej akcji frakcji stron konfliktu. W przypadku, gdy konwój liczy więcej niż pięć – sześć pojazdów jego siły można podzielić na dwa lub trzy elementy, w tym szpicę i siły główne. W skład szpicy czołowej mogą wchodzić transportery opancerzone z piechotą wewnątrz, której zadaniem będzie oczyszczanie drogi z wszelkich przeszkód, oraz ostrzeganie sił głównych. Analiza dokumentacji operacyjnej wskazuje, że szczególnie narażone na oddziaływanie są większe konwoje, stanowiące kolumnę wielu pojazdów. Ze względu na długość oraz zapewnienie ochrony kolumna taka powinna zostać podzielona co najmniej na dwie grupy marszowe. Dla celów organizacyjnych można przyjąć następujące elementy konwoju:

- Eskorta – są to siły i środki wyznaczone do prowadzenia ochrony, siłami tymi dowodzi dowódca eskorty.
- Kolumna pojazdów – składa się z pojazdów, które są ochraniające, kolumną dowodzi dowódca kolumny.
- Konwój – obejmuje połączone siły eskorty i kolumny pojazdów. Konwojem dowodzi dowódca konwoju, któremu podlegają dowódca eskorty i dowódca kolumny pojazdów (rys. 4.2).

Siły oraz skład eskorty zależą od wielkości kolumny pojazdów oraz dostępnych sił, najlepszym rozwiązaniem są mieszane siły pododdziałów pancernych i piechoty wspartych śmigłowcami, artylerią i elementami inżynieryjnymi. Konwój należy podzielić na grupy marszowe składające się od pięciu do dziesięciu pojazdów, dowodzone przez wyznaczonych dowódców.

Rys. 4.2. Elementy strukturalne konwoju
 Źródło: Opracowanie własne

Odstępy między maszerującymi grupami, w celu ograniczenia ilości pojazdów mogących dostać się w zasadzkę, muszą być regulowane w trakcie marszu. Przykładowy wariant składu eskorty w sile wzmocnionego batalionu może być następujący:

- Szpica czołowa, w sile plutonu piechoty zmechanizowanej na transporterach opancerzonych, która wysyła ze swego składu wóz patrolowy. Szpica jest wzmocniona elementami inżynieryjnymi.
- Grupa ubezpieczenia bezpośredniego w sile ok. dwóch kompanii zmechanizowanych, która zapewnia bliską ochronę kolumnie pojazdów. Zasada powinna być, że każda grupa marszowa ochraniająca jest z przodu i z tyłu przez transportery opancerzone.
- Siły odwodowo – uderzeniowe w sile wzmocnionej kompanii, która może być wspierana przez śmigłowce. Siły odwodowo-uderzeniowe powinny składać się z wozów bojowych i czołgów zapewniających odpowiednią siłę ognia. W wielu operacjach wymuszania pokoju do tego

rodzaju sił wykorzystywano śmigłowce, jako siły szybkiego reagowania²⁴.

Doświadczenia z Somalii wskazują również, że w rejonach zabudowanych wskazane jest, aby konwój ubezpieczony był przez spieszoną piechotę²⁵.

4.2.3. Wsparcie i ochrona wyborów

Jedną z form działań realizowanych w ramach pomocy wojskowej, jest ochrona wyborów szczebla lokalnego i centralnego. Obejmuje ona szeroki zakres działań, choć dotychczasowe doświadczenia wskazują, że w większości przypadków polega na wspieraniu organizacji centralnych (OBWE, ONZ), zapewniających prawidłowy przebieg wyborów²⁶.

Organizacje te przedkładają zgrupowaniom taktycznym listę określonych funkcji, przewidzianych dla nich, które stanowią swego rodzaju zadania główne, wymagające dalszej analizy i wydzielenia z nich zadań cząstkowych²⁷.

Wyniki badań pozwoliły wydzielić trzy zasadnicze grupy takich działań:

- Prowadzenie kampanii informacyjnej – w tym przypadku elementy zgrupowań taktycznych biorą udział w promowaniu akcji wyborczej, tłumaczeniu zasad głosowania jak, gdzie i kiedy głosować. Metody wykorzystywane w tej grupie działań to: rozrzucanie ulotek, naklejanie plakatów oraz wykorzystywanie lokalnych rozgłośni radiowych. Działania sił zgrupowań taktycznych muszą mieć charakter bezstronny.
- Zapewnienie stabilnej sytuacji – działania realizowane są w formie działań patrolowych, widocznych i zrozumiałych dla wszystkich, których celem jest odstraszenie przed ewentualnymi aktami agresji. W sytuacjach zastraszania

²⁴ Analiza prowadzonych działań konwojowych wskazuje, że wystarczą dwa do czterech śmigłowców prowadzących rekonesans drogi, ochronę skrzydeł konwoju oraz wsparcie czoła konwoju w przypadku napotkania na zasadzkę.

²⁵ P.Parker, Convoy protection, Combat Maneuver Analysis, News From the Front, luty 1994, s.2.

²⁶ AJP – 3.4.1.1 Peace Support Operations, Tactics, Techniques and Procedures, Mass Study no.2499, 2000, s. 5-7.

²⁷ W 1996 roku OBWE wystąpiło z wnioskiem do IFOR o wsparcie i ochronę wyborów w Bośni-Hercegowinie. Lista obejmowała propozycję 32 podstawowych funkcji (zadań). W trakcie analizy przeprowadzonej przez zgrupowanie taktyczne Orzel wyodrębniono ponad sto zadań szczegółowych. Spośród 32 funkcji, 19 mogło być prowadzonych w ramach już realizowanych działań związanych z zapewnieniem swobody manewru, ochroną i kontrolą rejonów. Cztery zadania z listy wymagały dodatkowych środków.

wyborców, należy zapewnić bezpieczeństwo na drogach prowadzących do lokali wyborczych, ochronę lokali wyborczych oraz całemu personelowi cywilnemu zaangażowanemu w wybory.

- Wsparcie logistyczne oraz zapewnienie łączności – polega na zorganizowaniu sieci łączności między centralnym ośrodkiem wyborczym, a lokalami wyborczymi, transportowanie komisji wyborczych, list wyborczych, urn z wynikami głosowania.

Odmienny charakter oraz czas prowadzenia określonych przedsięwzięć pozwala wyróżnić trzy fazy działań:

1. **Faza I – przygotowanie** - rozpoczyna się z chwilą organizowania lokali wyborczych oraz Połączonego Operacyjnego Centrum Wyborczego²⁸, a kończy z chwilą, gdy wyborcy udają się na głosowanie,
2. **Faza II – wybory** – rozpoczyna się w momencie rozpoczęcia wyborów, a kończy policzeniem głosów i ogłoszeniem wyników,
3. **Faza III – przyjęcie władzy** - obejmuje okres od ogłoszenia wyników do ich zatwierdzenia.

Celem pierwszej fazy jest stworzenie warunków dla nadchodzących wyborów, główny wysiłek skupia się na wsparciu logistycznym, obejmującym przygotowanie lokali wyborczych, dostarczanie materiałów (list do głosowania) oraz prowadzeniu kampanii informacyjnej. Drugą grupę stanowią działania zwiększające obecność wojskową w rejonie, polegające na zorganizowaniu ochrony dróg przewidzianych dla wyborców. W tym celu organizuje się ruchome posterunki kontrolne, patrole oraz prowadzenie spotkań koordynacyjnych ze stronami konfliktu biorącymi udział w wyborach.

Faza ta należy do najdłuższych, a zarazem najważniejszych gdyż przygotowuje warunki dla wyborów oraz jest swego rodzaju wskaźnikiem stopnia przygotowania zgrupowań taktycznych do czekających je działań. Czynnikiem podnoszącym ich wiarygodność jest pokazanie determinacji i woli działania poprzez prowadzenie patrolowania określonych rejonów, natychmiastowe reagowanie na przypadki

²⁸ Połączone Operacyjne Centrum Wyborcze ang. Joint Elections Operations Center – kierowane przez OBWE, ONZ jego rola polega na integrowaniu wysiłków OBWE i sił pokojowych we wspieraniu i nadzorowaniu wyborów.

naruszeń postanowień pokojowych, organizowanie posterunków kontrolnych, stała gotowość do podjęcia działań w całym rejonie odpowiedzialności. Stworzenie warunków do nadchodzących wyborów oznacza stan, kiedy frakcje stron konfliktu będą²⁹:

- Przestrzegały rozdzielenia stron,
- Przestrzegały przerwania ognia,
- Przyjmą właściwą postawę wobec ludności cywilnej oraz sił innych frakcji,
- Trzymały broń w miejscach wyznaczonych przez zgrupowania taktyczne,
- Wspierały wysiłki zmierzające do stabilizacji sytuacji w rejonie, umożliwiając rozpoczęcie działań przez organizacje cywilne,
- Nie będą wymuszały wyników głosowania na swoich żołnierzach.

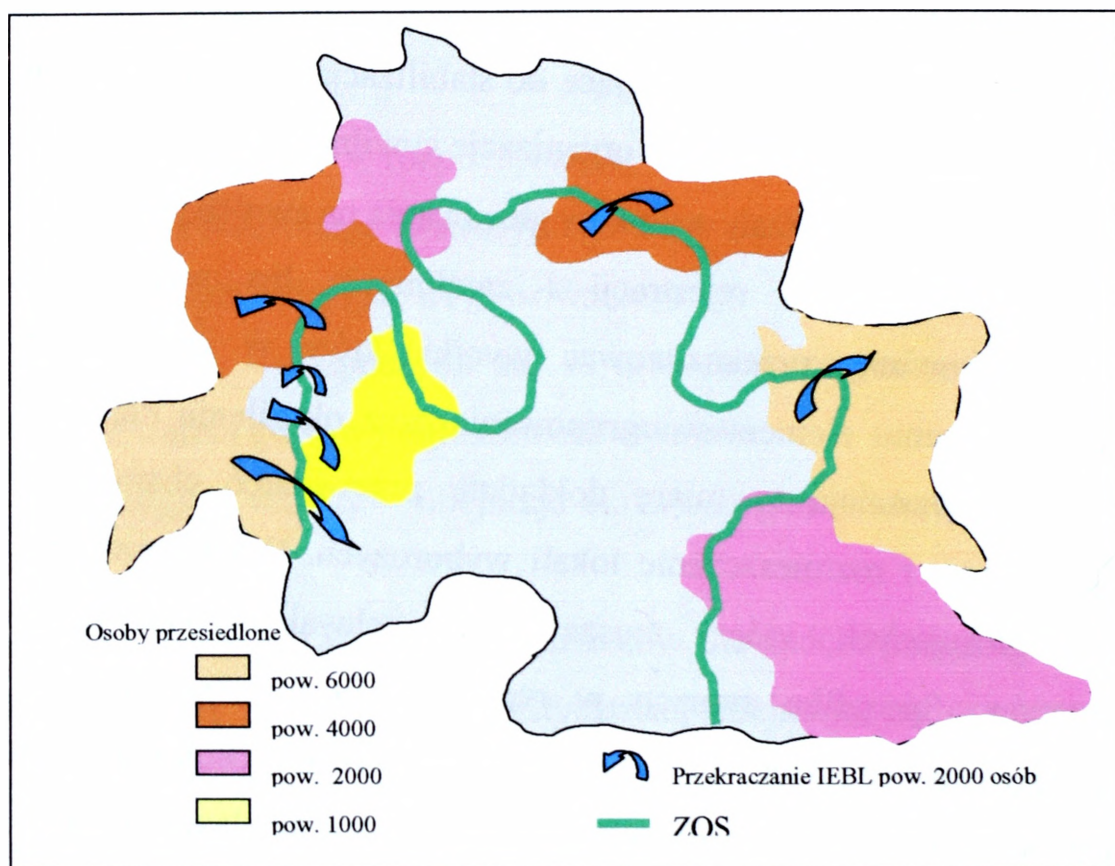
Po zakończeniu rejestracji i zamknięciu list wyborczych, zgrupowania taktyczne powinny przeanalizować wyniki, które w znacznej mierze decydują o rozmieszczeniu elementów ugrupowania oraz określeniu dla nich zadań. Wyniki rejestracji pozwalają w miarę dokładnie przewidzieć charakter wyborców oraz wskazać typy i rozmieszczenie lokali wyborczych. Dzięki nim znana jest dokładna liczba głosujących, którzy muszą zostać zakwalifikowani do określonej klasy wyborców. Specyfika sytuacji w rejonie wyborów związana z występowaniem mniejszości narodowych, dużej liczby uchodźców oraz osób przesiedlonych, wymusza organizowanie różnych typów lokali wyborczych oraz klasyfikowania wyborców³⁰. Osoby przesiedlone powinny przekroczyć wewnętrzną linię rozgraniczenia stron [ang. Inter Entity Boundary Line (IEBL)] w wyznaczonych punktach i poruszać się wzdłuż specjalnie wydzielonych dla nich dróg, następnie oddać swoje głosy w przeznaczonych dla nich lokalach wyborczych i wrócić po tych samych drogach,

²⁹ BiH National Elections vol.1. Newsletter no. 98-18. s.7.

³⁰ Jako przykład może posłużyć sytuacja w Bośni-Hercegowinie, gdzie zorganizowano trzy kategorie lokali:

- A. Normalny lokal wyborczy – punkt, w którym mogły głosować tylko osoby uprawnione do głosowania aktualnie mieszkające w miejscowości, w której lokal się znajduje.
- B. Lokal wyborczy „999” – odnoszący się do lokali wyborczych, w których mogli głosować wyborcy mieszkający w innych miejscowościach, lecz zamierzali wrócić. Większość tego rodzaju lokali była rozmieszczona wzdłuż wewnętrznej linii rozgraniczenia stron [ang. Intern Entity Boundary Line (IEBL)].
- C. Lokal wyborczy „555” – dotyczył głosowania dla innych miejscowości, służył wyborcom, mieszkającym w miejscowościach, w których zorganizowano lokale wyborcze ale, którzy zdecydowali się oddać głos w innych miejscowościach.

gwarantujących im bezpieczeństwo³¹. Główny problem, jaki wiąże się z przekraczaniem (IEBL) dotyczy zwiększonego prawdopodobieństwa wystąpienia aktów przemocy. Wynika to z faktu, że tysiące ludzi, którzy padli ofiarą czystek etnicznych organizowanych przez frakcje stron konfliktu, zmuszonych do opuszczenia swych domostw wchodzi do rejonów gdzie żyli przed konfliktem (rys. 4.3). W takiej sytuacji nie trudno o możliwość wybuchu konfrontacji między społecznościami³².

Rys. 4.3. Problem związany z zabezpieczeniem przekraczania IEBL
Źródło: Opracowanie własne.

W drugiej fazie należy zapewnić bezpieczeństwo w całym rejonie odpowiedzialności w szczególności w rejonach wystąpienia potencjalnych konfliktów, na drogach wyznaczonych dla wyborców, linii rozgraniczającej jednostki stron (IEBL) oraz zorganizowanych na niej punktach przejścia. Dodatkowe działania obejmują udzielanie pomocy pracownikom OBWE w nagłych przypadkach oraz gotowość

³¹ Drogi wyznaczone dla wyborców muszą być przedtem zaaprobowane przez Ministra Spraw Wewnętrznych państwa gospodarza.

³² W jednym rejonie odpowiedzialności zgrupowania taktycznego w sile batalionu w czasie wyborów w 1997 roku około 3000 Bośniaków mieszkających po federacyjnej stronie Bryko przeszło głosować na drugą stronę IEBL. W innym rejonie ok. 2000 osób przesiedlonych przekroczyło tego samego dnia IEBL po trzech innych drogach.

reagowania na sytuacje zagrożenia. Różnorodność oraz ilość prowadzonych działań wymagać będzie obecności wszystkich sił zgrupowania w rejonie odpowiedzialności³³.

W ostatniej fazie należy zapewnić ochronę nowym władzom, biorąc pod uwagę możliwość zwiększonego zagrożenia sił własnych, gdyż ogłoszone wyniki mogą być powodem frustracji części społeczeństwa, wywołując falę przemocy. W przypadku, gdyby problem dotyczył większej ilości występowania tzw. **rejonów zapalnych** (ang. hotspots), zasadnym jest przyjęcie metody stopniowego ogłaszania wyników, polegającej na podawaniu wyników w kolejnych rejonach w odstępie kilku dni, dając większe możliwości zgrupowaniom reagowania na sytuację³⁴. Działania te można realizować w myśl zasady **„odizolować, zdominować, uświadomić, odpowiedzieć na wielu szczeblach, wielu wymiarach”**³⁵.

4.3. Działania kontrolne

Celem najliczniejszej grupy działań jest wymuszenie właściwych i powstrzymanie niewłaściwych zachowań frakcji stron konfliktu oraz ludności cywilnej nie walczącej. Obejmuje ona działania o najbardziej aktywnym charakterze tj. kontrolę rejonów, granic, ruchu, działania poszukiwawcze, zajęcie rejonu (obiektu) itp. Wyniki badań wskazują, że na charakter działań kontrolnych wpływają następujące czynniki:

- postawa stron konfliktu - pozytywna lub wroga,
- rejon działań - jasno określony i ograniczony lub rozszerzony bez jasno przyjętych granic wiadomych dla stron konfliktu,
- nasycenie sił stron konfliktu – z rejonu tego wyszły już wszystkie elementy stron konfliktu lub w dalszym ciągu działają w nim określone elementy,

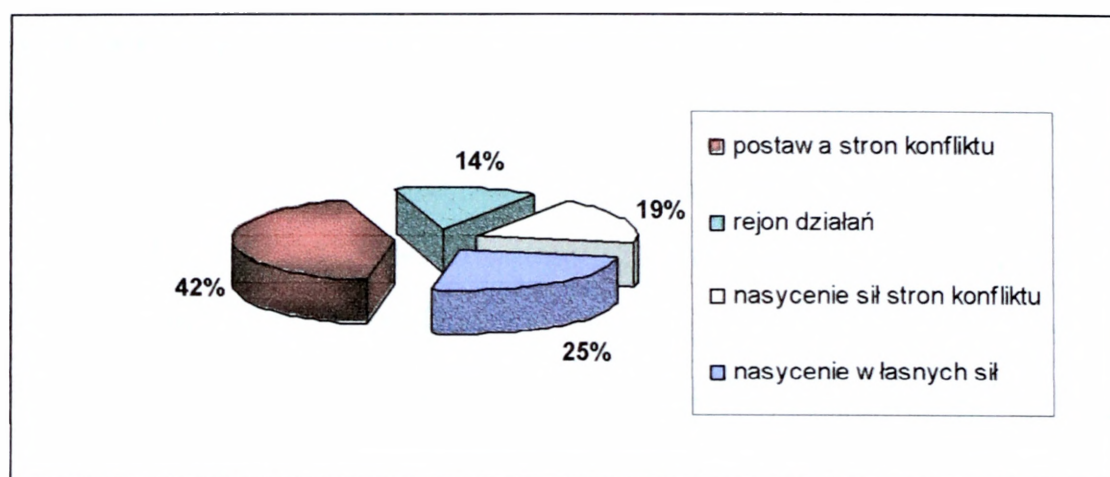
³³ Jak pokazują przykłady prowadzonych operacji w rejonie odpowiedzialności zgrupowania taktycznego w sile batalionu „może znajdować się ponad 100 lokali wyborczych.

³⁴ BiH National Election vol. II, Newsletter no.. 98-19, s. 6.

³⁵ Zasady stosowane przez Task Force Eagle w siłach IFOR zwane „wskazówkami do osiągnięcia powodzenia” przejęta następnie przez SFOR.

- nasycenie własnych sił i środków – umożliwia szybkie wzmocnienie określonych elementów, zapewnia przewagę w określonych sytuacjach przynajmniej w stosunku 3:1 lub nie ma wystarczającej przewagi w rejonie.

Zdaniem ankietowanych największy wpływ na działania kontrolne ma postawa stron (wykres 4.4).

Wykres 4.4. Opinie ankietowanych odpowiadających na pytanie:
Który z czynników w największym stopniu wpływa na charakter działań kontrolnych?

4.3.1. Kontrola rejonów zabudowanych

Miasta oraz mniejsze miejscowości ze względu na ich specyfikę należą do miejsc szczególnie narażonych na akty przemocy, gwałtowne wystąpienia uliczne oraz inne formy zakłócania porządku i bezpieczeństwa publicznego.

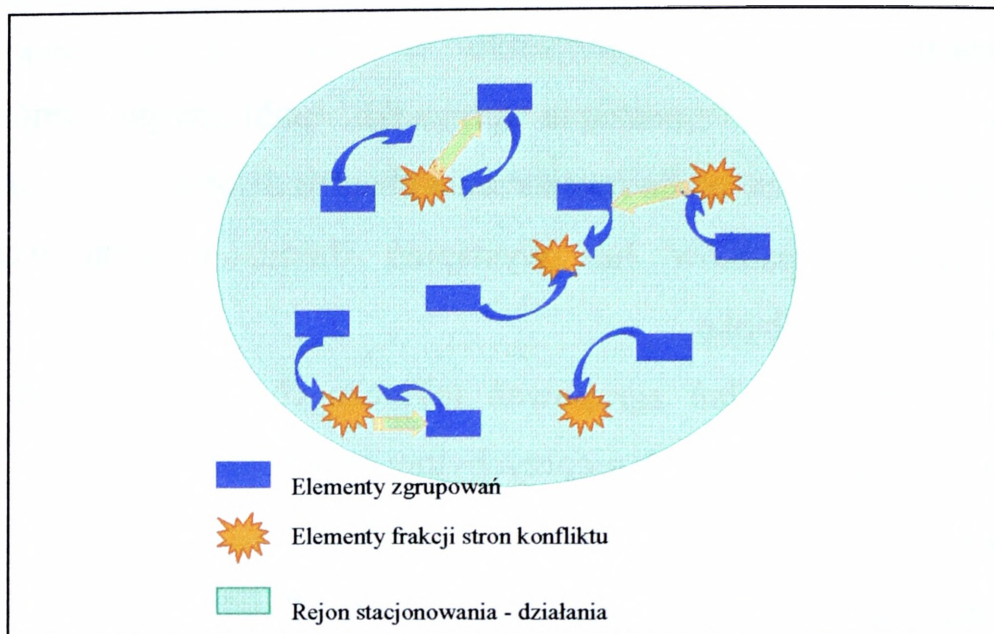
Przeprowadzone analizy wskazują, że coraz częściej będą one zasadniczym miejscem działań wojsk w operacjach wymuszania pokoju, obejmując działania bierne, skupiające się na ograniczaniu aktywności stron konfliktu oraz aktywne polegające na użyciu elementów bojowych przeciwko określonym siłom stron konfliktu lub wystąpieniom społecznym. O ile pierwsze nie zakłócają życia lokalnej społeczności, narzucając tylko pewne ograniczenia, to drugie mogą spowodować całkowitą blokadę rejonu.

Wyniki badań wskazują, że sposób postępowania zgrupowań taktycznych jest reakcją na działania frakcji stron konfliktu, których zakres jest szeroki i obejmuje:

- Zakłócanie pracy urzędów publicznych w wyniku uderzeń lub aktów dywersyjnych,
- Tworzenie ognisk naruszania porządku publicznego, zmuszające siły zgrupowań taktycznych do rozszerzenia obszaru działań,
- Inicjowanie wypadków lub wystąpień tłumu, w celu wciągnięcia sił pokojowych w pułapkę,
- Prowokowanie działań zgrupowań taktycznych w nadziei, że te dostarczą materiałów dla wrogiej lub nieprzychylniej propagandy,
- Prowokowanie wzajemnych sporów,
- Prowadzenie ognia z broni strzeleckiej do obsady posterunków, blokad itp,
- Prowadzenie ognia z moździerzy do budynków i pojazdów,
- Niszczanie dróg zaopatrzenia, mostów, lądowisk, linii kolejowych,
- Podkładanie materiałów wybuchowych, w celu zniszczenia określonych obiektów lub w celu wywołania paniki i obniżenia morale społeczności lokalnej,
- Organizowanie zasadzek na patrole i śmigłowce,
- Ataki na osoby sympatyzujące i współpracujące z siłami pokojowymi.

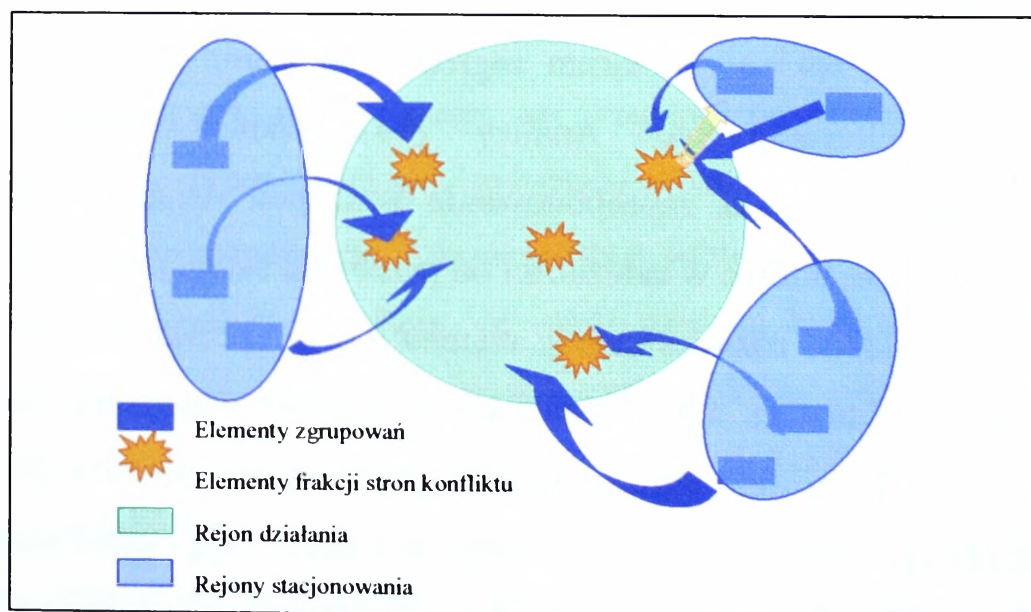
Wobec tak szerokiego spektrum zagrożeń, działania zgrupowań muszą być elastyczne i wielowariantowe. Analizy prowadzonych działań umożliwiły opracowanie wniosków oraz zaproponowanie koncepcji działań, które mogą być realizowane wielowariantowo w zależności od przebiegu sytuacji w rejonie działania.

Pierwszy zakłada rozmieszczenie elementów zgrupowań w ramach rejonów, ich przyszłych działań (rys 4.4). Umożliwia to szybkie reagowanie na zachodzące wydarzenia, umożliwia też sprawniejsze wykorzystanie posiadanych odwodów. Żołnierze bardziej identyfikują się z obszarem, w którym żyją i gdzie mają możliwość poznania społeczeństwa, rozmieszczenia ulic, obiektów oraz zwyczajów frakcji stron konfliktu. Wadą tego wariantu jest stałe zagrożenie atakami ze strony frakcji, co pociąga za sobą potrzebę angażowania większej ilości wojsk do ochrony obiektów i eskortowania pojazdów.

Rys. 4.4. Działanie elementów zgrupowań taktycznych w wariancie, gdy rejony stacjonowania pokrywają się z rejonami działania
 Źródło: Opracowanie własne.

Koncepcja, w której elementy ugrupowania rozmieszczone są poza rejonem ich przyszłych działań, daje wojskom możliwość lepszego odpoczynku, ochrona miejsc stacjonowania wymaga mniejszego nakładu sił i środków, poziom zagrożenia transportu jest zdecydowanie mniejszy (rys 4.5).

Rys. 4.5. Działanie elementów zgrupowań taktycznych, gdy rejony stacjonowania znajdują się poza rejonem działania
 Źródło: Opracowanie własne

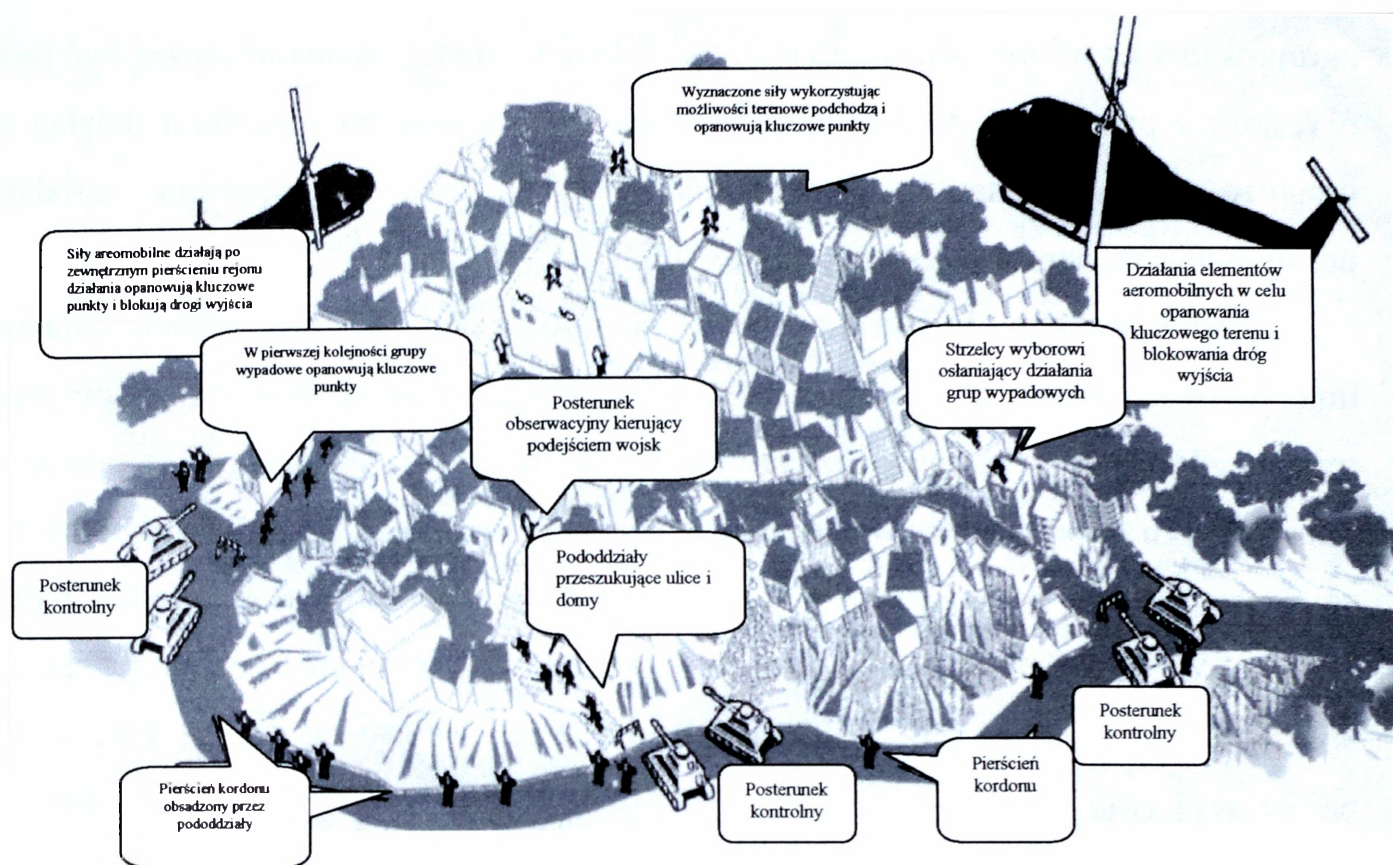
Do wad można zaliczyć dłuższy okres reagowania na sytuację oraz potrzebę utrzymywania większej ilości odwodów w stałej gotowości do działania. W obu koncepcjach istnieje potrzeba podziału rejonu działania pomiędzy podległe elementy

zgrupowania na rejony odpowiedzialności. Granice między rejonami muszą być jasno określone i przebiegać wzdłuż ulic. Najczęściej stosowanymi metodami działań są: organizowanie posterunków kontrolnych, blokada dróg, patrolowanie, działania poszukiwawcze, wprowadzenie godziny policyjnej³⁶.

Zastosowaniem drugiej koncepcji może być przykładowy wariant działania umożliwiający przejęcie kontroli nad mniejszą miejscowością. Wariant ten obejmuje trzy fazy działań, z których każda różni się charakterem. Pierwsza faza polega na odizolowaniu rejonu miejscowości przed dostępem sił frakcji stron konfliktu. W tym celu wyznaczone pododdziały organizują posterunki kontrolne, prowadzą patrole wzdłuż dróg podejścia do miejscowości. Posterunki kontrolne uniemożliwiają również wyjście elementów frakcji znajdujących się w miejscowości. Druga faza polega na prowadzeniu dużej ilości patroli w głąb miejscowości, których celem jest zapewnienie bezpieczeństwa ludności nie walczącej oraz nękanie elementów frakcji poprzez zamykanie wokół nich pierścienia. Patrole prowadzi się w wyznaczonych rejonach zwykle w pobliżu zorganizowanych posterunków kontrolnych. W sprzyjających warunkach można dodatkowo realizować wypadki w formie rajdu siłami kompanii w celu opanowania obiektu lub rejonu. Działania tej fazy ze względu na duże prawdopodobieństwo wystąpienia walk, powinny być wsparte działaniami pododdziałów areomobilnych, artylerii strzelającej amunicją oświetlającą oraz śmigłowcami. Ostatnia trzecia faza wymaga zaangażowania największych sił, gdyż polega na zorganizowaniu kordonu wokół całej miejscowości. Podstawą powodzenia wariantu jest zaskoczenie i prowadzenie nieprzerwanych działań przez okres 48 – 72 godzin (rys.4.6). Wariant dotyczy sytuacji, gdy w miejscowości działają grupy frakcji liczące do 100 osób, posiadających doskonałą wiedzę na temat rejonu działania i zorganizowany system stanowisk ogniowych umożliwiających prowadzenie ognia na drogi podejścia³⁷.

³⁶ Szczegółowe wnioski dotyczące działań w rejonach zabudowanych w Somalii można znaleźć w P.Parker Somalia Update: Military Operations on Urbanized Terrain (MOUT), Somali Update Operation, News from the Front, grudzień 1993.

³⁷ Działania zbliżone w charakterze do przedstawionej koncepcji prowadziły w czasie operacji Restore Hope w Somalii batalionowe zgrupowanie TF 2-87 i współdziałające z nim batalionowe zgrupowanie belgijskie. Działania w rejonie miasta Kismayu trwały trzy dni i polegały na zneutralizowaniu band należących do jednej ze stron konfliktu. Amerykanie prowadzili przeszukiwania ulic i domów, a Belgowie kontrolowali rozruchy uliczne. W wyniku działań śmierć poniosło 8, rannych zostało 20 oraz ujęto 15 członków band.

Rys. 4.6. *Konceptja przejęcia kontroli mniejszej miejscowości*
 Źródło: Opracowanie własne

4.3.2. Kontrola rejonów wiejskich i niezabudowanych

Działania frakcji stron konfliktu w rejonach wiejskich i niezabudowanych charakterem przypominają działania nieregularne prowadzone na dużym obszarze, wykorzystujące taktykę „uderz i wycofaj się”. Większość działań prowadzonych przez siły zgrupowań taktycznych w tym przypadku wiązać się będzie z pokazem siły, blokadą dróg oraz obecnością wojsk w rejonie działania. W celu zapewnienia bezpieczeństwa oraz zagwarantowania swobody ruchu koniecznym będzie stworzenie systemu posterunków, które w zależności od sytuacji mogą pełnić trzy oddzielne funkcje, jako posterunki obserwacyjne, posterunki kontrolne lub blokujące. Posterunek obserwacyjny realizuje monitorowanie wzrokowe określonych rejonów i prowadzi statystykę intensywności ruchu osób i pojazdów. Posterunek kontrolny monitoruje i prowadzi selektywną kontrolę najbardziej podejrzanych osób i środków transportu poszukując broni, amunicji oraz narkotyków. Posterunek blokujący działa na zasadzie „zamkniętej bariery” nie pozwalając środkom transportu lub osobom pieszym na przejście w którymkolwiek kierunku. Większą uwagę należy również poświęcić

eskortowaniu różnego rodzaju konwojów oraz reprezentantów międzynarodowych organizacji przebywających w rejonach odpowiedzialności.

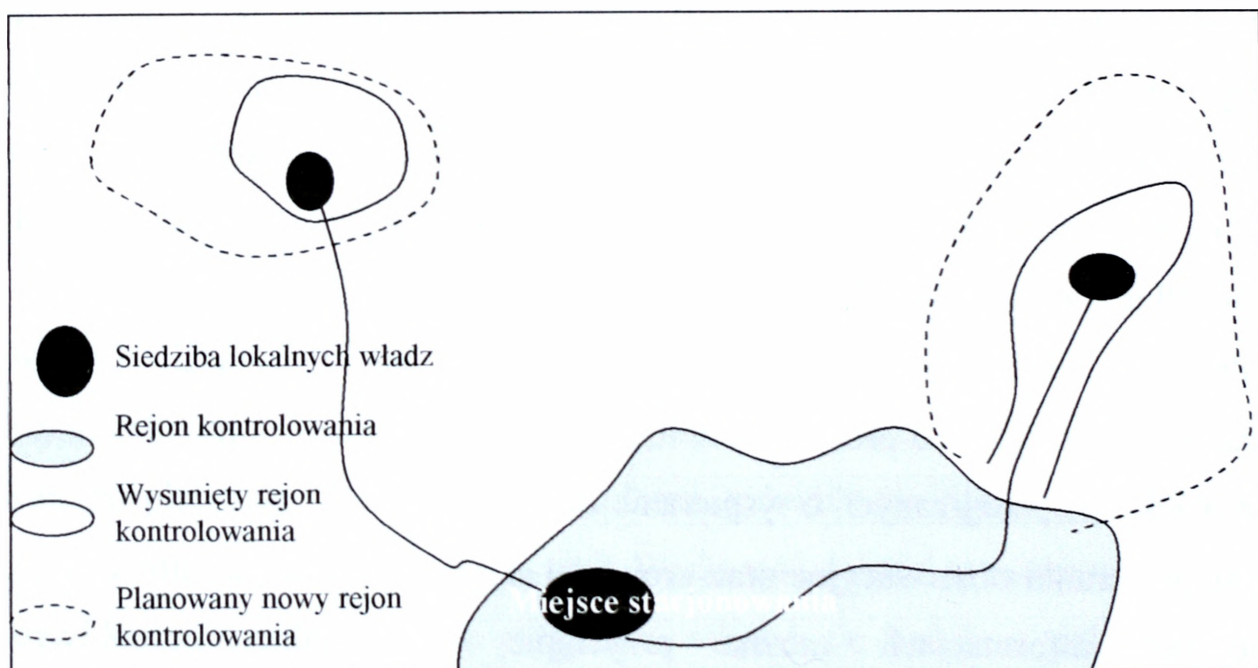
Nie można wykluczyć potrzeby zastosowania większych sił i środków w celu uzyskania lub odzyskania pełnej kontroli nad określonym rejonem.

Analiza prowadzonych operacji oraz zebranych doświadczeń z ćwiczeń skłania autora do zaproponowania koncepcji prowadzenia tego rodzaju działań.

Pierwsza ze względu na sposób działania może przyjąć nazwę „poszerzania rejonu”. Jej idea polega na zorganizowaniu i zabezpieczeniu początkowego rejonu zwanego głównym rejonem kontrolowania. W ramach rejonu stworzone zostają warunki do działania administracji lokalnej oraz policji cywilnej. W związku z tym, że w początkowym okresie jego funkcjonowania, istnieje duże zagrożenie ze strony oddziaływania elementów frakcji, większość sił zgrupowania musi przejść do jego ubezpieczenia. W sytuacji, gdy siły frakcji stron konfliktu uniemożliwiają działania administracji lokalnej i państwowej należy podjąć działania ofensywne o większej skali intensywności. Ich celem jest stworzenie warunków funkcjonowania zasad prawa i porządku, oddzielenie elementów frakcji od reszty społeczeństwa, prowadzenie działań na wyczerpanie oraz ochrona ludności nie walczącej. Działania na wyczerpanie polegają na prowadzeniu rozpoznania oraz inwigilacji podejrzanych osób oraz obiektów, podejrzanych o wspieranie działań frakcji. W tym celu organizuje się ukryte posterunki obserwacyjne oraz prowadzi skryte działania patrolowe. Bazując na zdobytych informacjach można przystąpić do działań poszukiwawczych, przeszukiwania budynków oraz osób, utrzymując tym samym stałą presję na elementach frakcji. Celem tych działań jest odcięcie określonych elementów od środków wsparcia i zmuszenie ich do podjęcia ryzyka wyjścia z rejonu, mogą one polegać na organizowaniu blokad dróg, sprawdzaniu pojazdów na wszystkich drogach prowadzących do rejonu patrolowania itd. Wioski, osady oraz rejony stacjonowania sił zgrupowania powinny być przygotowane do obrony węzłów zapewniających prowadzenie działań ofensywnych w rejonach, w których zostanie stwierdzona obecność elementów frakcji.

Drugi etap obejmuje organizowanie, tzw. wysuniętych rejonów kontrolowania, które muszą mieć zapewnione wsparcie materiałowe z głównego rejonu

kontrolowania. W związku z tym, że elementy frakcji, zmuszone do opuszczania kolejnych obszarów będą podejmować próby ich odzyskania, głównym zadaniem będzie odszukanie i zneutralizowanie elementów stanowiących zagrożenie. Część sił musi przejść do obrony i ochrony rejonów i ważniejszych obiektów. Natomiast większość sił powinna wykorzystać posiadaną już inicjatywę i kontynuować działania o charakterze ofensywnym, dążąc do rozszerzenia rejonu kontrolowania. Typowymi metodami działań będą patrolowanie, organizowanie kordonów i przeszukiwań. Nie można wykluczyć również opanowania i niszczenia obiektów. Początkowy wysiłek skierowany na ochronę rozszerzającego się rejonu, będzie malał wraz z przekazywaniem go pod kontrolę legalnych władz i sił bezpieczeństwa państwa gospodarza (rys.4.7).

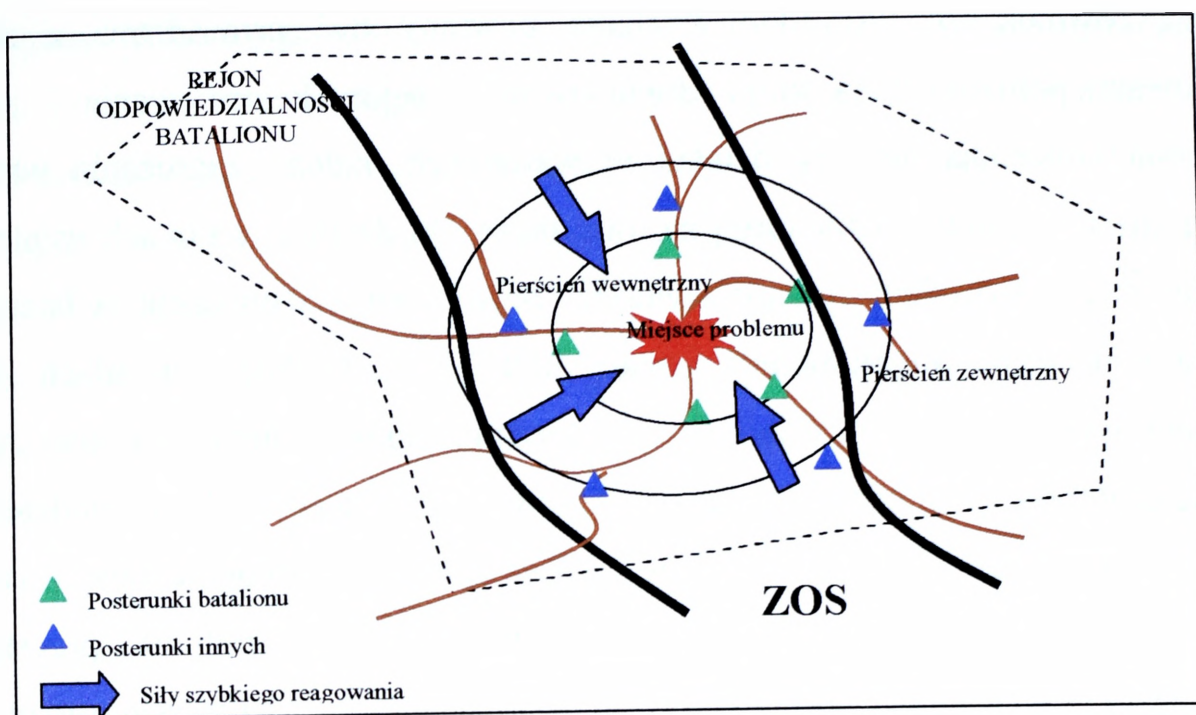
Rys. 4.7. Koncepcja rozszerzania rejonu kontrolowania
 Źródło: Opracowanie własne

W większości przypadków pododdziały zgrupowań będą działać na samodzielnych kierunkach w dużym rozproszeniu, co wymusi zaangażowanie dużej ilości sił i środków. Efektywność działań można zwiększyć poprzez selektywne działanie wzmocnionych elementów, wspartych siłami szybkich odwodów. Ostatnie doświadczenia pokazują, że coraz częściej w tego rodzaju działaniach dowódcy, jako punkty dowodzenia wykorzystują śmigłowce dające możliwość dokładnego koordynowania wysiłków wszystkich elementów ugrupowania. Doświadczenia

wskazują również, że wszystkie działania powinny być prowadzone z miejsc stacjonowania położonych na skraju zorganizowanego rejonu kontrolowania.

Inna koncepcja dotyczy działań w warunkach małego zagrożenia wrogimi akcjami stron konfliktu, ograniczają się one raczej do działań w ramach ustalonych obszarów stref rozdzielenia i mają charakter prewencyjny. Koncepcja ta bazuje na doświadczeniach zebranych przez brygadę NORDPOL działającą w siłach IFOR. W sytuacji wymagającej interwencji, element ugrupowania w ramach swojego rejonu odpowiedzialności (np. zgrupowanie batalionu), przystępuje do samodzielnych działań. Polegają one na odizolowaniu miejsca zdarzenia, tworząc tzw. pierścień pododdziałów, a następnie przy pomocy dostępnych sił i środków, przystępuje do rozwiązania powstałego problemu. W przypadku, gdy nie jest w stanie rozwiązać problem samodzielnie, otrzymuje wsparcie wyższego szczebla w postaci odvodu, a w szczególnie trudnych sytuacjach sił pozostałych elementów zgrupowania, które tworzą pierścień zewnętrzny. Tworzenie pierścieni ma na celu uniemożliwienie dostania się w miejsce powstałej sytuacji problemowej dodatkowych elementów frakcji bądź zorganizowanych demonstracji ludności cywilnej nie walczącej (zał. 4.7). Zorganizowany system posterunków obserwacyjnych lub posterunków kontrolnych zapewnia właściwą izolację miejsca, monitorowanie, sprawdzanie i opóźnianie lub blokowanie. W przypadku poważniejszych problemów działające już elementy ugrupowania mogą otrzymać wsparcie śmigłowców bojowych lub zespołów walki psychologicznej POSYP (rys.4.8)³⁸.

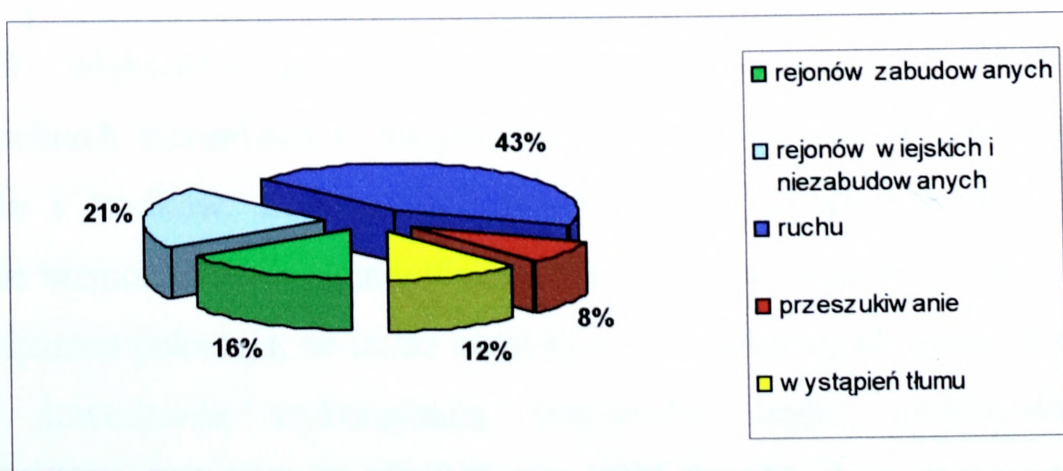
³⁸ Materiały przedstawione przez dowódcę sił SFOR gen. M.Bieńka na seminarium zorganizowanym w Akademii Obrony Narodowej w październiku 1998 roku, poświęconemu doświadczeniom w prowadzeniu operacji pokojowych. Materiał dostępny w wydawnictwie Lessons Learned and Lessons Identified from Peacekeeping Missions, AON, Warszawa 1998.

Rys. 4.8. Metoda pierścieni
Źródło: Opracowanie własne

4.3.3. Kontrola ruchu

W opinii respondentów ta forma działań kontrolnych cieszy się najmniejszym poparciem ludności cywilnej nie walczącej (wykres 4.5). Wydaje się wręcz koniecznym prowadzenie w tej sytuacji akcji informacyjnych, wyjaśniających powód powstałych niedogodności, gdyż w przypadku nieodomówień lub nie doinformowania, mogą pojawić się niesprzyjające warunki, utrudniające prowadzenie dalszych działań. Zadrażnienie na linii zgrupowania taktyczne – społeczeństwo może zostać wykorzystane przez frakcje stron konfliktu. Ważną rolę w tym przypadku odgrywa również współpraca z lokalnymi siłami policji, jeżeli takowe istnieją.

Wykres 4.5. Opinie ankietowanych odpowiadających na pytanie:
Które z działań kontrolnych mają najmniejsze poparcie ludności cywilnej?

Działania te mogą mieć formę blokady dróg przy wykorzystaniu posterunków sprawdzających (ang. check points), systemu posterunków kontrolnych (ang. control points), oraz godziny policyjnej. Ich zastosowanie ma na celu zwiększenie możliwości wprowadzania zasad prawa, zwiększenie zaufania ludności cywilnej do rządu, a także zachęcenie do podjęcia współpracy. Nasycenie terenu posterunkami, obsadzonymi silnie uzbrojonymi elementami wojskowymi, wsparte czołgami bądź transporterami opancerzonymi, działa odstrasza i zapobiega wrogim działaniom oraz zbieraniu się tłumów i organizowaniu manifestacji. W przypadku organizowania manifestacji, utrudnia lub uniemożliwia dojście nowym siłom, a tym samym zapobiega wybuchom zamieszek. Odpowiednio zorganizowane posterunki zniechęcają do nielegalnego przepływu broni, materiałów wybuchowych, zaopatrzenia medycznego itd. Są to zasadnicze działania wykorzystywane w uszczelnianiu granic i nadzorowaniu przestrzegania nałożonych sankcji nie dopuszczając do napływu zabronionych środków oraz umożliwiając zatrzymanie poszukiwanych osób.

Blokada jest najbardziej drastyczną metodą kontroli ruchu na drogach, szlakach oraz ścieżkach polegającą na ich zamknięciu (zał. 4.8).

Wyniki analiz prowadzonych działań oraz dokumentacji operacyjnej wskazują, że ze względu na sposób rozmieszczania w terenie można wyróżnić cztery typy blokad dróg.

- a. Planowane – mają charakter stały lub półstały i rozmieszczane są na głównych drogach, blisko granic, peryferiach miast lub skraju określonych rejonów, mają charakter odstrasza i nie przynoszą wielkich rezultatów. Powinny być rozmieszczane w taki sposób, aby były widoczne tylko na krótkim dystansie np. ostre zakręty dróg. Miejsce, w którym organizowana jest blokada musi być na tyle małe, aby uniemożliwić jej objazd lub wycofanie. W związku z dużym zagrożeniem atakami, szczególnie w początkowej fazie organizowania blokady, w jej rejonie musi znajdować się wystarczająca liczba żołnierzy zapewniająca odpowiednie bezpieczeństwo. Najprostszy sposób urządzenia blokady obejmuje dwie równoległe linie zatrzymujące, wykonane z drutu kolczastego, każda z wąską luką pozwalającą na wjazd i wyjazd pojazdu, oddzielone od siebie odcinkiem drogi ok. 50m, w którym mogą znajdować się tzw. rejon

przeszukiwania i administracyjny. W ramach rejonu przeszukiwania utworzone są rejonu przeszukiwania mężczyzn i osobny przeszukiwania kobiet (w tym przypadku wymagane jest, aby żołnierzem przeszukującym była kobieta), rejon oczekiwania dla pojazdów, rejon przeszukiwania pojazdów, pomieszczenie zamknięte dla zatrzymanych osób, które zostaną przekazane siłom policji.

b. Nagłe – mogą być zorganizowane przez działający w terenie patrol pieszy lub na pojazdach oraz przez siły szybkiego reagowania na śmigłowcach .

1. W trakcie patrolowania – tego rodzaju blokady są wykorzystywane w przypadku nagłych informacji z rozpoznania w celu ich jak najszybszego potwierdzenia. Głównym ich atutem jest początkowy efekt zaskoczenia, dlatego czas ich działania nie powinien być dłuższy jak 15 – 30 minut. Mogą składać się z dwóch pojazdów rozmieszczonych przekątnie po dwóch stronach drogi z miejscem na przeszukiwanie pomiędzy nimi.

2. Na śmigłowcu – jej celem jest przejęcie inicjatywy od elementów frakcji i wzmocnienie działań elementów zgrupowania działających w rejonie. W rejonach niezabudowanych blokady rozmieszczane przy użyciu śmigłowców mogą wykorzystywać jako miejsce blokad wąskie mosty, wąwozy, wejścia do lasów itp. Miejsca takie zapewniają odpowiednią ochronę dla wojsk oraz stwarzają dogodne warunki do wycofania się w razie potrzeby z zajmowanego miejsca. Doświadczenia wskazują, że zasadnym w tym przypadku jest posiadanie odwołów gotowych do interwencji na wypadek niepomyślnego rozwoju sytuacji.

c. Szybkie – są odmianą blokady nagłej organizowane w przypadku, gdy istnieje możliwość łatwego uniknięcia zorganizowanych już blokad. Najczęściej wykorzystywane przy neutralizowaniu kolumn frakcji stron konfliktu.

d. Interwencyjne – stosowane w odpowiedzi na zachodzące w rejonie wypadki lub ataki, mogą być organizowane na śmigłowcach lub pojazdach

Inną formą kontroli ruchu są posterunki kontrolne, których celem jest zaakcentowanie obecności wojsk (elementów ugrupowania) w rejonach, w których miały miejsce wystąpienia tłumu lub istnieje zagrożenie organizowania manifestacji.

Polegają na kontrolowaniu wszystkich pojazdów oraz ruchu pieszego. W sytuacji poważnego zagrożenia należy rozpatrzyć możliwość prewencyjnego zatrzymania osób odgrywających główną rolę w tego rodzaju akcjach lub wprowadzić godzinę policyjną. Aby posterunki kontrolne spełniły swoją funkcję, należy dążyć do przejęcia całkowitego panowania nad rejonem je otaczającym.

Wyniki badań wskazują, że posterunki kontrolne powinny być obsadzone siłami, co najmniej jednego plutonu³⁹. Wielkość użytych sił wynika z ilości kontrolowanych dróg oraz przewidywanego natężenia ruchu. W skład posterunku wchodzi punkt dowódczy, wartownicy przy rogatkach po każdej ze stron drogi, osłona wartowników, patrol, żołnierze przeznaczeni do przeszukiwania. Zasady, jakie obowiązują przy funkcjonowaniu posterunku to: stała obecność dowódcy w rejonie, rejon wokół posterunku jest stale patrolowany, w przypadku, gdy obsada posterunku nie jest w stanie prowadzić działań efektywnie, wymagane jest wsparcie odwodem lub artylerią. Ciekawych wniosków z prowadzenia tego rodzaju działań, dostarczają analizy działania 325 aeromobilnego zgrupowania batalionowego w operacji *PROVIDE COMFORT* w północnym Iraku. Jednym z jego zadań było odseparowanie Irakijczyków od uzbrojonych grup bojowników kurdyjskich oraz niedopuszczenie do ich łączenia. Wymagało to zorganizowania sieci posterunków kontrolnych wzdłuż głównych linii komunikacyjnych, patrolowania rejonu, zorganizowania i utrzymywania pozycji obronnych wzdłuż prawdopodobnych dróg podejścia sił irackich. Ważne zadanie w całym okresie realizacji zadania spełniały ukryte posterunki obserwacyjne. W związku z decyzją o swobodnym przepływie ludności cywilnej przez rejon bezpieczeństwa, posterunki kontrolne były najbardziej aktywnymi elementami w działaniu zgrupowania. Okazało się, że młodzi dowódcy posterunków poddani silnej presji działań o dużej intensywności, w wielu przypadkach nie potrafili podjąć odpowiednich decyzji, co doprowadzało do zaostrzonych sytuacji⁴⁰. Tego rodzaju wnioski dostarczają również inne operacje oraz prowadzone ćwiczenia. Zasadnym, więc wydaje się scentralizowanie działania posterunków

³⁹ Wyniki badań na podstawie obserwacji uczestniczącej w praktycznym działaniu podczas kursu „United Nations Junior Officer Course (UNCJOC II) w październiku 1999 roku w Ośrodku szkolenia oficerów na potrzeby sił pokojowych w Sztokholmie.

⁴⁰ P. Abizaid, *Lessons for Peacekeepers*, *Military Review*, marzec 1993, s.13.

kontrolnych tak, aby dowódca batalionu miał możliwość wpływania na sytuację. Drugi wniosek dotyczy odpowiedniego wzmocnienia i wsparcia posterunków, gdyż doświadczenia wskazują, że są one częstym celem wrogich działań (zał. 4.9). W ramach wsparcia i wzmocnienia dużą rolę może spełnić ostrzelanie rejonu artyleryjską amunicją oświetlającą, działanie śmigłowców bojowych, których samo pojawienie się i krążenie w rejonie posterunków kontrolnych i pozycji obronnych skutecznie powstrzymuje potencjalne ataki, a w ostateczności wykonywanie kontrataków⁴¹.

4.3.4. Przeszukiwanie / poszukiwanie

Wyniki przeprowadzonych badań pozwalają sformułować wstępne wnioski:

- Frakcje stron konfliktu używają coraz bardziej wyszukanych metod ukrywania broni i wyposażenia, co pociąga za sobą potrzebą wprowadzania coraz bardziej skomplikowanych metod poszukiwań.
- Efektywność poszukiwań wzrosła w ostatnim czasie i będzie odgrywać coraz większą rolę w neutralizowaniu frakcji stron konfliktu oraz przejęciu ich uzbrojenia i wyposażenia.

Działania przeszukiwania/poszukiwania ułatwiają zgrupowaniom taktycznym przejąć inicjatywę, a tym samym decydować, kiedy, gdzie i w jaki sposób reagować. W wielu operacjach mają one szczególną rangę stanowiąc znaczącą ich część. Stałe nękanie frakcji stron konfliktu zmusza je do ciągłego manewrowania sprzętem, uzbrojeniem, amunicją i materiałami wybuchowymi, zwiększając tym samym szanse ich wykrycia. Można wyróżnić dwa podstawowe sposoby poszukiwań tj. defensywne oraz ofensywne. Jednym ze sposobów ofensywnych jest sposób „szukaj i blokuj” (zał. Pierwsze wykorzystuje się przy ochronie i obronie obiektów stanowiących potencjalne cele ataków. Drugie dotyczą zdobywania informacji, pozbawiania frakcji stron konfliktu środków, zdobywania dowodów potwierdzających wcześniejsze podejrzenia. Metoda przyjętych poszukiwań zależy od warunków otoczenia oraz sytuacji w rejonie, decydujący wpływ na to mają takie czynniki jak:

⁴¹ Również polskie zgrupowania batalionowe działające w składzie sił IFOR oraz SFOR działały ze wsparciem śmigłowców OH-58 Kiowa Warrior i UH-60 Black Hawk.

- Obiekt działań – ludność cywilna, elementy wojskowe.
- Poziom popularności opozycji w stosunku do lokalnego rządu, władz oraz sił zgrupowania.
- Poziom wsparcia dla części aktywnej opozycji.
- Poziom technicznej wiedzy oraz stopień ekstremizmu reprezentowanego przez walczące frakcje.
- Cele działania frakcji oraz metody przez nich stosowane.
- Dostęp do zakładów oraz warsztatów produkujących broń i materiały wybuchowe.
- Możliwość legalnych władz w kontrolowaniu sytuacji kryzysowych.

Efektywne prowadzenie działań polega na zebraniu informacji rozpoznawczych, zaangażowaniu odpowiedniej liczby elementów prowadzących poszukiwanie, wsparcia przez odpowiednie środki w odpowiednim czasie, oraz posiadaniu wystarczającej liczby sił ochrony uniemożliwiających ucieczkę elementom frakcji oraz zapewnieniu ochrony elementom prowadzącym poszukiwanie.

Biorąc pod uwagę prawdopodobieństwo bycia obserwowanym przez elementy frakcji, każde kolejne działania, poczynając od zorganizowania kordonu do przybycia elementom prowadzącym poszukiwania, powinno odbiegać wariantem działania od poprzedniego.

Przy opracowywaniu wariantu działania zasadnym wydaje się uwzględnienie następujących kwestii:

- Prowadzenie poszukiwań/przeszukiwań powinno obejmować te same ramy czasowe, co pozostałe działania, umożliwi to wydzielenie wystarczającego czasu na ich prowadzenie.
- Przykłady pokazują, że duży wpływ na powodzenie działań ma ich uzasadnienie w oczach lokalnego społeczeństwa.
- Nie małą rolę odgrywa efekt zaskoczenia, a więc związane z tym próby zmylenia, wprowadzenia w błąd, co w innych rodzajach operacji pokojowych jest niedopuszczalne ze względu na zasadę otwartości działań.

- W określonych sytuacjach może to powodować zaognienie sytuacji, dlatego ważne jest określenie jasnych zasad ich prowadzenia w aspekcie prawnym, politycznym i społecznym.
- Przed przystąpieniem do działań należy poznać metody kamuflażu i ukrywania obiektów stosowane przez frakcje stron konfliktu, aby skutecznie im przeciwdziałać.
- Działania te dotyczą również miejscową ludność, dlatego należy przewidywać możliwy sposób jej zachowania i być przygotowanym do zareagowania w określonej sytuacji⁴².

4.3.5. Kontrola wystąpień tłumu

Każde wystąpienie tłumu należy traktować jako potencjalny punkt zapalny, gdzie zasadniczym pytaniem w tego rodzaju sytuacjach jest „Czy umożliwić siłom lokalnej policji podjęcie prób kontrolowania sytuacji i przyglądać się ranionym lub zabijanym? Czy przejąć działania i wypełniać obowiązki policji?” Posiłkując się popularnym sloganem „nie jest to robota dla wojska, ale tylko wojsko może to zrobić” należy założyć, że zgrupowania taktyczne powinny angażować się w takie akcje, jednak analiza literatury oraz dokumentacji operacyjnej sprawę komplikuje. Przykładowo szósta edycja podręcznika dla Wspólnych Komisji Wojskowych (ang. Joint Military Commission) działających w Bośni-Hercegowinie w rozdziale dziesiątym podaje *„organizacje cywilne, a nie pododdziały zgrupowania są odpowiedzialne za utrzymanie porządku publicznego i zapewnienie swobodnego przepływu ludności cywilnej. Siły SFOR nie posiadają odpowiedniej struktury, aby mogły odpowiadać za utrzymanie porządku publicznego lub kontrolowanie wystąpień tłumów (manifestacji) i powinny unikać angażowania się w działania, które pozostają w gestii lokalnej władzy cywilnej tj. tłumienia rozruchów poprzez zastosowanie*

⁴² Analizy operacji w Somalii wskazują, że poszukiwanie było najczęściej realizowanym działaniem przez zgrupowania batalionowe. Ich celem było likwidowanie broni i amunicji, zatrzymywanie personelu wojskowego, zniszczenie lub przejęcie sprzętu, uzyskanie informacji. W trakcie prowadzonych działań wykorzystywano zespoły medyczne przydzielone do elementów poszukiwawczych oraz współdziałano z lokalną policją i organizacjami pozarządowymi. Zgrupowanie batalionowe otrzymywało zadanie uchwycenia lub usunięcia wszystkich rebeliantów oraz osób sympatyzujących z nimi. R.Parker, Cordon and Search in Somalia, News from the Front, maj 1994, s.2.

odpowiednich środków. Dopóki tłum uzbrojony, bądź nieuzbrojony nie stanowi zagrożenia dla sił SFOR, wykonywanego przez nie zadania lub innej strony konfliktu władze lokalne muszą przejąć odpowiedzialność za działania policji⁴³. Dokumenty normatywne wskazują jednak, że w przypadku, gdy siły lokalnej policji nie są w stanie zaradzić sytuacji, mogą potrzebować wsparcia ze strony wojska⁴⁴. Przypadki powstrzymywania wrogiego tłumu budzą zawsze wiele uzasadnionych emocji. Istnieje wiele różnych od siebie sytuacji, wymagających przedsięwzięcia środków pasujących tylko do jednej⁴⁵. Wyniki badań potwierdzają tezę, że środki nie powodujące śmierci, stwarzają lepsze możliwości kontrolowania wystąpień tłumu, aniżeli środki śmiertelne. Użycie broni jako pierwszego i podstawowego środka zapobiegawczego zwiększa gwałtowność zachowań tłumu oraz wzrost poziomu przemocy. Ważnym czynnikiem wpływającym na prawidłowy wybór wariantu zastosowania środka zapobiegawczego są wcześniejsze działania rozpoznawcze. Prowadzone operacje w Somalii oraz Bośni-Hercegowinie potwierdzają potrzebę opracowania listy potrzeb i priorytetów informacyjnych, umożliwiających określenie poziomu zagrożeń, oraz wystąpienia potencjalnych problemów, z jakimi mogą spotkać się pododdziały zgrupowań w przypadku działań o tym charakterze. Wyniki badań w pierwszej kolejności pozwoliły sformułować wnioski dotyczące oznak wskazujących na to, że tłum może stanowić zagrożenie:

- Grupa liczy więcej niż 50 osób i w większości składa się z mężczyzn w wieku poborowym.

⁴³ Zob. Joint Military Commission Policy and Planning Guidance Handbook.

⁴⁴ „Władze cywilne mogą nie poradzić sobie z wrogością tłumu i może wystąpić potrzeba pomocy ze strony sił wojskowych” AJP- 3.4.1.1 Peace Support Operations, rozdział 08, Kontrola tłumu s.8-1; „... siły wojskowe nie podejmą działań do momentu, gdy tłum osiągnie poważną wielkość i przekroczy bezpieczny stosunek sił” AFM operations Other than War, vol.V, cz. 3, s.11-2. Pogląd ten podzielają również Amerykanie w FM 19-15 Civil Disturbance.

⁴⁵ Latem 1996 roku nasilił się proces przesiedlania ludności cywilnej wszystkich stron konfliktu. W czasie trwania procesu siły IFOR zauważyły dramatyczny wzrost wypadków, w których rodziny muzułmańskie opuszczały Federację Bośni, przekraczały strefę rozdzielenia (ZOS) i próbowały przywrócić swoje poprzednie domy. Porozumienie pokojowe dawało prawo uchodźcom do zajmowania domów będących ich własnością. Lokalne władze oraz siły policyjne odpowiadały za zapewnienie bezpieczeństwa tym ludziom, siły IFOR wspierały ten proces poprzez zapewnienie ogólnego bezpieczeństwa oraz ułatwianie prowadzenia negocjacji. Jednym z takich wypadków było działanie pododdziału wewnętrznej policji jednej ze stron konfliktu, który uzbrojony w pistolety i kije golfowe próbował eksmitować kilka rodzin muzułmańskich z domów położonych w miejscowości Marala. W podobnych przypadkach siły IFOR reagowały, gdyż było to naruszenie postanowień pokojowych.

- Kobiety i dzieci wykorzystywane są w roli bariery zastawiającej siły główne złożone z mężczyzn.
- Występują elementy mediów propagujące działania.
- Niepowodzenie we współdziałaniu i koordynowaniu działań sił policji, władz lokalnych oraz Międzynarodowych sił policji (IPTF) po obu stronach wewnętrznej linii rozgraniczenia stron [ang. Intern Entity Boundary Line (IEBL)].
- Zbieranie się grupy opozycyjnej w stosunku do grupy prowadzącej demonstracje.
- Obecność broni lub innych środków wskazujących na wrogie zamiary.

Analizy działań w Somalii, IFOR oraz SFOR umożliwiły wydzielenie dwóch grup przedsięwzięć realizowanych przez zgrupowania taktyczne.

Pierwszą grupę stanowią działania, które powinny być realizowane:

- Natychmiastowe przekazanie działań tłumowi pod kontrolę lokalnej policji.
- Podjęcie działań w celu opóźnienia, rozbicia lub rozproszenia tłumy i jeżeli sytuacja tego wymaga to:
 - Zorganizowanie blisko rozmieszczonych posterunków kontrolnych w przypadku spodziewanej wrogiej konfrontacji,
 - Zorganizowanie czasowych posterunków sprawdzających kontrolujących ruch wrogo nastawionych tłumów,
 - Rozbrajanie wrogo usposobionych grup cywili napotkanych na zewnątrz strefy rozdzielenia (ZOS),
- Zajęcie pozycji zapewniających przewagę nad tłumem, bez względu na to czy siły policyjne są obecne na miejscu.
- Zwolnienie pozycji zanim nastąpi okrażenie przez wrogo usposobiony tłum. Użycie siły zgodnie z obowiązującymi zasadami użycia siły (ROE).
- Wsparcie uzasadnionego, kontrolowanego i nie stanowiącego zagrożenia ruchu przez wewnętrzną linię rozgraniczenia stron (IEBL), w tym celu:
 - Organizowanie spotkań ze zgrupowaniem sił policji międzynarodowej (IPTF), władzami lokalnymi, lokalną policją oraz UNHCR,

- Pozyskiwanie wsparcia ze strony dowódców frakcji wojskowych oraz przekonanie ich, że ich wojska nie powinny się angażować bezpośrednio w zapewnienie bezpieczeństwa lub blokowanie przepływu ludności,
- Monitorowanie wydarzeń w celu zapewnienia ich koordynacji oraz właściwej realizacji.

Drugą grupę stanowią działania, których zgrupowania taktyczne powinny unikać:

- Branie odpowiedzialności za kontrolę zakłócania porządku przez ludność cywilną.
- Zapewnienie bezpieczeństwa przebiegającym demonstracjom.
- Rozmieszczanie własnych pododdziałów pomiędzy tłumem a prawdopodobnym celem jego działań lub między dwoma demonstracjami.
- Wchodzenie w tłum w celu powstrzymanie zbrodni chyba, że jest to przewidziane w zasadach użycia siły (ROE).

W opinii większości uczestników operacji wymuszania pokoju miejscami oraz sytuacjami o podwyższonym ryzyku konfrontacji tłumy są linie ACFL, IEBL, wizyty społeczności w wioskach zamieszkiwanych przez nie przed konfliktem, odwiedziny cmentarzy, święta narodowe, religijne itp. Aby zapobiec sytuacjom konfliktowym należy przedsięwziąć określone środki zaradcze, do których można zaliczyć:

- Trzymanie grup przekraczających linie ACFL, IEBL w autobusach.
- Sprawdzanie grup czy nie posiadają broni.
- Zatrzymanie autobusów zanim dotrą na miejsce ich podróży.
- Nie pozwalanie pasażerom autobusów na ich opuszczenie w przypadku, gdy w miejscu przeznaczenia znajduje się już tłum.
- Uniemożliwienie formowania się grup protestacyjnych w miejscu przeznaczenia.
- Zorganizowanie czasowych posterunków kontrolnych na drogach wiodących do miejsca przeznaczenia lub potencjalnej konfrontacji.
- Sprawdzanie osób, którzy przechodzą przez posterunek kontrolny czy nie posiadają broni.

- Unikanie rzucającej się w oczy stałej obecności sił zgrupowania w miejscach, w których taka obecność może wywołać nieprzyjazne wystąpienia tłumu.

W przypadku, gdy dojdzie do zgromadzenia i wystąpienia tłumu, należy podjąć następujące przedsięwzięcia koordynacyjne:

- Nawiązać kontakt z władzami miasta.
- Konfiskować broń u osób, które nie mają na to pozwolenia.
- Filmować uczestników manifestacji w szczególności agitatorów.

Przykłady większości prowadzonych operacji wskazują, że rejon działania elementów zgrupowania znacznie przekracza możliwości efektywnego wykorzystania sił i środków, dodatkowo mogą one realizować inne zadania cząstkowe. Sposobem złagodzenia braku sił i środków, może być zastosowanie metody „opóźniania w czasie”, polegającej na opóźnianiu autobusów wiozących demonstrantów poprzez blokowanie dróg (zał. 4.10). Zyskany w ten sposób czas, można wykorzystać na przerzut sił z innych rejonów w potencjalne miejsce demonstracji.

W przypadku opuszczenia autobusów przez demonstrantów i ruszenia w stronę pojazdów pododdziałów zgrupowania, blokujących drogę, można wykonać uskok w tył o 500 m - 1000m i ponownie przystąpić do blokady drogi. Manewr ten można powtarzać aż do miejsca będącego celem demonstrantów. Może również wystąpić sytuacja odwrotna, kiedy frakcje chcące zorganizować demonstrację, aby utrudnić dotarcie sił zgrupowań taktycznych przystąpią do blokowania dróg⁴⁶.

Biorąc pod uwagę dotychczasowe rozważania można wyróżnić dwie zasady przyświecające działaniom związanym z kontrolowaniem tłumu i manifestacji. Pierwszą z nich jest **izolacja** w czasie i przestrzeni miejsca konfliktu, od reszty rejonu przy pomocy zorganizowanych posterunków kontrolnych, blokad i innych środków

⁴⁶ Podobna sytuacja miała miejsce we wrześniu 1997 roku niedaleko miejscowości Brcko (Bośnia-Hercegowina). Pluton ze składu sił zgrupowania batalionowego został wysłany do zabezpieczenia podejrzanego magazynu broni. Zgrupowanie batalionowe otrzymało następnie zadanie zniszczenia wszelkiego sprzętu i uzbrojenia znajdującego się w zabezpieczonym magazynie. W momencie, gdy do plutonu czołgów maszyn inżynierskich zbliżał się tłum Serbów skandujący hasła i machający transparentami próbował nie dopuścić do podejścia sił zgrupowania. Przy użyciu samochodów zablokowali oni drogę i próbowali otoczyć przybyłe pojazdy rzucając przy tym kamieniami w kierunku żołnierzy. Doszło do sytuacji, w której, aby ruszyć pojazdami trzeba by było zranić lub nawet zabić kilku demonstrantów. Czołgi maksymalnie zwiększyły obroty silników i wydalone spaliny zmusiły demonstrantów do cofnięcia się, żołnierze użyli świec dymnych i gazów łzawiących. To pozwoliło ruszyć kolumnie do przodu, jednocześnie demonstranci, którzy próbowali dostać się na wieże czołgów zostali przy użyciu kolb karabinowych zrzuceni z czołgów. Nie obyło się bez rannych.

uniemożliwiających rozszerzenie się manifestacji. Druga zasada to **dominacja** polegająca na demonstracji siły przez przybyłe siły, wzmocnienie posterunków, przeloty śmigłowców, zastosowanie środków nie powodujących śmierci (ang. non-lethal)⁴⁷. W określonych sytuacjach nie wykluczone jest zatrzymywanie osób, które są liderami demonstrującego tłumu⁴⁸.

4.4. Działania obronne

Ostatnią wyróżnioną grupę stanowią działania obronne. Wyniki badań wskazują, że najczęściej będą one dotyczyły obrony określonych rejonów, miejsc przed ciągłymi atakami dobrze wyposażonych pododdziałów frakcji stron konfliktu. Dużą rolę będą odgrywać takie czynniki jak odpowiednie wsparcie artyleryjskie i lotnicze oraz rozbudowa inżynieryjna pozycji, rejonu⁴⁹. Można przyjąć, że możliwości obronne zgrupowań taktycznych będą zależały od tych samych czynników, co w warunkach wojennych tj. możliwości bojowych i manewrowych pododdziałów wchodzących w ich skład. Wymagają one mobilnych środków ogniowych, także artyleryjskich mogących zapewnić ciągłe wsparcie wycofujących się wojsk. Mobilne muszą być również pozostałe elementy, aby w przypadku wycofania realizować je całością sił. Jednym z częstych elementów obrony będzie zapewne wykonywanie kontrataków. Można przypuszczać, że w większości przypadków będą one ograniczone i sprowadzać się będą do krótkich, szybkich i intensywnych uderzeń wspartych ogniem artylerii oraz lotnictwa⁵⁰. Ich celem będzie zniechęcenie strony konfliktu do kontynuowania działań, wzmocnienie lub umożliwienie wyjścia z działań zagrożonym elementom ugrupowania, wzmocnienie granic określonych rejonów.

⁴⁷ M.Dickens, Responding to Civil Disturbances In Bosnia, News from the Front, Center for Army Lessons Learned, listopad-grudzień 1996, s.18.

⁴⁸ Doświadczenia policyjne wskazują, że wyeliminowanie tzw. liderów tłumu, w większości przypadków łagodzi poziom demonstracji.

⁴⁹ C.Conneta, A Proposal for the Overhaul of the UN Peace Operations System and for the Creation of UN Legion, Vital Force, Project on Defence Alternatives, Commonwealth Institute, Cambridge, MA, USA <http://www.comw.org/pda/webun/htm> wrzesień 1997.

⁵⁰ W trakcie prowadzenia operacji Joint Endeavor komponent lotniczy był wykorzystywany do następujących zadań: prowadzenie rozpoznania lotniczego, w celu monitorowania podporządkowania się warunkom porozumień oraz wsparcia bojowego IFOR, ochrona lub izolowanie rejonu działań bojowych włączając w to użycie broni, wspieranie IFOR w prowadzeniu działań bojowych, bliskie wsparcie i jeżeli to możliwe uderzanie na obiekty naziemne (punkty dowodzenia, ciężkie uzbrojenie, urządzenia tylowe) unieszkodliwianie obrony przeciwlotniczej stron walczących w sytuacji bezpośredniego zagrożenia lotnictwa IFOR.

Ze względu na podobieństwo działań obronnych realizowanych w operacjach wymuszania pokoju do działań prowadzonych w warunkach wojennych nie ma potrzeby ich dalszego rozpatrywania.

4.4. Manewr taktyczny

Podobnie jak w walce tak i w działaniach prowadzonych w operacjach wymuszania pokoju nieodłącznym czynnikiem jest manewr. W tym przypadku należy go postrzegać również jako zasadę umożliwiającą osiągnięcie powodzenia oraz zapewniającą elastyczność zgrupowaniom taktycznym. Specyfika oraz charakter działań w operacjach wymuszania pokoju powodują, że pojawia się potrzeba stosowania innych jego form różniących się od uderzenia czołowego, pokonania, oskrzydlenia, obejścia itd. W tym przypadku zasadniczym celem stosowanych form manewru będzie dążenie do zlokalizowania określonych elementów takich jak walczące frakcje stron konfliktu, jednostki wojskowe stron konfliktu, demonstrująca ludność cywilna itd., zepchnięcie ich w wybrany rejon, czasami okrążenie, a następnie zneutralizowanie. Wcześniejsze rozważania pokazały, że dużą rolę odgrywają w tym przypadku śmigłowce oraz artyleria.

Do zasadniczych form manewru stosowanego w operacjach wymuszania pokoju można zaliczyć: pierścień, młot i kowadło, skok oraz kleszcze, linia i oskrzydlenie (zał. 4.11).

Manewr pierścień – wyznaczone pododdziały przeszukują teren, podchodzą do określonego rejonu z różnych kierunków, dążą do zepchnięcia elementu uznanego jako obiekt działania w niedogodny dla niego rejon i okrążają go. Możliwe jest również wykorzystanie elementów aeromobilnych, które lądując bezpośrednio w pobliżu obiektu mają większe szanse na blokowanie określonych kierunków przy wykorzystaniu mniejszych sił.

Manewr młotek i kowadło – część sił pełniąca rolę kowadła wydziela się do obsadzenia pozycji blokujących, opartych w miarę możliwości o dogodne obiekty terenowe i infrastruktury tworząc pewnego rodzaju „worek”. Pozostałe siły, zwane

młotkiem, tworzą zgrupowanie przeznaczone do zepchnięcia obiektu ich działania w przygotowany worek i zablokowania go.

Manewr skok – polega na wykonaniu dwustronnego podejścia przy wykorzystaniu dwóch zgrupowań. Pierwsze zgrupowanie nawiązuje kontakt z obiektem działania i spycha go w określonym kierunku. Drugie zgrupowanie po pewnym czasie lądując na tyłach wycofującego się elementu, zamyka drogi i organizuje pozycje blokujące.

Manewr kleszcze – stosuje się w celu zablokowania obiektu będącego celem działania rozmieszczonego po obu stronach większej przeszkody terenowej (rzeka, wąwóz). Polega on na zbieżnym działaniu dwóch zgrupowań aeromobilnych wysadzonych po dwóch stronach przeszkody, które spychają obiekt działania w określonym kierunku oraz elementów organizujące na skrzydłach pozycje blokujące.

Manewr linia – stosowany w podobnych warunkach jednak w tym przypadku działają zgrupowania lądowe.

Manewr oskrzydlenia – stosowany przy opanowywaniu obiektów i rejonów.

Wyniki analiz prowadzonych operacji oraz wnioski z ćwiczeń pozwoliły zaproponować model zachowań zgrupowań taktycznych opisany w rozdziale pierwszy. Uzyskano dzięki temu grupę wybranych wskaźników pozwalających w miarę dokładnie określić skuteczność podejmowanych przez zgrupowania taktyczne działań. W tym celu wyodrębniono kryteria powodzenia i ich wskaźniki (tab. 4.1).

Kryteria powodzenia	Wskaźniki
OCENA STANU : CZ -czerwony, Ż -żółty, Z- zielony	
Podporządkowanie stron konfliktu	Naruszenie przerwania ognia Zerwanie porozumień Usunięcie wojsk Wzmocnienie posterunków kontrolnych
CZ – minimalne Ż – częściowe Z - całkowite	
Ochrona ludności cywilnej oraz organizacji pozarządowych	Wrogie akcje przeciwko ludności, Akcje minowania Ochrona posterunków kontrolnych Rejestracja broni Pojawienie się broni zespołowej
CZ – wypadki (+) Ż – wypadki (-) Z – minimalne	
Wspieranie wysiłków pomocy humanitarnej	Ochrona infrastruktury (magazyny, lądowiska) Swoboda manewru Potrzeba eskorty Liczba uchodźców
CZ – wypadki (+) Ż – wypadki (-) Z – minimalne	

Tab. 4.1. Kryteria powodzenia i ich wskaźniki
Źródło: Opracowanie własne

Poza funkcją analitycznego narzędzia tabela ułatwia wydzielić z ogólnie brzmiącego zadania, wykonalne i zrozumiałe zadania cząstkowe oraz opracowanie wariantów działania.

Wyniki badań pozwoliły również zaproponować przedsięwzięcia ułatwiające kontrolę działań w sytuacji nie dostosowywania się stron konfliktu do wcześniejszych porozumień. Głównym czynnikiem jest w tym przypadku odstraszenie polegające na pokazie siły bojowej i oparte na konsekwencji i bezstronności działań. Poziom nasilania jest wprost proporcjonalny do agresywności działań po nich następujących, takie podejście niesie jednak ryzyko i niebezpieczeństwa (zał.4.12).

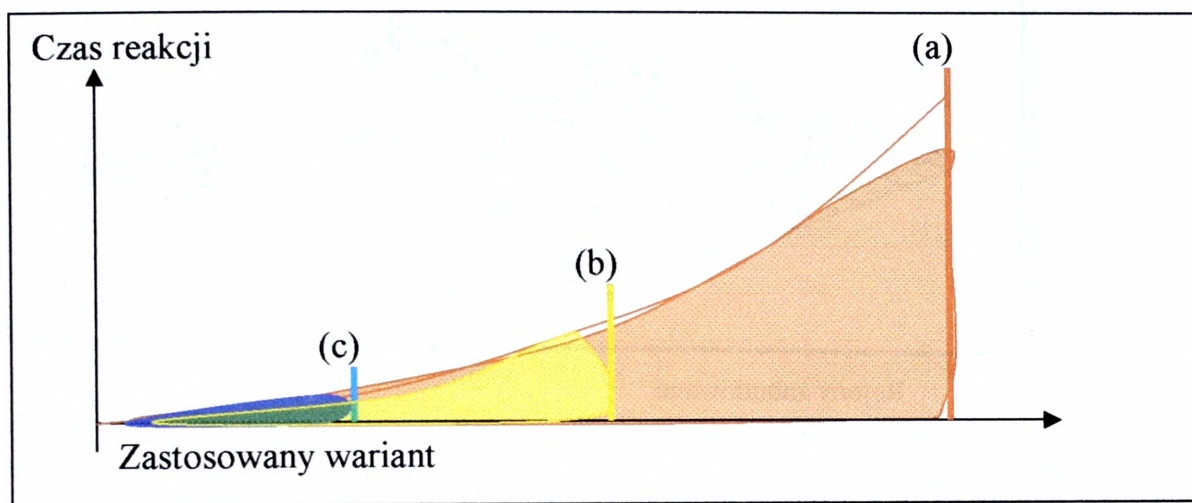
Potrzebę zastosowania takiego sposobu działania potwierdzają wyniki przeprowadzonej symulacji w programie wspierającym ćwiczenia pod nazwą DEXES⁵¹. Badaniem objęto okres działań zgrupowań taktycznych sił IFOR od stycznia 1996 roku do maja 1997 roku. Na podstawie dziennych meldunków operacyjnych z tego okresu wyodrębniono 650 różnych przypadków zdarzeń, jakie miały miejsce w rejonie działania, stanowiły one zbiór zmiennych niezależnych. Jako zmienne zależne przyjęto działanie zgrupowań taktycznych w trzech różnych sposobach reakcji na sytuację problemową.

- a. brak działania
- b. działania polegające na zabezpieczeniu przed dalszym rozprzestrzenianiem się sytuacji problemowej, ale nie angażujące metod siłowego wymuszania
- c. działania polegające na zastosowaniu silniejszych środków wymuszania i zastraszania.

Badając wskaźnik czasu potrzebnego na opanowanie powstałej sytuacji problemowej wyniki symulacji wykazały, że przy zastosowaniu wariantu (a) poziom eskalacji problemu wzrasta, przy wariacie (b) utrzymuje się na stałym poziomie, ale też nie następuje jego rozwiązanie, dopiero zastosowanie wariantu (c) pozwala w dosyć krótkim czasie opanować sytuację problemową. Kolejny wniosek, jaki się

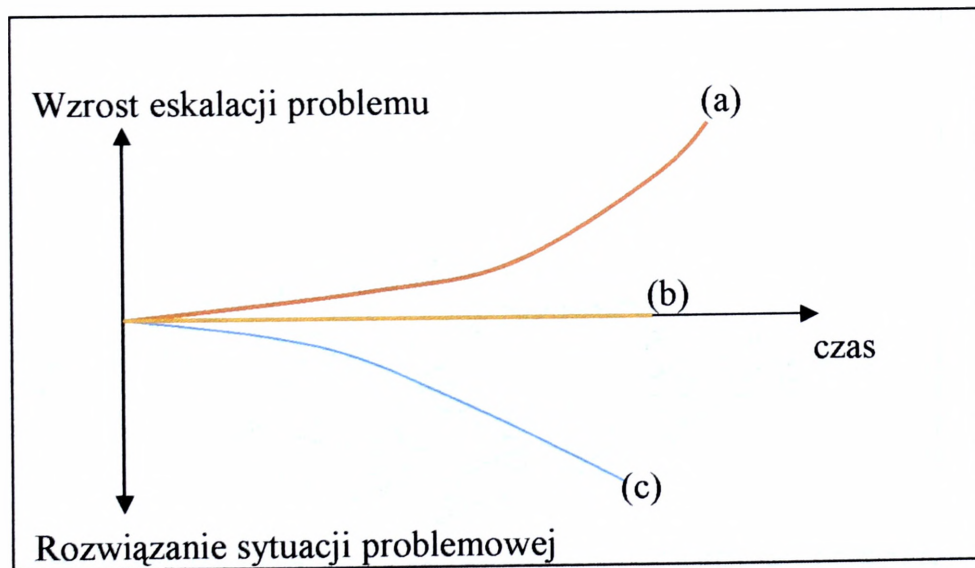
⁵¹ Badania były możliwe dzięki pomocy Pana A.R. Woodcock z The National Defence College Stockholm w Szwecji

nasuwa wskazuje, że zastosowanie wariantu (a) może doprowadzić do niekontrolowanego rozwoju wydarzeń, których złagodzenie pociągnie za sobą potrzebę wykorzystania dużo liczniejszych sił i środków, niż gdyby zastosowano wariant (c) (wykr. 4.6).

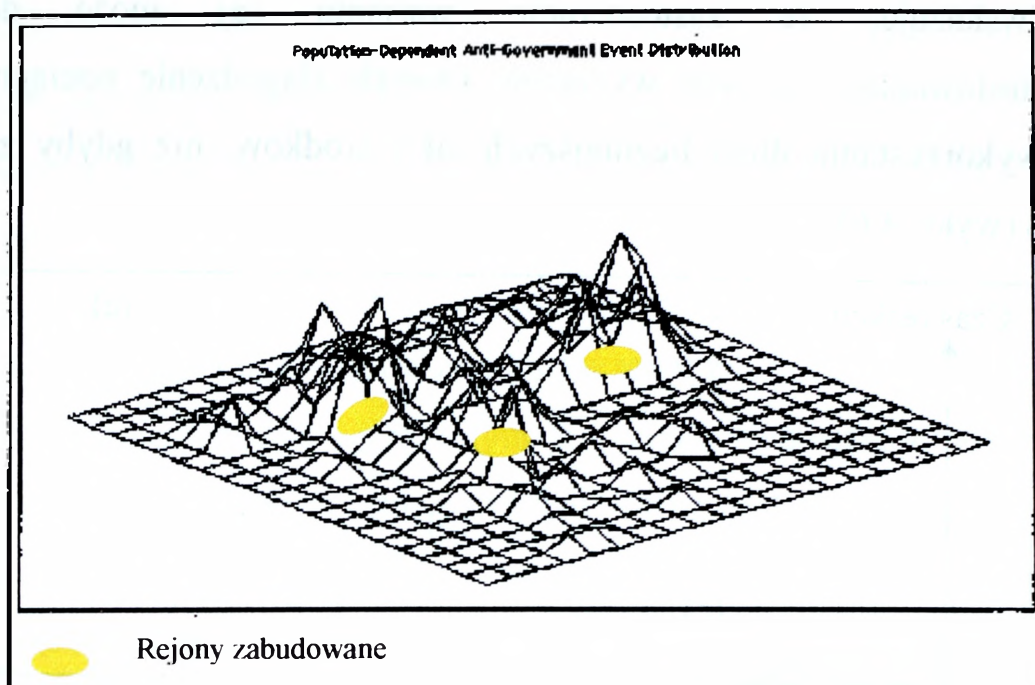
Wykres. 4.6. Wpływ zastosowanego wariantu działań na czas rozwiązania sytuacji problemowej

Przyjmując jako wskaźnik poziom eskalacji sytuacji problemowej uzyskano ponownie wyniki przemawiające za wariantem (c). (wykr. 4.7).

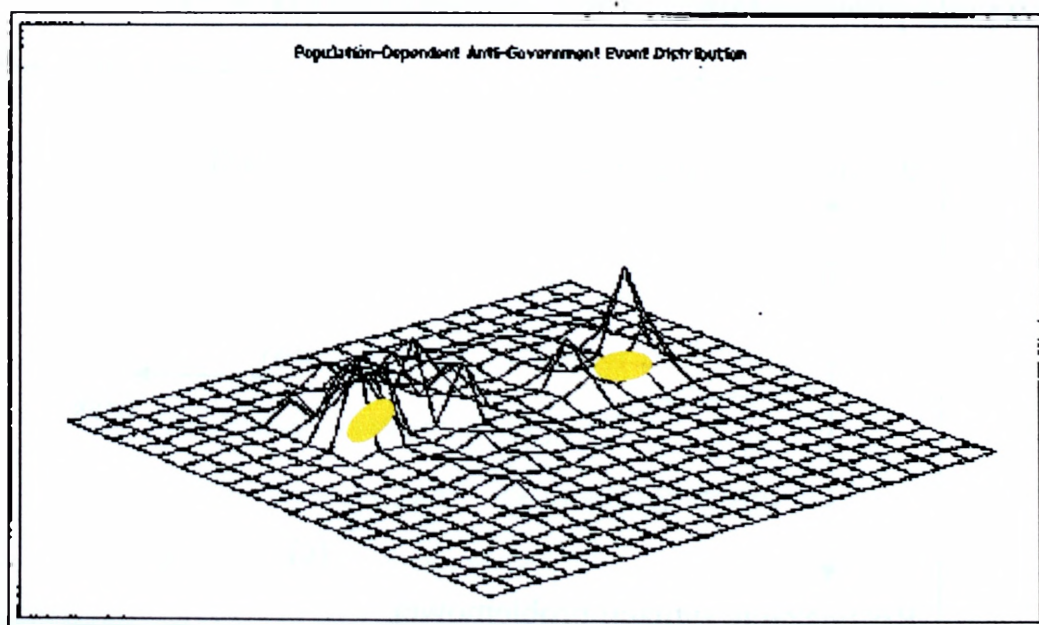
Wykres. 4.7. Wskaźnik poziomu eskalacji

Obrazowe porównanie skuteczność wariantów (b) i (c) przedstawiające ilość wystąpienia sytuacji problemowych o różnym poziomie eskalacji i gwałtowności przedstawiają wykresy. 4.8 i 4.9. Po nałożeniu na mapę rejonu działania okazało się, że najwięcej sytuacji miało miejsce w rejonach zabudowanych.

Wykres. 4.8 Ilość oraz poziom przypadków eskalacji sytuacji przy zastosowaniu wariantu (b)

Ogólna liczba przypadków	- 344
Przypadki o dużej gwałtowności	- 25
Przypadki o średniej gwałtowności	- 172
Przypadki o małej gwałtowności	- 167

Wykres. 4.9 Ilość oraz poziom przypadków eskalacji przy zastosowaniu wariantu (c).

Ogólna liczba przypadków	- 344
Przypadki o dużej gwałtowności	- 3
Przypadki o średniej gwałtowności	- 36
Przypadki o małej gwałtowności	- 305

Wnioski

1. Przestrzeganie zasady bezstronności wpływa dodatnio na poziom bezpieczeństwa.
2. W większości przypadków siły zgrupowań taktycznych będą musiały stacjonować w rejonach, w których nie przestrzega się zasad prawa i porządku publicznego.
3. W przypadku bardzo napiętej sytuacji o dużym poziomie zagrożenia, zasadnym jest tworzenie i deklarowanie tzw. strefy bezpieczeństwa, której zasięg wynosi 1000 m od granicy miejsca stacjonowania
4. Szczególnie narażone na oddziaływanie są większe konwoje, stanowiące kolumnę wielu pojazdów
5. Najczęściej stosowanymi metodami działań są: organizowanie posterunków kontrolnych, blokada dróg, patrolowanie, działania poszukiwawcze, wprowadzenie godziny policyjnej
6. Większość działań prowadzonych przez siły zgrupowań taktycznych wiązać się będzie z pokazem siły, blokadą dróg oraz obecnością wojsk w rejonie działania.
7. Blokada jest najbardziej drastyczną metodą kontroli ruchu na drogach, szlakach oraz ścieżkach polegającą na ich zamknięciu.
9. Działania przeszukiwania/poszukiwania ułatwiają zgrupowaniom taktycznym przejąć inicjatywę, a tym samym decydować, kiedy, gdzie i w jaki sposób reagować.
10. Każde wystąpienie tłumu należy traktować jako potencjalny punkt zapalny.
11. Miejscami oraz sytuacjami o podwyższonym ryzyku konfrontacji tłumu są linie ACFL, IEBL, wizyty społeczności w wioskach zamieszkiwanych przez nie przed konfliktem, odwiedziny cmentarzy, święta narodowe, religijne.
12. Poziom nasilania jest wprost proporcjonalny do agresywności działań po nich następujących

ROZDZIAŁ V

KONCEPCJE ORGANIZACYJNE I SPOSOBY PRZYGOTOWANIA DO DZIAŁAŃ WŁASNYCH ZGRUPOWAŃ TAKTYCZNYCH I WYBRANYCH PAŃSTW ORAZ WEDŁUG POGLĄDÓW ONZ I NATO

Przeznaczenie, a głównie zadania przewidywane do wykonania przez zgrupowania taktyczne w operacjach wymuszania pokoju, wywierają decydujący wpływ na skład organizacyjny. Praktyka organizowania zadaniowych zgrupowań taktycznych na potrzeby operacji pokojowych, wskazuje dwa sposoby rozwiązań. Pierwszy z nich polega na tworzeniu określonego wariantu struktury od podstaw, dla osiągnięcia określonego celu. Zgrupowanie takie jest wcześniej przygotowywane i szkolone pod kątem przyszłego zadania (zadań) operacyjnego. Takie podejście stosowane było w większości kontyngentów przygotowywanych do operacji utrzymania pokoju.

Drugie rozwiązanie polega na modyfikowaniu istniejących jednostek stanowiących bazę wyjściową, tworzonych zgrupowań, z zamiarem osiągnięcia określonego celu.

Przyjmując, że zgrupowania taktyczne wojsk lądowych mogą wykonywać zakres zadań przedstawiony w rozdziale trzecim, sposobami wskazanymi w rozdziale czwartym to ich skład, organizacja, wyposażenie oraz wyszkolenie powinny zapewniać sprawną i skuteczną realizację tych zamierzeń.

Mając na uwadze powyższe treści i zamiary proceduralne, rezultaty badań w niniejszym rozdziale obrazują rozwiązanie dwóch problemów badawczych wyrażonych w postaci następujących pytań:

Jaki może być pożądaný skład organizacyjny lądowych zgrupowań taktycznych uczestniczących w operacjach wymuszania pokoju ?

W jaki sposób organizować przygotowanie zgrupowań taktycznych wojsk lądowych do działań w tego rodzaju operacjach ?

Złożoność i wieloaspektowy charakter tak sformułowanych problemów, spowodowały konieczność jego ograniczenia do kilku istotnych kwestii:

- Jakie koncepcje odnośnie składu zgrupowań taktycznych akceptuje ONZ?

- Jakie tendencje strukturalne dotyczące zgrupowań dominują wśród członków sojuszu NATO?
- Jakie poglądy na sposoby przygotowania zgrupowań taktycznych akceptowane są w NATO?
- Jakie poglądy oraz sposoby przygotowania wojsk do udziału w operacjach wymuszania pokoju prezentują wybrane państwa?
- Jakie są nasze doświadczenia szkoleniowe i jak obecnie przebiega proces przygotowania zgrupowań taktycznych do udziału w operacjach wymuszania pokoju?

5.1. Założenia tworzenia zgrupowań taktycznych

Badając problematykę składu organizacyjnego zadaniowych zgrupowań taktycznych wojsk lądowych, przewidzianych do działania w operacjach wymuszania pokoju, wskazane jest dokonanie wyjaśnień określających czym jest organizacja, struktura i jakie występują między nimi współzależności.

Organizacja, jako twory ludzkie powołane do realizacji określonych zadań i wynikających z nich działań składają się z trzech podstawowych elementów:

- podmiotów (ludzi);
- narzędzi (środków walki);
- przedmiotów działania (zadanie do wykonania, do którego jest ona powołana)¹.

Elementy te tworzą organizację wówczas, jeśli oddziałują na siebie, generują całość zdolną do realizacji zadań, które wymagały powołania oddzielnej instytucji². Aby organizacja mogła funkcjonować niezbędne są różnego rodzaju więzi i zależności łączące przedmioty i podmioty działania w całość organizacyjną.

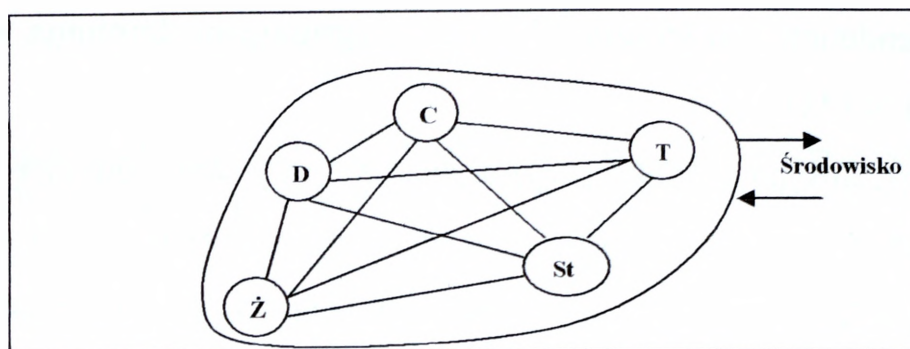
Kolejnym terminem jest struktura, która stanowi zbiór połączeń i zależności występujących między elementami danej organizacji. Zatem struktura organizacyjna to szczegółowo opisana organizacja³.

W.Lidwa proponuje następujący model takiej organizacji (rys.5.1)⁴.

¹ Por. L. Krzyżanowski, Podstawy nauki o organizacji i zarządzaniu, Warszawa 1992, s. 174.

² Por. T. Zieliński, Organizacja zespołów ludzkich, Warszawa 1984, s. 73.

³ Por. A. Stabryka, Doskonalenie struktury organizacyjnej, Warszawa 1991, s.11.

Rys. 5.1. Model struktury organizacyjnej

gdzie:

C – cele i wynikające z nich zadania oraz czynności wykonawcze, z których wynikają funkcje spełniane przez wyodrębnione części organizacji;

Ż – żołnierze – specjaliści i ich walory moralno-bojowe (aktualne i pożądane);

ST – sprzęt techniczny;

D – dowodzenie (planowanie działań, stymulowanie i kontrola realizacji);

T – taktyka walki (działania).

Przy tworzeniu nowych zgrupowań taktycznych należy się kierować następującymi zasadami projektowania:

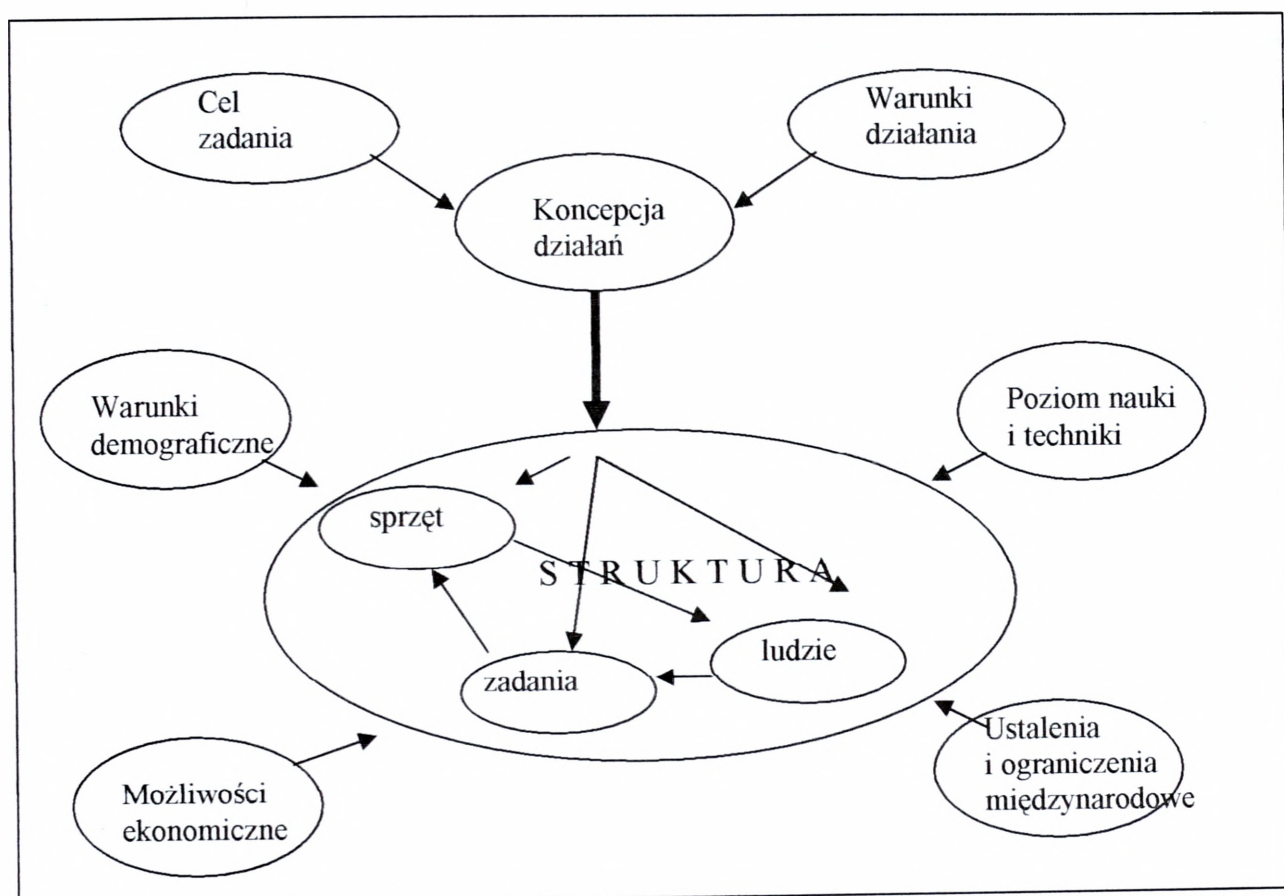
- rozeznania potrzeb (jakie zadania ma spełniać projektowana struktura);
- realności (zaprojektowana struktura powinna odpowiadać możliwościom ekonomicznym, finansowym i technicznym);
- elastyczności (strukturę można zmienić dostosowując ją do zmian otoczenia i warunków funkcjonowania);
- optymalności (przyjęte rozwiązania umożliwiają realizację przewidywanych zadań);
- kompleksowości (projekt obejmować musi wszystkie elementy struktury i uwzględnić różne warunki jej funkcjonowania)⁵.

Powyższe składowe odnoszą się do każdej organizacji, w tym także do zgrupowań taktycznych. Tworząc zgrupowania taktyczne przewidziane do działań w Operacji Wymuszania Pokoju, należy określić (przyjąć) założenia i wymagania jakim te zgrupowania powinny odpowiadać. Założenia i ograniczenia wynikać będą z celu w jakim zostały powołane, warunków w jakich prowadzone będą działania oraz koncepcji ich prowadzenia.

⁴ Por. W.Lidwa, Obrona w górach i jej wpływ na struktury organizacyjne Wojsk Lądowych, AON Warszawa, 1993 s.106.

⁵ Cz.Babiński, Elementy nauki i projektowania, Warszawa 1989, s.301.

Po ustaleniu zadań i warunków ich realizacji (przyjęciu koncepcji działań) można ustalić, kto takie zadanie wykona, a więc określić wymagania wobec stanów osobowych wojsk (ich wielkość, formy organizacyjne, przygotowanie) i sprzętu wojskowego odpowiadającego potrzebom realizacji zadań. Koncepcja zadań jest jednym z wielu czynników strukturotwórczych, które nadają im ostateczny kształt (rys.5.2).

Rys. 5.2. Czynniki strukturotwórcze.

Źródło: W. Lidwa, *Obrona w górach i jej wpływ na struktury organizacyjne wojsk lądowych*, s. 108.

5.1.1. Koncepcja tworzenia zgrupowań taktycznych według poglądów ONZ

Analitycy oraz naukowcy badający problematykę operacji wymuszania pokoju twierdzą, że nic tak nie utrudnia ich prowadzenia, jak powszechna niewydolność państw członków w sprostaniu poziomowi potrzeb ONZ. Niedomagania te dotyczą zarówno ilości, jak też jakości deklarowanych sił (elementów) bojowych, wsparcia i zabezpieczenia.

Analiza ostatnich operacji prowadzonych pod auspicjami ONZ potwierdza negatywny wpływ niedomagań na koordynowanie początkowego rozmieszczania sił wojskowych, ich wielkości, jakości oraz możliwości. Sytuację pogarsza rozbieżność między przyjętym mandatem operacji, a rzeczywistymi warunkami, w jakich przychodzi działać siłom pokojowym

Jednym ze sposobów rozwiązania tego problemu jest koncepcja, która pojawiła się w połowie lat 90-tych ubiegłego wieku polegająca na stworzeniu narodowych jednostek pozostających w gotowości do działań. Ma ona wielu przeciwników, którzy utrzymują, że w sytuacji nagłej potrzeby nie jest ona w stanie sprostać mogącym pojawić się lukom między potrzebami a możliwościami⁶. System oparty na organizowaniu wielonarodowych zgrupowań taktycznych na zasadzie ang. ad hoc (formowane od podstaw w celu realizacji określonego celu) zajmuje zbyt dużo czasu co utrudnia szybkie rozmieszczenie. Poziom niepewności związany z jakością szybko wyznaczonych sił wchodzących w skład zadaniowego zgrupowania taktycznego, jest w tym przypadku, zdaniem wielu analityków, zbyt wysoki. W ich przekonaniu zwiększa się ryzyko operacyjne, szczególnie w przypadku działania pierwszych elementów wchodzących w rejon działań.

Wobec takich wątpliwości pojawiła się nowa koncepcja oparta na możliwościach szybkiego, wielostronnego rozmieszczenia sił.

Wymaganiom takim może sprostać tzw. legion operacji pokojowych, który stanowiłby bazę dobrze wyszkolonych, wyposażonych, spójnych i wiarygodnych wojsk, które mogą być uzupełniane stanem osobowym i sprzętem nawet na potrzeby trzech, czterech operacji wymuszania pokoju prowadzonych jednocześnie. Wkład ONZ w prowadzone operacje powinien być na tyle duży, aby miała ona wpływ na ich przebieg. Ze składu legionu organizowano by zadaniowe zgrupowania taktyczne przewidziane do wykonywania określonych zadań, przez co pełniłby wiodącą rolę w tych operacjach. Analiza operacji z okresu 1988-1995 nazywanego okresem „wysokiej fali” wykazuje, że posiadanie i możliwość wykorzystania zgrupowania liczącego 15000 żołnierzy może spełnić zakładane wymagania.

⁶ C.Conetta, Ch. Knight, *Vital Force: A Proposal for the Overhaul of the UN Peace Operations System and for the creation of a UN Legion*, The Commonwealth Institute Cambridge, 1995, s.13.

Akcentuje się też, że posiadanie takich sił w omawianym okresie umożliwiłoby ONZ osiągnięcie celów operacji w Kambodży, Mozambiku, Namibii, Angoli, Somalii, Ruandzie oraz byłej Jugosławii.

W celu zapewnienia skuteczności operacyjnej w sytuacjach potencjalnej walki, określone elementy zgrupowania powinny przypominać typowe jednostki wojskowe wraz z ich wyposażeniem i możliwościami. Kryteria takie zastosowano w odniesieniu do najgorszych wariantów zagrożeń (występowanie wojskowej lub para-wojskowej opozycji charakteryzującej się posiadaniem wyposażenia na dobrym poziomie technologicznym i wykazującej średni poziom zorganizowania i profesjonalizmu).

Wśród podstawowych wymogów, wskazuje się na potrzebę posiadania środków przeciwpancernych, środków umożliwiających prowadzenie ognia pośredniego oraz szerokich możliwości inżynierskich.

Uogólniając można stwierdzić, że koncepcje tworzenia zgrupowań taktycznych powinny eksponować elastyczność, możliwości bojowe oraz manewrowe jednostek poziomu taktycznego – które powinny mieć wyższy potencjał bojowy od jednostek stron konfliktu – i bazować na jasnych zasadach posiadania przewagi w siłach i środkach. Wynikać ona powinna z lepszego przygotowania wojsk, poziomu dyscypliny, dowodzenia, rozpoznania i łączności.

W proponowanej koncepcji jednostki wojskowe stanowiące bazę dla organizowania zadaniowych zgrupowań taktycznych sił ONZ, podlegałyby pod dwa dowództwa: dowództwo wsparcia (ang. Support Command) oraz dowództwo wojsk (ang. Forces Command). Pod dowództwo wojsk podlegałoby około 20 tysięcy oficerów i żołnierzy, pod dowództwo wsparcia około 16 tysięcy. W skład głównego sztabu wchodziłoby dodatkowo około pięciu tysięcy personelu.

Jednostki bojowe wydzielone pod dowództwo wojsk to:

- cztery dowództwa brygad,
- pięć batalionów zmotoryzowanych,
- cztery lekkie bataliony piechoty zmechanizowanej,
- trzy lekkie szwadrony kawalerii,
- dwa lekkie szwadrony kawalerii pancernej,
- sześć samobieżnych baterii moździerzy,

- trzy lekkie baterie artylerii 155 mm (ciągnionej),
- cztery lekkie zmechanizowane kompanie przeciwpancerne,
- sześć kompanii inżynierskich,
- sześć baterii przeciwlotniczych,
- dwa szwadrony (dywizjony) śmigłowców zwiadowczych (18 śmigłowców każdy),
- jeden szwadron (dywizjon) śmigłowców transportowych (24 śmigłowce),
- cztery kompanie łączności,
- cztery kompanie wywiadu polowego,
- cztery kompanie żandarmerii wojskowej,
- sześć plutonów rozpoznawczych,
- dwanaście sekcji ochrony,
- zespoły łącznikowe.

Projekt legionu to koncepcja modułowa (zgrupowań), bazująca na czterech dużych dowództwach brygad oraz odpowiedniej ilości jednostek mogących wchodzić w ich skład. Pozwala ona na rozmieszczanie i wykorzystywanie wielu funkcyjnych zgrupowań zadaniowych wojsk liczących od 500 do 15 000 żołnierzy w zależności od wymogów sytuacji. Możliwości manewrowe jednostek bojowych bazowałyby na nowoczesnych wariantach pojazdów kołowych, od lekko uzbrojonych transporterów opancerzonych do czołgów. Zauważyć można również, że pododdziały kawalerii występują w znacznie większej proporcji do pozostałych jednostek, aniżeli w przypadku typowych mobilnych sił o podobnej wielkości. Pododdziały te są wyposażone w sprzęt umożliwiający pełnienie funkcji sił (zgrupowań) uderzeniowych. Wydzielone dodatkowo do ich składu pododdziały przeciwpancerne zwiększają możliwości obronne przed atakiem czołgów.

Inną cechą charakterystyczną jest różnorodność elementów wsparcia wchodząca w skład podstawowych jednostek. Dla zapewnienia maksymalnej elastyczności występują one w większości na szczeblu kompanii, baterii. Ważną rolę odgrywają również uzbrojone śmigłowce rozpoznawcze, które oprócz wypełniania podstawowych zadań rozpoznawczych, mogą być wykorzystywane dla zapewnienia wsparcia ogniowego wojskom. Wyposażenie śmigłowców jednego z wymienionych dywizjonów w pociski przeciwpancerne, umożliwi zwalczanie celów pancernych.

Na wyposażeniu znajdują się również śmigłowce transportowe, zapewniające dodatkowy sposób transportu dla wybranych pododdziałów piechoty zmotoryzowanej. Akcentuje się również ich wykorzystanie przez kompanie przeciwpancerne, kompanie lekkiej kawalerii oraz baterie artylerii.

Kształt struktur obejmuje również relatywnie wysoką ilość środków rozpoznawczo-wywiadowczych, środków inżynieryjnych oraz znacznie większą ilość środków artyleryjskich, aniżeli było to praktykowane w dotychczasowych operacjach. Celem takiego podejścia jest zwiększenie możliwości i sprawności działań. Pododdziały moździerzy zapewniają wystarczającą ilość środków do koncentracji ognia w przypadku działań obronnych. Plutony rozpoznawcze wyposażone w zdalnie pilotowane środki, zwiększają możliwości zbierania danych rozpoznawczych. Zespoły łącznikowe stosujące elastyczne metody negocjacji zwiększają bezpieczeństwo jednostek. Nie mniej wartościowe są sekcje ochrony składające się z pododdziałów działających na dwóch pojazdach przeznaczonych do prowadzenia eskort oraz ochrony określonych miejsc.

Można założyć, że typowe zgrupowanie zadaniowe przeznaczone do szybkiego rozmieszczenia i działania, może składać się z batalionu lekkiej piechoty zmechanizowanej, jednej baterii moździerzy oraz kompanii kawalerii. W skład takiego zgrupowania mogłoby początkowo wchodzić około 1200 żołnierzy, obejmując w tym personel dowództwa oraz wsparcia. Rozmieszczenie tego hipotetycznie przyjętego zgrupowania wymagałoby mniej niż sto samolotów przy wykorzystaniu samolotu transportowego C-141. Wydzielając do tego osiemnaście samolotów z podwójnymi załogami zgrupowanie taktyczne mogłoby zostać rozmieszczone w miejscu oddalonym o 5000 km w ciągu sześciu dni.

Koszt utrzymania proponowanego legionu mógłby być mniejszy niż 2,6 miliarda dolarów amerykańskich rocznie. Dodatkowo zwiększone wydatki połączone z działaniami w ramach prowadzonych operacji mogłyby nie przekroczyć poziomu 900 milionów dolarów rocznie zakładając pełne wykorzystanie wszystkich sił. Biorąc pod uwagę pełne wykorzystanie sił i środków, całkowity roczny koszt legionu zamykałby się w sumie 3,5 miliarda dolarów, jak wskazywano suma ta wynosi mniej niż 0,5 procenta globalnych wydatków na cele obronne.

5.1.2. Koncepcja tworzenia zgrupowań taktycznych według Armii Stanów Zjednoczonych

Wśród państw o uznanej roli i długoletnim doświadczeniu w operacjach pokojowych można wyróżnić następujące umowne rodzaje systemów:

- Systemy oparte na udziale jednostek regularnych;
- Systemy oparte na udziale jednostek specjalnie organizowanych do udziału w operacjach pokojowych;
- Systemy pośrednie.

Pierwszy rodzaj przeważa głównie wśród państw członkowskich NATO. Najbardziej skrajnym przykładem takiego rozwiązania są systemy amerykański, francuski oraz brytyjski. Doktryna wojskowa USA zakłada, że obrona interesów amerykańskich jest obowiązkiem każdego żołnierza w każdym miejscu na świecie. Stąd też żołnierze służby czynnej kierowani są do udziału w operacjach pokojowych w ramach regularnych jednostek, uzupełnianych w razie potrzeby odpowiednimi specjalistami, zależnie od charakteru i warunków operacji. Udział w operacji pokojowej traktowany jest tak samo, jak każde inne zadanie sił zbrojnych.

Przygotowanie do tego rodzaju operacji uwzględniane jest więc, w procesie regularnego szkolenia indywidualnego i zespołowego, w którym wykorzystuje się odpowiednie instrukcje i podręczniki⁷. Specjalne szkolenie przygotowawcze przechodzą natomiast żołnierze Gwardii Narodowej, którzy po zakwalifikowaniu się do takiej służby formowani są w około 30-osobowe grupy, jednej specjalności i kierowani są do odpowiednich ośrodków szkolenia.

Narodowe kierownictwo kontyngentami sił amerykańskich, sprawowane jest w ramach normalnego systemu dowodzenia poprzez określone dowództwa strategiczne i operacyjne sił amerykańskich, których obszar odpowiedzialności obejmuje rejon prowadzonej operacji. Podobne rozwiązania stosowane są również przez Wielką Brytanię i Francję, a także Włochy.

Analitycy amerykańscy oceniają, że rodzaj oraz ilość broni będącej na wyposażeniu potencjalnych adwersarzy jest różny. Stąd dla celów planistycznych

⁷ Obok FM-100-23, przykładem podręcznika jest *Multinational Force Command Authorities Handbook*, U.S. Army War College, Carlisle Barracks, 1995.

zakłada się, że zagrożenia stanowią mieszankę regularnych i nieregularnych sił posiadających na swoim wyposażeniu głównie broń lekką uzupełnioną systemami przeciwpancernych i przeciwlotniczych pocisków kierowanych, pociskami ziemia powietrze, minami lądowymi i morskimi, czołgami klasy T-54 i T-72, bojowymi wozami piechoty oraz moździerzami i artylerię ciągnioną. Wojska stron konfliktu mogą również posiadać ograniczoną ilość w większości starszych modeli samolotów (Mig -21s, 23s).

Koncepcja wykorzystania wojsk USA polega w większości przypadków na ich udziale jako jednej z części w ramach wielonarodowego wysiłku pod auspicjami ONZ lub innych międzynarodowych organizacji.

Rozważany poziom oraz skład użytych wojsk do planowanych operacji wymuszania pokoju jest następujący:

- jedna dywizja areomobilna,
- jedna dywizja piechoty lekkiej,
- jedna dywizja piechoty zmechanizowanej,
- jedna brygada ekspedycyjna Marine,
- jedna – dwie grupy bojowe,
- jedno – dwa skrzydła sił powietrznych,
- siły specjalne,
- jednostki do spraw cywilnych,
- siły transportu powietrznego i morskigo,
- jednostki wsparcia i zabezpieczenia,
- ogólna liczba personelu wojskowego jednostek bojowych i wsparcia ok. 50 000.

W koncepcjach amerykańskich wojska lądowe na potrzeby operacji wymuszania pokoju są organizowane odpowiednio do warunków, jakie występują w rejonie jej prowadzenia. Wnioski i doświadczenia z Somalii, Haiti oraz Bośni wykazują następujące podobieństwa:

- zasadniczym elementem zgrupowań były lekkie i manewrowe brygady,
- w skład brygad wchodziły lekkie siły manewrowe oraz wojska pancerne,
- znaczącą rolę pełniły śmigłowce uderzeniowe (Somalia, Bośnia),

- dążono do jak największej integracji działań wszystkich wymienionych elementów.

Działania w operacjach wymuszania pokoju wymagały tworzenia mieszanych zgrupowań, posiadających w swoim składzie wojska pancerne i zmechanizowane. Zasadniczy trzon tworzyły brygady manewrowe wsparte dywizyjnymi elementami dowodzenia, uzupełnione dodatkowo środkami korpusu. W operacji *RESTORE HOPE* w Somalii zastosowano bataliony lekkiej zmotoryzowanej piechoty ze składu brygad 10 Górskiej Dywizji wsparte transporterami i pojazdami kołowymi. W późniejszej operacji *CONTINUE HOPE* siły zostały wzmocnione batalionami czołgów oraz batalionami zmechanizowanymi. Warunki operacji *UPHOLD DEMOCRACY* na Haiti wymagały użycia lekkiej i zmotoryzowanej piechoty z ograniczonym wzmocnieniem pododdziałów czołgów w początkowym etapie działań. Operacja *JOINT ENDEAVOR* w Bośni wymagała zastosowania dwóch ciężkich brygad. W każdej z nich znajdował się batalion czołgów oraz batalion zmechanizowany. Pododdziały żandarmerii wojskowej pełniły dodatkową rolę jako piechota zmotoryzowana.

5.1.3. Koncepcja tworzenia zgrupowań taktycznych według poglądów NATO

W celu realizacji określonych zadań, w ramach NATO wypracowano koncepcję CJTF (Combined Joint Task Force). Jest to przedsięwzięcie służące stworzeniu elastycznych struktur, pozwalających na szybkie zorganizowanie i użycie sił w zależności od wymogów sytuacji⁸.

W praktyce podjęto działania na rzecz integrowania sił zbrojnych i zwiększenia ich zdolności do szybkiego rozwinięcia mobilizacyjnego oraz reagowania poza obszarem NATO w konfliktach i operacjach wsparcia pokoju, ze wskazaniem na operacje wymuszania pokoju. Przeważają poglądy, że najskuteczniejsze w tego rodzaju działaniach są lekkie, mobilne zgrupowania taktyczne, przystosowane do przerzutu drogą powietrzną.

Dużą wagę przywiązuje się do zbudowania odpowiedniego potencjału sił zapewniającego wystarczającą przewagę w siłach i środkach nad siłami stron

⁸ J. Zieliński (red.) Podstawowe założenia operacji połączonych, Warszawa 2000, s. 8.

uczestniczących w konflikcie. Zasadniczym celem jest w tym przypadku zapewnienie bezpieczeństwa własnym wojskom oraz zbudowanie zaufania w oczach stron konfliktu⁹.

Powyższa koncepcja, choć dotyczy operacji, to jednak może również być w pewnym zakresie realizowana na poziomie taktycznym. Dotyczy to zwłaszcza operacji wymuszania pokoju prowadzonych przez siły NATO, gdzie na bazie rdzennych struktur jednostek wojskowych tworzone są, w zależności od sytuacji i zadań – zadaniowe zgrupowania taktyczne. Godnym podkreślenia jest fakt, że idea tworzenia tych zgrupowań oparta jest na założeniu, iż muszą one być zdolne do prowadzenia autonomicznych działań w przydzielonych rejonach odpowiedzialności.

Wnioski z działań dowodzą, że w operacjach wymuszania pokoju istnieje konieczność tworzenia zgrupowań taktycznych bazujących na samodzielnych batalionach, a niekiedy nawet kompaniach. Przy czym zgrupowania te mogą być każdorazowo modyfikowane w zależności od rozwoju sytuacji w rejonie działań i wynikających z niej potrzeb.

W 1999 roku zespół analityków NATO opracował dokument, którego celem było wskazanie rodzajów jednostek oraz określenie ich wielkości w stosunku do przyjętych zadań realizowanych przez NATO w operacjach wsparcia pokoju, w tym również wymuszania pokoju. Zespołowi udało się wydzielić 51 zadań cząstkowych, które były realizowane w Operacjach Wsparcia Pokoju w tym wymuszania pokoju przez 83 typy różnych jednostek wojsk lądowych.

W pierwszej kolejności opracowano wszystkie zadania rozmieszczone w rzędach oraz jednostki wojskowe uszeregowane w kolumnach. Następnie dokonano ocen komórek w otrzymanej tabeli umieszczając literę „T” jeżeli jednostka była preferowana do tego rodzaju zadań lub „N” jeżeli jednostka była mniej preferowana lub pełniła bardziej rolę wspierającą.

W drugim etapie zatwierdzone jednostki zostały poddane szczegółowej analizie, zadania zostały uszczegółowione i uaktualnione w celu ujednolicenia

⁹ Początkowo lądowe siły IFOR stanowił Allied Rapid Reaction Corps z trzema międzynarodowymi dywizjami (trzyście brygad oraz jednostki wsparcia i zabezpieczenia) posiadając: 475 czołgów, 1367 środków artyleryjskich, 1654 transporterów opancerzonych, 66 środków obrony przeciwlotniczej, 180 śmigłowców bojowych.

poglądów. W załączniku 5.1 przedstawiono wybrane zadania cząstkowe i preferowane rodzaje jednostek wojskowych.

Z badań opinii uczestników operacji wymuszania pokoju, wynika iż istnieje coraz większa potrzeba wspólnego rozwiązywania zarówno wojskowych, jak i cywilnych aspektów porozumienia pokojowego. Jednoczesne i równoległe działania wojsk oraz organizacji cywilnych, wymagają odpowiednich ustaleń i dokumentów prawnych, uzasadniających podejmowane działania pokojowe. Zapewni to prowadzenie operacji zgodnie z międzynarodowym prawem, umożliwi osiągnięcie swobody działania wojskom, koordynowanie i utrzymanie wspólnych wysiłków cywilno-wojskowych oraz wesprze kontrolowane przejęcie odpowiedzialności przez cywilne elementy od elementów wojskowych.

Cywilne działania podejmowane są w celu nawiązania i utrzymania stosownych relacji pomiędzy zgrupowaniami taktycznymi, a władzami cywilnymi, lokalnym społeczeństwem oraz działającymi w rejonie organizacjami. Ich prowadzenie, ma na celu ułatwienie wykonywania zadań przez zgrupowania taktyczne i pomóc osiągnąć cele polityczno-wojskowe. Polegają one na wzajemnym oddziaływaniu zgrupowań taktycznych, wojsk stron konfliktu oraz instytucji rządowych i organizacji pozarządowych. Działania te mogą być prowadzone przed, w czasie lub po działaniach wojskowych. Z kwestiami cywilnymi wiąże się termin działania cywilno-wojskowe (ang. civil-military operations) lub współpraca cywilno-wojskowa (ang. Civil Military Cooperations CIMIC). Zarówno jeden jak i drugi termin dotyczy skoordynowanych w czasie działań wykorzystujących możliwości wojsk, polegających na nawiązaniu i rozszerzaniu relacji pomiędzy wojskami pokojowymi, a ludnością cywilną z zamiarem osiągnięcia wyznaczonych celów.

Wiele uwagi przywiązuje się również do działań psychologicznych, polegających na przekazywaniu określonych informacji i sygnałów w celu wpływania na zachowania, emocje, motywacje oraz właściwe rozumienie istoty działań sił pokojowych. Zasadniczym celem działań psychologicznych w operacjach wymuszania pokoju jest zwiększenie bezpieczeństwa siłom zgrupowań taktycznych.

Dokonując pewnych uogólnień powyższych treści można stwierdzić, że struktury organizacyjne powoływane do realizacji zadań w operacji wymuszania pokoju

poddawane są oddziaływaniu wielu różnych czynników, które można zaliczyć do trzech zasadniczych grup: celów operacji, czynników wewnętrznych i czynników zewnętrznych. Z zasadniczego celu operacji wynikają cele dla elementów składowych tworzonego zgrupowania. Jest to zgodne z zasadą jedności celów, która wskazuje, że zadaniem wszystkich komponentów jest działanie w taki sposób, aby realizując cel ich działania przyczyniać się do osiągnięcia celu głównego operacji. Cele te można podzielić według poziomu realizacji zadań na cele strategiczne, operacyjne i taktyczne.

Zakładając, że otoczeniem nazywamy zbiór wszystkich elementów nie należących do systemu, których właściwości oddziałują na rozpatrywany system i zarazem ulegają zmianie pod wpływem działania tego systemu¹⁰, to w przypadku operacji wymuszania pokoju można wyróżnić następujące jego elementy składowe. Prawny (kontekst sojuszniczy i narodowy), społeczny (uczestnicy operacji), przyrodniczy (środowisko), organizacyjny (zgrupowania – elementy większych zgrupowań), naukowo – techniczny (sprzęt i wyposażenie).

W skali obszaru operacji wymuszania pokoju wpływ otoczenia na jego elementy strukturalne może być różny, rzutujący na całość utworzonego zgrupowania. Nie jest on wystarczająco przewidywalny w wyniku czego tworzone są siły reagowania bądź odwody, mogące osłabić zaskakujące efekty wpływu otoczenia.

Wśród czynników wewnętrznych o dużym znaczeniu dla kształtowania struktury organizacyjnej zgrupowań wymienić należy:

- wielkość organizacji (skład zgrupowań taktycznych),
- sposób dowodzenia (w tym zakresie podporządkowania),
- charakter wykonywanych zadań;
- tradycyjne wzorce organizacyjne wynikające z odrębności struktur narodowych państw uczestniczących w operacji¹¹.

Analiza struktur organizacyjnych wskazuje, że w trakcie prowadzenia operacji wymuszania pokoju struktury liniowe dominują na niskich szczeblach od drużyny do kompanii. Na ich czele stoją dowódcy o ściśle określonych uprawnieniach i władzy,

¹⁰ A. Hall, Podstawy techniki systemów, Ogólne zasady projektowania PWN, Warszawa 1968, s.32.

¹¹ J. Zieliński, Formy i metody prowadzenia działań przez zgrupowania taktyczne wojsk lądowych w operacjach pokojowych, AON, Warszawa 2002, s.78.

którzy muszą podejmować decyzje bez pomocy sztabów. Z kolei struktury sztabowo-liniowe występują od szczebla batalionu (samodzielnego zgrupowania), gdzie dowódcy posiadają wykwalifikowane sztaby, które wspierają proces decyzyjny. Delegowanie uprawnień w stosunku do podległych sił pozwala na sprawniejsze działanie w rejonie operacji.

Dostrzegamy zatem, że przy budowie struktur dostosowanych do realizacji zadań w operacjach wymuszania pokoju wymagana jest spójność w stosowaniu metod diagnostycznych i prognostycznych, co wynika z potrzeby określenia stanu rzeczywistego (aktualna sytuacja, możliwość wydzielenia określonych sił do realizacji operacji) oraz planowanego jej przebiegu. Uwzględnienie wskazanych czynników i determinantów pozwoli określić potrzeby i cele w zakresie optymalizacji tworzenia koniecznych zgrupowań taktycznych stosownie do zadań.

Przedstawione wyżej rozwiązania wskazują, że przy projektowaniu składu organizacyjnego oraz struktur zadaniowych zgrupowań taktycznych jest dążenie do usamodzielniania zarówno jego jak też poszczególnych elementów wchodzących w jego skład. Tworzenie mniejszych samodzielnych jednostek organizacyjnych (modułów) eliminuje pośrednie szczeble dowodzenia ułatwiając współdziałanie między dowódcą, a elementami szczebla niskiego, które otrzymują zwiększony zakres odpowiedzialności. Wspomniane moduły pełnią określoną funkcję: zasadniczy, wsparcia, zabezpieczenia, a ich procentowy udział w składzie zgrupowania jest wypadkową charakteru realizowanych zadań oraz sytuacji w rejonie operacji.

5.2. Przygotowanie zgrupowań taktycznych wojsk lądowych do działań w operacjach wymuszania pokoju

Przedstawione wyżej konstatacje strukturalno-koncepcyjne wywierają istotny wpływ na sposoby przygotowania wojsk do udziału w międzynarodowych operacjach wymuszania pokoju. Jednocześnie pojawia się wiele przesłanek uzasadniających wysiłek szkoleniowy zmierzający do wszechstronnego przygotowania zgrupowań taktycznych do działań w tego rodzaju operacjach. Wymagane jest tu stosowanie

specyfiki szkoleniowej, stosownej dla elementów kierowniczych, wykonawczych i zabezpieczających, adekwatnej do przewidywanych potrzeb i możliwych sytuacji¹².

5.2.1. Przygotowanie wojsk według poglądów NATO

Zgodnie z dyrektywą BiMNC przygotowanie i szkolenie sztabów i wojsk w NATO należy do obowiązków państwa delegującego zgrupowanie taktyczne /kontyngent/¹³. Sojusz popiera włączenie tematów obejmujących operacje wsparcia pokoju, w tym wymuszania, do narodowych programów szkolenia wojsk i dowództw. Jednakże zwraca się uwagę na prowadzenie wspólnej i połączonej edukacji i szkolenia, wybiegającego poza narodowe standardy, w celu osiągnięcia interoperacyjności wielonarodowych sztabów i wojsk. Podkreśla się wymóg przewartościowania w podejściu żołnierzy szkolonych do walki, na przygotowaniu ich do działania w bardzo zróżnicowanym środowisku, w którym obowiązują ściśle określone ograniczenia w użyciu siły. Sojusznicza edukacja i szkolenie dla potrzeb operacji wymuszania pokoju angażuje również przedstawicieli międzynarodowych organizacji i pozarządowych agencji, np. Organizacji Narodów Zjednoczonych z podległymi jej agencjami lub Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża. Wielu członków Sojuszu zorganizowało już specjalne centra szkoleniowe oraz prowadzi kursy w których może uczestniczyć, zwykle w małej liczbie, personel z innych państw. Podobny system funkcjonuje w Euroatlantyckiej Radzie Partnerstwa.

Aktualnie NATO prowadzi kursy dostępne dla wszystkich państw w celu:

- a. wyrobienia wspólnego poglądu na temat operacji wymuszania pokoju w ramach Sojuszu;
- b. szerzenia sojuszniczej polityki i doktryny operacji;
- c. proponowania skoordynowanego cyklu kursów w określonym czasie, w celu nauczania większej liczby studentów niż którekolwiek państwo mogłoby przeprowadzić samodzielnie.

¹² E.Misiuk, „Polityczno-wojskowe problemy przygotowania Sił Zbrojnych RP do udziału w międzynarodowych misjach pokojowych”, praca studyjna, AON Warszawa 1999, s.66.

¹³ Bi-MNC Directive for Peace Support Operations, 16 października 1998.

W kształceniu potencjalnych dowódców i kluczowych oficerów sztabu, dąży się do uświadomienia im głównych aspektów operacji wymuszania pokoju. Polecane tematy obejmują: historię operacji wsparcia pokoju, proces podejmowania decyzji w ramach tych operacji w ONZ, OBWE i NATO, techniki negocjacji, mediacji i zasięgania informacji, przygotowanie do operacji wymuszania pokoju i ich prowadzenie, zasady użycia siły (ang. rules of engagement. ROE), prawne aspekty operacji, plany i koncepcje „public information”, zasady postępowania i prawo humanitarne.

Zgodnie z tymi poglądami programy szkolenia powinny zawierać treści związane sposobami: zasadami i sposobami użycia siły, kulturą i obyczajami w obszarze prowadzonej operacji, wyrażeniami w języku państwa-gospodarza, wykonywaniem zadań na punktach kontrolnych i blokadach dróg, patrolowaniem, obserwacją i sposobem meldowania, przeszukiwaniem ludzi i pojazdów, wiedzą o minach i sposobach rozminowania, znajomością wyposażenia i uzbrojenia, posługiwaniem się mapą, procedurami łączności, pierwszą pomocą, obroną przeciwchemiczną i procedurami postępowania (jeżeli broń ABC była lub może być użyta na danym obszarze), bezpieczeństwem w ogólnym pojęciu.

Analizy dokumentacji szkoleniowej potwierdzają, że ćwiczenia z zakresu operacji wymuszania pokoju kierowane przez NATO prowadzone są na wszystkich szczeblach i przede wszystkim skoncentrowane są na działaniach połączonych i wielonarodowych.

Seminaria wyższego szczebla i ćwiczenia dowódczo-sztabowe (CPX), według scenariusza operacji wymuszania pokoju, obejmują procedury reagowania kryzysowego oraz proces podejmowania decyzji. Zgodnie z koncepcją CJTF, szkolenie i ćwiczenie wyznaczonych dowództw i prawdopodobnych dowódców komponentów zawiera: planowanie, rozwinięcie, wykonanie, przemieszczenie do rejonów stałej dyslokacji.

Formacje przeznaczone do wzięcia udziału w tego rodzaju operacjach przygotowują własne ćwiczenia, skupiając się na szkoleniu taktycznym oraz funkcjonalnych wymaganiach interoperacyjności. Cele ćwiczeń obejmują współpracę z organizacjami międzynarodowymi oraz organizacjami pozarządowymi jako część

ich szkolenia w zakresie współpracy cywilno-wojskowej ang. Civil Military Cooperation (CIMIC).

5.2.2. Sposoby przygotowania wojsk w wybranych państwach.

Rozwiązania narodowe stosowane w innych państwach w większości korespondują z natowskimi koncepcjami szkoleniowymi. Wyniki badań wskazują, że narodowe systemy przygotowywania i kierowania zgrupowaniami taktycznymi w operacjach pokojowych, w dużej mierze zależą od narodowej doktryny wojskowej oraz miejsca i roli. Indywidualne rozwiązania zależą przede wszystkim od miejsca i roli kierowniczych organów resortu obrony i sił zbrojnych danego państwa oraz podziału kompetencji między szefem tego resortu a szefem sztabu (obrony) sił zbrojnych. Stąd też istnieje duża różnorodność rozwiązań, a także ciągle ich modyfikowanie.

Analiza amerykańskiej dokumentacji szkoleniowej oraz literatury normatywnej wskazuje, że przygotowanie wojsk do operacji wymuszania pokoju opiera się w zasadzie na wykorzystaniu zasadniczego szkolenia przygotowującego do walki w sytuacji wojny obronnej. Przyjmuje się, że jednym z elementów, szkolenia wojskowego jest realizowanie specyficznego treningu oraz cyklu przygotowującego do operacji pokojowych¹⁴. Trening oraz przygotowanie do w.w działań nie powinno zakłócać normalnego rytmu procesu szkoleniowego.

Utrzymuje się, że w tego typu działaniach żołnierze powinni wykorzystywać nabyte umiejętności bojowe i dostosowywać je w zależności do istniejącej sytuacji. Wiarygodne umiejętności bojowe stanowią w przekonaniu Amerykanów podstawę powodzenia oraz realizacji zadań w operacjach pokojowych.

Z kolei analiza podstawowej literatury francuskiej wykazuje pewne podobieństwa z uprzednio przedstawionymi poglądami na ten temat¹⁵. Czas wymagany na szkolenie pododdziałów różni się w zależności od złożoności i charakteru przyszłych działań oraz od wyszkolenia i rodzaju pododdziału. Średnio

¹⁴ Join Pub. 3-07.3, Joint Tactics, Techniques and Procedures for Peace Operations, 1999.

¹⁵ Notice provisoire sur participation aux operations de maintien de la paix menees sous l'egide des Nations unies, Armee de Terre, 15 grudnia 1994.

wynosi on od 4 do 6 tygodni specjalistycznego treningu. Wskazuje się przy tym na dwutorowe podejście (rys. 5.3).

Rys. 5.3. Dwutorowe przygotowanie wojsk armii USA do działania w operacjach pokojowych.
Źródło. Joint Pub 3-07.3

Edukacja obejmuje nauczanie oficerów i podoficerów, skupiając uwagę na tym, aby wszyscy dowódcy rozumieli zasady działań wojskowych innych niż wojna, wykorzystywanych w operacjach wymuszania pokoju oraz znali ich charakterystykę. Badania potwierdzają ogólną opinię, że trening przygotowujący do specyfiki zadań w operacji jest zbyt krótki. Dlatego też przedstawiana koncepcja zakłada, że właściwie przygotowani oficerowie i podoficerowie, potrafią efektywnie wykorzystać wyszkolenie bojowe żołnierzy nabyte w trakcie szkolenia programowego, oraz opracowując odpowiedni plan szkolenia w stosunku do posiadanego czasu, są w stanie przygotować podległe im pododdziały. Szkolenie i nauczanie dowódców obejmuje instruktaże w salach, dyskusje dotyczące doświadczeń oraz wniosków z przykładów historycznych, wymianę poglądów oraz ćwiczenia sytuacyjne. W trakcie zajęć w salach dowódcy uczą się o wyjątkowych aspektach operacji wymuszania pokoju oraz rozważają w jaki sposób najlepiej wykorzystać ich umiejętności bojowe w tego rodzaju działaniach. Nabywają wiedzę umożliwiającą zrozumieć przebieg i charakter procesu pokojowego oraz zasad, które przyświecają operacjom pokojowym. Proces nauczania dostarcza dowódcom wiedzy na temat innych organizacji zarówno rządowych jak i pozarządowych zaangażowanych w operacje pokojowe. Dużą wagę przywiązuje się do indywidualnego studiowania zalecanej literatury.

Szkolenie oraz trening są realizowane w cyklu indywidualnym, poprzez szczebel pododdziału do zgrywania jednostki (zgrupowania taktycznego) i dopasowywany jest do specyfiki przyszłych zadań oraz sytuacji występującej w rejonie.

Analizując obszerną literaturę wojskową oraz opinie oficerów można przyjąć, że w stosunku do żołnierzy wymagana jest wiedza oraz biegłość w następujących obszarach: cele narodowe oraz wpływ na nie działań wojskowych, ogólna orientacja dotycząca zagadnień geografii, klimatu, grup etnicznych, wojsk zwaśnionych stron oraz broni przez nie wykorzystywanej, krótka historia rejonu oraz przegląd aspektów politycznych, zwyczaje oraz podstawowe frazy językowe, zwroty językowe umożliwiające nawiązanie kontaktu. Każdy żołnierz otrzymuje instrukcje dotyczące obyczajów, zwyczajów lokalnej społeczności. Minimalizuje to nieumyślne prowokacje lokalnej społeczności, będące wynikiem niegrzecznych zachowań lub złej interpretacji działań. Dodatkowo żołnierze są zaznajamiani z obyczajami innych kontyngentów narodowych biorących udział w operacji pokojowej, umiejętność prowadzenia negocjacji oraz mediacji przez dowódców przy wykorzystaniu tłumaczy z przedstawicielami stron konfliktu, rozumienie zasad działania oraz wkładu organizacji pozarządowych w osiągnięcie celu operacji, działanie w ramach bardziej zaostrzonych zasad użycia siły oraz właściwego użycia siły, sposoby zdobywania informacji oraz składania meldunków, współdziałanie z mediami, przeszukiwanie osób, pojazdów oraz budynków, sposoby kontrolowania rozruchów i demonstracji, użycie środków innych niż śmiertelne, sposoby działań antyterrorystycznych, sposoby przeciwdziałania rozpoznaniu, kładące nacisk na rozpoznanie wrogich działań zmierzających do zbierania informacji wymierzonych bezpośrednio w wojska pokojowe, rozpoznanie i przeciwdziałanie akcjom strzelców wyborowych, działanie w przypadku porwania żołnierza jako zakładnika, umiejętność identyfikowania min oraz niewybuchów, szkolenie kierowców, trening strzelecki, pierwsza pomoc, przestrzeganie polowych przepisów sanitarnych, osobista ochrona przed złodziejami, działania konwojowania, organizowanie posterunków kontrolnych, przeciwdziałanie stresowi.

Pododdziały przygotowujące się do operacji prowadzą szkolenie i treningi realizując zadania zbiorowe, do których zalicza się: działanie na posterunkach obserwacyjnych. Mniejsze pododdziały uczą się funkcjonowania oraz typowego rozkładu posterunku obserwacyjnego. Dużą uwagę poświęca się działaniu w izolacji od sił głównych. W trakcie treningu ważną rolę odgrywa patrolowanie, organizowanie patroli, wybór dróg patrolowania oraz sposób składania meldunków. Nauczanie obejmuje swym zakresem pracę na mapie oraz wykonywanie długich marszy. Oddzielnym zagadnieniem jest problematyka konwojowania obejmująca działanie w sytuacji napotkania wrogich wojsk lub wejścia w pole minowe.

Dużo miejsca w szkoleniu zajmują wspomniane ćwiczenia sytuacyjne, których celem jest postawienie żołnierzy w sytuacji, jaka może mieć miejsce w rejonie przyszłych działań. Dowódcy pododdziałów decydują, jakie jest właściwe działanie w każdej z podgrywanych sytuacji, wśród których można wymienić przykładowe: przedstawiciele jednej ze stron konfliktu proszą o pomoc, załoga posterunku obserwacyjnego zatrzymała osobę uważaną za zbrodniarza wojennego, tłum otoczył transport przewożący żywność, jeden z żołnierzy wykrył minę, strzelec wyborowy ostrzelał patrol, patrol znalazł zwłoki, jeden z żołnierzy posterunku obserwacyjnego został uprowadzony.

W latach dziewięćdziesiątych TRADOC¹⁶ prowadził badania dotyczące określenia czasu potrzebnego na przygotowanie jednostek szkolonych wg typowego cyklu szkoleniowego, do udziału w operacjach wymuszania pokoju. Badania były prowadzone na zgrupowaniach taktycznych przygotowujących się do pięciu ostatnich operacji tj. *RESTORE HOPE*, *UNOSOM II* w Somalii, *JOINT ENDEAVOUR* i *ABLE SENTRY* w byłej Jugosławii oraz *UPHOLD DEMOCRACY* na Haiti. Wnioski z tego okresu badań można zawrzeć w następujących punktach.

1. Należy stale doskonalić i wprowadzać nowe elementy w szkoleniu przygotowawczym.
2. Czas potrzebny na przygotowanie jednostki wynosi 6 miesięcy. Okres ten umożliwi dokładne zaplanowanie działań oraz przygotowanie wojsk

¹⁶ TRADOC US Army Training and Doctrine Command jest to instytucja odpowiedzialna za wyszkolenie oraz opracowanie i publikowanie regulaminów w wojskach lądowych Armii USA.

i dowództw. Szczegółowy trening biorący pod uwagę wykonywane zadania oraz warunki środowiska zamyka się zwykle w trzech miesiącach.

3. Większość czasu przydzielonego jednostkom zabiera wykonanie dokumentacji operacyjnej, dotyczącej samego rozmieszczenia, tym samym zbyt mało czasu pozostaje na trening i szkolenie.
4. Dowódcy wszystkich szczebli zgadzają się z opinią, że dobrze wyszkolona jednostka oraz pododdziały przygotowane do działań bojowych mogą szybko przejść i skupić się na zadaniach realizowanych w wymuszaniu pokoju.
5. Dobre zdefiniowanie i określenie zadań szkoleniowych jest kluczem do osiągnięcia właściwego poziomu przygotowań.

Na przykładzie sposobów przygotowywania się wybranych zgrupowań, można praktycznie weryfikować koncepcje szkoleniowe oraz wyciągnąć interesujące wnioski.

Amerykańska I Dywizja Pancerna przygotowująca się do udziału w operacji pokojowej w siłach IFOR prowadziła bardzo intensywne szkolenie, które miało sprawdzić przygotowane wcześniej plany. Elementami szkolenia były ćwiczenia i treningi sztabowe, jak również ćwiczenia zgrywające pododdziały. W trakcie ćwiczenia „Żelazny wojownik” (ang. Iron Warrior) ćwiczone tworzenie strefy rozdzielania (ang. zone of separation), rozdzielanie walczących frakcji oraz prowadzenie wspólnych komisji wojskowych (ang. Joint Military Commissions JMCS). Można więc przyjąć, że szkolono wszystkie elementy jakie były przewidziane w planach działania. Jednocześnie dywizja prowadziła serię wizyt rekonesansowych w Bośni-Hercegowinie. Opracowywane plany konsultowano z SHAPE. Podobny sposób działania przyjęły wojska brytyjskie oraz francuskie, przygotowujące się do działań w swoich sektorach¹⁷.

Rosjanie zostali zaangażowani w proces planowania nieco później. Ćwiczenia „Peacekeeper 95”¹⁸ wojsk amerykańskich z wojskami rosyjskimi w Fort Riley

¹⁷ S.F.Cherrie, „Task Force Eagle” Military Review, Lipiec-sierpień 1997, s.63-72. Wywiad z generałem F.Cherrie w Fort Leavenworth, grudzień 1997.

¹⁸ Ćwiczenie to składało się z czterech etapów i trwało ponad dwa tygodnie. Etap pierwszy obejmował przybycie wojsk rosyjskich. Etap drugi to ceremonia otwarcia oraz rozpoczęcie ćwiczenia obejmującego taktykę i techniki wykorzystywane w działaniach pokojowych. W etapie trzecim prowadzono pięciodobowe zintegrowane ćwiczenie CPX oraz FTX realizowane w realistycznej scenerii z wykorzystaniem symulatora. Etap czwarty to czas poświęcony na odpoczynek i zajęcia kulturalne. W etapie tym stworzono mieszane grupy, które odbywały wspólne wycieczki turystyczne oraz brały udział w różnego rodzaju przedsięwzięciach kulturalnych.

w Kansas, przekonały zachodnich obserwatorów co do wysokiego poziomu przygotowania wojsk rosyjskich w tego typu operacjach.

„Peacekeeper” jest programem obejmującym wymianę oficerów i kształcenie ich w uczelniach wojskowych oraz prowadzenie wspólnych ćwiczeń. Ćwiczenia odbywają się w na przemian w Rosji w Totskoje oraz Stanach Zjednoczonych we wspomnianym Forcie Riley. Wszyscy uczestnicy podkreślają, że tego rodzaju szkolenie umożliwia żołnierzom praktyczne doskonalenie działań wspólnie z żołnierzami innego państwa, daje możliwość podzielenia się doświadczeniami oraz sposobność doskonalenia taktyki, technik oraz procedur wykorzystywanych w działaniach pokojowych. Równie ważna jest możliwość nawiązania i rozwijania osobistych kontaktów, wpływających korzystnie na wzrost zaufania oraz wzajemnego zrozumienia.

Ćwiczenia poprzedza zwykle seria trzech konferencji planistycznych odbywających się na przemian w obu państwach. Scenariusze oraz koncepcje prowadzonych treningów dowódczo-sztabowych ang. Command Post Exercise (CPX) oraz ćwiczeń z wojskami ang. Field Training Exercise (FTX) odzwierciedlają aktualnie prowadzone operacje. Jest to zwykle fikcyjne państwo próbujące stworzyć własny rząd po zakończonej wyniszczającej wojnie domowej pomiędzy dwoma głównymi frakcjami¹⁹ (załącznik 5.2).

Zadania obejmują zagadnienia tzw. szarej strefy w operacjach pokojowych²⁰. Lista zdarzeń oraz scenariusz podgrywania sytuacji (ang. master events list MEL), liczy ponad 100 głównych zdarzeń obejmujących swym zakresem takie problemy jak: pomoc uchodźcom, tłumienie niepokojów społecznych, spotkania z przedstawicielami frakcji w strefie rozdzielania oraz zadania konwojowania. Działania rutynowe obejmują kontrolę pojazdów, osób, grup ludzi przekraczających posterunki kontroli ruchu (ang. movement control point MCP). Każde z podgrywanych zdarzeń ma na celu spowodowanie odpowiedniego działania ze strony ćwiczących. Zarówno zadania treningowe, jak też warunki oraz standardowe zagadnienia zaczerpnięte są

¹⁹ R.House, M.Pires, L.Grau, 27 th Guards train with “Big Red One” Military Review marzec-kwiecień 1996, s.5-11.

²⁰ Szara strefa definiowana jest jako obszar między operacjami utrzymania pokoju a operacjami wymuszania pokoju. Więcej na ten temat można znaleźć w UK Armed Forces, Army Field Manual Volume 5: Wider Peacekeeping/Peace Support Operations, Part 2. London HMSO 1995.

z regulaminów, w szczególności wykorzystuje się regulaminy opisujące prowadzenie operacji pokojowych²¹. Lista podgrywania sytuacji (MEL) opiera się na przećwiczeniu sześciu głównych, zbiorowych zadań wykorzystujących taktykę, techniki oraz procedury działań pokojowych, należą do nich: działania na posterunkach kontrolnych, eskortowanie konwojów, reagowanie na niepokoje społeczne, wprowadzanie odwodowych sił szybkiego reagowania (ang. Quick Reaction Forces QRF), patrolowanie, rozdzielanie wrogich stron konfliktu.

Ćwiczenia takie dostarczają wielu cennych doświadczeń i wniosków dotyczących różnic w filozofii oraz podejściu do dowodzenia i kierowania w operacjach pokojowych oraz przygotowania zgrupowań taktycznych. Podkreślają także różnice w poglądach między Rosją a USA na prowadzenie połączonych operacji wymuszania pokoju²².

Interesujących wniosków dostarcza sposób przygotowania amerykańskiej 3 Brygadowej Grupy Bojowej „Szary Wilk” ang. Grey Wolf w czerwcu 1998.

W tym przypadku zorganizowano szkolenie dla ok. 50 plutonów i 21 kompanii tworzących główny komponent sił SFOR 4. Przyjęto w nim model ośmiu następujących po sobie kroków szkolenia: planowanie treningu, szkolenie oraz dobór dowódców, rozpoznanie miejsca przyszłych działań, wydanie planu szkolenia, ćwiczenie sprawdzające, realizacja, prowadzenie przeglądu po określonym okresie działania, powrót do szkolenia bojowego i normalnych warunków służby

Stanowiska dowódców batalionów oraz kompanii obsadzano oficerami, którzy mieli doświadczenie oraz znali realia i specyfikę działań ponieważ uczestniczyli w operacjach w Somalii, na Haiti oraz w Bośni.

Wyniki badań pozwalają określić podstawowe zasady szkolenia:

- należy śledzić oraz analizować aktualne oraz potencjalne warunki w przyszłym rejonie działania,
- główną uwagę należy zwracać na zapewnienie bezpieczeństwa wojsk w ramach przygotowania indywidualnego oraz szkolenia plutonów i kompanii,

²¹ FM -100-23 US Army Field Manual Peace Operations proponuje zwięzłą listę prowadzenia treningu s.86-89.

²² R.House, M.Pires, 27 th Guards train with Big Red One. Military Review marzec-kwiecień 1996, s.10.

- należy prowadzić indywidualny oraz zespołowy trening doskonalący, zwiększający umiejętności działania,
- poprzez odpowiednie działania budować pewność siebie dowódców oraz zaufanie u żołnierzy.

Bazując na wskazówkach i analizach raportów rozpoznawczych oraz opracowaniach wywiadu, sztab brygady formułuje zamiar, określając w nim sposób przygotowania do najważniejszego sprawdzianu zgrupowania w sile brygady tj. ćwiczenia sprawdzającego stopień zgrania pododdziałów (ang. Mission Rehearsal Exercise).

W tym samym czasie dowództwo zgrupowań brygady i batalionów oraz oficerowie operacyjni brygady, uczestniczą w szkoleniu w Centrum Szkoleniowym Manewru Bojowego (ang. Combat Maneuver Training Center CMTO). Jest to dość rozległe i specjalistyczne szkolenie. Jego podstawę stanowi model przygotowujący do intensywnej i manewrowej walki, wyczulający oficerów i skupiający ich uwagę na zmieniające się warunki taktyczne oraz sytuację operacyjną. Dowodem przywiązywania dużej uwagi do tego etapu szkolenia jest fakt, że w rejonie ćwiczenia organizuje się stanowisko dowodzenia korpusu oraz deleguje zespoły obserwujące wysiłki oraz postępy w szkoleniu.

Dowodzenie w walce wymaga od dowódcy i jego sztabu ciągłej oceny przeciwnika, wojsk własnych oraz terenu. W operacjach wymuszania pokoju, jak wykazują doświadczenia z Bośni, dowodzenie w walce ulega pewnej modyfikacji i swym zakresem obejmuje²³: wzajemne rozumienie i współdziałanie jednostek, analizę otoczenia oraz prowadzenie rozpoznania frakcji uczestniczących w konflikcie.

Wiedzę dotyczącą frakcji można osiągnąć poprzez analizę informacji rozpoznawczych oraz wymiany informacji w trakcie przekazywania obowiązków przez zmiany. Pojęcie środowisko oznacza więcej niż warunki terenowe i pogodowe, obejmując swym zakresem rodzaje występujących frakcji, prywatne organizacje wolontariuszy, organizacje pozarządowe oraz rządowe, lokalne oraz zagraniczne media. Prowadzone analizy obejmują również tzw. działania stałe (ang. steady-state operations), o których wiadomo, że muszą być realizowane przez zgrupowania

²³ B.Freakley, K.Benson „Trainig for Peace Support Operations, Military Review 2001, s.7-16.

taktyczne. Zalicza się do nich. inspekcjonowanie magazynów oraz rejonów składowania broni, organizowanie pośpiesznych posterunków kontrolnych (ang. hasty check points). oraz patroli. W trakcie prowadzonego kursu²⁴ sztab zgrupowania opracowuje ramy szkolenia wojsk, wykorzystując do tego rozmowy z oficerami aktualnie działającymi w rejonie operacji. Spotkania te dają możliwość zweryfikowania pomysłów oraz sposobów szkolenia.

Analizując materiały źródłowe dotyczące działań w wybranym rejonie oraz Joint Military Commision Handbook 6 adaptuje się ćwiczenie sytuacyjne (ang. situational training exercise STX) ustalone w CMTO. Plutony przygotowujące się do działania poddane zostają trzyetapowemu szkoleniu tj. wykonywaniu marszów po drogach, prowadzeniu patrolowania, organizowaniu posterunków kontrolnych oraz inspekcjonowaniu magazynów broni. Wszystkie etapy szkolenia osadzone są na „sytuacjach” stworzonych dla przetestowania reakcji dowódców i obejmują: prowadzenie marszu po drogach, przekraczanie oznaczonych pól minowych, nieznanymi pól minowych, rozbicie pojazdu, prowadzenie inspekcji magazynów broni, rejonów zbiórki broni, prowadzenie marszu po drodze, przechwycenie magazynów broni, prowadzenie patrolowania, prowadzenie marszu po drodze, wypadki będące następstwem wybuchu miny, przejmowanie nielegalnych posterunków kontrolnych, nielegalne przejęcie broni, napotkanie demonstracji, zwiększenie obecności poprzez zorganizowanie pośpiesznych posterunków kontrolnych, organizowanie posterunków kontroli ruchu, kontrolę ruchu cywilnego, przeszukiwanie pojazdów oraz organizowanie sił szybkiego reagowania (ang. quick-reaction forces QRF).

Trening sytuacyjny dla kompanii opiera się na wnioskach i doświadczeniach z przebiegu wcześniej prowadzonego tygodniowego treningu sytuacyjnego dla plutonów. Duży wpływ na tematykę szkolenia kompanii ma sztab korpusu oraz dywizji, które decydują, czy np. w szkoleniu należy uwzględnić szczególnie zagadnienia dotyczące zabezpieczenia wyjścia oraz powrotu ludności cywilnej w wyznaczone rejon, inspekcjonowanie magazynów broni, ubezpieczenie własnych pozycji oraz rejonów rozmieszczenia, ewakuację elementów działających w rejonie

²⁴ Kursy przygotowujące dowódców oraz oficerów sztabu do operacji pokojowych w Europie prowadzone są z reguły w jednostkach amerykańskich stacjonujących w Niemczech.

prowadzonej operacji pokojowej. Bazując na tych zagadnieniach dowódcy kompanii otrzymują rozkazy umożliwiające rozpoczęcie procesu planowania, jednocześnie kontrolując plutony realizujące zadania na dość rozległym obszarze. Każdy z plutonów jest poddawany konfrontacji z innymi sytuacjami i warunkami. Tak stworzona sytuacja wymaga od dowódców kompanii podejmowania szybkich decyzji oraz śledzenia i analizowania sytuacji przez sztab batalionu, który musi składać odpowiednie meldunki do sztabu brygady. Widać więc, że ćwiczenie ma charakter wieloszczeblowy. Ważną rolę w trakcie ćwiczenia pełnią rozjemcy (ang. observer/controllers), mający możliwość częstego pobytu w rejonach prowadzonych operacji, uczestnictwa w różnego rodzaju ćwiczeniach, a więc osoby posiadające sporą wiedzę w zakresie działań pokojowych.

Podsumowując powyższe można stwierdzić, że ćwiczenie ma na celu opanowanie przez dowódców określonego modelu postępowania, który można określić w słowach **„nie śpiesz się –obserwuj – zdecyduj – zadziałaj - melduj”**.

Doświadczenia z okresu poprzedzającego rozmieszczenie sił IFOR wskazują, że w czasie, gdy zgrupowania są przygotowywane do rozmieszczenia, elementy dowództwa i sztabów powinny prowadzić rekonesanse i wizyty w swoich obszarach zainteresowania. Należy również zorganizować system rozpoznawczy i rozpocząć działania polegające na zbieraniu wszelkich informacji.

Organizacja oraz charakter szkolenia wojsk w tym okresie wynikać powinny z następujących czynników: zasięgu i charakteru zadań, cech warunków występujących w rejonie konfliktu, wielkości oraz składu sił i środków przydzielonych siłom pokojowym, potrzebie prowadzenia wspólnych działań, poglądów oraz zasad różnych państw dotyczących prowadzenia operacji pokojowej.

Ilość realizowanych ćwiczeń i szkolenia zależeć będzie od dostępnego czasu. Proces szkolenia powinien rozpocząć się na trzy- cztery miesiące przed wysłaniem w rejon operacji. Należy podkreślić, że szkolenie musi być kontynuowane w trakcie rozmieszczania oraz realizowania zadań. Powinno ono obejmować treningi strzeleckie, ogniowe, sprawy cywilno-wojskowe, szkolenie z zakresu minerstwa, ćwiczenia o tematyce rozpoznawczej, konferencje dowódców. Do ważniejszych ćwiczeń, które

odbyły się w wojskach wchodzących w skład sił IFOR w omawianym etapie można zaliczyć:

- pododdziały biorące udział w „Żelaznym grzmocie” (ang. Iron Thunder) - strzelanie załóg, kierowanie ogniem;
- ćwiczenie „Żelazny wojownik” (ang. Iron Warrior) - szkolenie z zakresu taktyki, technik oraz procedur (TTPs) oraz zasad działania przy rozdzielaniu walczących ugrupowań;
- ćwiczenia o tematyce polityczno wojskowej których celem było zapoznanie i wyszkolenie dowódców w zakresie historii, geografii oraz aktualne warunki panujące w rejonie operacyjnym;
- dwa ćwiczenia dowódczo-sztabowe.

Na koniec etapu przeprowadza się ćwiczenie zaliczane do bardziej wyczerpujących i długotrwałych w programie szkolenia wojsk lądowych (ang. Army Training and Evaluation Program ARTEP). Dopiero po jego zaliczeniu uznaje się wojska za w pełni przygotowane do udziału w operacji.

W kolejnym etapie tuż przed rozmieszczeniem wojsk większość ćwiczeń jest powtarzana. Dodatkowo dowódcy doskonalą się w uczestnictwie w konferencjach. Prowadzi się również szkolenie z problematyki: rozpoznania, rekonesansu, rekonesansu inżynieryjnego i logistycznego, rekonesansu dowódcy brygady. Przeprowadzone ćwiczenia oraz szkolenie w wyniku nabytych doświadczeń, umożliwiają sztabom zmodyfikowanie dotychczasowych planów.

Rozważając potrzeby skoordynowania działań zgrupowań taktycznych różnych państw, wiele uwagi poświęca się prowadzeniu wspólnych ćwiczeń o tematyce, z jaką mogą mieć do czynienia w rejonie operacyjnym. Wspólne analizowanie, studiowanie i koordynowanie pomaga wyjaśnić szczegóły wykonywania wspólnych zadań. Ćwiczenia wojskowe prowadzi się w trakcie wykonywanych wspólnie zadań w rejonie operacji. Obejmują one wspólne treningi strzeleckie, ćwiczenia ze strzelaniem, seminaria, spotkania wyjazdowe polegające na wymianie doświadczeń oraz sposobów rozwiązywania sytuacji, a także uszczegóławianie doświadczeń w koordynowaniu i realizacji zadań. Opinie uczestników są zgodne, że czas oraz warunki nie pozwalają na prowadzenie wielu tego rodzaju przedsięwzięć.

Dlatego w przyszłości jak wskazuje gen. William Nash były dowódca 1 Dywizji Pancерnej, „Musimy przewidywać wszystkie okazje i możliwości w organizowaniu i prowadzeniu wspólnych ćwiczeń i treningów zarówno z wojskami jak również dowódczo-sztabowych”. Nie tylko wspólne działania są ważne, ale również wspólne przygotowanie do ich realizacji tak, aby żołnierze spotykali się oko w oko z ludźmi, z którymi będą działać w trudnych sytuacjach”²⁵.

Na podstawie dotychczasowych rozważań można stwierdzić, że wspólne ćwiczenia wojsk w operacjach wymuszania pokoju są niezmiernie pożądane z wojskowego i politycznego punktu widzenia. Doświadczenia z przeprowadzonych ćwiczeń przygotowujących do operacji IFOR wskazują na niewystarczającą ich ilość. Tym bardziej, że przyczyniają się one nie tylko do zwiększenia efektywności działań połączonych rodzajów wojsk, ale również wzmacniają wysiłki w interesie międzynarodowego bezpieczeństwa i pokoju.

Specjaliści zachodni wysoko ocenili przeprowadzone w bardzo krótkim czasie planowanie oraz przegrupowanie rosyjskiej brygady działającej w siłach IFOR. Krótki okres przygotowań wzbudził tym większe zdziwienie, że wojska rosyjskie były w tym samym czasie zaangażowane w działania w Czeczenii. Warto więc poświęcić uwagę sposobowi przygotowań w armii rosyjskiej.

Rosyjskie szkolenie oparte na narodowych regulaminach obejmuje szeroki zakres poczynając od działań obserwacyjnych, przez służby na stanowiskach dowodzenia, działania patrolowe do pomocy humanitarnej. Szczególną uwagę poświęca się działaniom nietypowym, w przypadku nagłych sytuacji oraz koordynowaniu działań z kontyngentami innych państw. Ważnym elementem w szkoleniu rosyjskich wojsk jest praca psychologów, którzy w trakcie szkolenia dokonują selekcji żołnierzy, a także pomagają w obsadzaniu stanowisk etatowych w pododdziałach – szczególnie dotyczy to stanowisk dowódczych i sztabowych. Specjaliści zwracają uwagę na ustalanie składów drużyn i innych pododdziałów, unikając wyznaczania żołnierzy okazujących objawy „niestabilności moralnej”. Bierze się pod uwagę tylko tych żołnierzy, którzy służyli w wojsku przynajmniej sześć miesięcy. Mocno akcentowane jest szkolenie z zakresu prawa. Składa się ono ze

²⁵ Fragment telekonferencji z generałem W.Nashem a Army War College Arms Center, 18 grudnia 1997.

spotkań oraz konsultacji z fachowcami prawa międzynarodowego oraz adwokatami, w tym prokuratorami wojskowymi. Dodatkowo w czasie tzw. specjalnych dni „świadomości prawnej” omawiane i wyjaśniane są wymagania prawne oraz normatywne dokumenty prawne temu samemu celowi służą wieczorne spotkania „pytań i odpowiedzi” oraz spotkania z najwyższym dowództwem.

W szkoleniu głównym trwającym jeden miesiąc podejmuje się następujące zamierzenia: kończy obsadzanie stanowisk, dostarcza wyposażenie i sprzęt, prowadzi szkolenie indywidualne, zgrywa pododdziały, organizuje zespoły dowodzenia, kontroli i koordynacji, organizuje zespoły wysyłające oraz przyjmujące personel i sprzęt.

Pierwszy etap kończy się szkoleniem zgrywającym wszystkie rodzaje pododdziałów. W następnej kolejności prowadzone jest dwuszczeblowe ćwiczenie dowódczo sztabowe (brygada, batalion) obejmujące tematykę przybycia na docelowe lotnisko, załadunek i rozładunek na stacji oraz realizację różnych zadań operacyjnych. Jednocześnie prowadzony jest rekonesans dowódcy w rejonie rozmieszczenia oraz rejonie przyszłych działań brygady. W czasie ćwiczeń ustala się koordynację z dowództwami innych kontyngentów oraz przywódcami polityczno-wojskowymi walczących stron²⁶.

Sukces operacji pokojowej, jak potwierdzają dotychczasowe doświadczenia zdobyte w trakcie ich prowadzenia, zależy w dużej mierze od w porę zorganizowanego i dobrego przygotowania. Doświadczenia rosyjskie potwierdzają fakt, że optymalny okres przygotowań wynosi 1-4 miesiące. Zgodnie z praktycznymi doświadczeniami wojsk rosyjskich przygotowanie do działań w operacji obejmuje:

1. Podjęcie decyzji o prowadzeniu działań.
2. Sformułowanie zadań dla wojsk oraz innych organizacji biorących udział w operacji.
3. Planowanie operacji.
4. Organizowanie odpowiedniego wsparcia.
5. Organizowanie dowodzenia, kontroli i koordynacji.
6. Przygotowanie sztabu oraz kontyngentu.

²⁶ Lessons Learned, Russian Paper, NACC/PIP PMSC/AHG on Cooperation in Peacekeeping, september 1996.

Inne podejście w przygotowaniu wojsk prezentują państwa skandynawskie, których siły zbrojne oparte są głównie na jednostkach rezerwowych. Kraje te ściśle współpracują ze sobą w zakresie przygotowania personelu do udziału w operacjach pokojowych. Szkolenie oficerów dowództwa kontyngentów organizuje ośrodek szkolenia w Szwecji, oficerowie służb logistycznych szkolą się w Norwegii, żandarmeria i służby administracyjne w Danii itp. Całość procesu szkolenia koordynowana jest przez wspólny komitet do spraw operacji pokojowych ONZ (NORDSAMFN)²⁷. W większości tych krajów za kierowanie kontyngentami odpowiada minister obrony, a w strukturach ministerstwa znajdują się specjalne oddziały do spraw operacji pokojowych.

Szczególnym przykładem specjalnych struktur jest Dowództwo Międzynarodowe Szwedzkich Sił Zbrojnych, podlegające bezpośrednio Naczelnemu Dowódcy Sił Zbrojnych odpowiedzialne za rekrutację, przygotowanie i kierowanie szwedzkimi kontyngentami w międzynarodowych operacjach pokojowych, prowadzonych zarówno przez ONZ jak NATO²⁸. Dowództwu temu podlega ośrodek szkolenia, w którym corocznie szkoli się około 3000 kandydatów do udziału w operacjach pokojowych, w tym również z pozostałych państw skandynawskich.

Przykładem rozwiązania pośredniego jest system kanadyjski. Za rekrutację i przygotowanie personelu do operacji pokojowych odpowiada specjalna agenda Ministerstwa Obrony Kanady. Do wydzielenia obsady kontyngentów kanadyjskich w różnych operacjach pokojowych, wyznaczane są regularne jednostki Kanadyjskich Sił Zbrojnych, a dodatkowych specjalistów wydzielają dowództwa rodzajów wojsk i służb. Na każdą rotację kontyngentu wyznaczana jest zwykle inna jednostka, której żołnierze przechodzą szkolenie przygotowawcze w specjalnych ośrodkach szkolenia. Po rozwinięciu jednostki w rejonie operacji, w jej stałym miejscu dyslokacji w Kanadzie pozostaje zwykle jeden lub więcej z jej pododdziałów, tworząc tzw. „oddział tylny” (ang. *Rear Party*) zabezpieczający pozostawioną bazę. Narodowe kierownictwo nad kontyngentami sprawuje minister obrony poprzez wspomnianą agendę ministerstwa.

²⁷ *Nordic UN Stand-by Forces*, wyd. IV, NORDSAMFN, Helsingfors, 1993, str. 10.

²⁸ Szwecja uczestniczy w Procesie Planowania i Oceny programu *Partnerstwo dla pokoju*.

5.2.3. System oraz sposób przygotowania wojsk w Polskich Siłach Zbrojnych

Polskie doświadczenia w przygotowaniu oraz szkoleniu kontyngentów wojskowych do operacji pokojowych sięgają 1973 roku, kiedy to wydzielono pierwszą zmianę Polskiej Jednostki Specjalnej (PWJS) do sił UNEF na Bliskim Wschodzie. Przygotowanie każdej kolejnej zmiany do udziału w tej operacji trwało średnio do czterech miesięcy i obejmowało dwa zasadnicze bloki:

- intensywny kurs języka angielskiego dla kadry – okres 2 miesiące;
- przygotowanie oraz uzupełnianie obsady oraz szkolenie specjalistów – okres 2 miesiące.

Istotna zmiana w charakterze przygotowania i szkolenia nastąpiła w 1989, kiedy to utworzono Wojskowe Centrum Szkolenia dla Potrzeb Sił Pokojowych ONZ w Kielcach. Okres szkolenia w tym ośrodku trwał średnio ok. pięć i pół miesiąca i podzielony był na trzy zasadnicze bloki²⁹:

- kurs językowy - 1,5 miesiąca;
- szkolenie specjalistyczne – 3,5 miesiąca;
- zgrywanie zgrupowania /kontyngentu/ - 2 tygodnie.

Kolejnych zmian systemu przygotowania kontyngentów dokonano w 1995 roku w związku ze zmianą charakteru kontyngentu polskiego UNDOF na Wzgórzach Golan z logistycznego na operacyjny oraz zwiększeniem liczebności i zadań kontyngentu logistycznego UNIFIL w Libanie. Batalion operacyjny do sił UNDOF wydzielany był z KOW, przemiennie ze składu 6 BDSz i 21 BSP. Natomiast kontyngent do sił UNIFIL wydzielany jest z POW (batalion logistyczny i personel składnicy zaopatrzenia) i byłego WOW (pododdziały, remontowy i inżynierski oraz szpital polowy). Szkolenie obu kontyngentów prowadzone jest w WCS w Kielcach.

Inaczej organizowane jest szkolenie zgrupowań taktycznych /kontyngentów/ do operacji wsparcia pokoju NATO. Przygotowanie pierwszej regularnej jednostki w sile batalionu trwało właściwie cały rok. W czasie szkolenia kadra zajmująca kierownicze stanowiska przeszła specjalne szkolenie w WCS w Kielcach. Polegało ono na

²⁹ Autor uczestniczył w szkoleniu przygotowującym do udziału w operacji na Bliskim Wschodzie w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych.

zapoznaniu się z tłem i terenem przyszłej operacji oraz wybraną dokumentacją obowiązującą w tych siłach. Pozostałych żołnierzy w węższym zakresie wspomnianej problematyki szkolono w macierzystym garnizonie w Krakowie³⁰. Kolejne zmiany kontyngentu w siłach IFOR/SFOR przygotowywane są w Krakowie, przy czym WCS wydziela wykładowców i instruktorów oraz dostarcza materiały szkoleniowe. Obecny kształt systemu przygotowania i kierowania polskimi kontyngentami w międzynarodowych operacjach pokojowych przedstawia załącznik 5.2. Stanowią go dwa różniące się tylko teoretycznie sposoby. Pierwszy obejmuje delegowanie jednostek specjalnie organizowanych, drugi dotyczy zwartych, etatowych jednostek regularnych. Jak już wspomniano jest to tylko teoria, bo w praktyce wyznaczenie oddziałów jednorodnych sprowadza się do uzupełnienia stanów osobowych oraz posiadanego sprzętu (a raczej jego nie posiadania) w zakresie potrzebnym do zabezpieczenia działań. Można więc zgodzić się z powszechną opinią, że cały czas przeważa system pośredni, który opiera się na udziale jednostki bazowej wzmocnionej siłami i środkami innych jednostek, niezbędnymi do realizacji zadań mandatowych. Wyniki badań wskazują, że o ile pierwsza zmiana oddziałów regularnych uzupełniona w 15% - 30% siłami i środkami innych jednostek spełnia warunki oddziału zgranego i spójnego, to już w kolejnych zmianach trudno ją nazwać jednostką organiczną, gdyż w jej składzie jest przeważnie 15% obsady etatowej. Dochodzi nawet do takich sytuacji, że mamy w siłach zbrojnych RP dwie jednostki o tej samej nazwie jedną w kraju, a drugą poza jego granicami. Dotychczasowy system zarówno w jednym jak i drugim przypadku zmusza do dodatkowego naboru. Wyróżnić w nim można także kilka etapów przygotowania.

W przypadku jednostek specjalnie organizowanych do udziału w operacjach pokojowych wyróżnić można etapy: kwalifikowany dobór stanów osobowych, szkolenie w ramach oddziału, zgrywanie całości kontyngentu, szkolenie w rejonie wykonywanych zadań.

³⁰ F. Gągor, K. Paszkowski, Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP, MON, Departament Bezpieczeństwa Międzynarodowego, Warszawa 1998 s.215-218.

J. Parzusi, Wydzielanie i przygotowanie lądowego komponentu sił reagowania do działania w sojuszniczych operacjach wspierania pokoju, AON Warszawa 2000, s.50-54.

W przypadku jednostek jednorodnych szkolenie zawiera się w przygotowaniu oddziału w ramach szkolenia programowego, selektywnym uzupełnianiu jednostki, szkoleniu w ramach grup specjalistycznych, zgrywaniu, szkoleniu podczas realizacji zadań mandatowych.

Biorąc pod uwagę zebrane doświadczenia oraz posiadaną wiedzę, proces przygotowań powinien być podporządkowany konkretnemu przeznaczeniu oddziału z uwzględnieniem jego charakteru (logistyczny, operacyjny). Również ważne jest miejsce realizacji zadań, w którym należy uwzględnić uwarunkowania klimatyczne, terenowe, jak i geopolityczne, w tym rodzaj zagrożeń. Według D. Wlazła zasadniczą sferą jest szkolenie programowe i wstępne w jednostkach wojskowych. Natomiast dalsze zgrywanie pododdziałów do uzyskania wysokiego stanu zdolności operacyjnej powinno uwzględniać³¹: przygotowanie składu osobowego do wykonywania zadań mandatowych przy zachowaniu szeroko pojętych warunków bezpieczeństwa, osiągnięcie wysokiego poziomu zgrania pododdziałów w oparciu o perfekcyjną znajomość własnych obowiązków, wyjaśnienie uwarunkowań historycznych i politycznych tła konfliktu, lokalnych obyczajów i religii, wdrażanie zasad obiektywności, wiarygodności i sprawiedliwości w kontaktach z przedstawicielami stron konfliktu, szkolenie w przypadku zagrożeń występowaniem min, zapoznanie z obowiązkami na zajmowanym stanowisku, szkolenie w zakresie zasad użycia siły, tworzenie bodźców do utrzymania ciągłej dyscypliny, w celu zapewnienia bezpieczeństwa własnego i kolegów.

Przygotowanie dowódców oraz żołnierzy można rozgraniczyć w zakresie doboru stanów osobowych oraz szkolenia do wykonywania przyszłych zadań realizowanych w trzech etapach:

- przygotowanie wstępne;
- przygotowanie zasadnicze;
- szkolenie doskonalące w rejonach wykonywanych zadań.

³¹ Praca studyjna. Koncepcja wykorzystania doświadczeń z pełnienia misji pokojowych przez SZRP w procesie przygotowania i szkolenia kontyngentów wojska w perspektywie, część II SGWP Warszawa 1998, s.14-16.

Zadania te realizowane są na podstawie obowiązującego „Szczegółowego programu szkolenia dla potrzeb sił pokojowych organizacji międzynarodowych”³².

Na podstawie analizy aktualnych możliwości organizacyjnych resortu oraz tendencji rozwojowych systemu operacji pokojowych sformułowano szereg priorytetów pozwalających na realizację polskich zobowiązań dotyczących udziału w takich operacjach prowadzonych przez różne organizacje międzynarodowe. Ich realizacja będzie jednak wymagać modyfikacji obecnych rozwiązań w zakresie przygotowania polskich kontyngentów wojskowych do udziału w tego typu operacjach. Zaproponowane zmiany dotyczą przede wszystkim stopniowego przechodzenia do systemu przygotowywania kontyngentów, zwłaszcza operacyjnych, na bazie jednostek regularnych. Wiąże się z tym konieczność szerszego uwzględniania problematyki operacji pokojowych w procesie szkolenia indywidualnego i zespołowego żołnierzy.

Niezależnie jednak od przyszłych rozwiązań prawnych, proces podejmowania decyzji powinien zostać znacznie uproszczony i przyspieszony, zwłaszcza w przypadkach operacji w ramach Sojuszu. Zachodzi pilna potrzeba opracowania polskiej doktryny operacji pokojowych.

W systemie docelowym powinna ulec zmianie rola centralnego ośrodka szkolenia (WCS). Jego funkcja jako ośrodka szkolenia zgrywającego może być utrzymana, a jako ostatecznego przygotowania wszystkich kontyngentów powinna stopniowo zanikać. Rozwijać się powinna natomiast funkcja szkolenia kursowego w różnych specjalnościach (np. obserwatorzy, oficerowie sztabów, oficerowie logistyki, itp.), prowadzonego niezależnie od systemu rotacji w kontyngentach. Ważną funkcją, zwłaszcza w okresie początkowym, powinno być szkolenie instruktorów, którzy po ukończeniu specjalnych kursów w tym ośrodku mogliby szkolić żołnierzy w swoich macierzystych jednostkach.

W rozważaniach tych celowo pominięto kwestię wymaganej kompetencji językowej. W całym procesie dostosowawczym jest to jedna z najważniejszych, a zarazem najtrudniejszych przeszkód do pokonania w jak najkrótszym czasie.

³² Zarządzenie Szefa Inspektoratu Szkolenia – Zastępcy Szefa Sztabu Generalnego WP nr 1/szk. z dnia 2 stycznia 1996 r.

Zgodnie z zaleceniami NATO, już w pierwszym dniu po uzyskaniu przez Polskę członkostwa w Sojuszu, znajomość języka angielskiego wśród kadry jednostek planowanych do współdziałania w ramach jego struktur wojskowych powinna osiągnąć poziom 3333, według kryteriów ustalonych w dokumencie standaryzacyjnym STANAG 6001³³.

Obecnie istniejący proces przygotowania i kierowania polskimi kontyngentami jest rozwiązaniem opartym na zasadzie wydzielenia do operacji pokojowych specjalnie organizowanych jednostek (zał. 5.3). Wprowadzane od pewnego czasu zmiany tego systemu zbliżają go do rozwiązania pośredniego. Wobec wzrastającej roli operacji pokojowych w zadaniach naszych sił zbrojnych docelowym rozwiązaniem, powinien być proces oparty na wydzieleniu w jak największym stopniu jednostek regularnych (etatowych, organicznych).

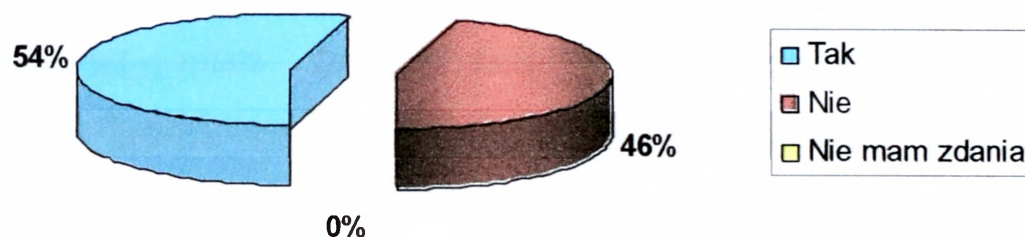
Osiągnięcie projektowanego (oczekiwanego) stanu polegającego na przystosowaniu do udziału w takiej operacji wymaga specjalnego przygotowania, uzupełnienia, wyposażenia i przeszkolenia. Stąd osiągnięcie takiego celu przez większość jednostek byłoby kwestią kilku, jeśli nie kilkunastu lat.

Podstawową jednostką w operacjach pokojowych jest w zależności od kategorii operacji i charakteru wykonywanych w niej zadań (w przypadku Polski) batalion piechoty, zmechanizowany lub szybkiego reagowania (przystosowany do przerzutu drogą powietrzną). Batalion powinien mieć odpowiednią strukturę organizacyjną, uzbrojenie i wyposażenie, zapewniające mu zdolność do samodzielnego wykonywania zadań i współdziałania w strukturach wielonarodowych. Wiąże się z tym przede wszystkim wymóg odpowiedniej struktury sztabu (według standardu SI-S4) oraz systemu zabezpieczenia logistycznego. Zgodnie z założeniami procesu dostosowawczego do standardów NATO strukturę taką powinny mieć wszystkie jednostki planowane do wydzielenia do struktur wojskowych Sojuszu. Kontyngenty operacyjne powinny być więc docelowo organizowane na bazie regularnych jednostek (batalionów). Zakładając, że najszybciej przystosowane zostaną jednostki zadeklarowane w ramach zobowiązań sojuszniczych, jednostki te powinny być więc wykorzystywane jako kontyngenty operacyjne w pierwszej kolejności. Dotyczy to nie

³³ *Allied Command Europe Target Force Proposals, Poland...*, s. 48.

tylko kontyngentów operacyjnych w operacjach pokojowych NATO, ale również i innych organizacji. Do wykonywania zadań w operacjach pokojowych jednostki te powinny być przygotowywane w oparciu o doktrynę operacji pokojowych oraz w ramach swego normalnego procesu szkolenia.

Powyższą tezę potwierdziły badania ankietowe. Wśród oficerów, którzy na pytanie: *czy w ramach szkolenia przygotowawczego w jednostce uwzględniał (lub zetknął się) Pan z problematyką wymienionych zagadnień?* 54 % odpowiedziało, że tak (wykr. 5.1)

Wykres. 5.1. Opinie respondentów w odniesieniu do pytania: *czy w ramach szkolenia przygotowawczego w jednostce uwzględniał (lub zetknął się) Pan z problematyką wymienionych zagadnień?*³⁴

Analiza obliczonych wartości współczynnika V Cramera wskazuje, iż istnieje statystycznie istotna zależność pomiędzy odpowiedziami respondentów ankiety w zakresie oceny poziomu wiedzy a procesem kształcenia w jednostce i na kursach (V Cramera = 0,62). Ponad połowa oficerów, którzy na zadane wyżej pytanie odpowiedzieli, że nie, oceniło swoją wiedzę na poziomie słabym tj. w zakresie od 0 do 2 (w skali 0-7). Natomiast od 78% do 100% oficerów, którzy wskazali iż wiedzę zdobywali w jednostce, oceniło się na poziomie przeciętnym i wysokim tj. od 3 do 7 (w skali 0-7)

³⁴ Por. zał 1.2.

Przed wysłaniem do rejonu operacji, celowym może być szkolenie zgrywające w centralnym lub okręgowym ośrodku szkolenia.

Traktowanie udziału w operacjach pokojowych jako jednego z głównych zadań sił zbrojnych wiąże się z koniecznością włączenia problematyki operacji pokojowych do programu kompleksowego ich szkolenia na wszystkich jego etapach i szczeblach. Wymaga to opracowania odpowiednich programów, podręczników, instrukcji i innych materiałów szkoleniowych zarówno na poziomie akademickim (dla akademii i szkół wojskowych) jak i na potrzeby szkolenia indywidualnego oraz zespołowego w jednostkach.

Udział jednostek regularnych w operacjach pokojowych, zwłaszcza prowadzonych przez NATO, należy również traktować jako ważny etap procesu osiągania przez nie interoperacyjności.

Szczególnie wartościowe dla przygotowania naszych jednostek do udziału w nowych operacjach pokojowych mogą okazać się wnioski z udziału 16 bpd 6BDSz im. gen. F. Sosabowskiego w Bośni i Hercegowinie w ramach Sił IFOR/SFOR. Był to bowiem pierwszy przypadek udziału naszych wojsk w operacji pokojowej prowadzonej przez dowództwo NATO, gdzie 16 bpd wszedł w skład międzynarodowej brygady nordycko-polskiej, będącej w podporządkowaniu dywizji amerykańskiej.

Zdobyte doświadczenia w misjach prowadzonych z mandatu ONZ, powinny służyć z jednej strony, osiągnięciu kompatybilności i interoperacyjności SZ RP z armiami państw NATO, z drugiej natomiast, stanowić źródło doświadczeń wykorzystywanych w doskonaleniu przygotowania SZ RP do udziału w tworzonych międzynarodowych siłach pokojowych.

Potwierdzona została zatem potrzeba opracowania polskiej doktryny operacji pokojowych, jako dokumentu normatywnego, stanowiącego podstawę do opracowania odpowiednich instrukcji i materiałów szkoleniowych wykorzystywanych na różnych poziomach procesu szkolenia wojsk.

Wnioski

1. W celu zapewnienia skuteczności operacyjnej w sytuacjach wymuszających podjęcie walki, prowadzić ją powinny zgrupowania taktyczne na bazie etatowych jednostek wojskowych wraz z ich wyposażeniem i możliwościami
2. Wśród podstawowych wymogów, adresowanych do mandatowych zgrupowań wskazuje się potrzebę posiadania przez nie środków przeciwpancernych, środków umożliwiających prowadzenie ognia pośredniego oraz zapewniających odpowiednie wsparcie inżynieryjne.
3. W ocenie wymaganej wartości bojowej zgrupowań taktycznych, do kwestii ważnych zaliczyć należy ich elastyczność, możliwości bojowe oraz możliwości manewrowe, które powinny być wyższe od formacji stron konfliktu. Ważne jest zatem posiadanie przewagi w siłach i środkach oraz lepszego przygotowania, poziomu dyscypliny, dowodzenia, rozpoznania i łączności.
4. Jednostki bojowe biorące udział w operacji powinny być wyposażone w nowoczesne transportery kołowe lekko uzbrojone oraz czołgi i mieć w swym składzie pododdziały kawalerii
5. Cechą charakterystyczną zgrupowań taktycznych powinna być różnorodność elementów wsparcia bojowego wchodzących w skład podstawowych jednostek. Dla zapewnienia maksymalnej elastyczności powinny one występować już na szczeblu kompanii, baterii. Ważną rolę odgrywają również uzbrojone śmigłowce rozpoznawcze, które oprócz wypełniania podstawowych zadań rozpoznawczych, mogą być wykorzystywane także do wsparcia ogniowego.
6. Rezultaty badań wskazują, że w operacjach wymuszania pokoju istnieje konieczność tworzenia zgrupowań taktycznych bazujących na samodzielnych batalionach, a niekiedy nawet kompaniach. Przy czym zgrupowania te mogą być każdorazowo modyfikowane w zależności od rozwoju sytuacji w rejonie działań i wynikających z niej potrzeb. Można założyć, że typowe zgrupowanie zadaniowe przeznaczone do szybkiego rozmieszczenia i działania, może składać się z batalionu lekkiej piechoty zmechanizowanej, jednej baterii moździerzy oraz kompanii kawalerii razem około 1200 żołnierzy.

7. W skali obszaru operacji wymuszania pokoju wpływ otoczenia może być różny na elementy strukturalne utworzonego zgrupowania. Wpływ ten jest trudny do przewidzenia w wyniku czego mogą być tworzone siły reagowania bądź odwody, używane w sytuacjach zaskakujących.
8. Analiza struktur organizacyjnych wskazuje, że w trakcie prowadzenia operacji wymuszania pokoju struktury liniowe dominują na niskich szczeblach od drużyny do kompanii. Na ich czele stoją dowódcy o ściśle określonych uprawnieniach i władzy, którzy muszą podejmować decyzje bez pomocy sztabów. Z kolei struktury sztabowo-liniowe występują od szczebla batalionu (samodzielnego zgrupowania), gdzie dowódcy posiadają wykwalifikowane sztaby, które wspierają proces decyzyjny.
9. Istnieje wymóg przewartościowania w podejściu żołnierzy szkolonych do walki, na przygotowaniu ich do działania w bardzo zróżnicowanym środowisku, w którym obowiązują ściśle określone ograniczenia w użyciu siły.
10. Analizy dokumentacji szkoleniowej potwierdzają, że ćwiczenia z zakresu operacji wymuszania pokoju kierowane przez NATO prowadzone są na wszystkich szczeblach i przede wszystkim skoncentrowane są na działaniach połączonych i wielonarodowych.
11. Formacje przeznaczone do wzięcia udziału w tego rodzaju operacjach powinny przygotowywać własne ćwiczenia, skupiając się na szkoleniu taktycznym oraz funkcjonalnych wymaganiach interoperacyjności. Cele ćwiczeń obejmują współpracę z organizacjami międzynarodowymi oraz organizacjami pozarządowymi jako część ich szkolenia w zakresie współpracy cywilno-wojskowej (ang. Civil Military Cooperation CIMIC).
12. Przygotowanie wojsk do operacji wymuszania pokoju powinno opierać się głównie na wykorzystaniu zasadniczego szkolenia przygotowującego do walki w sytuacji wojny i nie powinno zakłócać rytmu procesu szkoleniowego. Można także przeprowadzać specyficzne treningi oraz ćwiczenia zgrywające.
13. Właściwie przygotowani oficerowie i podoficerowie, powinni umieć efektywnie wykorzystać umiejętności żołnierzy nabyte w trakcie szkolenia

- programowego, oraz realizując odpowiedni plan szkolenia w odpowiednim czasie, być w stanie przygotować podległe im pododdziały.
14. Jako ważne należy uznać ćwiczenia sytuacyjne, których celem jest postawienie żołnierzy w sytuacji, jaka może mieć miejsce w rejonie przyszłych działań.
 15. Czas potrzebny na właściwe przygotowanie jednostki wynosi średnio 6 miesięcy. Okres ten umożliwi dokładne zaplanowanie działań oraz przygotowanie wojsk i dowództw. Szczegółowy trening biorący pod uwagę wykonywane zadania oraz warunki środowiska trwa zwykle trzy miesiące.
 16. Obecny proces przygotowania i kierowania polskimi kontyngentami jest rozwiązaniem opartym na zasadzie wydziałania do operacji pokojowych specjalnie organizowanych jednostek. Wprowadzane zmiany tego systemu zbliżają go do rozwiązania pośredniego. Wobec wzrastającej roli operacji pokojowych w zadaniach naszych sił zbrojnych docelowym rozwiązaniem, powinno być wydziałanie do tych operacji przede wszystkim jednostek operacyjnych.
 17. Traktowanie udziału w operacjach pokojowych jako jednego z głównych zadań sił zbrojnych wiąże się z koniecznością włączenia problematyki operacji pokojowych do programu kompleksowego szkolenia sił zbrojnych na wszystkich jego etapach i szczeblach. Wymagać to będzie opracowania odpowiednich programów, podręczników, instrukcji i innych materiałów szkoleniowych zarówno na potrzeby szkolenia indywidualnego oraz zespołowego w jednostkach jak i na poziomie uczelni wojskowych.
 18. Istnieje uzasadniona potrzeba opracowania polskiej doktryny operacji pokojowych, jako dokumentu normatywnego, stanowiącego podstawę do zaprojektowania odpowiednich instrukcji i materiałów szkoleniowych wykorzystywanych na różnych poziomach procesu szkolenia wojsk.

ZAKOŃCZENIE

Wymaganym dopełnieniem zaprezentowanych w niniejszej pracy rezultatów badań jest naświetlenie wizji perspektywicznych kierunków rozwoju działań zgrupowań taktycznych w operacjach wymuszania pokoju.

Synteza wyników badań wykazała pewne priorytety, do których zaliczyć możemy: inne (nietradycyjne) warunki działania, charakter stron konfliktu, wymiar polityczno-wojskowy, zmieniające się zadania, ograniczenia operacyjne oraz wzajemne oddziaływania. Wymienione kwestie połączone są pewnymi powiązaniem i zależnościami, co wskazuje na potrzebę wieloaspektowego podejścia przy ich rozpatrywaniu.

Zebrane doświadczenia i wyniki dokonanych ocen wykazały, że zgrupowania taktyczne biorące udział w tego rodzaju operacjach, będą działały w niestabilnym środowisku, charakteryzującym się chaosem, wysoką dynamiką działań oraz obfitujących w niebezpieczne sytuacje. Szerokie spektrum działań realizowanych w różnych miejscach i czasie, wpłynie na ich ogniskowy charakter i brak wyraźnej linii rozgraniczenia. Złożony charakter działań, obecność ludności cywilnej, duża ilość organizacji rządowych i pozarządowych, dziennikarzy, reporterów, autorytetów politycznych, nakreśla ich specyficzny obraz. Powinien być on zgodny z założeniami dyplomatycznymi i przygotowany na sytuacje zbliżone do walki, w których siła i obecność wojskowa staje się zasadniczym czynnikiem umożliwiającym kontynuowanie negocjacji.

Dokonane analizy wskazują, że konsekwencją działań w tych warunkach będzie potrzeba każdorazowo odmiennego reagowania na pojawiające się, specyficzne sytuacje. W takich warunkach dowódcy przygotowani do prowadzenia regulaminowych działań bojowych, zmuszeni są do podejmowania niekonwencjonalnych decyzji oraz elastycznie i przewidująco reagować stosownie do zaskakujących okoliczności, co z kolei powoduje stres. Pojawia się też problem w zdefiniowaniu niebezpieczeństwa oraz przeciwnika, jak również potrzeba eksponowania neutralności i bezstronności, co okazuje się w wielu sytuacjach niemożliwe. Stwarza to niebezpieczeństwo dla zgrupowań taktycznych.

Ocenę tą potwierdzają przykłady, kiedy w wyniku politycznych kalkulacji wojska pokojowe znalazły się pod ostrzałem wrogich stron nie mogąc zareagować w odpowiedni sposób. Takie sytuacje wywierają negatywny wpływ zarówno na wojska, jak i strony konfliktu.

Nie mniej ważnym i złożonym jest problem współdziałania i koordynacji działań z dużą ilością osób uczestniczących organizacji nie uczestniczących w walkach. Zalicza się do nich lokalne społeczności, których zachowanie w stosunku do obecności obcych wojsk może przyjąć formę przyjazną, wrogą lub obojętną. Innego rodzaju grupę stanowią oficjalne organizacje, które z punktu widzenia wojskowego mają własny, często różny program, procedury, obszar zainteresowań itd. Organizacje te realizując różne zadania mandatowe, wymagać będą współpracy z elementami wojskowymi, gdyż doświadczenia wskazują, że brak koordynacji wspólnych wysiłków doprowadza do dublowania działań, zmniejszając ich skuteczność.

Kolejny potencjalny sporny obszar może stanowić wzajemne oddziaływanie między wojskiem a mediami. Od 1960 r. dowódcy wojskowi napotykać niekiedy na niesprzyjające, wręcz szkodliwe oddziaływania dziennikarzy i reporterów. Ich przesadnie dociekliwe, zagrażające często bezpieczeństwu działania zgrupowań, tendencyjne i niejasne relacje wydarzeń mogą w złym świetle przedstawiać intencje i sposoby wypełniania zadań mandatowych przez wojska.

W świetle uzyskanych wyników, po dokonanej identyfikacji obecnego stanu teorii, problematyka działań wojsk, w tym zgrupowań taktycznych w operacjach wymuszania pokoju, powinna stać się przedmiotem kontynuacji badań oraz projektowania rozwiązań adekwatnych do uwarunkowań, wynikających z obecności naszych sił zbrojnych w Sojuszu Północnoatlantyckim oraz wymogów perspektywicznego zakresu działań wojsk w XXI wieku.

Prognozowane modele prowadzenia działań przez siły wojskowe (zgrupowania taktyczne) w operacjach wymuszania pokoju, zmierzają w kierunku umożliwiającym zmniejszenie liczby żołnierzy. Po pierwsze obniża to koszty operacji, a czynnik ekonomiczny jest ostatnio decydujący w podejmowaniu działań pokojowych. Po drugie wojska uzyskują przez to znacznie większe możliwości operacyjne.

Koncepcja ta opiera się na dwóch głównych założeniach. Pierwsze z nich dotyczy zmiany sposobu prowadzenia działań ze statycznego w bardziej manewrowy, polegający głównie na rozmieszczaniu zgrupowań taktycznych w wyznaczonych rejonach w ramach, których dynamicznie realizują postawione im zadania. Wynikać to będzie z dwóch podstawowych powodów. Bardziej manewrowe działania umożliwią wojskom pokojowym patrolowanie większych obszarów, podkreślając swą obecność w rejonach zamieszkałych, takich jak wioski i małe miejscowości oraz wzdłuż dróg. Zwiększona obecność stworzy warunki do lepszego nawiązania kontaktu z lokalnymi społecznościami, co z kolei zwiększy poziom bezpieczeństwa zarówno społeczeństw, jak też samych sił pokojowych oraz zaufanie do sposobu realizacji przez nie zadań. Lepsza kontrola zwaśnionych stron, zapewni dopływ wystarczających informacji odnośnie sytuacji w obszarze prowadzonej operacji, zwiększy skuteczność reakcji i podjęcia właściwych działań, adekwatnych do potrzeb. Wydzielone siły oprócz tego, że muszą mieć możliwość szybkiego rozmieszczenia w krótkim czasie oraz początkowej fazie kryzysu, wymagają także moralnego poparcia ze strony społeczności światowej.

Sprawna i przeprowadzona we właściwym czasie interwencja przez relatywnie małe, ale dobrze wyszkolone i wyposażone wojska, które mają wolę oraz zgodę na podjęcie ryzyka działań bojowych, reprezentujących wolę międzynarodowej społeczności, może zdecydowanie odmienić przebieg kryzysu. Ważną rolę odegrać mogą takie czynniki jak, zwiększenie wspólnych relacji i powiązań między zgrupowaniami taktycznymi wojsk pokojowych a lokalnymi społecznościami oraz bezstronność działań.

Drugie założenie wiąże się z szerokim zastosowaniem nowoczesnej technologii wojskowej, dzięki której możliwe będzie zredukowanie liczby wojsk przy zachowaniu ich możliwości operacyjnych. Zgrupowania taktyczne już od szczebla batalionu mogą np. być wyposażone w przenośne radary oraz detektory ruchu, sprzęt termowizyjny i na podczerwień itp. Zamierzona zgodność między działaniem wojsk w rejonie a wykorzystywaną technologią wymaga odpowiednio wyważonych zabiegów, gdyż powinna sprzyjać bezpieczeństwu żołnierzy oraz budowaniu zaufania wśród lokalnej społeczności.

Doświadczenia dowodzą, że przyszłe działania będą miały charakter wysiłków połączonych, realizowanych w wymiarze wielonarodowym. Złożoność oraz duży poziom zagrożenia w operacjach wymuszania pokoju powoduje, że kompania i batalion pozostaną modułami narodowymi wchodzącymi w skład wielonarodowych zgrupowań taktycznych tworzących oddział, czy też związek taktyczny.

Obiektywny i uświadomiony stan niewiedzy, który pojawił się w interesujących nas działaniach zgrupowań taktycznych w operacjach wymuszania pokoju, wymagał podjęcia wysiłków zmierzających do wypełnienia dostrzeżonej luki. Praca niniejsza jest konsekwencją studiów teoretycznych i badań empirycznych nad przedmiotową problematyką. Zawarte w rozprawie treści korespondują z nakreślonymi zamiarami procedury badawczej.

Prowadzone badania zmierzały do uzyskania naukowo uzasadnionej odpowiedzi na pytanie stanowiące główny problem badawczy : *jak powinny działać zgrupowania taktyczne wojsk lądowych, aby uzyskać możliwie najwyższą skuteczność w osiągnięciu celów operacji wymuszania pokoju?*

Zastosowana formuła, uwzględniająca wymagania metodologii badań, wyrażała się w wieloaspektowym podejściu do rozwiązania problemów badawczych, co umożliwiło:

- określić obecny stan wiedzy z zakresu teorii działań wojsk (zgrupowań taktycznych) w operacjach wymuszania pokoju;
- zbadać przyczyny takiego stanu rzeczy;
- dokonać oceny skuteczności obecnie stosowanych rozwiązań oraz wskazać na sposoby ich podwyższania;
- określić prognostyczne kierunki rozwoju tych działań.

Uzyskanie powyżej wymienionych rezultatów możliwe było dzięki naukowym konstatacjom wynikającym z zastosowania szerokiego spektrum metod badawczych, które pozwoliły rozwiązać główny problem badawczy oraz sformułować propozycje wzbogacenia teorii działań wojsk w operacjach wymuszania pokoju.

W ocenie autora, osiągnięty został także cel użyteczny pracy, gdyż wyniki badań wskazały na kierunki i zakres szkolenia dowództw, sztabów oraz wojsk

w zakresie przygotowania do działań pokojowych. W konsekwencji cel ten zostanie również spełniony w procesie dydaktycznym uczelni wojskowych.

Uzyskany materiał badawczy potwierdził słuszność hipotetycznych przypuszczeń, iż podstawą skuteczności działań zgrupowań taktycznych w operacjach wymuszania pokoju jest szybkie opanowanie i przejęcie kluczowych obszarów oraz obiektów w rejonie konfliktu, rozdzielenie zwaśnionych stron oraz izolowanie i neutralizowanie walczących frakcji. Podstawą prowadzenia działań jest użycie dobrze wyszkolonych i wyposażonych sił bojowych, relatywnych do zadań, posiadających zdecydowaną przewagę w możliwościach bojowych.

Niniejsza rozprawa nie zamyka problemu, a sposoby prowadzenia działań w operacjach wymuszania pokoju, szczególnie w układzie wielonarodowym, wymagają jeszcze wielu pogłębionych analiz, ocen i refleksji. Dlatego też zebrany materiał jest twórczą, autorską interpretacją uzyskanych wyników badań, która może stanowić inspirację do dalszego badania złożonej problematyki operacji wymuszania pokoju oraz szerokiego zakresu działań wojskowych innych niż wojna.

Zaprezentowane w niniejszej pracy wyniki badań oraz zaproponowane rozwiązania mają nowatorski i często uniwersalny charakter, który może zmienić się wraz z przyrostem wiedzy uzyskanej w wyniku dalszych badań. Zgłębianie problematyki przygotowania i prowadzenia operacji wymuszania pokoju, w tym zwłaszcza działań zgrupowań taktycznych, ujawniło złożony charakter tego zakresu wiedzy oraz trudności w uzyskaniu pewnych, naukowo potwierdzonych rezultatów. Koresponduje to z przyjętymi założeniami i ograniczeniami badawczymi wynikającymi z ograniczonego dostępu do materiałów i źródeł (wiele z nich posiada klauzulę uniemożliwiającą ich wykorzystanie w tego rodzaju pracy) oraz brak wystarczających środków finansowych na zastosowanie wymaganych metod empirycznych.

Powyższe konstatacje skłaniają do sformułowania wniosku, że jest to obszar, gdzie pojawiają się problemy wymagające kontynuacji dociekań naukowych penetracji badawczych, których inspiracją mogą być nowe wyzwania, wyrażone poglądy i opinie oraz wyniki monitorowania bieżącego rozwoju wydarzeń.

Przeprowadzenie badań i opracowanie ich wyników było możliwe dzięki życzliwemu podejściu wielu osób – pracowników naukowo-dydaktycznych Akademii Obrony Narodowej i oficerów wojsk operacyjnych.

Szczególną wdzięczność za merytoryczne i metodologiczne ukierunkowanie pracy wyrażam promotorowi **Panu prof. dr. hab. Michałowi Huzarskiemu**, którego doradztwo pozwoliło rozwiązywać trudne problemy i zachować właściwy kierunek badań.

BIBLIOGRAFIA

1. Abizaid P, Lessons for Peacekeepers, Military Review, marzec 1993.
2. Adelman H & A.Suhre, *The International Response to Conflict and Genocide. Lessons from the Rwanda Experience, Early Warning and Conflict Management (Study 3)*, Steering Committee of the Joint Evaluation of Emergency Assistance to Rwanda, Marzec 1995.
3. Ajdukiewicz K, Logika Pragmatyczna, PWN Warszawa 1965,
4. AJP-3.4.1 Peace Support Operations Study Draft, MAS Brussels 1999.
5. AJP-3.4.1.1 Peace Support Operations, Tactics, techniques and procedures, 3 rd study draft, 2000.
6. Allard K, Somalia Operations: Lessons Learned, Washington DC, National Defence University Press, 1995.
7. Army Doctrine Publication III, Peace Operations, Landmacht Royal Netherlands Army 1999.
8. Army Field Manual Volume V Operations Other than War, Counter Insurgency Operations, Part 1, The Concept and Practise of Insurgency, 1995.
9. Army Field Manual, Vol.5, Operations Other than War, Part I Peacekeeping Operations, HMSO, London 1988.
10. Armed Forces, Army Field Manual Vol.5, Wider Peacekeeping/Peace Support Operations, Part 2, London HMSO, 1995.
11. Annon S, Peace Enforcement-What is it and Does it require Doctrine?, Ghana Armed Forces, Command and Staff Collage Senior Division Peace Support Operation, Precis 1997.
12. ATP-35(B).
13. Babiński Cz, Elementy nauki i projektowania, Warszawa 1989.
14. Balcerowicz B: *Dylematy strategiczne Polski w okresie przejściowym*, Myśl Wojskowa 3/97.
15. Balcerowicz B, Obrona państwa średniego, Warszawa, Bellona 1997.
16. Barge S, Base Camp Construction and operation, News From the Front, 1995 maj-czerwiec.
17. Bańka W, *Wstęp do metodologii badań społecznych w wojsku*, Warszawa 1986.
18. Bennett W, Just Cause and the principles of war, Military Review, marzec 1991.
19. Bernhard. G: Schritt für Schitt, Der lange Weg zur Kriesenreaktionsfähigkeit, Europäische Sicherheit, 6/1996.
20. Bieniek M, Koncepcja taktycznego prowadzenia działań w NORDPOL, PWL 1999.
21. Bieżanek R, Wojna a prawo międzynarodowe, Warszawa, MON 1982.
22. Bi-MNC Directive for Peace Support Operations, Supreme Allied Commander Europe, SHAPE B – X7070, Brlgium, 16 października 1998.
23. Bohn D, Przyczynowość i przypadek w fizyce współczesnej, Warszawa KIW 1961.
24. Boutros Boutros-Ghali, *An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peacekeeping*, Raport of the Secretary General pursuant tu the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992 New York, United Nations 1992.
25. Bowens G, Guide to Peace Operations, US Army Peacekeeping Institute, Carlise Barracks 1998.
26. Boyd N.J, Peace Operations: A Capstone Doctrine, Military Review, 1995 May –June.
27. Boyd J, Peace Operations a Capstone Doctrine, Military Review, maj-czerwiec 1995.
28. British Army Field Manual, Peace Support Operations (Second Draft).

29. Brown D, Images of War in Memory to Ambush Soldiers Later, Washington Post, 24
30. Bunker B.J, Rethinking OOTW, Military Review, Now-Dec 1995. November 1998.
31. Butler S.M, Refusing Army Doctrine in Changing World, Military Review, kwiecień 1992.
32. Cannon M, Task Force Smith: A Study In (Un) Preparedness and (Ir) Responsibility, Military Review luty 1988.
33. CJCSI 32101 Standing Rules of Engagement for US Forces (SROE).
34. Clausewitz C, O wojnie, Warszawa 1958.
35. Cherrie S.F, Task Force Eagle” Military Review, Lipiec-sierpień 1997, s.63-72. Wywiad z generałem F.Cherrie w Fort Leavenworth, grudzień 1997.
36. Chopra J, A.Eknes & T.Nordbo, *Fighting for Hope in Somalia*, Jurnal of humanitarian Assistance, 26 October 1995.
37. Collins, Słownik angielsko-polski, wyd. trzecie, Collins and Graf-Pinkt, Warszawa 1999.
38. Conneta C, A Proposal for the Overhaul of the UN Peace Operations System and for the Creation of UN Legion, Vital Force, Project on Defence Alternatives, Commonwealth Institute, Cambridge, MA, USA <http://www.comw.org/pda/webun/htm> wrzesień 1997.
39. Conetta C, Ch. Knight, Vital Force: A Proposal for the Overhaul of the UN Peace Operations System and for the creation of a UN Legion, The Commonwealth Institute Cambridge, 1995. *Multinational Force Command Authorities Handbook*, U.S. Army War College, Carlise Barracks, 1995.
40. Cowin A.J, *Expanding United Nations Peacekeeping Role Poses Risk for America*, Backrounder, październik 1993.
41. Curum J.S, *Operational Problems in Peacekeeping and humanitarian Operations*, J.Cillers& Mills, Peacekeeping in Africa, IDP and ASIA, Johannesburg 1995.
42. Dell-Aria E NATO School (SHAPE), *Zasady Użycia Siły w operacjach Wsparcia pokoju*, wykład w AON, styczeń 1999.
43. Dickens M, Responding to Civil Disturbances In Bosnia, News from the Front, Center for Army Lessons Learned, listopad-grudzień 1996.
44. Encyklopedia popularna, Warszawa, PWN 1994.
45. Encyclopedia of the American Military Studies of the Military, Traditions, Polices,
46. Institutions and Roles of Armed Forces in War and Peace, Vol. II, New York, 1994.
47. Encyklopedia prawa międzynarodowego i stosunków międzynarodowych, Wydawnictwo Powszechne, Warszawa 1978.
48. Field Manual FM 100-20 Operations Other than War, Army Command and General Staff Collage
49. Field Manual FM 100-23 Peace Operations, Department of the Army, Washington DC, 1993.
50. Field Manual FM 100-5) Operations, Headquarters Department of the Army, Washington DC 1993.
51. Field Manual FM 71-3 The Armored and Mechanized Infantry Brigade, Appendix A, Operations Other than War.
52. Finch R.C, The Strange Case of Russian Peacekeeping Operations in the near Abroad 1992-1994, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth, KS, July 1996.
53. Foreign Military Studies Office, The Peace and Stability of Europe after IFOR, Fort Leavenworth.
54. Frankfurt-Nachmias Ch, D.Nachmias, *Metody badawcze w naukach społecznych*, Zysk i S-ka Wydawnictwo, Poznań 2001.
55. Freakley B, K.Benson ,Trainig for Peace Support Operations, Military Review 2001.

56. Freeman D, Operation Restore Hope, US CENTCOM Perspective, Military Review, wrzesień 1993.
57. Gagor F K.Paszkowski, Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP, MON, Departament Bezpieczeństwa Międzynarodowego, Warszawa 1998.
58. Goldman J, *A Changing World, a Changing UN*, Military Review, September 1994.
59. Hall A, Podstawy techniki systemów, Ogólne zasady projektowania PWN, Warszawa 1968.
60. Heisenberg W, Fizyka a filozofia, Warszawa 1965.
61. Holbrook R, The End of War, Random House, New York 1998.
62. Horace L.Hunter Jr. *Ethnic Conflict and Operations Other than War*, Military Review, November 1993.
63. House R, M.Pires, L.Grau, 27 th Guards train with "Big Red One" Military Review marzec-kwiecień 1996.
64. Hunt J.B, Thoughts on Peace Support Operations, Military Review, October 1994
65. Huzarski M, Zagadnienia taktyki wojsk lądowych, wyd. Adam Marszałek, 1999.
66. Huzarski M., *Prognoza zmian w taktyce ogólnej pk. „Reakcja”*, AON, Warszawa 2001
67. Huzarski M, *Wpływ nowych wyzwań i zagrożeń na zmiany w taktyce wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2002.
68. Institute for National Strategic Studies, Somalia Operations Lessons Learned, The Operational Context, INSS 1997.
69. Irwin A.S.H, *The British Experience, and Some Reflections on Recent Approaches to British Counter-Insurgency 1900-1960*.
70. Joint Publication 3-07, Military Operations Other than War, 1996.
71. Joint Wider Peacekeeping JWP 3-50.
72. Joint Pub 1-02 The Department of Defence Dictionary of Military and Associated Terms, lipiec 2002.
73. Joint Military Commission Policy and Planning Guidance Handbook.
74. JP 3-18 Joint Doctrine for Forcible Entry Operations, 16 Lipiec 2001.
75. Józwiak A, Cz.Marcinkowski, Wybrane problemy współczesnych operacji pokojowych, Warszawa 2002.
76. Kamiński S, *Nauka i metoda*, Lublin 1992.
77. Kaczmarek J: *Zdolność Sił Zbrojnych do reagowania na kryzysy*, Myśl Wojskowa 4/97.
78. Kende J, Kriege nach 1945, Eine emirische Untersuchung, Militärpolitik Dokumentation, Heft 27, Frankfurt 19828.
79. Kęsoń T, *Współczesne konflikty zbrojne i wojny na świecie*, AON, Warszawa 1995.
80. Kitson F, Low Intensity Operations: Subversion, Insurgency, Peace-Keeping, London, Faber & Faber 1971.
81. Kotarbiński T, *Traktat o dobrej robocie*, Ossolineum, Warszawa 1982, wyd. siódme.
82. Kotarbiński T, Problematyka ogólnej teorii walki, (w.) Hasło dobrej roboty, Warszawa 1968.
83. Koziej S: *Zmiany w strategii obronnej Polski w rezultacie rozszerzenia NATO*, Myśl Wojskowa 3/97.
84. Koziej S, Zmierzch Clausewitza, Polska Zbrojna, 1998, nr 39.
85. Koziej S, Teoria sztuki wojennej Warszawa Bellona 1993.
86. Kozielecki J, Koncepcja transgresyjna człowieka, Warszawa 1987.
87. Krauze M, B,Szulc, Teoria sztuki wojennej, SIGMA t. XI (część 1), AON Warszawa 2000.
88. Krzyżanowski L, Podstawy nauki o organizacji i zarządzaniu, Warszawa 1992.
89. Larson A, *When Nations Disagree, A Handbook on Peace Through Law*, Luisiana State.

90. Lessons Learned and Lessons Identified from Peacekeeping Missions, AON, Warszawa 1998.
91. Lessons Learned, Russian Paper, NACC/PfP PMSC/AHG on Cooperation in Peacekeeping, september 1996.
92. Leksykon wiedzy wojskowej, Warszawa 1979.
93. Lewicki C, *Zbiór zadań ze statystyki dla pedagogów*, Rzeszów 1996.
94. Lidwa W, *Obrona w górach i jej wpływ na struktury organizacyjne Wojsk Lądowych*, AON Warszawa, 1993.
95. Lorenz M, *Forging Rules of Engagement: Lessons Learned In Operation United Shield*, Military Review, listopad-grudzień 1995.
96. Łobocki M, *Metody badań pedagogicznych*, Warszawa 1978.
97. MacKinley J, *International Responses to Complex Emergencies*, International Peacekeeping News, 2(5), 1996.
98. McKinley D, D.Chopra, *Draft Concept for Multi National Operations*, Thomas J. Watson Institute for international Relations, 1993.
99. Madejski M, *Ocena i prognoza zagrożeń polityczno-militarnych RP oraz właściwości przyszłych działań wojennych*, AON, Warszawa 1992.
100. Malman M, *Peace Enforcement, The Real Peace Support Challenge in Africa*, African Security Review, 1998.
101. Mała encyklopedia wojskowa, t.3, Warszawa 1970.
102. Militarisches Studienglossar, English Teil I, Bundessprachenamt 1996.
103. Misiuk E, *Polityczno-wojskowe problemy przygotowania Sił Zbrojnych RP do udziału w międzynarodowych misjach pokojowych*, praca studyjna, AON Warszawa 1999.
104. Martins M.S, *Rules of Engagement for Land Forces: A matter of Training, Not Lawyering*, Mil. L. Rev 1994.
105. Mills, *Peacekeeping in Africa, IDP and ASIIA*, Johannesburg 1995.
106. Owen R.C, *The Bałkans Air Campaign Study, Part 1*, Aipower Jurnal, Summer 1997 no.2.
107. Owen R.C, *An American View of Peace Support Operations Perspective on Air Power*, wykład na sympozjum w Royal Norwegian Air Force Academy, 3 października 1998.
108. Owen R.C, *Aerospace Power and Land Power in Peace Operations*, USAF
109. NATO MC 327, *NATO Military Planing for Peace Support Operations*, Brussels, NATO Staff, 1993.
110. *NATO Doctrine for Peace Support Operations*, SACLANT, SHAPE (draft) Mons, 1995.
111. Rapport Finabel No T.25.R, *Doctrine des operations de Soutien de la Paix (phase 3)*, Brussels Secretariat Finabel, 1996.
112. Newsletter NO, 93-8, *Operations Other Than War*, Center for Army Lessons Learned, CAC, Dec 1993.
113. Newsletter No95-2, *Peace Operations Training Vignettes with Possible Solutions*, Center for Army Lessons Learned (CALL) U.S Army Trainig and Doctrine Command (TRADOC) Fort Leavenworth.
114. Newsletter No,96-5, maj 1996, *Drawing a Line In the Mud*, Center for Army Lessons Learned (CALL).
115. Newsletter no, 98-18, *BiH National Elections vol.1*.
116. Newsletter no. 98-19 *BiH National Election vol. II*,
117. *Nordic UN Tactical Manual wyd. I*, Nordsamfin, Jyväskylä, 1992 oraz *Nordic UN Stand-by Forces, wyd. IV*, NORDSAMFN, Hesingfors, 1993.
118. *Nordic UN Tactical Manual, vol.2, second edition* 1996.

119. Nordic UN Stand-by Forces, wyd. IV, NORDSAMFN, Helsingfors, 1993.
120. Nordquist M, What Colour is the Peacekeeper's Helmet, Naval War College Review, 1997.
121. Nowak S (red.). *Metody badań socjologicznych, wybór tekstów*, Warszawa 1965
122. Nowak S, *Metodologia badań społecznych*, Warszawa 1985.
123. Nowak S, *Metodologia badań socjologicznych*, Warszawa 1979.
124. Notice provisoire sur la participation aux operations de maintien de la paix menes sous l'egide des Nations unies, Armee de Terre, 1994.
125. Nożko K Walka o przewagę, Warszawa 1985.
126. Parker P, Convoy protection, Combat Maneuver Analysis, News From the Front, luty 1994.
127. Parker P, Somalia Update: Military Operations on Urbanized Terrain (MOUT), Somali Update Operation, News from the Front.
128. Parker P, Cordon and Search in Somalia, News from the Front, maj 1994.
129. Parzuski J, Wydzielanie i przygotowanie lądowego komponentu sił reagowania do działania w sojuszniczych operacjach wspierania pokoju, AON Warszawa 2000s.
130. Paździorek P, Działania na rzecz wsparcia pokoju, [w] M.Huzarski i zespół oficerów praca badawcza, GARDA, Warszawa AON 2000.
131. Paździorek P, Przygotowanie zgrupowań taktycznych do operacji wsparcia pokoju, [w] J.Zieliński i zespół, Formy i metody prowadzenia działań przez zgrupowania taktyczne wojsk lądowych w operacjach pokojowych, pk. "Misje", AON, Warszawa 2002.
132. Peace Support Operations, Joint Military Doctrine, Swedish Armed Forces, Stockholm 1997.
133. Peter J, *Ogólna metodologia pracy naukowej*, Wrocław-Warszawa 1967.
134. Peters R, Winning against Warriors, Strategic Review, Summer 1996.
135. Pilch T, *Zasady badań pedagogicznych*, Warszawa 1998.
136. Podstawowe kategorie sztuki wojennej, AON, Warszawa 1996.
137. Popularna Encyklopedia Powszechna t.3, Grupa Wydawnicza Bertelsmann Media 2002.
138. Praca studyjna. Koncepcja wykorzystania doświadczeń z pełnienia misji pokojowych przez SZRP w procesie przygotowania i szkolenia kontyngentów wojska w perspektywie, część II SGWP Warszawa 1998.
139. Praktyczny Słownik Współczesnej Polszczyzny, wyd. Kurpisz, Poznań 1998.
140. Pszczołkowski T, *Zasady prakseologiczne*, Warszawa.
141. Pszczołkowski T, *Mała encyklopedia prakseologii i teorii organizacji*, Ossolineum 1978.
142. *Raport to Ministers by the NACC Ad Hoc Group on Cooperation in Peacekeeping*, Press Release M-NACC- 1(93)40, Atens 11 June 1993.
143. Runfield C.F, P.E.Solli ,Logistical Air Power in Peace Operations, Norwegian Institute of International Affairs, Norway Oslo 1997.
144. Rutkowski C, A. Kasprzewski: *Sily zbrojne w sytuacjach kryzysowych*, wyd. AON, 1996.
145. SACEUR Operation Plan No. 10405. , Instructions on the Procedures for conducting the operation, SHAPE, 12 luty 1995.
146. Shraga S, R.Zacklin, *The Applicability of International Humanitarian Law to United Nations Peace-Keeping Operations. Conceptual*. Legal and Practical Issues, in Symposium on Humanitarian Action and Peace –Keeping Operations, supra note 41,39,40.
147. Skibiński S, *Rozważania o sztuce wojennej*, Warszawa 1972.

148. Słownik Współczesnego Języka Polskiego, Wilga, Warszawa 1996.
149. Słownik języka polskiego, Warszawa, PWN 1995.
150. Słownik języka polskiego, Warszawa, PWN 1981, t.3.
151. Smith D, *Interventionist Dilemmas and Justice*, A,McDermott, Humanitarian Force, PRIO Raport 4/97, Oslo 1997,s.24.
152. Smith D, *Interventionist Dilemmas and Justice*, A.McDermot, humanitarian Force, PRIO Raport 4/97, Oslo 1997.
153. *Soldiers in Panama, Stories of Operation Just Cause*, Fort Leavenworth, KS, US Army Command and General Staff Collage, styczeń 1990.
154. Sołoma L., *Metody i techniki badań socjologicznych*, Olsztyn 1995.
155. Stabrtyka A, *Doskonalenie struktury organizacyjnej*, Warszawa 1991.
156. Sun-Tzu, *Sztuka wojny*, Warszawa, Przedświt 1994.
157. Ścibiorek Z, *Wojna czy pokój*, Ossolineum Wrocław 1999.
158. *The NATO Handbook 50th Anniversay Edition*, NATO – 1110 Brussels, Belgium, 1998.
159. *The Blue Helmets*, United Nations Department of Public Information, New York, August 1990.
160. *The Oxford English Dictionary, Second Edition, Vol. X*, Oxfird University Press, 1994..
161. Timothy L. Thomas, *International Conflikt Controllers: Manipulator or Manipulated?*, „Low Intensity Conflict and Law Enforcement” Vol 4, Winter 1995, No3.
162. United Nations, *UN Peacekeeping, Some Questions and Answers*, September 1998.
163. UN Nordic Tactical Manual, vol.1 druga edycja poprawiona, 1996.
164. US Department of State, Bureau of International Organization Affairs, Clinton Administration Policy on Reforming Multirateral Peace Operation (PDD 25): Executive Summary, 22 February 1996.
165. Urghart B, *The United Nations, Capacity for Peace Enforcement*, New York 1997.
166. Wiśniewski i in. *Metodyka wojskowych badań naukowych*, Warszawa 1983
167. Wentz L, Lessons from Bosnia, The IFOR Experience, <http://www.dodccrp.org/bosch04.htm>
168. Yates L.A, *Joint Task Force Panama Just Cause before and after*, Military Review, październik 1991.
169. Zaczyński Z, *Praca badawcza nauczyciela*, Warszawa 1968.
170. Zarządzenie Szefa Inspektoratu Szkolenia – Zastępcy Szefa Sztabu Generalnego WP nr 1/szk. z dnia 2 stycznia 1996.
171. Zieliński J *Formy i metody prowadzenia działań przez zgrupowania taktyczne wojsk lądowych w operacjach pokojowych*, AON Warszawa 2002.
172. Zieliński J, *Zarys teorii sztuki operacyjnej wojsk lądowych Rzeczypospolitej Polskiej*, wyd. Adam Marszałek, Toruń 1998.
173. Zieliński J (red.) *Podstawowe założenia operacji połączonych*, Warszawa 2000.
174. Zieliński T, *Organizacja zespołów ludzkich*, Warszawa 1984.

WYKAZ RYSUNKÓW, TABEL I WYKRESÓW

- Rys. 1.1. Udział sił zbrojnych w operacjach wsparcia pokoju w ostatnim dziesięcioleciu
- Rys. 1.2. Model zachowań zgrupowań taktycznych
- Rys. 1.3. Przebieg procesu badawczego
- Rys. 1.4. Idea tworzenia zgrupowań uderzeniowych
- *
- Rys. 2.1. Szary obszar i granice operacji wymuszania pokoju
- Rys. 2.2. Czynniki warunkujące prowadzenie operacji wymuszania pokoju
- Rys. 2.3. Ewolucja charakteru operacji wsparcia pokoju
- Rys. 2.4. Różnice między tradycyjnym wymuszaniem a wymuszaniem pokoju
- Rys. 2.5. Zgoda na szczeblu taktycznym i operacyjnym
- Rys. 2.6. Trzy poziomy zasad użycia siły
- Rys. 2.7. Ewolucja charakteru działań w operacjach wsparcia pokoju
- Rys. 2.8. Rodzaje operacji pokojowych w stosunku do politycznych działań pokojowych
- Rys. 2.9. Przykład rodzajów operacji prowadzonych w celu wsparcia działań politycznych
- *
- Rys. 3.1. Logiczna kolejność podejścia w operacjach wymuszania pokoju
- Rys. 3.2. Etapy operacji wymuszania pokoju
- Rys. 3.3. Rozmieszczenie wysuniętych elementów dowodzenia i kontroli
- Rys. 3.4. Oś czasowa prowadzenia działań przez Task Force Eagle w początkowym etapie operacji JOINT ENDEAVOUR
- Rys. 3.5. Rozmieszczenie struktur dowodzenia IFOR
- Rys. 3.6. Charakterystyczne zadania mandatowe realizowane w operacjach wymuszania pokoju.
- Rys. 3.7. Schemat ideowy zazębienia się zadań mandatowych
- Rys. 3.8. Obszar prowadzonej operacji PROVIDE COMFORT
- Rys. 3.9. Warunki zapewniające funkcjonowanie rejonu ochrony
- Rys. 3.10. Rozdzielenie stron konfliktu polega na opanowaniu zasadniczych obiektów wzdłuż linii styczności.
- Rys. 3.11. Wyznaczenie linii rozgraniczenia /zawieszenia/ broni
- Rys. 3.12. Rozmieszczenie wojsk zgrupowania taktycznego wzdłuż linii rozgraniczenia /zawieszenia/ broni oraz wycofanie spornych wojsk
- Rys. 3.13. Wycofanie spornych wojsk poza linie rozdzielenia
- Rys. 3.14. Zasada działania rejonu przekazania (AOT)
- Rys. 3.15. Zakończenie ustalania strefy rozdzielenia
- Rys. 3.16. Ustalenie rejonów ograniczenia
- Rys. 3.17. Umieszczenie rejonów kontroli
- Rys. 3.18. Przebieg stref rozdzielenia przez rejon zgrupowania taktycznego
- Rys. 3.19. Rozmieszczenie rejonów odpowiedzialności zgrupowania po obu stronach strefy rozdzielenia (ZOS)
- Rys. 3.20. Rozmieszczenie rejonów odpowiedzialności zgrupowania po jednej stronie strefy rozdzielenia.
- Rys. 3.21. Oś czasowa działań zgrupowania ORZEL
- Rys. 3.22. Etapy demobilizacji
- *
- Rys. 4.1. Metoda bloków w nadzorowaniu strefy rozdzielenia
- Rys. 4.2. Elementy strukturalne konwoju
- Rys. 4.3. Problem związany z zabezpieczeniem przekraczania IEBL
- Rys. 4.4. Działanie elementów zgrupowań taktycznych w wariacie, gdy rejon

stacjonowania pokrywają się z rejonami działania.

Rys. 4.5. Działanie elementów zgrupowań taktycznych, gdy rejon stacjonowania znajdują się poza rejonem działania

Rys. 4.6. Koncepcja przejęcia kontroli mniejszej miejscowości

Rys. 4.7. Koncepcja rozszerzenia rejonu kontrolowania.

Rys. 4.8. Metoda pierścieni

*

Rys. 5.1. Model struktury organizacyjnej

Rys. 5.2. Czynniki strukturotwórcze.

Rys. 5.3. Dwutorowe przygotowanie wojsk armii USA do działania w operacjach pokojowych.

* * *

Tabela 1.1. Wykaz metod zastosowanych podczas rozwiązywania problemów badawczych

Tabela 1.2. Zestawienie zmiennych niezależnych, zależnych i ich wskaźników.

Tabela 2.1. Przyczyny wybuchu konfliktów etnicznych.

Tabela 2.2. Zasady stosowane w operacjach wymuszania pokoju.

Tabela 2.3. Porównanie wyników dotyczących koniecznych warunków walki.

Tabela 4.1. Kryteria powodzenia i ich wskaźniki

* * *

Wykres 4.1. Opinie ankietowanych odpowiadających na pytanie: *Które z przedstawionych grup działań są najczęściej stosowane w operacjach wymuszania?*

Wykres 4.2. Opinie ankietowanych odpowiadających na pytanie: *W jakim stopniu rozlokowanie miejsca stacjonowania (batalion, kompania) blisko strefy rozdzielenia wpływa na efekt działań zgrupowań taktycznych?*

Wykres 4.3. Opinie ankietowanych odpowiadających na pytanie: *Które z przedsięwzięć w największym stopniu wpływa na zwiększenie ochrony własnych wojsk?*

Wykres 4.4. Opinie ankietowanych odpowiadających na pytanie: *Który z czynników w największym stopniu wpływa na charakter działań kontrolnych?*

Wykres 4.5. Opinie ankietowanych odpowiadających na pytanie: *Które z działań kontrolnych mają najmniejsze poparcie ludności cywilnej?*

Wykres 4.6. Wpływ zastosowanego wariantu działań na czas rozwiązania sytuacji problemowej

Wykres 4.7. Wskaźnik poziomu eskalacji

Wykres 4.8. Ilość oraz poziom przypadków eskalacji sytuacji przy zastosowaniu wariantu (b)

Wykres 4.9. Ilość oraz poziom przypadków eskalacji przy zastosowaniu wariantu (c)

Wykres 5.1. Opinie respondentów w odniesieniu do pytania: *czy w ramach szkolenia przygotowawczego w jednostce uwzględnił (lub zetknął się) Pan z problematyką wymienionych zagadnień*

70
522
ZAŁĄCZNIKI

1. Zał.	1.1.	Kwestionariusz ankiety
2. Zał.	1.2.	Statystyczne opracowanie wybranych wyników badań
3. Zał.	1.3.	Charakterystyka badanych respondentów
4. Zał.	1.4.	Kwestionariusz wywiadu
5. Zał.	1.5.	Sprawozdanie z badania opinii ekspertów
6. Zał.	3.1.	Sposób rozmieszczenia zgrupowań taktycznych IFOR
7. Zał.	3.2.	Zestawienie wybranych zadań cząstkowych zgrupowań taktycznych
8. Zał.	3.3.	Rejony ochrony w operacji Provide Comfort
9. Zał.	3.4.	Rozmieszczenie rejonów ochrony w UNPROFOR
10. Zał.	3.5.	Obozy uchodźców
11. Zał.	3.6.	Analiza wielkości rejonów odpowiedzialności zgrupowań taktycznych
12. Zał.	3.7.	Rejony odpowiedzialności zgrupowań taktycznych
13. Zał.	3.8.	Rejony odpowiedzialności zgrupowań taktycznych KFOR
14. Zał.	4.1.	Rozmieszczenie posterunków obserwacyjnych UNIFIL
15. Zał.	4.2.	Lokalizacja miejsca stałego stacjonowania blisko strefy rozdzielenia
16. Zał.	4.3.	Sposoby patrolowania
17. Zał.	4.4.	Zasadnicza problematyka działań rozpoznawczo wywiadowczych
18. Zał.	4.5.	Przykłady miejsc stałego stacjonowania
19. Zał.	4.6.	Wariant obrony miejsca stałego stacjonowania w sytuacji dużego zagrożenia
20. Zał.	4.7.	Metoda pierścienia
21. Zał.	4.8.	Metoda prowadzenia blokad w celu niedopuszczenia do napływu nowych sił
22. Zał.	4.9.	Sposoby wsparcia i wzmocnienia posterunków kontrolnych
23. Zał.	4.10.	Opóźnianie w czasie i kontrolowanie demonstracji
24. Zał.	4.11.	Formy manewru taktycznego
25. Zał.	4.12.	Poziom nasilania działań
26. Zał.	5.1.	Wybrane zadania cząstkowe i preferowane rodzaje jednostek wojskowych
27. Zał.	5.2.	Ćwiczenie z wojskami (przykład)
28. Zał.	5.3.	System kierowania polskimi kontyngentami w operacjach pokojowych

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA SZTUKI OPERACYJNEJ I TAKTYKI

KWESTIONARIUSZ ANKIETY

Celem niniejszej ankiety jest zebranie opinii szerokiej reprezentacji kadry oficerskiej na temat sposobów działania, ale przede wszystkim szkolenia zgrupowań taktycznych do udziału w operacjach wymuszania pokoju.

Pana wieloletnie doświadczenie, głęboka wiedza i posiadane umiejętności oraz wnioski z dotychczasowej służby mogą w znacznym stopniu przyczynić się do nowego spojrzenia na temat działania oraz szkolenia wojsk w przypadku operacji wymuszania pokoju. Dlatego proszę o wypełnienie przedłożonej ankiety.

Badania mają charakter anonimowy, a ich wyniki po uogólnieniach, zostaną wykorzystane wyłącznie do celów naukowych.

Z góry dziękuję za trud włożony w spełnienie mojej prośby i przedłożone wszelkie propozycje i uwagi.

1. Które z przedstawionych grup działań są Pana zdaniem najczęściej prowadzone w operacjach wymuszania pokoju?
(przy wybranej odpowiedzi proszę wstawić „X”)

Lp.	Treść odpowiedzi	
1.	Działania nadzorujące (obserwacja, patrołowanie, rozpoznanie)	36
2.	Działania ochronne (miejsca stacjonowania, konwojów, wyborów)	28
3.	Działania kontrolne (rejonów zabudowanych, niezabudowanych, ruchu, wystąpień tłumu, przeszukiwanie)	47
4.	Działania obronne	12
5.	Inne działania, (jakie?)	0

2. W jakim stopniu lokalizacja miejsca stacjonowania (batalionu, kompanii) w strefie rozdzielania wpływa na efektywność działań zgrupowań taktycznych?
(przy wybranej odpowiedzi proszę wstawić „X”)

Lp.	Treść odpowiedzi	
1.	Bardzo pozytywnie	72
2.	Pozytywnie	36
3.	Nie ma wpływu	12
4.	Ujemnie	3
5.	Nie mam zdania	0

3. Które z wymienionych przedsięwzięć Pana zdaniem w największym stopniu wpływa na zapewnienie ochrony własnych wojsk?
(przy wybranej odpowiedzi proszę wstawić „X”)

Lp.	Treść odpowiedzi	
1.	Koordinacja działań z lokalną policją	37
2.	Wsparcie przez siły zandarmerii	31
3.	Działania elementów do spraw współpracy cywilnej	28
4.	Działania psychologiczne	27
5.	Inne, (jakie?)	0

4. Który z przedstawionych czynników Pana zdaniem w największym stopniu wpływa na charakter działań polegających na kontroli rejonów zabudowanych, niezabudowanych, ruchu, wystąpień tłumu oraz przeszukiwania?
(przy wybranej odpowiedzi proszę wstawić „X”)

Lp.	Treść odpowiedzi	
1.	Postawa stron konfliktu	53
2.	Warunki rejonu działań	17
3.	Nasylenie sił i środków stron konfliktu	23
4.	Nasylenie sił i środków własnych	30
5.	Inne, (jakie?)	0

5. Które z wymienionych działań kontrolnych Pana zdaniem cieszą się najmniejszym poparciem lokalnej ludności cywilnej?
(przy wybranej odpowiedzi proszę wstawić „X”)

Lp.	Treść odpowiedzi	
1.	Kontrola rejonów zabudowanych	23
2.	Kontrola rejonów wiejskich i niezabudowanych	31
3.	Kontrola ruchu	63
4.	Działania poszukiwawcze	12
5.	Kontrola wystąpień tłumu	17

6. Jakie czynniki Pana zdaniem decydują o przewadze zgrupowań taktycznych nad siłami stron konfliktu?
(Proszę o wybranie i wpisanie do krerek rangi w skali 1-5 punktów, gdzie 1 pkt oznacza rangę najniższą; 5 pkt. rangę najwyższą).

Lp.	Treść odpowiedzi	Kryterium oceny				
		1	2	3	4	5
1.	Możliwości manewrowe	6	14	18	21	64
2.	Przewaga w siłach i środkach	3	18	29	42	31
3.	Poziom wykształcenia	18	4	10	40	61
4.	Poziom dyscypliny	12	2	21	58	30
5.	Dowodzenie i łączność	7	15	20	47	34
6.	Rozpoznanie	1	4	21	42	55

7. Które z wymienionych środków bojowych są Pana zdaniem najbardziej pożądane na wyposażeniu zgrupowań taktycznych?
(Proszę o wybranie i wpisanie do krerek rangi w skali 1-5 punktów, gdzie 1 pkt oznacza rangę najniższą; 5 pkt rangę najwyższą).

Lp.	Treść odpowiedzi	Kryterium oceny				
		1	2	3	4	5
1.	Środki przeciwpancerne	6	16	21	43	37
2.	Artyleria ognia pośredniego	2	5	19	65	32
3.	Środki inżynieryjne	5	13	24	32	49
4.	Śmigłowce	0	3	25	38	57
5.	Czołgi	8	15	23	47	28
6.	Transportery kołowe	0	2	12	33	76
7.	Samochody terenowe wyposażone z km	2	2	21	61	37

8. Które z wymienionych cech Pana zdaniem decydują o wartości bojowej zgrupowania taktycznego przeznaczonego do działań w operacji wymuszania pokoju?

(Proszę o wybranie i wpisanie do kratek rangi w skali 1-5 punktów, gdzie 1 pkt oznacza rangę najniższą; 5 pkt rangę najwyższą).

Lp.	Treść odpowiedzi	Kryterium oceny				
		1	2	3	4	5
1.	Możliwość szybkiego przerzutu drogą powietrzną	9	18	20	41	35
2.	Duża samodzielność działań	1	8	28	46	40
3.	Możliwość modyfikacji składu w zależności od potrzeb	1	16	25	38	43
4.	Duży potencjał bojowy	0	4	20	38	61
5.	Inne (Jakie?)	0	0	0	0	0

9. Jaki wpływ na skuteczność działania zgrupowań taktycznych ma Pana zdaniem współpraca z elementami cywilnymi?

(przy wybranej odpowiedzi proszę wstawić „X”)

Lp.	Treść odpowiedzi	
1.	Bardzo duży	39
2.	Duży	14
3.	Nieznaczny	19
4.	Nie ma wpływu	8
5.	Nie mam zdania	2

10. Jakie treści powinno Pana zdaniem obejmować szkolenie przygotowujące do działania w operacjach wymuszania pokoju?

(Proszę o wybranie i wpisanie do kratek rangi w skali 1-5 punktów, gdzie 1 pkt oznacza rangę najniższą; 5 pkt rangę najwyższą).

Lp.	Treść odpowiedzi	Kryterium oceny				
		1	2	3	4	5
1.	Sposoby i zasady użycia siły	3	18	21	23	44
2.	Działanie na posterunkach kontrolnych	12	18	21	48	24
3.	Działania na posterunkach obserwacyjnych	4	17	29	40	33
4.	Kultura i obyczaje lokalne	20	26	38	20	21
5.	Patrolowanie	0	4	24	43	51
6.	Przeszukiwanie	6	9	15	31	62
7.	Wiedza o minach	5	10	27	49	32
8.	Procedury łączności	0	3	25	41	54
9.	Pierwsza pomoc	6	20	25	39	33

11. Które z wymienionych tematów są Pana zdaniem najbardziej pożądane w treściach ćwiczeń dowódczo sztabowych?

(Proszę numer wybranej odpowiedzi wpisać w zaznaczonym miejscu)

- 1- tak,
- 2- raczej tak,
- 3- raczej nie,
- 4- nie,
- 5- nie mam zdania.

(Proszę o wybranie i wpisanie do krerek rangi w skali 1-5 punktów, gdzie 1 pkt oznacza rangę najniższą; 5 pkt rangę najwyższą).

Lp.	Treść odpowiedzi	Kryterium oceny				
		1	2	3	4	5
1.	Planowanie działań	47	25	17	24	10
2.	Przemieszczanie do rejonu	38	44	19	14	8
3.	Współdziałanie z organizacjami cywilnymi	23	23	37	24	16
4.	Kierowanie działaniami	62	32	22	7	0
5.	Zajęcie i rozmieszczenie w rejonie odpowiedzialności	53	35	27	8	0
6.	Inne (jakie?)	0	0	0	0	123

12. Jakie czynniki zdaniem Pana wpływają na charakter szkolenia wojsk do operacji wymuszania pokoju?

(przy wybranej odpowiedzi proszę wstawić „X”)

Lp.	Treść odpowiedzi	
1.	Zasięg i charakter zadań	62
2.	Warunki występujące w rejonie konfliktu	33
3.	Siły i środki przydzielone zgrupowaniu	15
4.	Prowadzenie wspólnych działań	4
5.	Czas szkolenia	11

13. Które z proponowanych rozwiązań tworzenia zgrupowań taktycznych przewidzianych do działania w operacji wymuszania pokoju jest Pana zdaniem korzystniejsze?

(przy wybranej odpowiedzi proszę wstawić „X”)

Lp.	Treść odpowiedzi	
1.	Tworzenie zgrupowania od podstaw	26
2.	Na bazie istniejącej jednostki	97

14. Jaki model przygotowania sił zgrupowania taktycznego do operacji wymuszania pokoju opartego na bazowej jednostce wojskowej da Pana zdaniem najlepsze efekty? (przy wybranej odpowiedzi proszę wstawić „X”)

Lp.	Treść odpowiedzi	
1.	Tylko w ramach specjalnego szkolenia przygotowawczego	9
2.	W ramach szkolenia programowego wspartego okresem specjalistycznego szkolenia i zgrywania elementów zgrupowania	41
3.	Tylko w ramach szkolenia programowego rozszerzonego o działania w operacjach wymuszania pokoju bez zgrywania elementów zgrupowania.	20
4.	Tylko w ramach szkolenia programowego rozszerzonego o działania w operacjach wymuszania pokoju i zgrywaniem elementów zgrupowania.	53

15. Czy powyższe formy szkolenia przygotowującego do operacji wymuszania pokoju spełniają Pana zdaniem oczekiwaną rolę?

(Proszę numer wybranej odpowiedzi wpisać w zaznaczonym miejscu)

- tak,
- raczej tak,
- raczej nie,
- nie,
- nie mam zdania.

16.

Lp.	Treść odpowiedzi	Kryterium oceny				
		1	2	3	4	5
1.	Szkolenie w kraju	68	32	18	5	0
2.	Szkolenie w rejonie operacji	69	37	17	0	0
3.	Szkolenie ogólne	54	37	21	8	3
4.	Szkolenie pod kątem otrzymanych zadań	32	60	29	2	0
5.	Inne (jakie?)	0	0	0	0	123
6.						

17. Czy wielonarodowy charakter zgrupowania taktycznego w sile batalionu może być powodem mniejszej jego skuteczności?

(przy wybranej odpowiedzi proszę wstawić „X”)

Lp.	Treść odpowiedzi	
1.	Zdecydowanie tak	24
2.	Tak	54
3.	Raczej nie	19
4.	Nie	12
5.	Nie mama zdania	14

18. Proszę oszacować poziom swojej wiedzy uzyskanej w trakcie szkolenia przygotowawczego do udziału w operacji i pełnionej przez Pana funkcji na określonym stanowisku służbowym.

(Proszę zaznaczyć kółkiem odpowiednią ilość punktów przyjmując)

0- poziom zerowy

7- poziom bardzo dobry

Lp.	Treść odpowiedzi	Kryterium oceny							
		0	1	2	3	4	5	6	7
1.	Język obcy	0	0	23	26	52	20	2	0
2.	Współpraca wojskowo-cywilna	16	19	20	44	3	14	7	0
3.	Działania kontrolne	0	21	29	39	20	14	0	0
4.	Działania nadzorujące	7	13	35	40	7	21	0	0
5.	Działania obronne	7	26	28	39	20	3	0	0
6.	Procedury dowodzenia	0	13	49	26	20	15	0	0
7.	Zasady użycia siły	0	13	47	23	32	8	0	0
8.	Procedury łączności	0	32	36	22	31	0	2	0

19. Czy w ramach szkolenia przygotowawczego w jednostce uwzględnił (lub zetknął się) Pan z problematyką większości zagadnień wymienionych w pkt 17?

(Przy wybranej odpowiedzi proszę wstawić „X”)

Lp.	Treść odpowiedzi	
1.	Tak	67
2.	Nie	56
3.	Nie mam zdania	0

20. Jeśli tak, to który z rodzajów szkoleń uważa Pan za najistotniejszy?

Lp.	Treść odpowiedzi	
1.	Szkolenie w ramach kursu	32
2.	Szkolenie w jednostce	64
3.	Nie mam zdania	27

Metryczka

1. Jaki jest Pana stopień wojskowy:

1.	Pułkownik	3
2.	Podpułkownik	16
3.	Major	34
4.	Kapitan	52
5.	Porucznik	18

2. Udział w operacjach pokojowych:
(jeśli uczestniczył Pan w więcej niż jednej proszę zaznaczyć te, w których Pan uczestniczył)

1.	IFOR	41
2.	SFOR	56
3.	KFOR	35
4.	UNDOF	22
5.	UNIFIL	16

3. Ile razy uczestniczył Pan w operacji pokojowej.

1.	Więcej niż jeden raz	42
2.	Tylko raz	76
3.	Nie uczestniczyłem	5

4. Ukończone specjalistyczne kursy poświęcone problematyce operacji wsparcia pokoju?

1.	W kraju	47
2.	Za granicą	32
3.	Nie kończyłem	44

Dziękuję

STATYSTYCZNE OPRACOWANIE WYBRANYCH WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH

Tabele licznosci i sily związku

Pyt. 18. (opracowani eankiety.sta)

P 18(1) Język obcy

Rozkład odpowiedzi	Poziom samooceny w skali od 0 do 7										Sila związku
	2		3		4		5		6		
	licznosc	%	licznosc	%	licznosc	%	licznosc	%	licznosc	%	
Tak	0	0	18	28	27	41	20	31	2	2	V Cramera = 0,63
Nie	23	42	7	13	25	40	0	0	0	0	
Nie mam zdania	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Razem	23		25		52		20		2		

P 18(2) Wspólpraca wojskowo-cywilna

Rozkład odpowiedzi	Poziom samooceny w skali od 0 do 7												Sila związku
	0		1		2		3		4		5		
	licznosc	%	licznosc	%	licznosc	%	licznosc	%	licznosc	%	licznosc	%	
Tak	7	11	6	9	7	11	25	37	2	2	14	20	V Cramera = 0,45
Nie	9	16	13	24	13	24	19	34	1	2	0	0	
Nie mam zdania	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Razem	16		19		20		44		3		14		

P 18(3) Działania kontrolne

Rozkład odpowiedzi	Poziom samooceny w skali od 0 do 7										Sila związku
	1		2		3		4		5		
	licznosc	%	licznosc	%	licznosc	%	licznosc	%	licznosc	%	
Tak	6	9	8	11	20	29	20	29	14	22	V Cramera = 0,60
Nie	16	27	21	38	19	35	0	0	0	0	
Nie mam zdania	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Razem	21		29		39		20		14		

P 18(4) Działania nadzorujące

Rozkład odpowiedzi	Poziom samooceny w skali od 0 do 7												Sila związku
	0		1		2		3		4		5		
	licznosc	%	licznosc	%	licznosc	%	licznosc	%	licznosc	%	licznosc	%	
Tak	7	11	6	9	13	20	26	38	7	11	7	11	V Cramera = 0,42
Nie	0	0	7	13	22	38	14	24	0	0	14	25	
Nie mam zdania	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Razem	7		13		35		40		7		21		

P 18(5) Działania obronne

Rozkład odpowiedzi	Poziom samooceny w skali od 0 do 7												Sila związku
	0		1		2		3		4		5		
	licznosc	%	licznosc	%	licznosc	%	licznosc	%	licznosc	%	licznosc	%	
Tak	7	11	6	9	20	31	12	18	20	20	1	2	V Cramera = 0,60
Nie	0	0	20	36	8	15	27	47	0	0	2	2	
Nie mam zdania	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Razem	7		26		28		39		20		3		

P 18(6) Procedury dowodzenia

Rozkład odpowiedzi	Poziom samooceny w skali od 0 do 7										Sila związku
	1		2		3		4		5		
	licznosc	%	licznosc	%	licznosc	%	licznosc	%	licznosc	%	
Tak	13	20	13	20	8	11	18	28	15	22	V Cramera = 0,67
Nie	0	0	36	64	18	33	2	4	0	0	
Nie mam zdania	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Razem	13		49		26		20		15		

P 17(7) Zasady użycia siły

Rozkład odpowiedzi	Poziom samooceny w skali od 0 do 7										Siła związku V Cramera = 0,65
	1		2		3		4		5		
	licznosc	%	licznosc	%	licznosc	%	licznosc	%	licznosc	%	
Tak	6	9	14	20	8	11	32	49	8	11	
Nie	7	13	33	60	15	27	0	0	0	0	
Nie mam zdania	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Razem	13		47		23		32		8		

P 18(8) Procedury łączności

Rozkład odpowiedzi	Poziom samooceny w skali od 0 do 7												Siła związku V Cramera = 0,33
	1		2		3		4		5		6		
	licznosc	%	licznosc	%	licznosc	%	licznosc	%	licznosc	%	licznosc	%	
Tak	13	20	21	31	7	11	24	37	0	0	2	2	
Nie	19	35	15	27	14	25	7	13	0	0	0	0	
Nie mam zdania	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Razem	32		36		21		31		0		2		

Pyt. 18. (opracowanie ankiety.sta)

P 19(1) Język obcy

Rozkład odpowiedzi	Poziom samooceny w skali od 0 do 7								Siła związku V Cramera = 0,47
	0	1	2	3	4	5	6	7	
	Kod 1				Kod 2				
	Licznosc		%		Licznosc		%		
W ramach kursu	24		37		39		63		
Szkolenie w jednostce	0		0		32		100		
Nie mam zdania	0		0		28		100		
Razem	24				99				

P 19(2) Współpraca wojskowo-cywilna

Rozkład odpowiedzi	Poziom samooceny w skali od 0 do 7								Siła związku V Cramera = 0,45
	0	1	2	3	4	5	6	7	
	Kod 1				Kod 2				
	Licznosc		%		Licznosc		%		
W ramach kursu	43		67		20		32		
Szkolenie w jednostce	7		23		25		77		
Nie mam zdania	6		22		22		77		
Razem	56				67				

P 19(3) Działania kontrolne

Rozkład odpowiedzi	Poziom samooceny w skali od 0 do 7								Siła związku V Cramera = 0,62
	0	1	2	3	4	5	6	7	
	Kod 1				Kod 2				
	Licznosc		%		Licznosc		%		
W ramach kursu	44		69		19		31		
Szkolenie w jednostce	0		0		32		100		
Nie mam zdania	6		22		22		78		
Razem	50				73				

P 19(4) Działania nadzorujące

Rozkład odpowiedzi	Poziom samooceny w skali od 0 do 7								Siła związku
	0	1	2	3	4	5	6	7	
	Kod 1				Kod 2				
	Liczność		%		Liczność		%		
W ramach kursu	35		56		28		44		V Cramera = 0,27
Szkolenie w jednostce	14		42		18		58		
Nie mam zdania	6		22		22		78		
Razem	55				67				

P 19(5) Działania obronne

Rozkład odpowiedzi	Poziom samooceny w skali od 0 do 7								Siła związku
	0	1	2	3	4	5	6	7	
	Kod 1				Kod 2				
	Liczność		%		Liczność		%		
W ramach kursu	36		56		27		43		V Cramera = 0,12
Szkolenie w jednostce	13		42		19		58		
Nie mam zdania	13		48		15		51		
Razem	62				61				

P 19(6) Procedury dowodzenia

Rozkład odpowiedzi	Poziom samooceny w skali od 0 do 7								Siła związku
	0	1	2	3	4	5	6	7	
	Kod 1				Kod 2				
	Liczność		%		Liczność		%		
W ramach kursu	43		67		20		32		V Cramera = 0,40
Szkolenie w jednostce	6		19		26		80		
Nie mam zdania	13		48		15		51		
Razem	62				61				

P 19(7) Zasady użycia siły

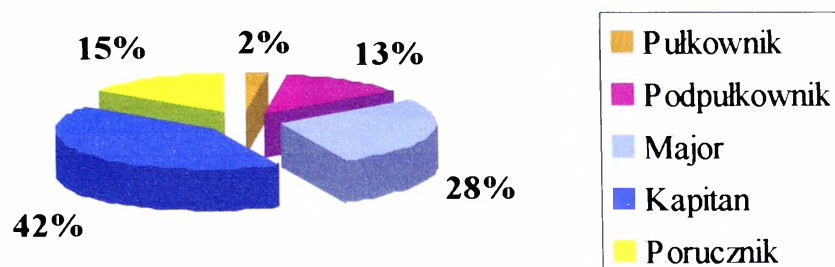
Rozkład odpowiedzi	Poziom samooceny w skali od 0 do 7								Siła związku
	0	1	2	3	4	5	6	7	
	Kod 1				Kod 2				
	Liczność		%		Liczność		%		
W ramach kursu	41		64		22		35		V Cramera = 0,58
Szkolenie w jednostce	0		0		32		100		
Nie mam zdania	19		70		9		29		
Razem	60				63				

P 19(8) Procedury łączności

Rozkład odpowiedzi	Poziom samooceny w skali od 0 do 7								Siła związku
	0	1	2	3	4	5	6	7	
	Kod 1				Kod 2				
	Liczność		%		Liczność		%		
W ramach kursu	41		66		22		33		V Cramera = 0,70
Szkolenie w jednostce	0		0		33		100		
Nie mam zdania	27		96		1		4		
Razem	68				55				

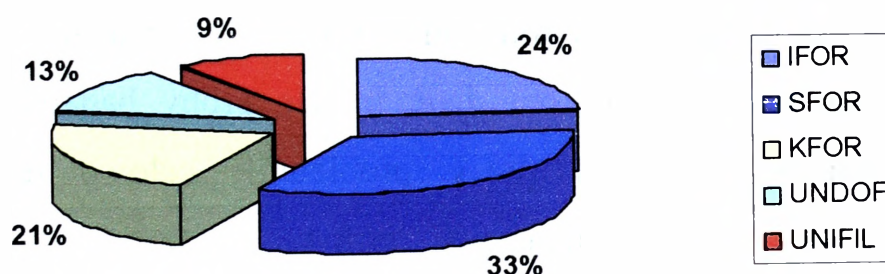
CHARAKTERYSTYKA BADANYCH RESPONDENTÓW

Wykres 1.3.1.

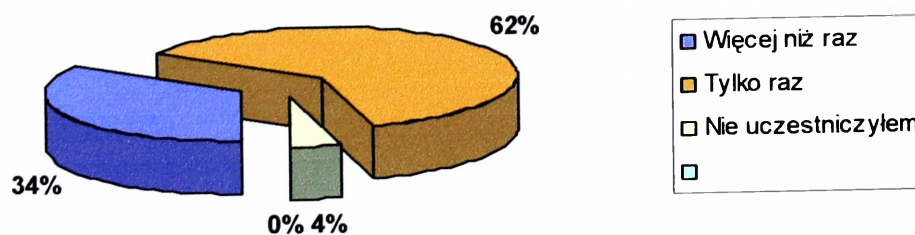
Charakterystyka respondentów według stopnia wojskowego

Wykres 1.3.2.

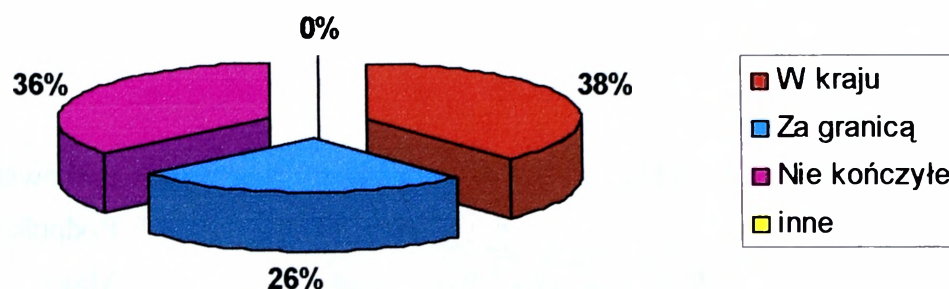

Charakterystyka respondentów według uczestnictwa w operacjach pokojowych

Wykres 1.3.3.

Charakterystyka respondentów według ilości udziału w operacjach pokojowych

Charakterystyka respondentów według ukończonych kursów o tematyce operacji pokojowych

Analiza uzyskanych wyników badawczych dotyczących charakterystyki respondentów wskazuje, że wśród badanej kadry przeważali oficerowie w stopniu kapitana i majora. Stanowili oni dwie trzecie próby badawczej. Ze względu na charakter rozpatrywanych w pracy problemów celowo do próby badawczej zakwalifikowano oficerów mających praktyczne doświadczenia w działaniach w ramach operacji pokojowych. Znalazło to odzwierciedlenie w wynikach badań, gdzie ponad 90 % brało w nich udział.

Reasumując, respondent ankiety, to najczęściej oficer doświadczony (kapitan, major), który ukończył kursy specjalistyczne dotyczące problematyki operacji pokojowych. Można z tego wnioskować, że ma głęboką znajomość problematyki działań w operacjach pokojowych.

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

WYWIAD EKSPERCKI

WARSZAWA 2002

Proces transformacji Sojuszu Północnoatlantyckiego zmierza do utworzenia z tej organizacji rzeczywistego filaru bezpieczeństwa europejskiego, a nawet światowego. Teoretycy zajmujących się tą problematyką uważają, że jedyną drogą gwarantującą utrzymanie pokoju jest polityka budowania wspólnego bezpieczeństwa opartego na posiadaniu „silnego argumentu”, jakim są siły NATO.

Restrukturyzowane polskie siły zbrojne, powinny również uwzględniać potrzeby wynikające z udziału w akcjach antykryzysowych. Wymaga to uzupełnienia teorii taktyki o nowy zakres działań. W strategii poszerzonego NATO dominować będzie problematyka szeroko rozumianego „crisis management”, czyli zapobiegania i rozwiązywania kryzysów. Sojusz stanie się organizacją wykonującą także zadania reagowania na kryzysy z mandatu ONZ i OBWE. Zwiększy się zatem rola wielonarodowych formacji wojskowych, w tym połączonych zgrupowań taktycznych (CJTF), jednocześnie akcentowana jest potrzeba wszechstronnych przygotowań formacji lądowych do dynamicznych działań w różnych warunkach i sytuacjach.

Znaczące miejsce znajdą w nich operacje wymuszania pokoju, których problematyka jest coraz częściej uwzględniana przez państwa członkowskie NATO jak i sam sojusz. Takie podejście nie pozostaje bez wpływu na teorię i prognozowany obraz przyszłych działań wojsk.

Na rozwój teorii działań w operacjach wymuszania pokoju w sposób bezpośredni lub pośredni ma wpływ wiele czynników. Działania te powinny sprostać zachowaniom stron konfliktu oraz działalności frakcji, które nie chcą zaakceptować powstałego stanu rzeczy. Należy dodać, że działania wymienionych elementów są coraz doskonalsze i lepiej zorganizowane. Dodatkowym impulsem do dokonania stosownych opracowań w naszej armii staje się wciąż aktualna potrzeba osiągnięcia standardów inetroperacyjności z innymi armiami państw Sojuszu Północnoatlantyckiego. Teoria bowiem powinna stanowić kanwę do racjonalnej i efektywnej praktyki. A zatem przemiany następujące w teorii powinny uwzględniać ogólnoświatowe tendencje oraz specyfikę i wewnętrzne uwarunkowania lub wskazywać obszary, w których dokonują się te zmiany, aby była ona spójna z praktyką i jednocześnie wyniesiona na wyższy poziom w swoich konstatacjach.

Prowadzenie działań w operacji wymuszania pokoju wskazuje na konieczność stosowania określonych reguł postępowania, odbiegających standardem od działań bojowych, ale i działań w operacjach utrzymania pokoju. Doświadczenia z prowadzonych operacji wskazują, że umiejętne wykorzystanie stanowczych działań bojowych w połączeniu z metodami mediacyjnymi jest głównym czynnikiem powodzenia działań.

Powyższe zagadnienia stanowiły obszar badań, dlatego uprzejmie proszę Pana o wyrażenie swojej opinii dotyczącej następujących kwestii – problemów wyrażonych w postaci pytań:

1. Jakiego Pana zdaniem można wyróżnić etapy prowadzenia operacji wymuszania pokoju i czym się one charakteryzują ?
2. Jakiego zadania mandatowe w operacjach wymuszania pokoju mogą realizować lądowe zgrupowania taktyczne ?
3. Jakiego wyróżnił by Pan aspekty koncepcyjne i funkcjonalne w działaniach lądowych zgrupowań taktycznych w operacji wymuszania pokoju ?
4. Jakiego sposoby działania Pana zdaniem dają lądowym zgrupowaniom taktycznym największe możliwości wykonania postawionych zadań.?

DZIĘKUJĘ

SPRAWOZDANIE Z BADANIA OPINII EKSPERTÓW

1. TEMAT BADAŃ: Działania lądowych zgrupowań taktycznych w operacjach wymuszania pokoju.
 2. METODY BADAWCZE: Metoda ocen ekspertów /wywiad ogniskowany/
 3. CEL BADAŃ: Uzyskanie opinii doświadczonych oficerów o najważniejszych problemach związanych z prowadzenia działań przez lądowe zgrupowania taktyczne w operacjach wymuszania pokoju.
 4. CZAS BADAŃ: maj 2000 – grudzień 2002
 5. OPIS PRZEBIEGU BADAŃ: badanie przeprowadzono metodą ocen ekspertów objęto nim 9 (dziewięciu) oficerów, którzy:
 1. Ukończyli uczelnie i kursy w państwach Sojuszu NATO,
 2. Uczestniczyli w ćwiczeniach międzynarodowych w ramach „Partnerstwa dla pokoju” oraz Sojuszu NATO,
 3. Uczestniczyli w operacjach pokojowych z jednostkami wojsk operacyjnych NATO.
- Badaniami objęto oficerów:
- a. Dowództwo Wojsk Lądowych:
 1. Starszy specjalista oddziału planowania Szefostwa Szkolenia Bojowego,
 2. Starszy specjalista Oddziału Rozpoznania i WRE.
 3. Oficer operacyjny
 - b. Akademia Obrony Narodowej:
 1. Adiunkt KSZO,
 2. Adiunkt KTO
 - c. Jednostki wojsk operacyjnych:
 1. Oficer wydziału operacyjnego POW w Bydgoszczy,
 2. Oficer operacyjny 6 BDSz w Krakowie,
 3. Zastępca dowódcy 18 bdsz w Bielsku Białej
 4. Szef sztabu 16 bdsz w Gliwicach

W oparciu o pozyskane odpowiedzi można sformułować w odniesieniu do rozpatrywanych problemów, następujące generalne wnioski:

W odniesieniu do pytania pierwszego

1. W operacji wymuszania pokoju można wyróżnić specyficzne okresy, charakteryzujące się określonymi działaniami oraz czasem ich realizacji. Eksperti zgodnie twierdzili, że podobnie jak w operacjach wojennych występuje etap przygotowania, rozmieszczenie początkowych elementów, wprowadzenie sił głównych, realizacja zadań oraz zakończenie operacji i wyjścia z rejonu działania.
2. W etapie przygotowania zgrupowania taktyczne powinny zrealizować przedsięwzięcia, zapewniające wykonanie postawionych im zadań. Przedsięwzięcia z tym związane dotyczą zorganizowania zgrupowań taktycznych poprzez wydzielenie do ich składu odpowiednich sił i środków wynikających ze specyfiki zadań. Kolejnym krokiem jest rozpoczęcie procesu szkolenia oraz zgrywania żołnierzy, pododdziałów oraz sztabów i dowództw. Ważnym przedsięwzięciem jest rozpoczęcie procesu planowania i opracowywania wariantów działania oraz koncepcji określających wstępne potrzeby w każdym z etapów przyszłej operacji. Z tym wiąże się planowanie oraz przygotowanie propozycji strategicznego przemieszczenia i rozmieszczania zgrupowań w rejonie przyszłej operacji.
3. W etapie rozmieszczenia początkowych elementów główną uwagę skupia się na stworzeniu warunków umożliwiających przybycie sił głównych i zapewnieniu im bezpieczeństwa zanim przystąpią do realizacji wyznaczonych zadań. Zasadnicze zadanie polega na zajęciu wyznaczonych obiektów (początkowych), zapewniających przejęcie kontroli nad określonym rejonem. Ze względu na specyfikę zadanie to może być realizowane przez odpowiednio przygotowane grupy rekonesansowo-rozpoznawcze lub wydzielone elementy poprzedzające.
4. Określona grupa zagrożeń kształtująca sytuację w rejonie, pozwala wyróżnić dwa zasadnicze warianty, rozpoczęcia działań przez zgrupowania taktyczne. Pierwszy zasadniczy, dotyczy sytuacji, kiedy zgrupowania taktyczne wchodzi w rejon działania bez napotykania oporu frakcji stron uczestniczących w konflikcie. W większości przypadków prowadzona jest już operacja pokojowa, która nie osiągnęła założonych celów np. operacja utrzymania pokoju. Stworzone są, wstępne warunki na wejście sił

wymuszających pokój, które w pierwszym etapie przejmują odpowiedzialność od sił utrzymujących pokój. Drugi wariant zakłada wejście sił zgrupowań w sytuacji istnienia lub prawdopodobieństwa wystąpienia oporu stron konfliktu. Nie ulega wątpliwości, że z punktu widzenia wojskowego i politycznego preferowane jest wejście bez napotykania oporu. Sytuację taką powinny stworzyć zabiegi dyplomatyczne prowadzone w koordynacji z państwem gospodarzem oraz lokalnymi władzami lub stronami konfliktu.

5. Etap realizacji zadań mandatowych w opinii przeważającej części ekspertów jest to zasadniczy etap polegający na ostatecznym osiągnięciu celu operacji wymuszania pokoju. W zależności od skali zagrożeń oraz poziomu współpracy ze zwaśnionymi stronami, siły zgrupowań taktycznych realizują określone zadania, zmierzające do wymuszenia na nich określonych zachowań.
6. Przekazanie odpowiedzialności dokonywane jest na miejscu w rejonie działania i odbywa się na podobnej zasadzie jak przyjęcie odpowiedzialności. Niezbędnym jest ustalenie powiązań oraz dokładnej synchronizacji przekazania i przejęcia obowiązków operacyjnych przez wojska utrzymujące, co zdecydowanie usprawnia proces przegrupowania wojsk

W odniesieniu do pytania drugiego:

1. Do zasadniczych zadań realizowanych przez lądowe zgrupowania taktyczne w operacjach wymuszania pokoju można zaliczyć: nadzorowanie sankcji, zorganizowanie i utrzymanie rejonów ochrony, siłowe rozdzielenie stron, zagwarantowanie lub odmówienie swobody manewru, działania demobilizacyjne oraz ochrona działań humanitarnych.
2. W zależności od sytuacji w rejonie konfliktu oraz celu operacji, zgrupowania taktyczne mogą realizować jedno z wymienionych lub jak wskazuje praktyka, ze względu na zmieniającą się sytuację, zmuszone będą wykonywać kilka zających się zadań.
3. Wykonanie zadań zapewnia się poprzez obserwowanie, monitorowanie i patrolowanie określonych rejonów oraz w przypadku pogwałcenia nałożonych sankcji zdecydowanej reakcji.
4. Sprawność funkcjonowania zaproponowanego modelu wzrasta, gdy w jasny sposób rozdzieli się działanie elementów nadzorujących od elementów kontrolujących

(spełniających funkcję wymuszającą). Wpływa to pozytywnie na wizerunek bezstronności tym samym zwiększa bezpieczeństwo elementów zgrupowań taktycznych.

5. W większości przypadków należy działać z odpowiednim reżimem czasowym, gdzie pierwszym krokiem powinno być sporządzenie meldunku o naruszeniu nałożonych sankcji. Dopiero po tym można podjąć decyzję, co do sposobu reakcji, która może przyjąć formę bombardowań, ostrzału artyleryjskiego, czasowego zajęcia rejonu, konfiskaty lub zniszczenia sprzętu i wyposażenia wojskowego, zatrzymania i internowania oponentów lub stanowić kombinację wymienionych form.
6. Zadanie siłowego rozdzielenia stron konfliktu i polega na przejęciu w posiadanie „korytarza” leżącego pomiędzy jednostkami stron konfliktu. Jest to ostateczne rozwiązanie, podejmowane w przypadku, gdy inne metody stabilizacji sytuacji zawiodły i gdy istnieje rzeczywiste zagrożenie bezpieczeństwa w regionie. Choć celem prowadzonych działań nie jest pobicie jednej ze stron, to nie można wykluczać sytuacji, w której zgrupowania taktyczne będą zmuszone dokonać lokalnego (ograniczonego) pobicia lub zneutralizowania określonych elementów stron konfliktu. Dotyczy to w szczególności początkowego okresu, w którym działania stron konfliktu zmierzają do osiągnięcia najbardziej korzystnej sytuacji.

W odniesieniu do pytania trzeciego:

1. Szczególną uwagę należy zwrócić na problematykę:
 - zadań na których należy w szczególności skoncentrować wysiłki wojsk pozostających pod dowództwem zgrupowania taktycznego,
 - metod działania umożliwiających wypełnienie zadań w kolejnych etapach operacji,
 - kolejności działań jeżeli walczące strony naruszą zawieszenie broni i narasta eskalacja zbrojnej konfrontacji,
 - występujących w sąsiedztwie zgrupowań taktycznych (kontyngentów) i ich rejonów odpowiedzialności.

2. Podkreślając, że efektywne planowanie jest ważnym czynnikiem w przygotowaniu operacji pokojowej, szczególną wagę eksperci przywiązywali do następujących zagadnień:
 - analizy politycznej, ekonomicznej i militarnej sytuacji w rejonie konfliktu,
 - informacji o władzach lokalnych, ludności cywilnej,
 - informacji o wojskowych i cywilnych udogodnieniach, które mogą być wykorzystane przez wojska w czasie prowadzenia działań.
3. W przypadku działania przy istniejącej zgodzie stron konfliktu niezbędnym jest uzgodnienie z państwem gospodarzem, lokalnymi władzami lub w określonych sytuacjach ze stronami konfliktu, sposobu oraz etapów przybywania kolejnych sił, czasu realizacji kolejnych zadań oraz sposobów integrowania wspólnych działań. Działania w rejonie rozpoczynają się z chwilą przybycia wysuniętych stanowisk dowodzenia oraz wysuniętych posterunków kontroli. Należy dążyć do skracania czasu ich przybywania, dlatego zdecydowanie preferowanym sposobem transportu jest transport lotniczy. Po przybyciu elementy te rozmieszczają się w rejonie i przygotowują do przejęcia kontroli od wybranych pododdziałów wojsk uczestniczących w operacji utrzymania pokoju oraz wspólnie planują wyjście tych wojsk z rejonu.
4. W uzasadnionych sytuacjach tj. występowania opozycji o charakterze zbrojnym, zgrupowania taktyczne powinny opanować i utrzymać określony rejon zwany rejonem wyjściowym do działań przy użyciu siły. Rejon ten umożliwia narastanie sił oraz zapewnia odpowiednią przestrzeń potrzebną do kontynuowania dalszych działań. Zdaniem ekspertów warunkiem powodzenia działań będzie pozbawienie stron konfliktu możliwości zakłócenia rytmu zajmowania rejonu wyjściowego przez zgrupowania taktyczne.
5. Stworzenie odpowiedniej przewagi bojowej w znacznym stopniu zapobiega prowadzeniu wrogich akcji przez strony konfliktu. Biorąc pod uwagę działania szczebla taktycznego można przyjąć, że stosunek sił nie może być mniejszy jak 3:1. Uzyskanie takiego stosunku pozwala na szybką realizację wyznaczonych zadań, w tym wprowadzenie sił głównych w rejon działania i zajęcie wyznaczonych rejonów odpowiedzialności, pozycji oraz obiektów zapewniających realizację celów operacji.

6. Efektywność rozmieszczenia zgrupowań taktycznych eksperci uzależniają od dwóch czynników. Pierwszy to dokładne, stałe studiowanie i analizowanie sytuacji w rejonie wraz z analizą możliwych zagrożeń. Drugi równie ważny to pomyślne rozmieszczenie struktur wsparcia, zabezpieczenia i kontroli.
7. We wszystkich zadaniach realizowanych w operacjach wymuszania pokoju użycie siły musi być proporcjonalne. Większość uczestników operacji przyznaje, że zbyt ostre środki i metody użyte do wymuszania, mogą skomplikować realizację zadania lub całej operacji oraz odnieść niezamierzony efekt na inne strony konfliktu lub grupy społeczne. Aby uniknąć takich sytuacji strony konfliktu powinny znać dokładny cel prowadzonych działań oraz ich uzasadnienie.
8. Rozmieszczenie zgrupowań taktycznych powinno zwiększyć poczucie bezpieczeństwa lokalnych społeczności oraz wojsk stron konfliktu, stworzyć dogodne warunki do rozdzielenia stron oraz powrotu do warunków pokoju. Nie można wiązać się interesami i obawami jakiegokolwiek ze stron, w przeciwnym razie utraci się inicjatywę i bezstronność.

W odniesieniu do pytania czwartego:

1. Prowadzone działania zbliżone są do akcji policji w sytuacji użycia broni przez strony konfliktu. W celu niedopuszczenia do przelewu krwi może zaistnieć potrzeba użycia siły i broni. Istota ich polega więc na nakłanianiu, ostrzeganiu i w ostateczności użyciu siły.
2. Można wyróżnić cztery zasadnicze grupy działań: nadzorujące, ochronne, kontrolne i obronne.
3. Wyróżnić można dwie zasadnicze metody prowadzenia obserwacji - widoczną i ukrytą. Obserwację widoczną prowadzi się w myśl zasady patrz i bądź widzianym. Stosuje się ją w operacjach utrzymania pokoju w formie zorganizowanej sieci posterunków obserwacyjnych, stałych bądź ruchomych, rozmieszczonych wzdłuż określonych rejonów, takich jak strefa rozdzielenia, granica państwa. Metoda obserwacji ukrytej podporządkowana jest działaniom bojowym, bowiem rozmieszczenie posterunków i obiekty obserwowane wynikają z celów wyznaczonych do osiągnięcia. Przed rozpoczęciem

obserwacji zbiera się informacje umożliwiające wskazanie rejonu lub obiektu będącego jej celem, określenie jego wielkości, charakteru itp. W zależności od warunków, wykorzystuje się do tego celu rutynowe patrole, cywilne samochody lub śmigłowce.

4. W opinii ekspertów w operacjach pokojowych wymuszania pokoju najczęściej stosuje się następujące patrole: rozpoznawcze polegające na wizytowaniu i sprawdzaniu mieszkających w oddaleniu grup społecznych, w celu zdobywania informacji oraz rozszerzania obecności sił zgrupowania. Bojowe prowadzone w rejonach, w których istnieje duże prawdopodobieństwo napotkania uzbrojonych elementów frakcji. Skryte stosowane szczególnie w początkowych etapach operacji wymuszania pokoju, przed zorganizowaniem posterunków obserwacyjnych, ich zadaniem jest zbieranie informacji. Powietrzne stosowane w przypadku pilnej potrzeby uzyskania określonych informacji z obszaru o dużej powierzchni, realizują zadania podobne do zadań patroli rozpoznawczych.
5. Posterunki kontrolne należy rozmieszczać w miejscach zapewniających swobodę manewru. Nie osiągnie się tego, rozmieszczając wojska w miejscach dogodnych z taktycznego punktu widzenia, ale odizolowanych od lokalnej społeczności. Kluczem ich powodzenia jest w tym przypadku zasada widoczności. Dlatego posterunki kontrolne organizuje się wzdłuż głównych dróg, na kluczowych skrzyżowaniach, węzłach dróg, mostach itd.
6. Działania rozpoznawczo-wywiadowcze realizowane w operacjach wymuszania pokoju można podzielić na trzy grupy. W pierwszej grupie znajdują się działania polegające na śledzeniu działalności wojskowej frakcji stron konfliktu. Przedsięwzięcia drugiej grupy skupiają się na potencjalnych zakłóceniach porządku publicznego wywołanych przez wrogo ustosunkowane elementy frakcji, bądź lokalną ludność cywilną nie walczącą. Trzecią grupę obejmują działania związane z zapewnieniem ochrony własnych wojsk, zarówno przed rozpoznaniem prowadzonym przez strony konfliktu, jak też oddziaływaniem na określone elementy zgrupowania taktycznego.
7. Działania ochronne mają przeważnie statyczny charakter i mogą być prowadzone w formie ochrony miejsc, rejonów czy też działań.

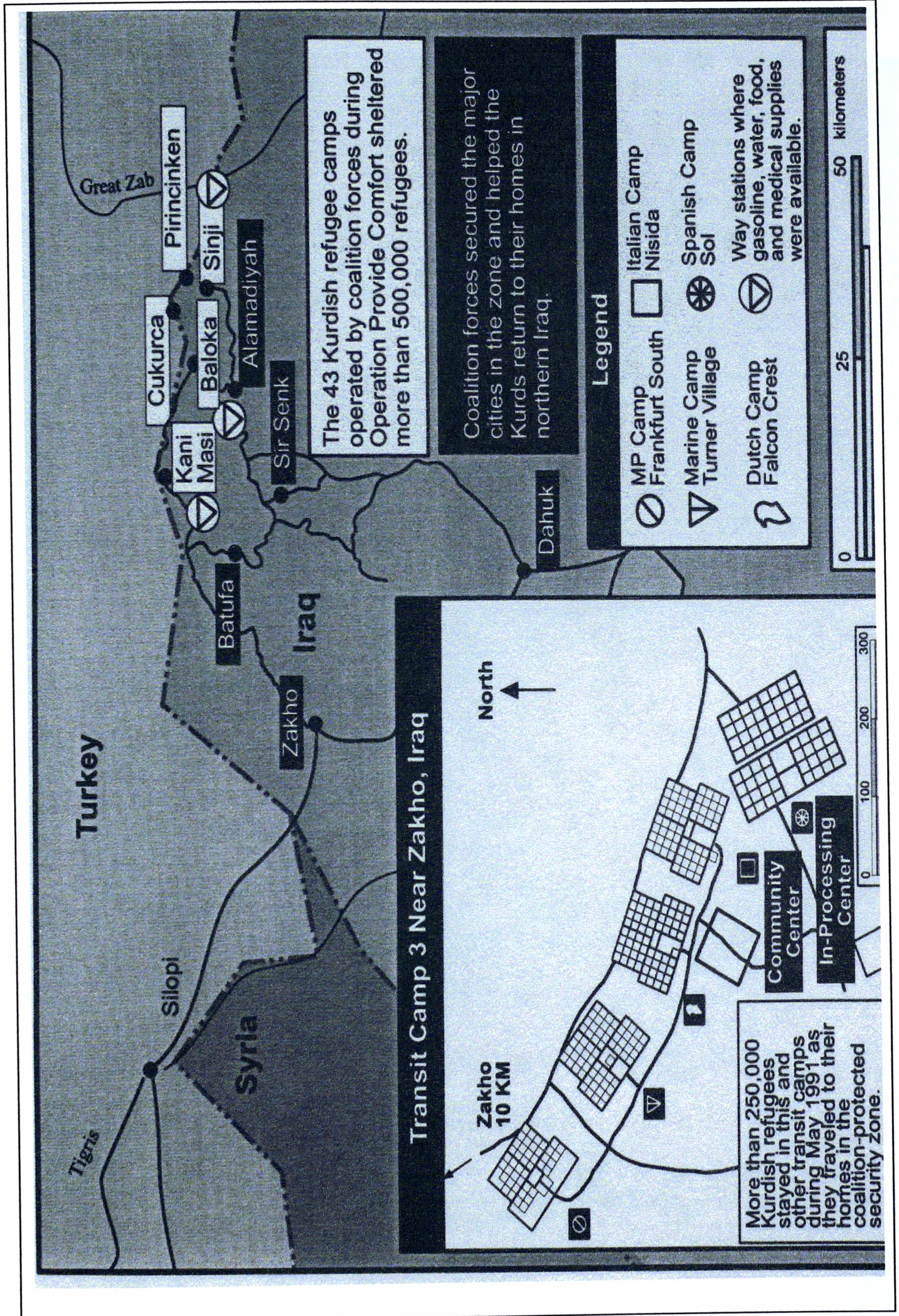
8. Sposób postępowania zgrupowań taktycznych jest reakcją na działania frakcji stron konfliktu, których zakres jest szeroki i obejmuje:

- Zakłócanie pracy urzędów publicznych w wyniku uderzeń lub aktów dywersyjnych,
- Tworzenie ognisk naruszania porządku publicznego, zmuszające siły zgrupowań taktycznych do rozszerzenia obszaru działań,
- Inicjowanie wypadków lub wystąpień tłumu, w celu wciągnięcia sił pokojowych w pułapkę,
- Prowokowanie działań zgrupowań taktycznych w nadziei, że te dostarczą materiałów dla wrogiej lub nieprzychyłnej propagandy,
- Prowokowanie wzajemnych sporów,
- Prowadzenie ognia z broni strzeleckiej do obsady posterunków, blokad itp,
- Prowadzenie ognia z moździerzy do budynków i pojazdów,
- Niszczenie dróg zaopatrzenia, mostów, lądowisk, linii kolejowych,
- Podkładanie materiałów wybuchowych, w celu zniszczenia określonych obiektów lub w celu wywołania paniki i obniżenia morale społeczności lokalnej,
- Organizowanie zasadzek na patrole i śmigłowce,
- Ataki na osoby sympatyzujące i współpracujące z siłami pokojowymi.

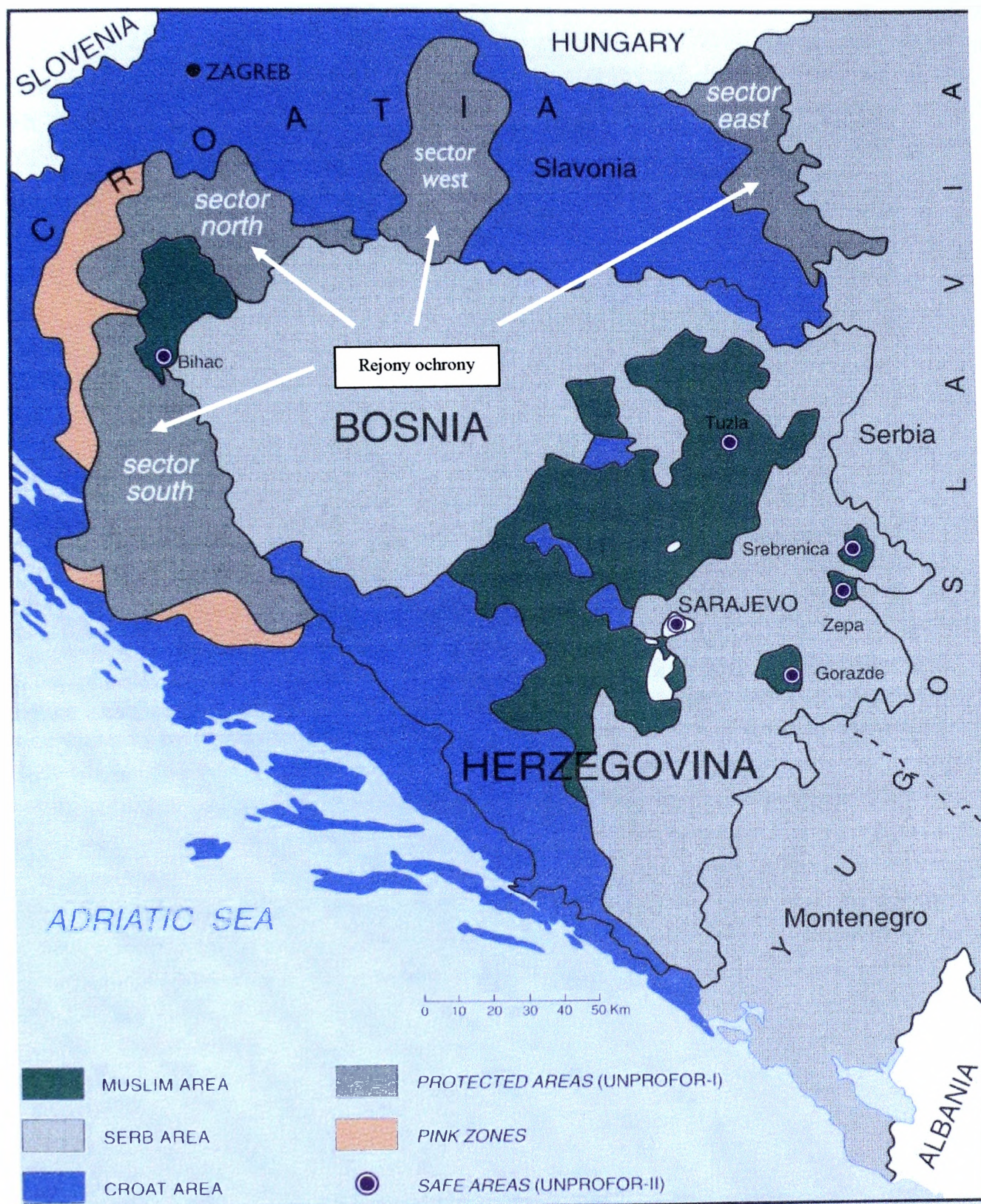
9. Nasycenie terenu posterunkami, obsadzonymi silnie uzbrojonymi elementami wojskowymi, wsparte czołgami bądź transporterami opancerzonymi, działa odstrasza i zapobiega wrogim działaniom oraz zbieraniu się tłumów i organizowaniu manifestacji. W przypadku organizowania manifestacji, uniemożliwia dojdzie nowym siłom, a tym samym zapobiega wybuchom zamieszek. Odpowiednio zorganizowane posterunki zniechęcają do nielegalnego przepływu broni, materiałów wybuchowych, zaopatrzenia medycznego itd. Są to zasadnicze działania wykorzystywane w uszczelnianiu granic i nadzorowaniu przestrzegania nałożonych sankcji nie dopuszczając do napływu zabronionych środków oraz umożliwiając zatrzymanie poszukiwanych osób.

Operacja Provide Komfort (batalion)	<ul style="list-style-type: none"> - dostarczanie natychmiastowej pomocy stabilizującej warunki życia, - budowa systemu i infrastruktury dystrybucji środków pomocy, - tworzenie przejściowych ośrodków gromadzenia materiałów, - stworzenie bezpiecznego środowiska dla działalności organizacji humanitarnych, - zapewnienie bezpieczeństwa własnym siłom, organizacjom pozarządowym oraz lokalnym społecznościom, - zapewnienie uchodźcom bezpiecznego powrotu z obozów przesiedleńczych do ich domów, - neutralizowanie grup frakcyjnych, - konfiskata broni.
Operacja UNOSOM II (batalion)	<ul style="list-style-type: none"> - stworzenie bezpiecznych warunków do prowadzenia działalności przez organizacje humanitarne, - monitorowanie zaprzestania wrogich działań, - ochrona przed wznowieniem aktów przemocy, - rozbrajanie i chwywanie groźnych elementów frakcji, - przejmowanie broni, - rozminowanie terenu, - pomoc uchodźcom w powrocie do domów, - odbudowa instytucji państwa, - pomoc w odbudowie życia ekonomicznego, politycznego i socjalnego społeczeństwa.
SFOR (batalion)	<ul style="list-style-type: none"> - zapewnić ochronę wojsk, - patrolować wyznaczone rejony, - ochraniać rejon stacjonowania dowództwa brygady, - utrzymywać kontakty z lokalnymi jednostkami wojskowymi, - monitorować akcję rozminowania, - utrzymywać dobre stosunki z lokalnymi władzami, - prowadzić współpracę z CIMIC, - ochraniać stację kolejową CESAR, - utrzymywać dwa plutony jako siły szybkiego reagowania w gotowości do użycia 30 min, - utrzymywać kompanię jako odwód brygady gotowość 6 h.

Tab. Zestawienie wybranych zadań cząstkowych

Rys. Rejony ochrony w operacji Provide Comfort

Rys. Rozmieszczenie rejonów ochrony w UNPROFOR

OBOZY UCHODźCÓW

Kosowo – Stenkovic. Pierwsze zorganizowane centrum pomocy dla uchodźców. Powstało w początkowym okresie napływu uchodźców. Wstępne plany KFOR zakładały, że będzie to rejon ześrodkowania i zaopatrzenia dla sił pokojowych. Sytuacja wymusiła jednak zmianę przeznaczenia tego miejsca. Namioty były przewidziane dla przyjęcia 15 tysięcy uchodźców w okresie największego napływu było ich 22 tysięcy.

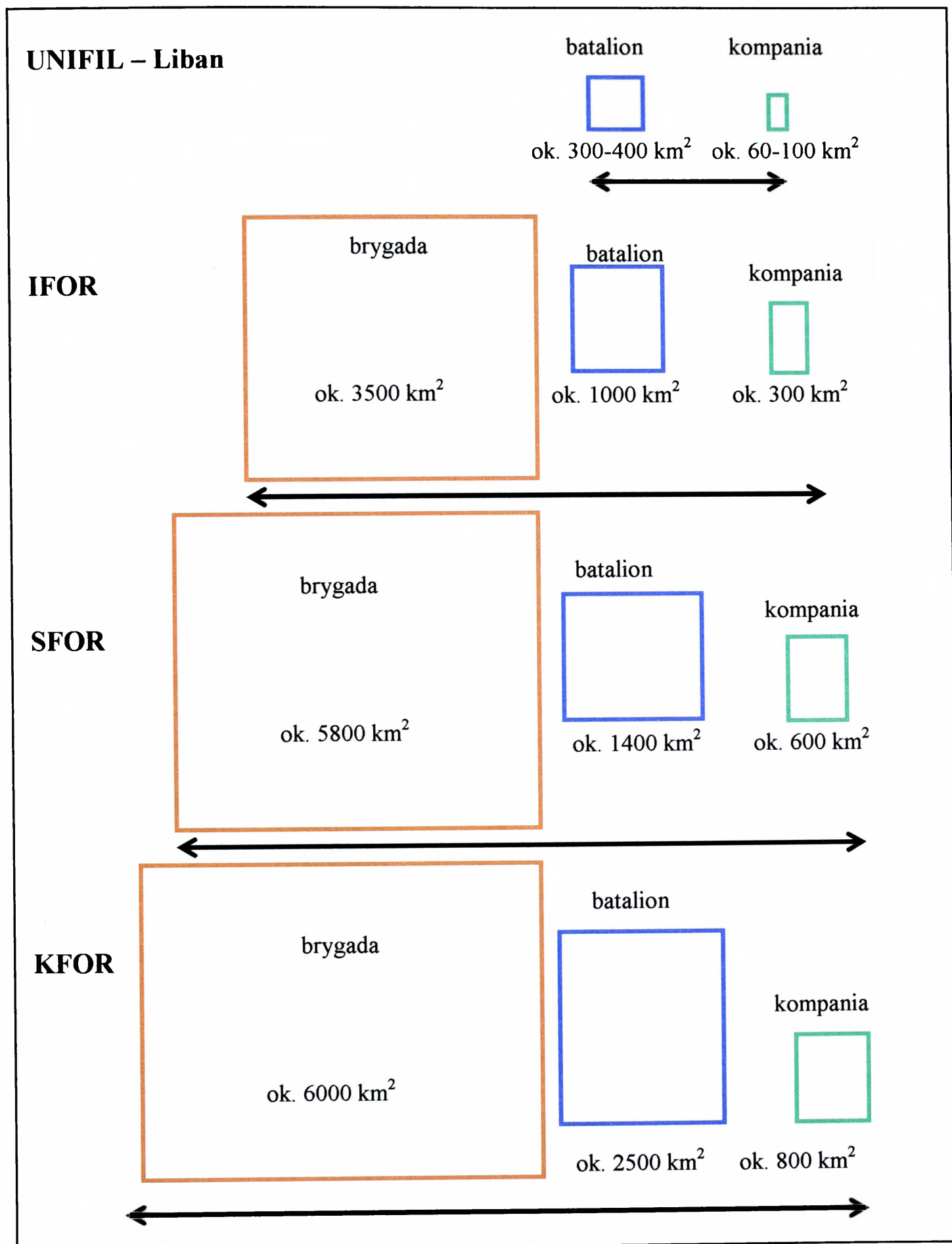
Bojane – najmniejszy z obozów dla uchodźców będący pod opieką tureckiego Czerwonego Krzyża. Wojska pokojowe są obecnością zapewniały bezpieczeństwo uchodźcom oraz dbały o dobre stosunki między nimi a lokalnymi władzami.

Cegrane – obóz dla uchodźców (rozbudowa) w początkowej fazie mógł pomieścić 9 tys. uchodźców.

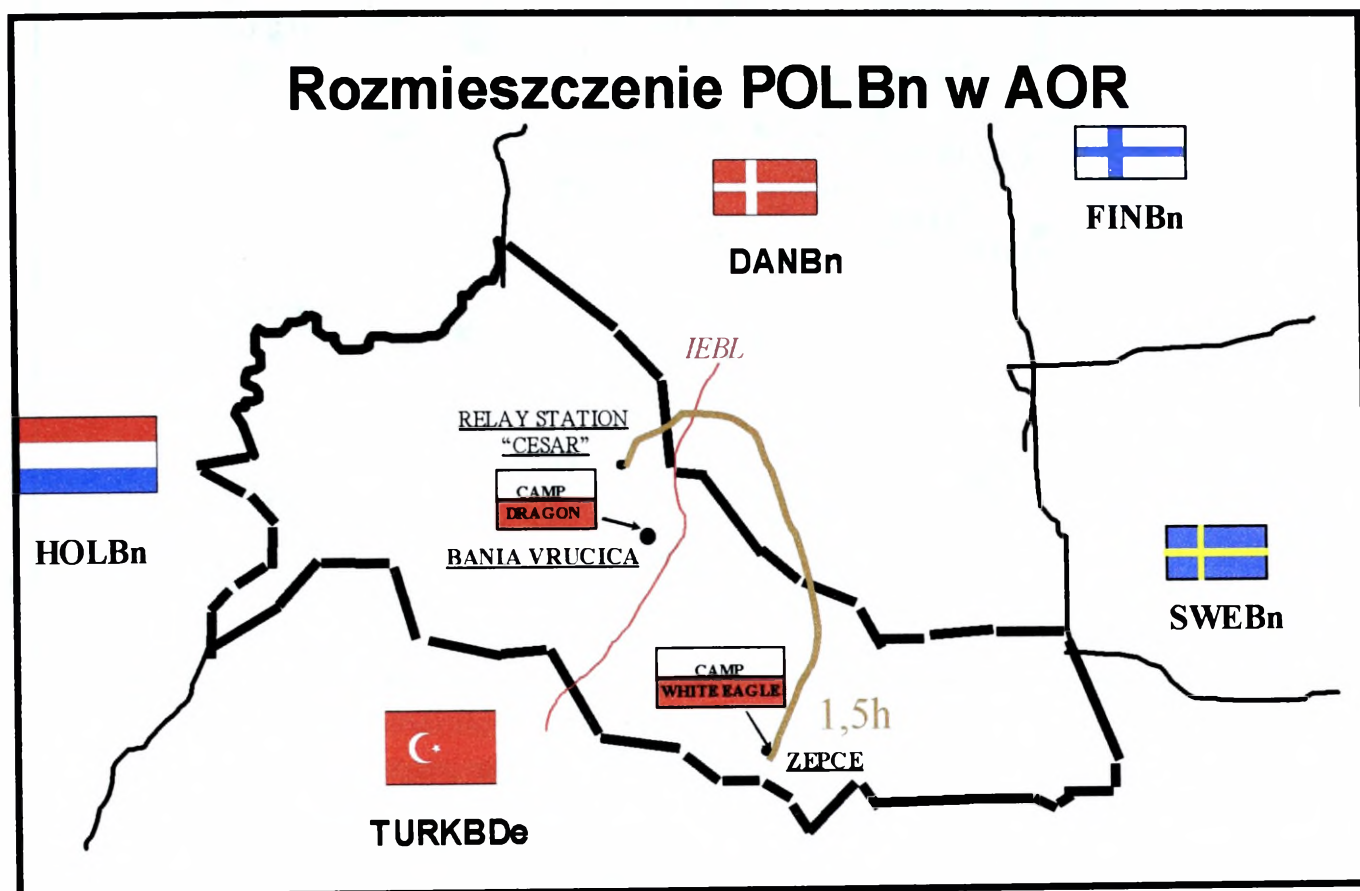

Cegrane – obóz (rozbudowany) mogący pomieścić 44 tys. uchodźców.

Rys. Analiza wielkości rejonów odpowiedzialności

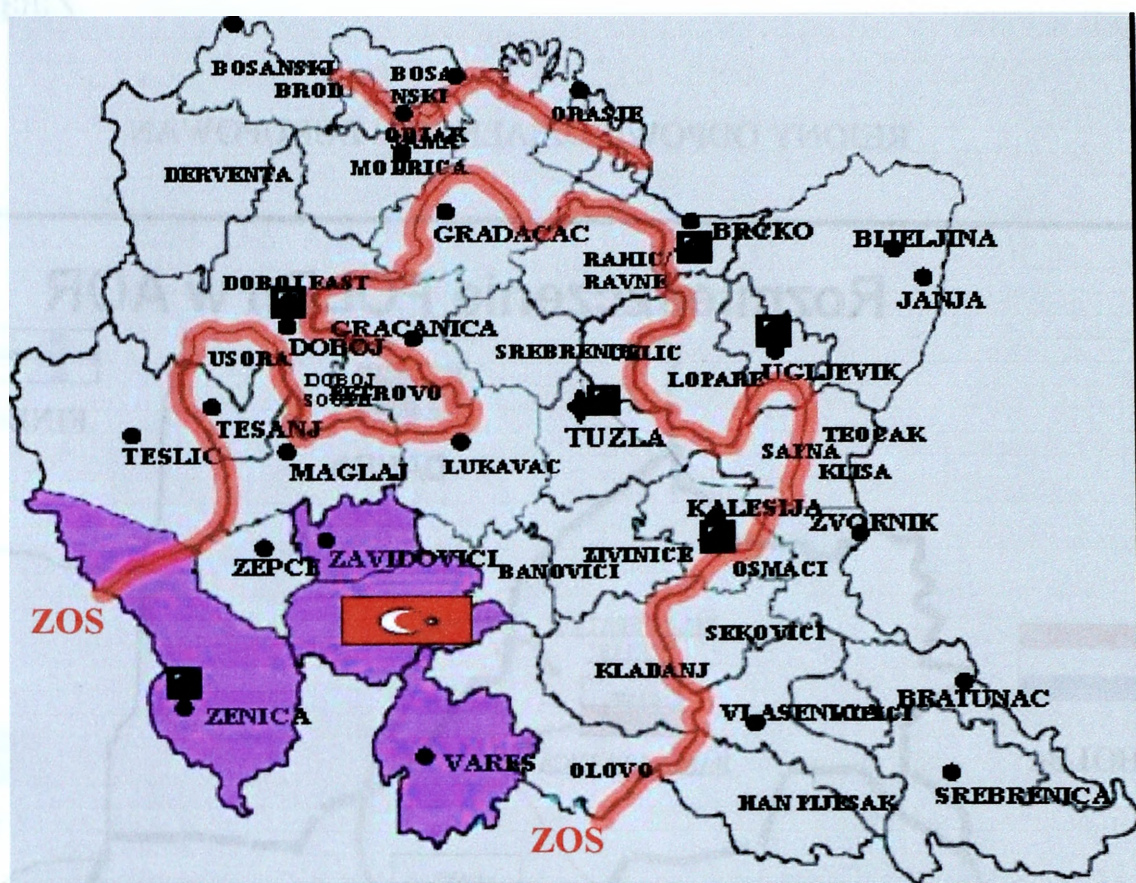
REJONY ODPOWIEDZIALNOŚCI ZGRUPOWAŃ

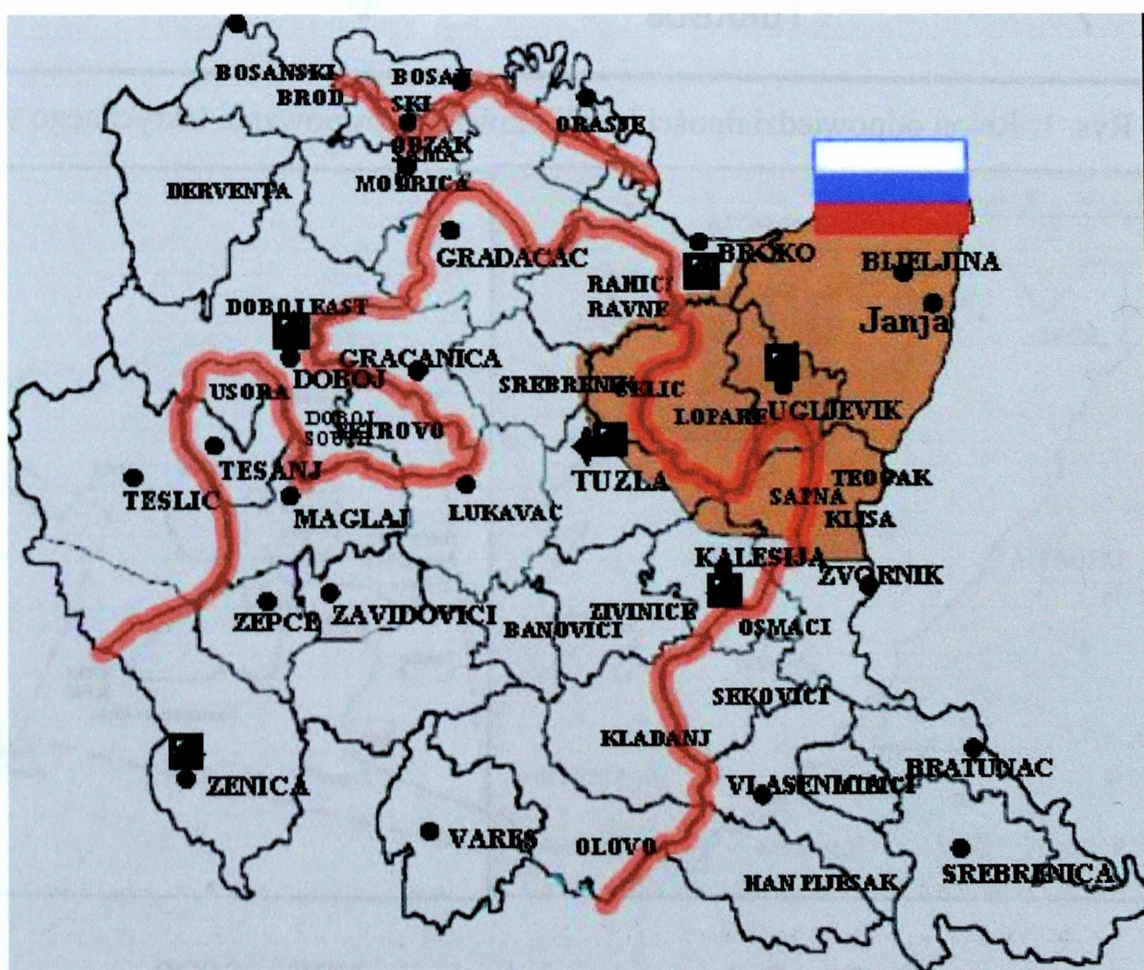
Rys. 1. Rejon odpowiedzialności batalionowego zgrupowania taktycznego w SFOR

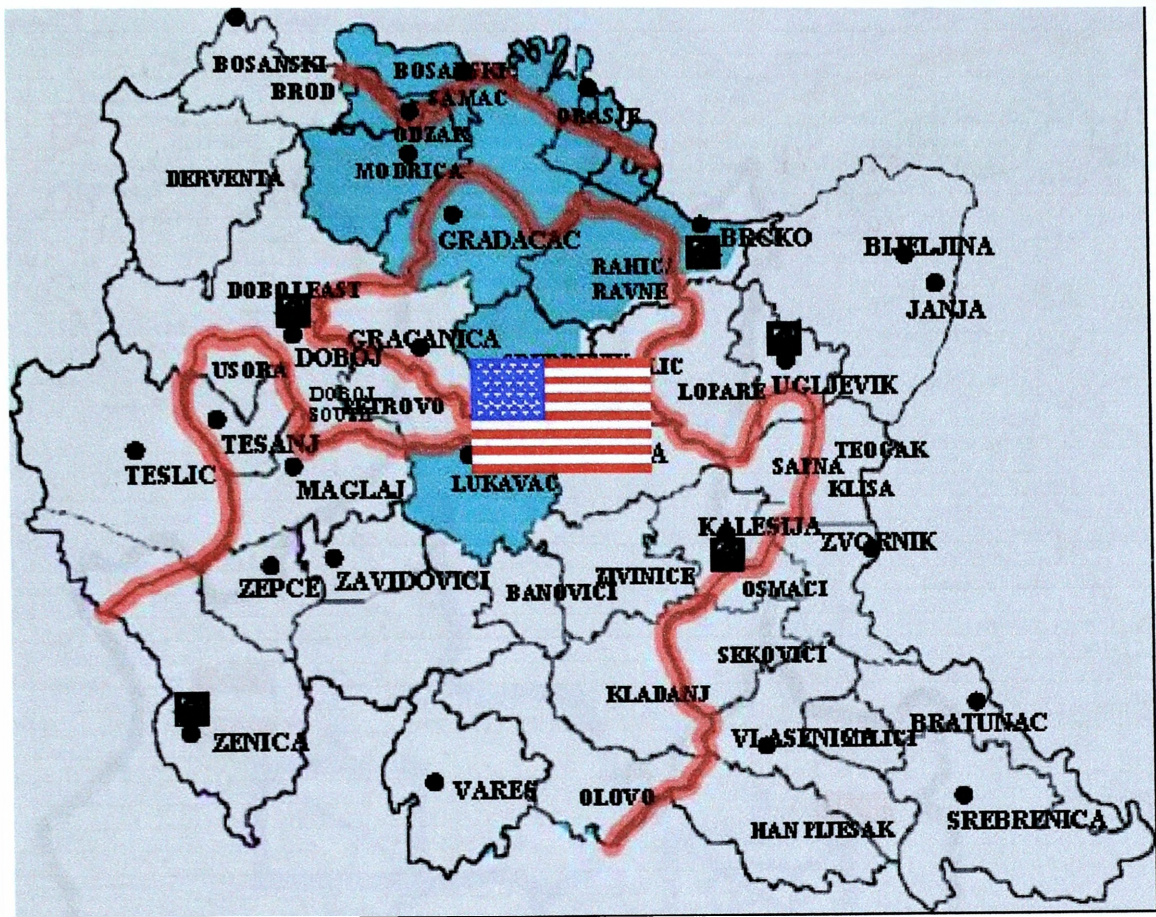
Rys. 2. Rejon odpowiedzialności NBP w SFOR

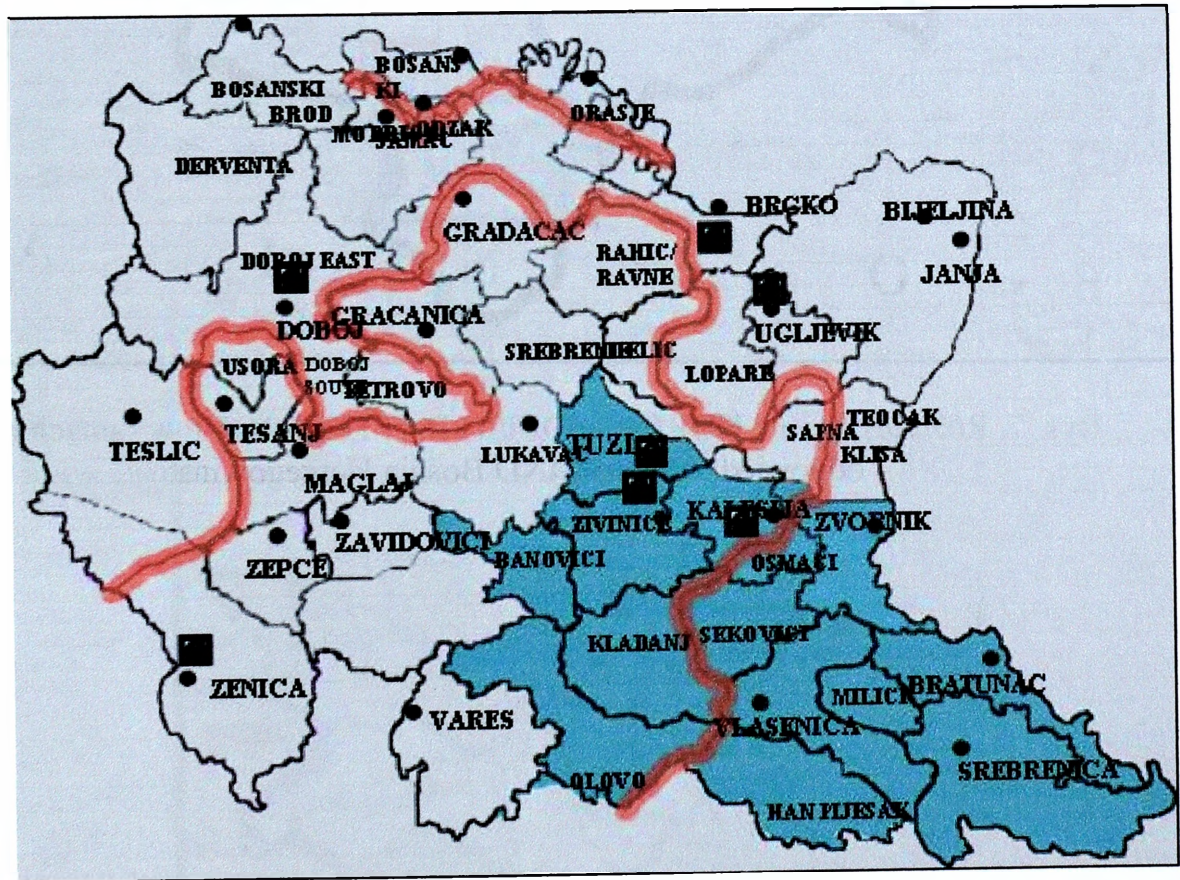
Rys. 3. Rozmieszczenie tureckiego zgrupowania batalionowego w ramach rejonu odpowiedzialności MND Bośnia Hercegowina.

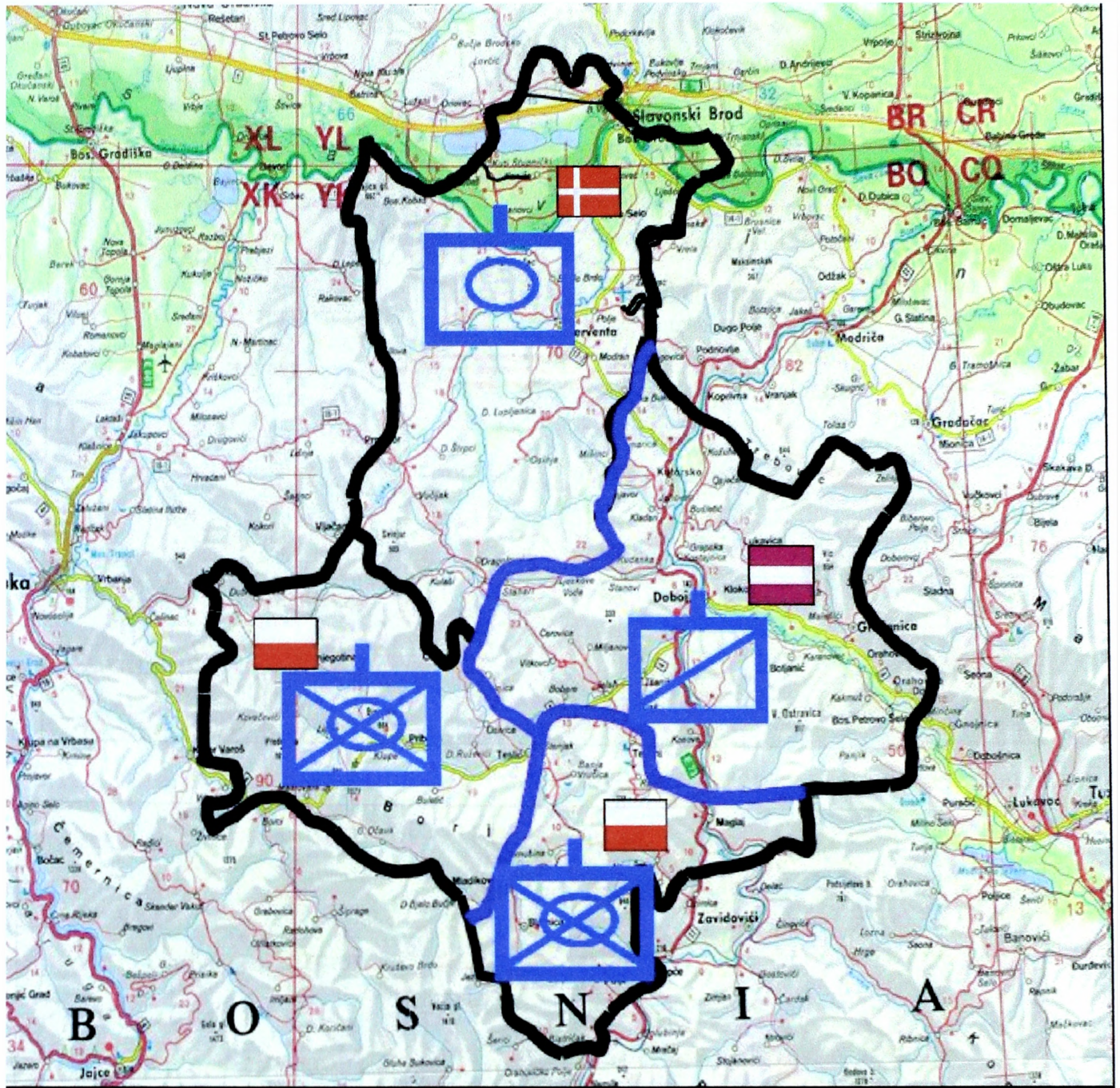
Rys. 4. Rozmieszczenie rosyjskiego zgrupowania batalionowego w ramach rejonu odpowiedzialności MND Bośnia Hercegowina.

Rys. 5

Rys. 5 i 6. Rozmieszczenie amerykańskich zgrupowań batalionowych w ramach rejonu odpowiedzialności MND Bośnia Hercegowina. Powyżej US TF 3-15, poniżej US TF 1-64.

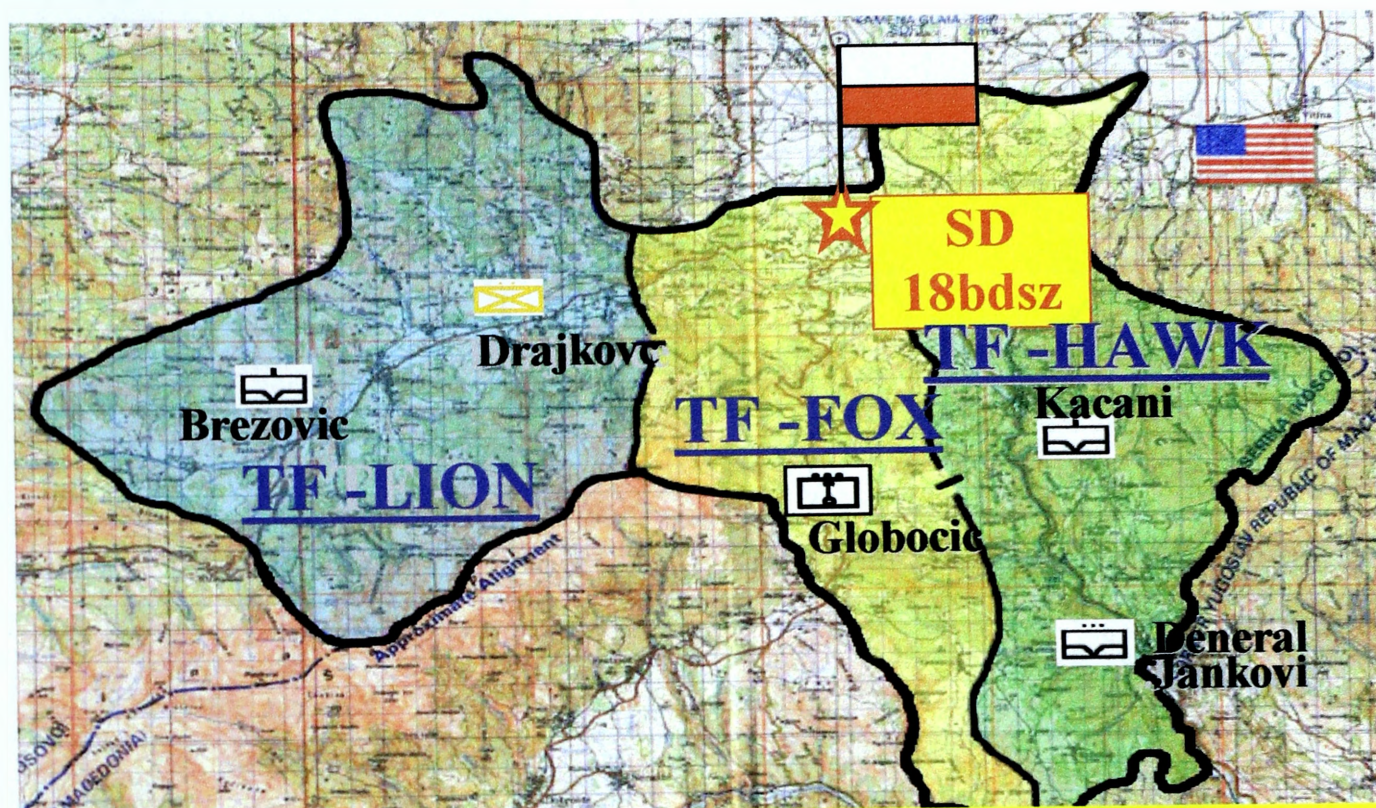

Rys. 7. Rozmieszczenie NORDIC-POLISH BATTLEGROUP w ramach rejonu odpowiedzialności MND Bośnia Hercegowina.

REJON ODPOWIEDZIALNOŚCI KFOR

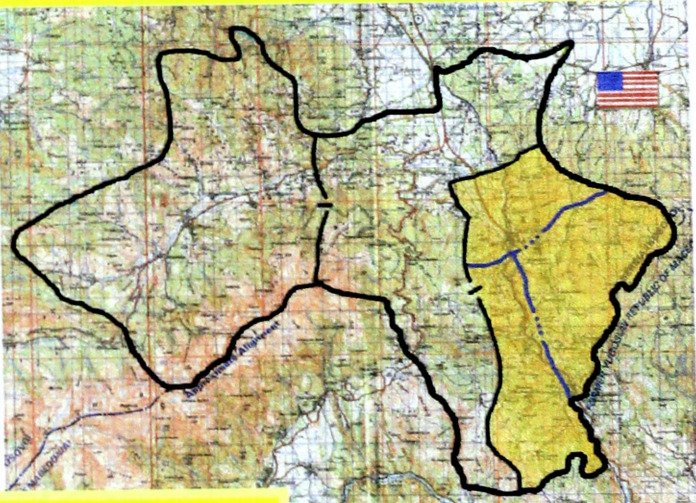
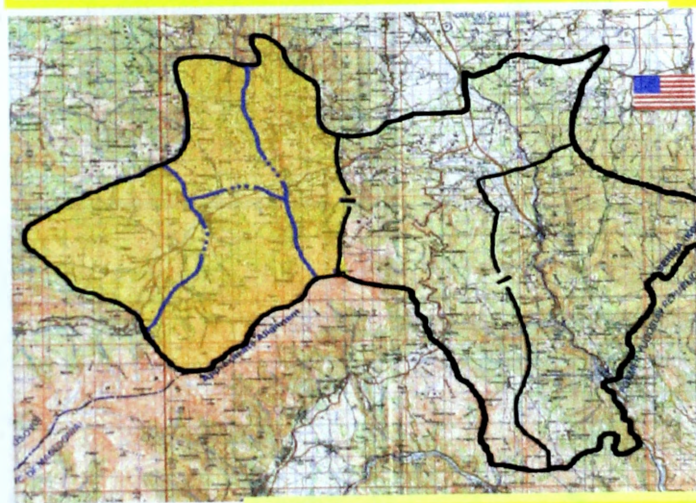

REJON ODPOWIEDZIALNOŚCI ZGRUPOWANIA BATALIONOWEGO

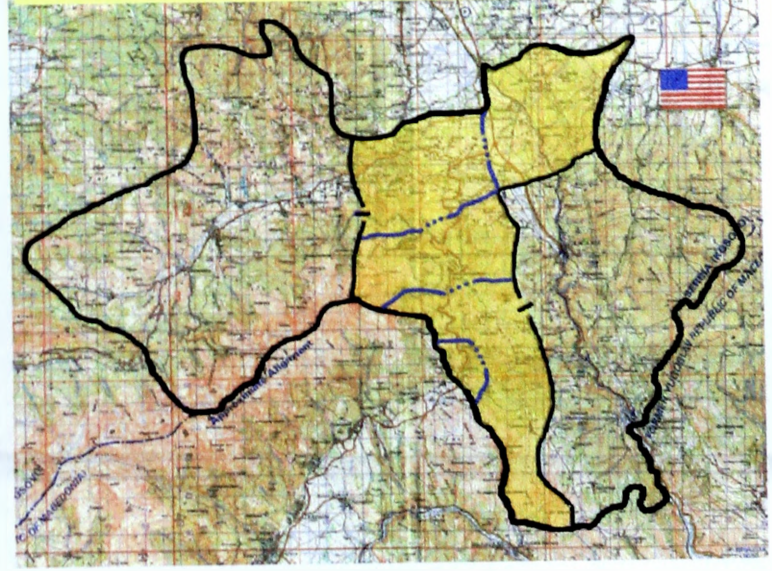

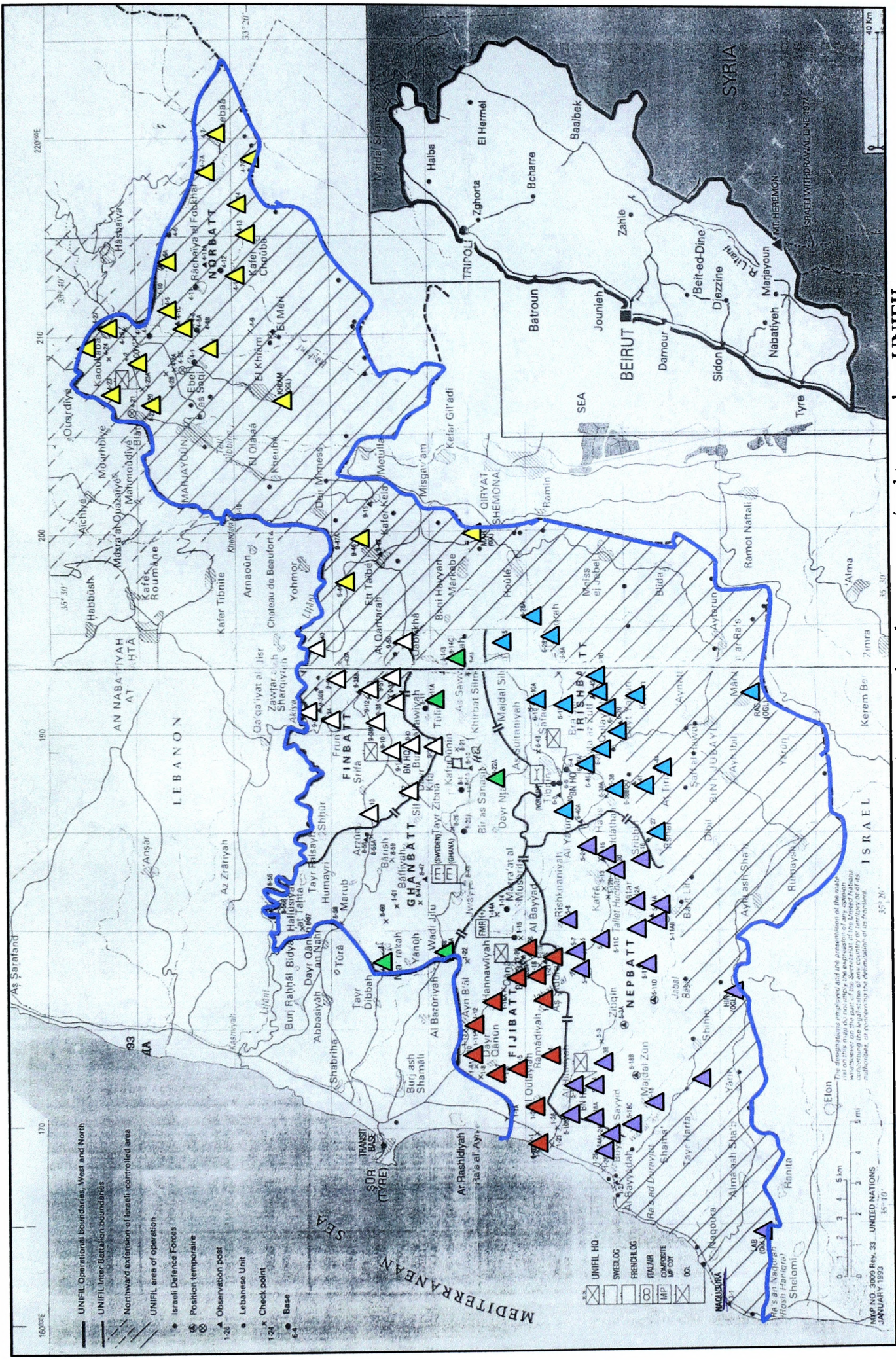
ZGRUPOWANIE BREZOWICA

ZGRUPOWANIE KACANIK

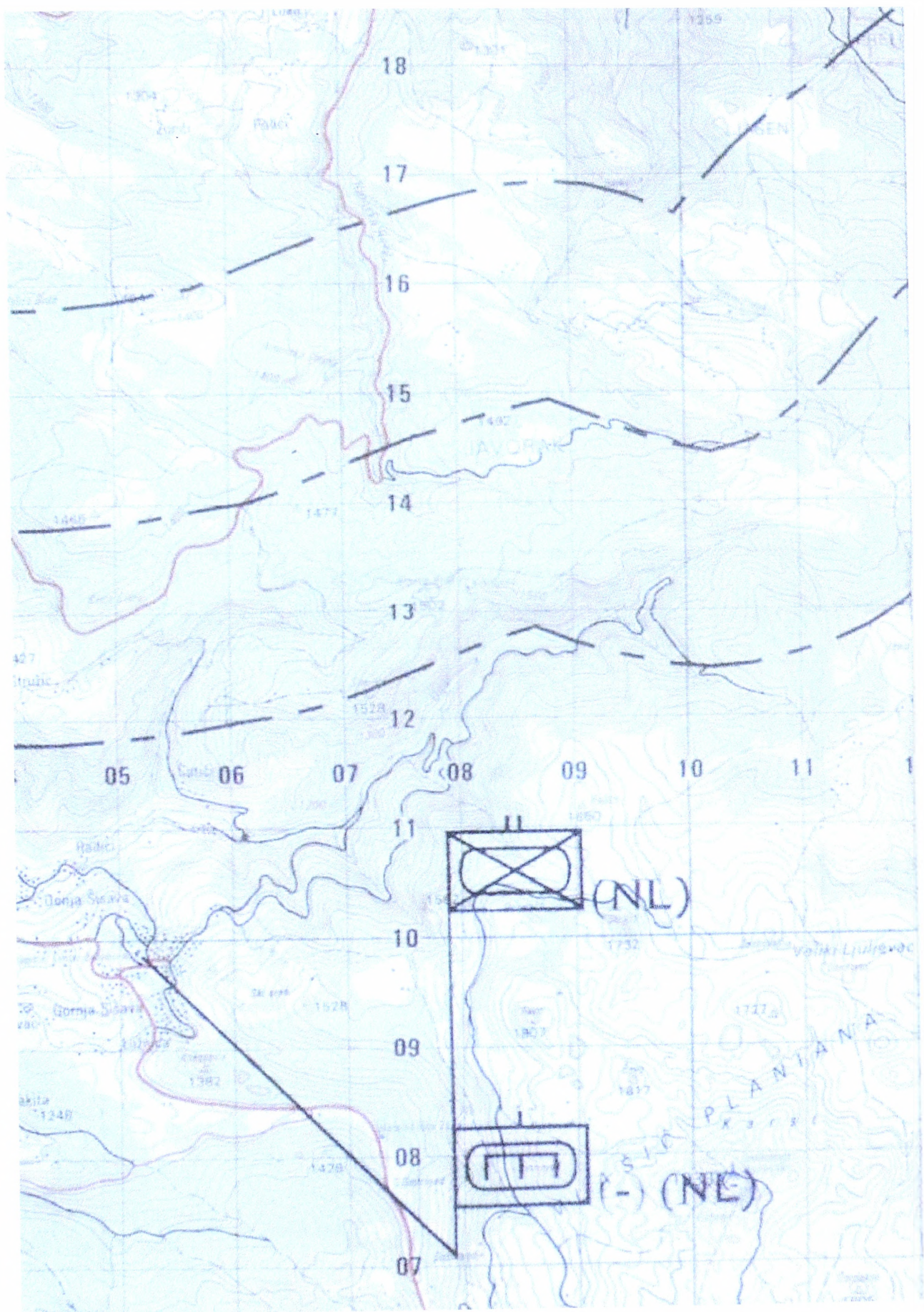

ZGRUPOWANIE GLOBOCICA

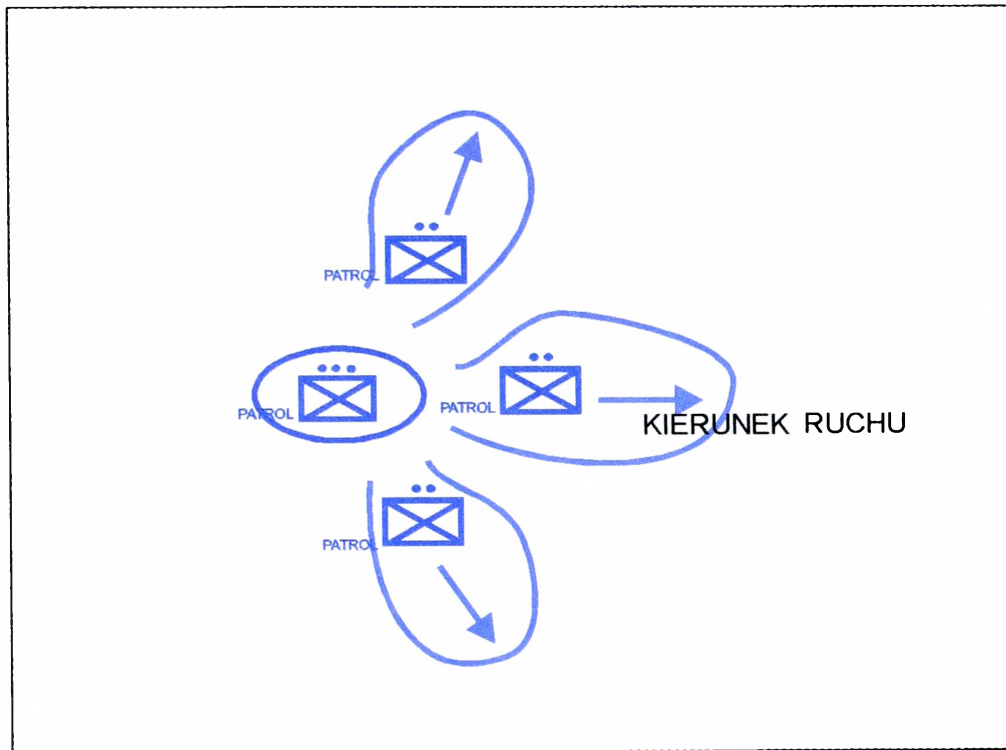

Rys. Rozmieszczenie posterunków obserwacyjnych grupowań taktycznych w UNIFIL

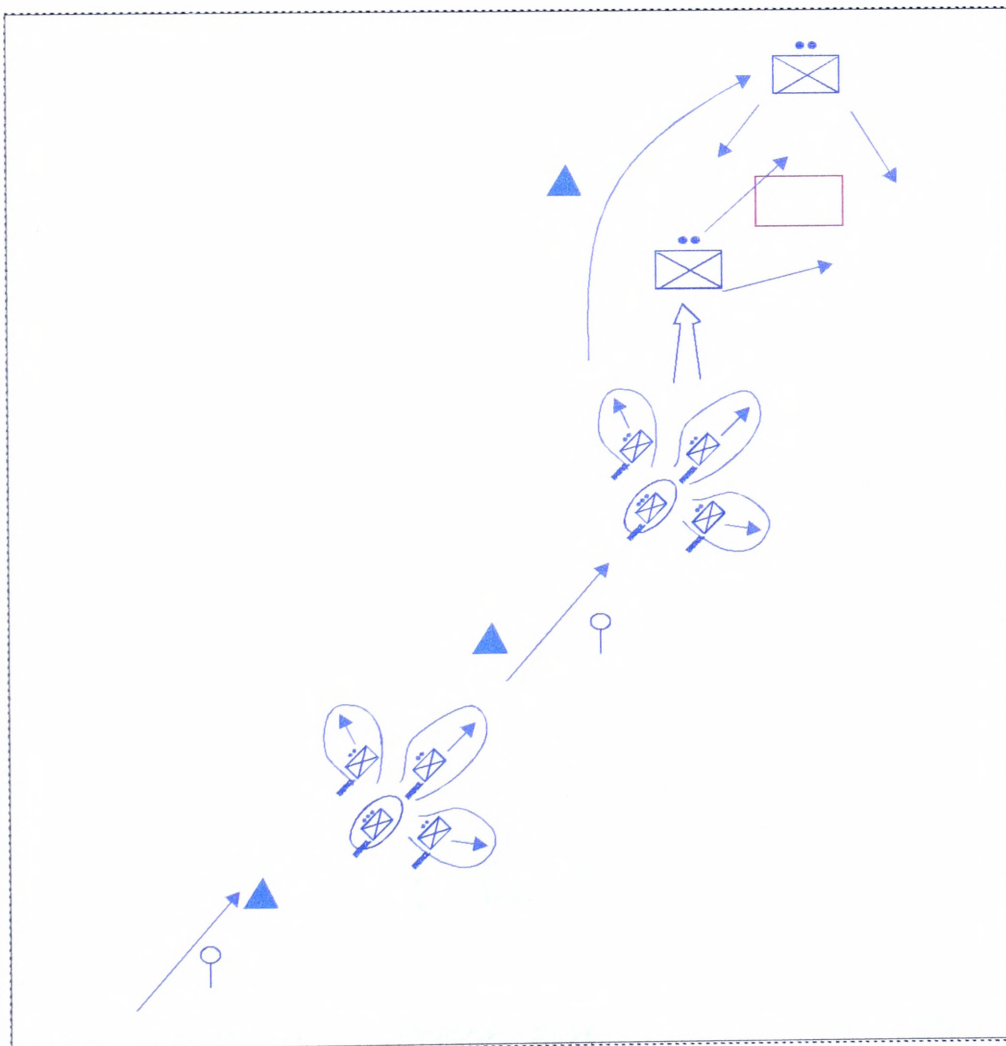

Rozmieszczenie miejsca stałego stacjonowania blisko strefy rozdzielania

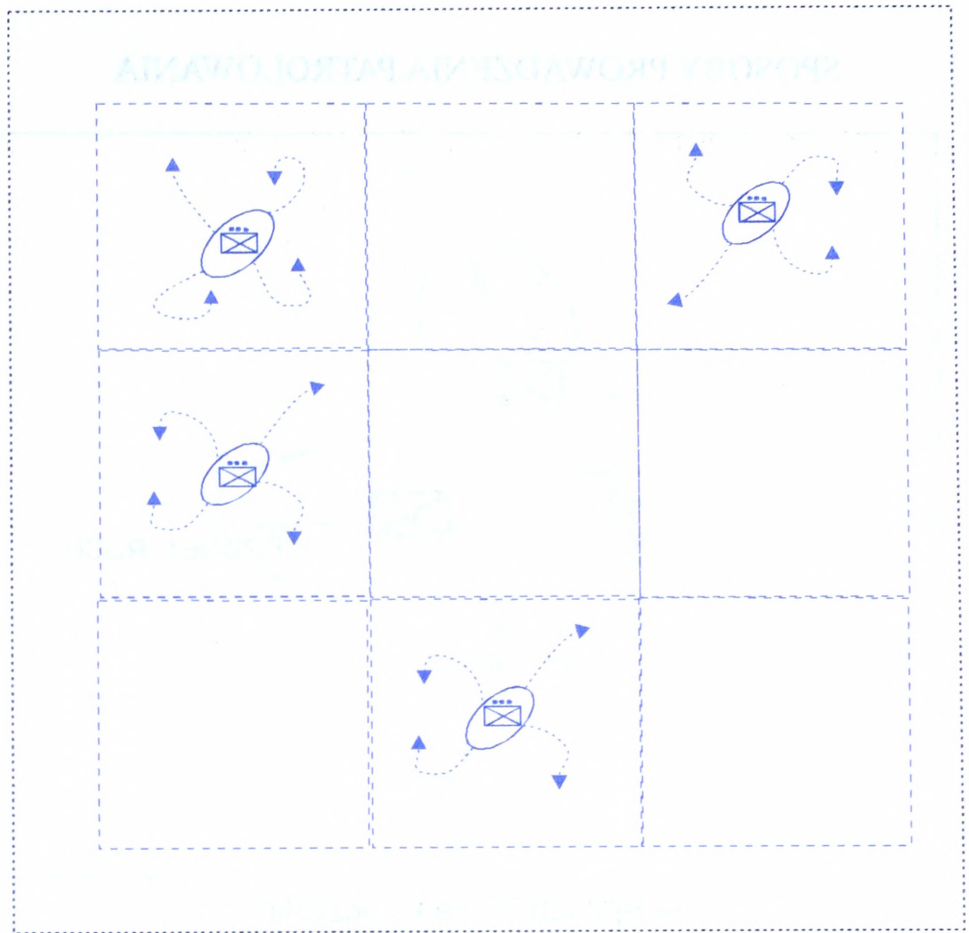
SPOSOBY PROWADZENIA PATROLOWANIA

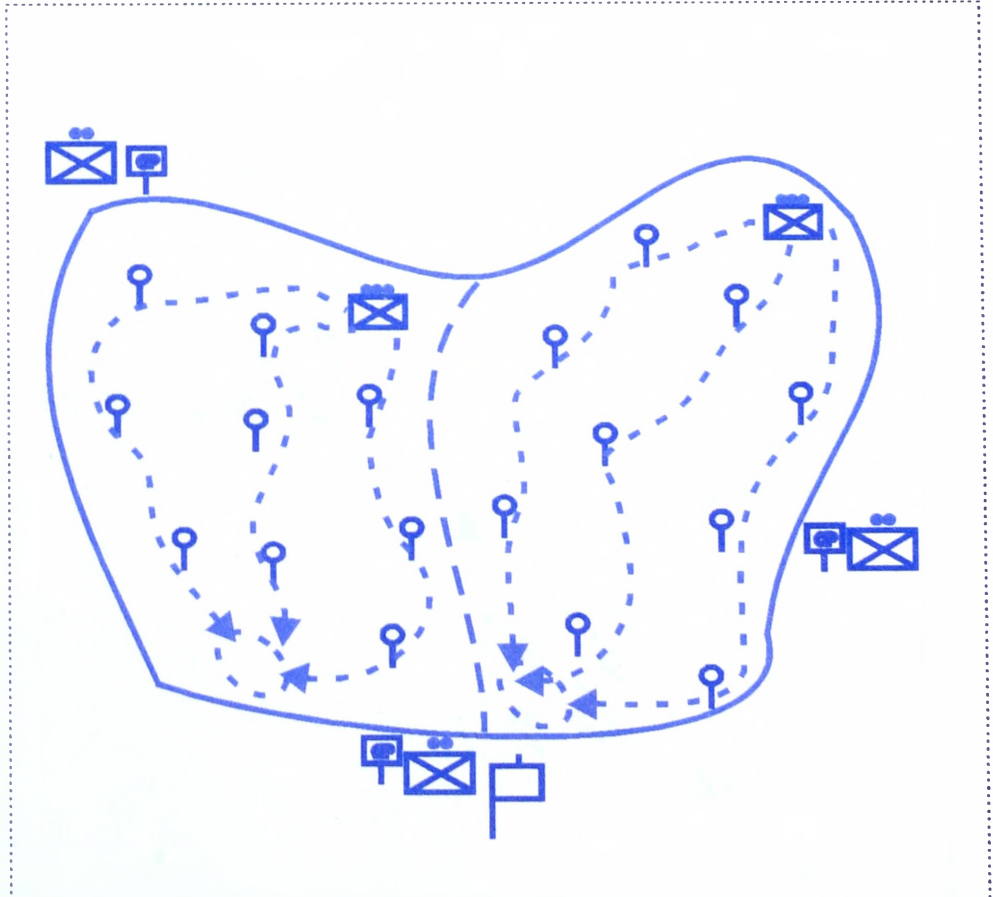
Rys Sposób "liścia koniczynki"

Rys. Zastosowanie sposobu "liścia koniczynki"

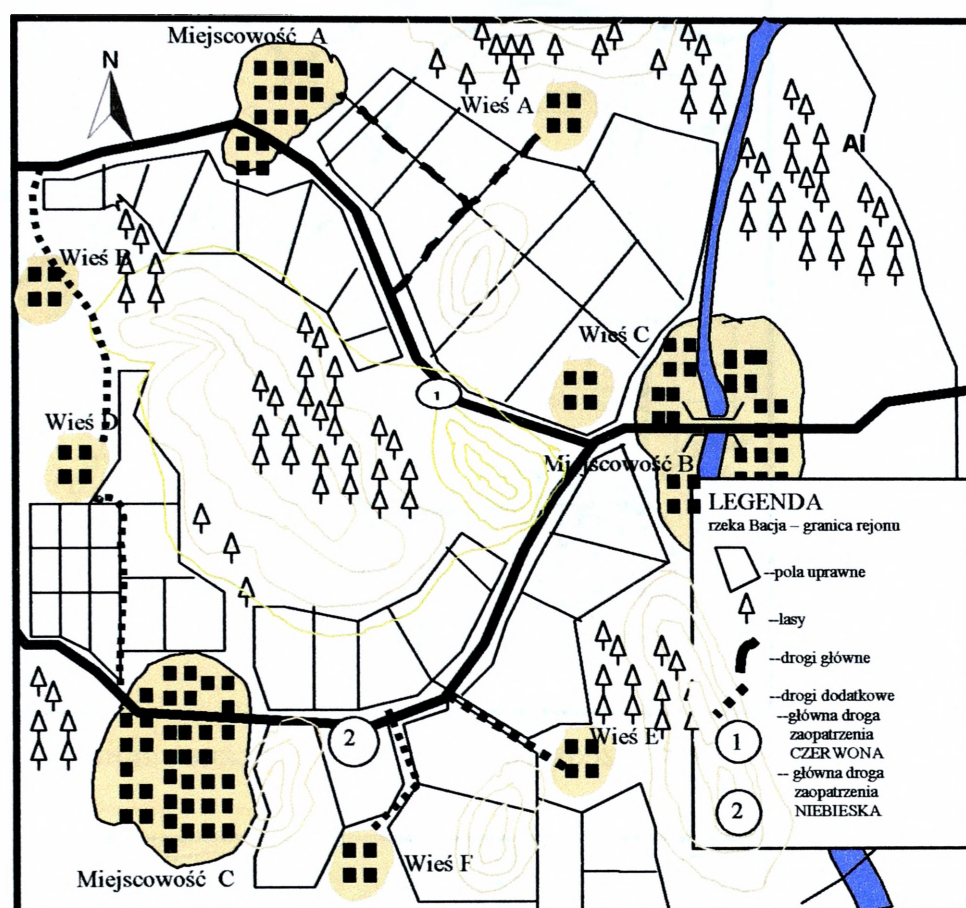

Rys. Sposób "szachownicy"

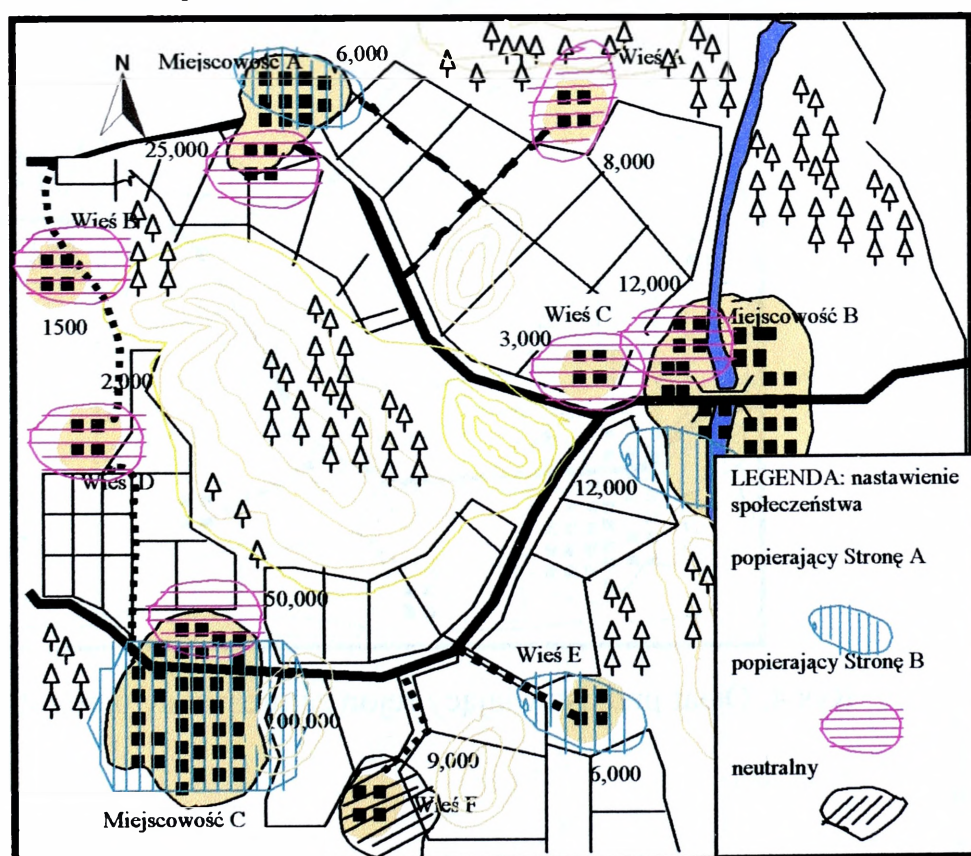

Rys. Sposób "zagęszczony"

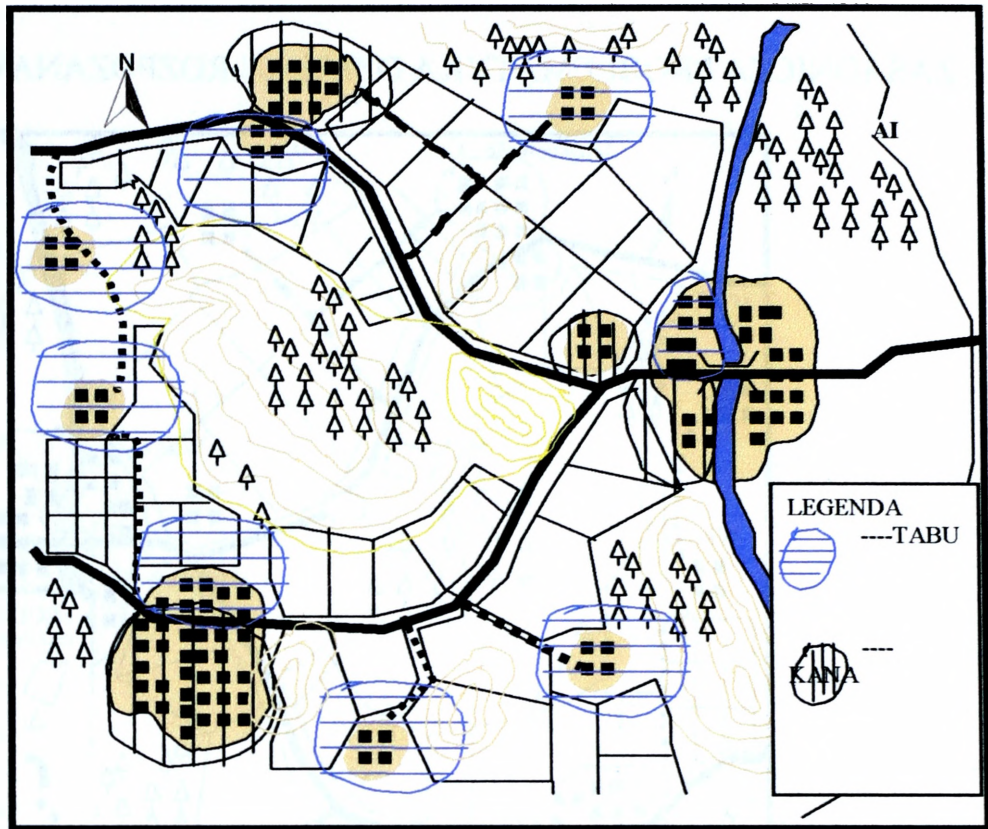
ZASADNICZA PROBLEMATYKA DZIAŁAŃ ROZPOZANAWCZYCH

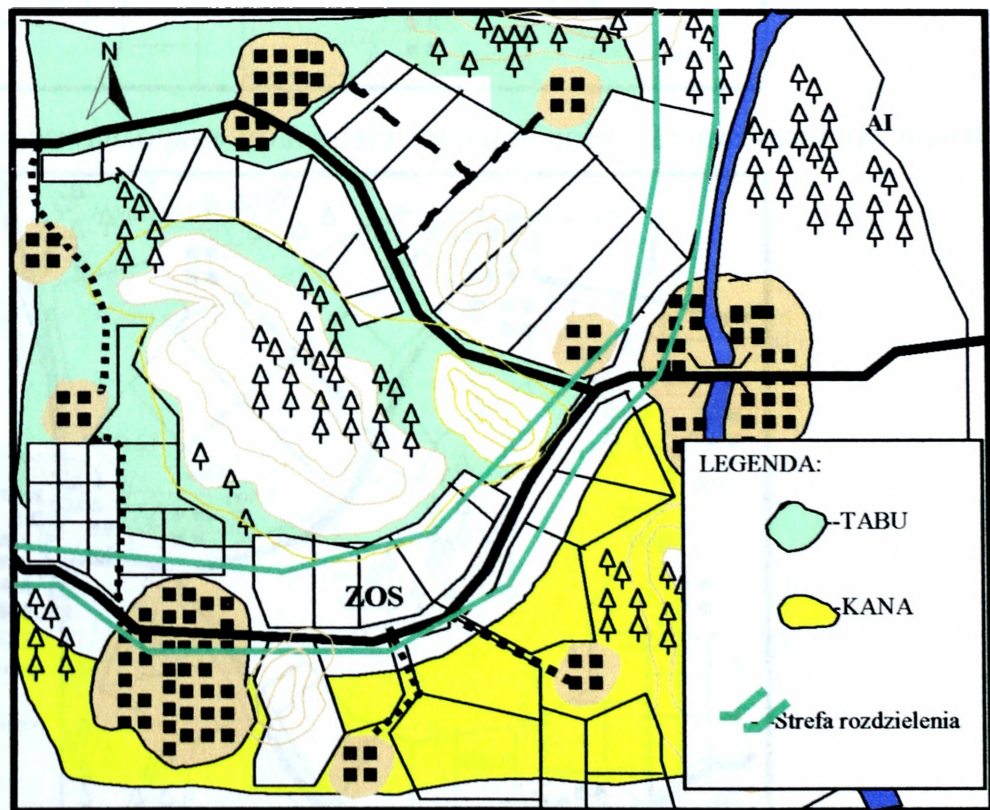
Rys. 1. Rejon zainteresowania i rejon działania elementów rozpoznawczo-wywiadowczych.

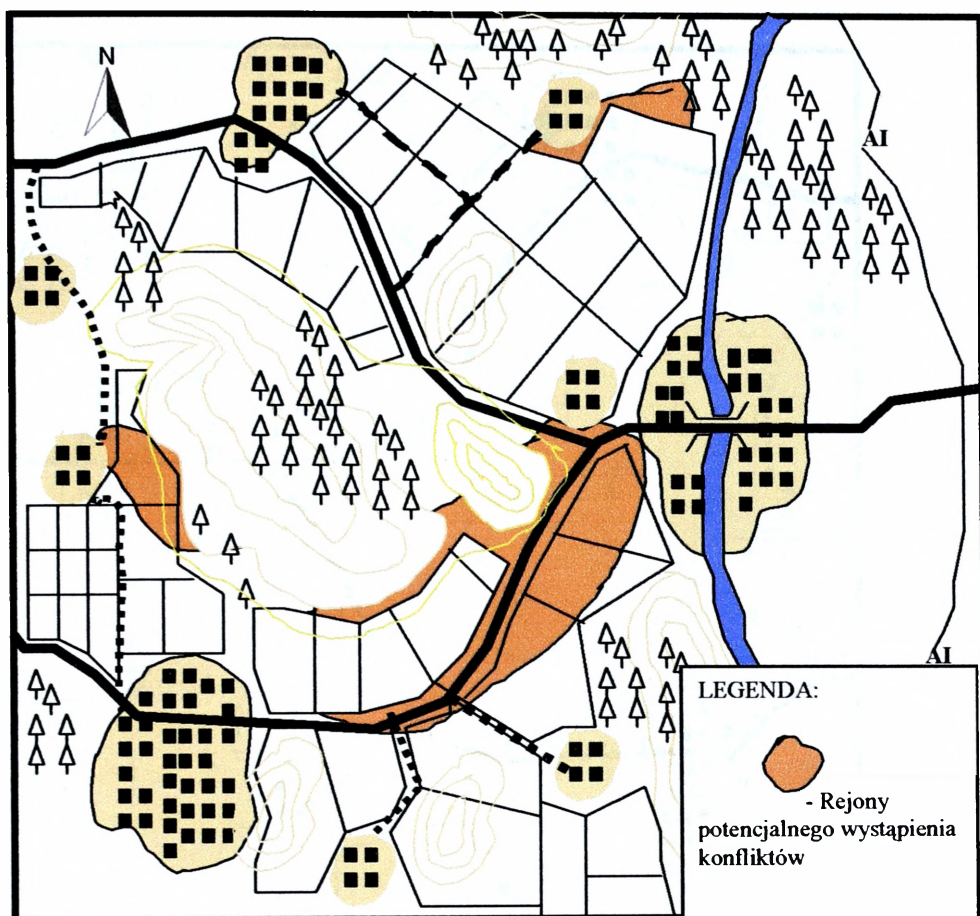
Rys. 2. Schemat odzwierciedlający stosunek lokalnej społeczności do stron konfliktu.

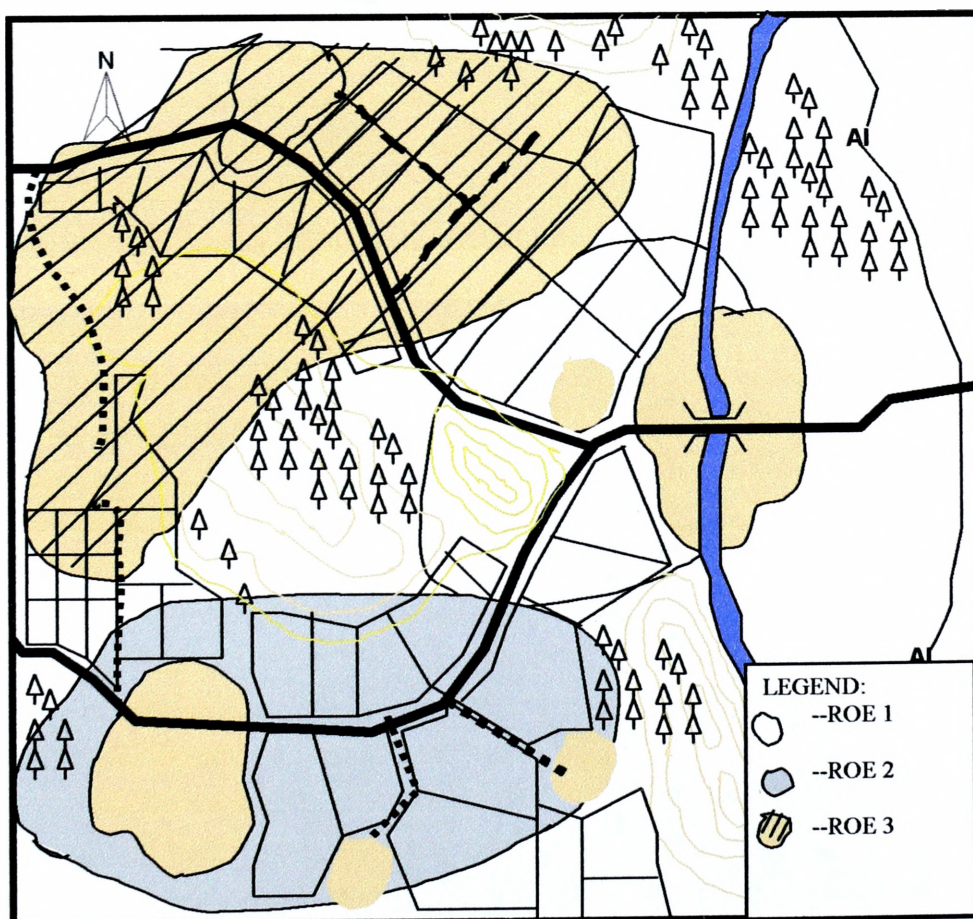
Rys. 3. Oleat przedstawiający grupy etniczne zamieszkujące rejon

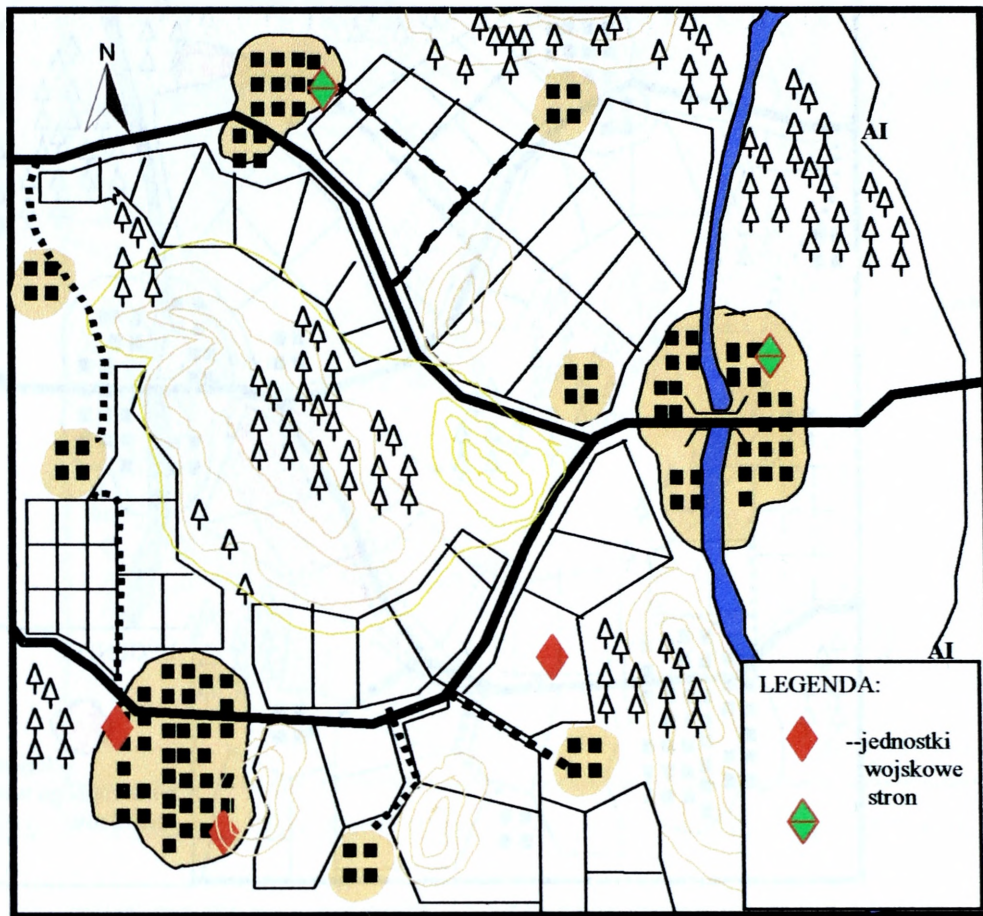
Rys.4. Oleat przedstawiający rejon zamieszkały przez strony konfliktu

Rys. 5. Rejony wystąpienia potencjalnych konfliktów

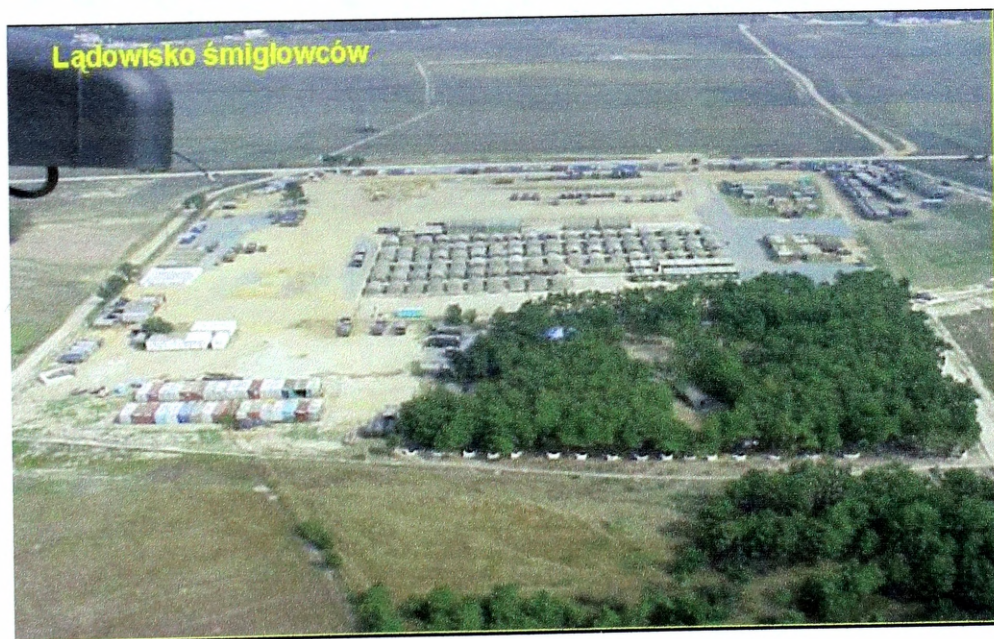

Rys. 6 Rejony wymagające użycia siły oraz stopień jej zastosowania.

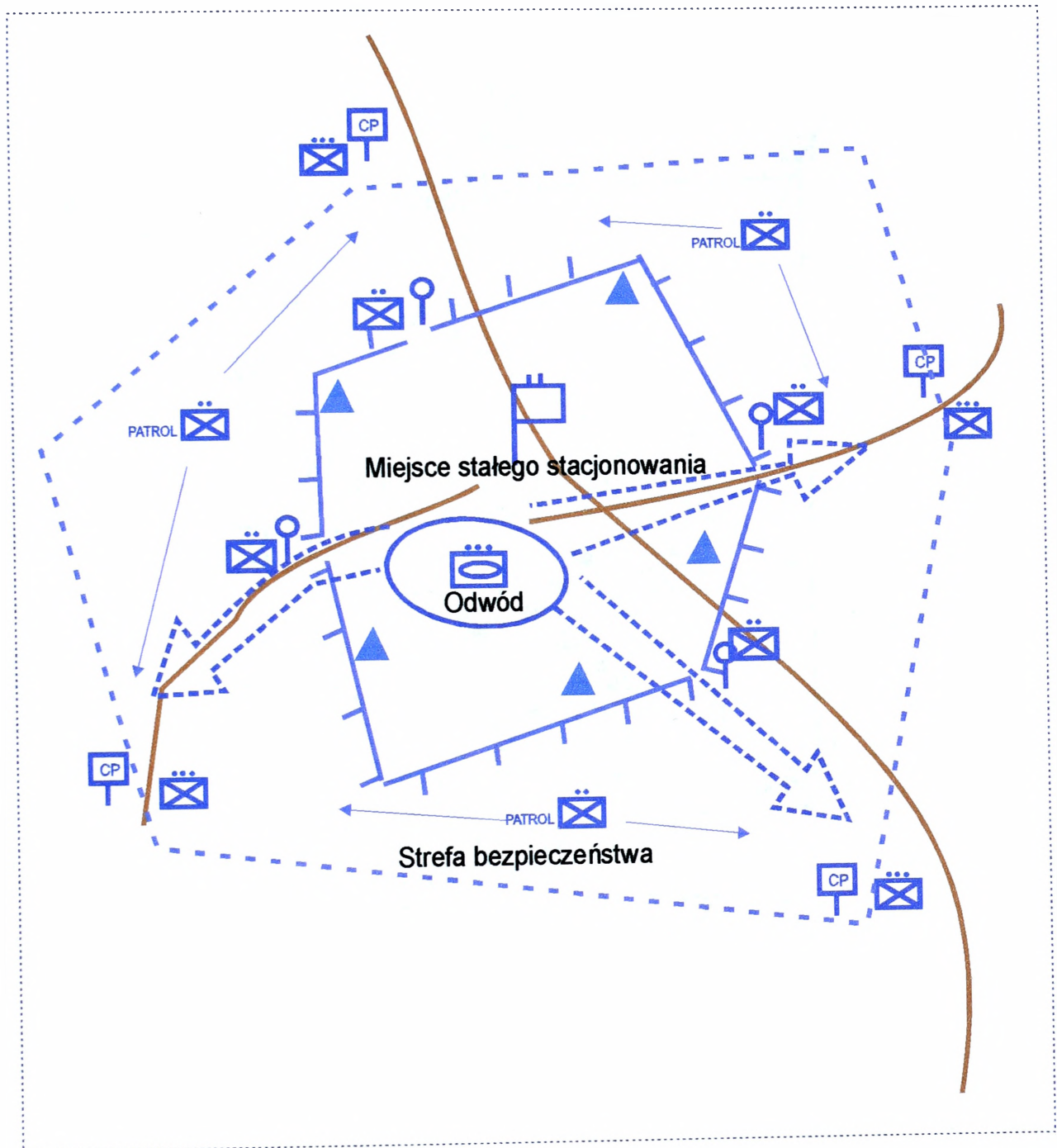
Rys. 7. Oleat przedstawiający rozmieszczenie jednostek wojskowych stron konfliktu.

LOKALIZACJA MIEJSC STAŁEGO STACJONOWANIA

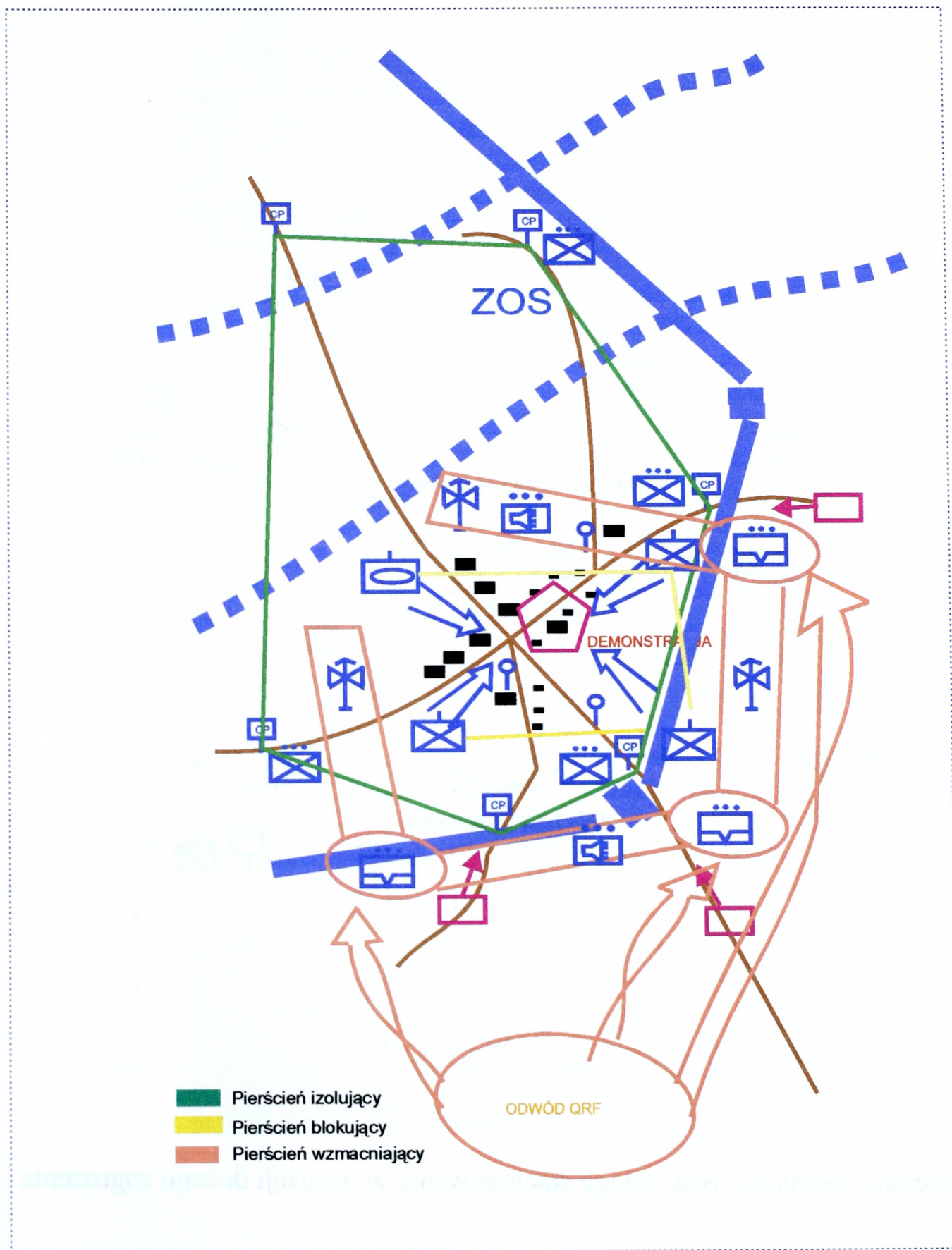

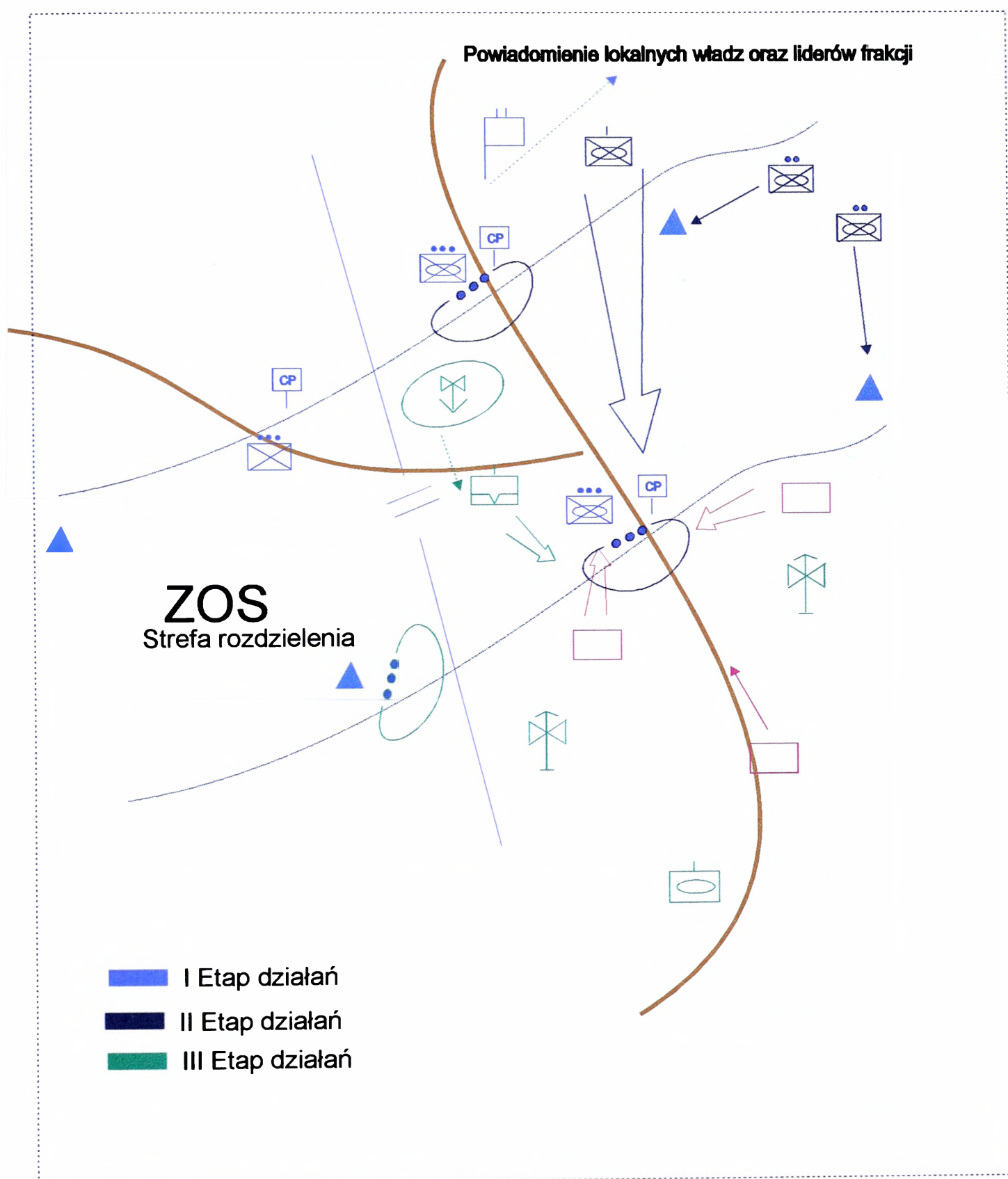
Materiał opracowano na podstawie prezentacji mjr. Zbigniewa Tłok-Kosowskiego pt. Polska jednostka wojskowa w siłach KFOR.

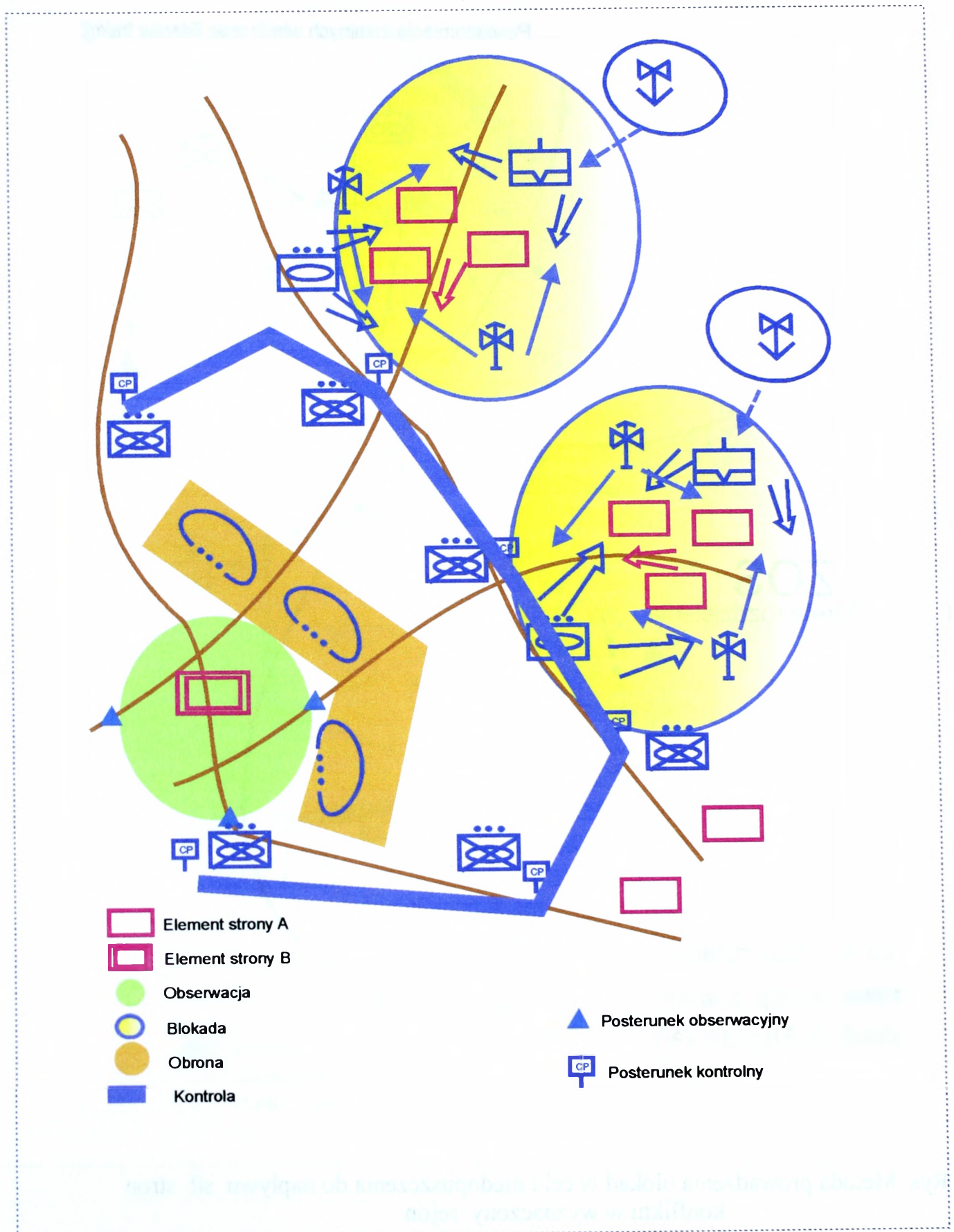
Rys. Wariant obrony miejsca stałego stacjonowania w sytuacji dużego zagrożenia

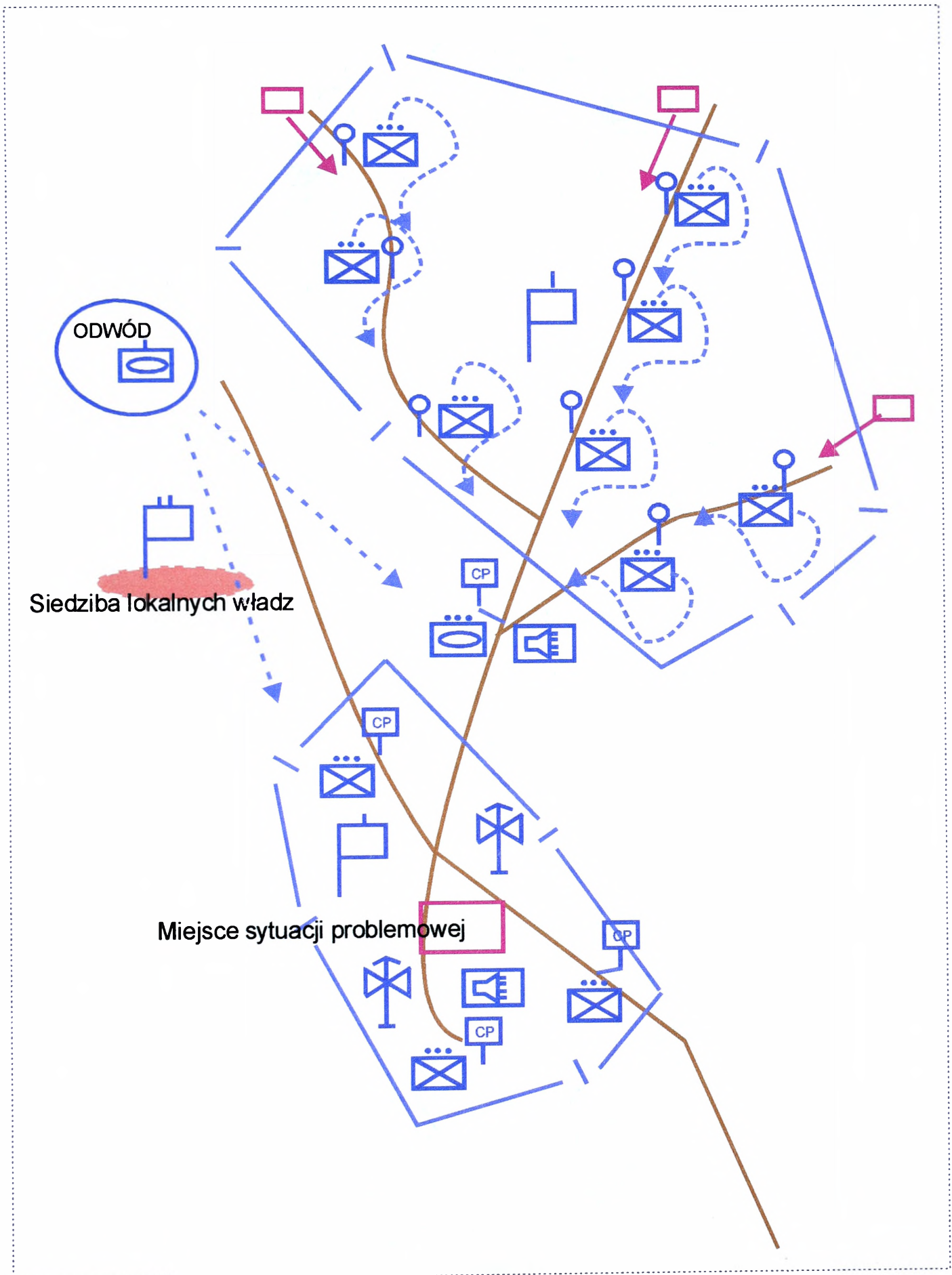
Rys. Zastosowanie metody pierścienia w sytuacji tłumienia wystąpień.

Rys. Metoda prowadzenia blokad w celu niedopuszczenia do napływu sił stron konfliktu w wyznaczony rejon

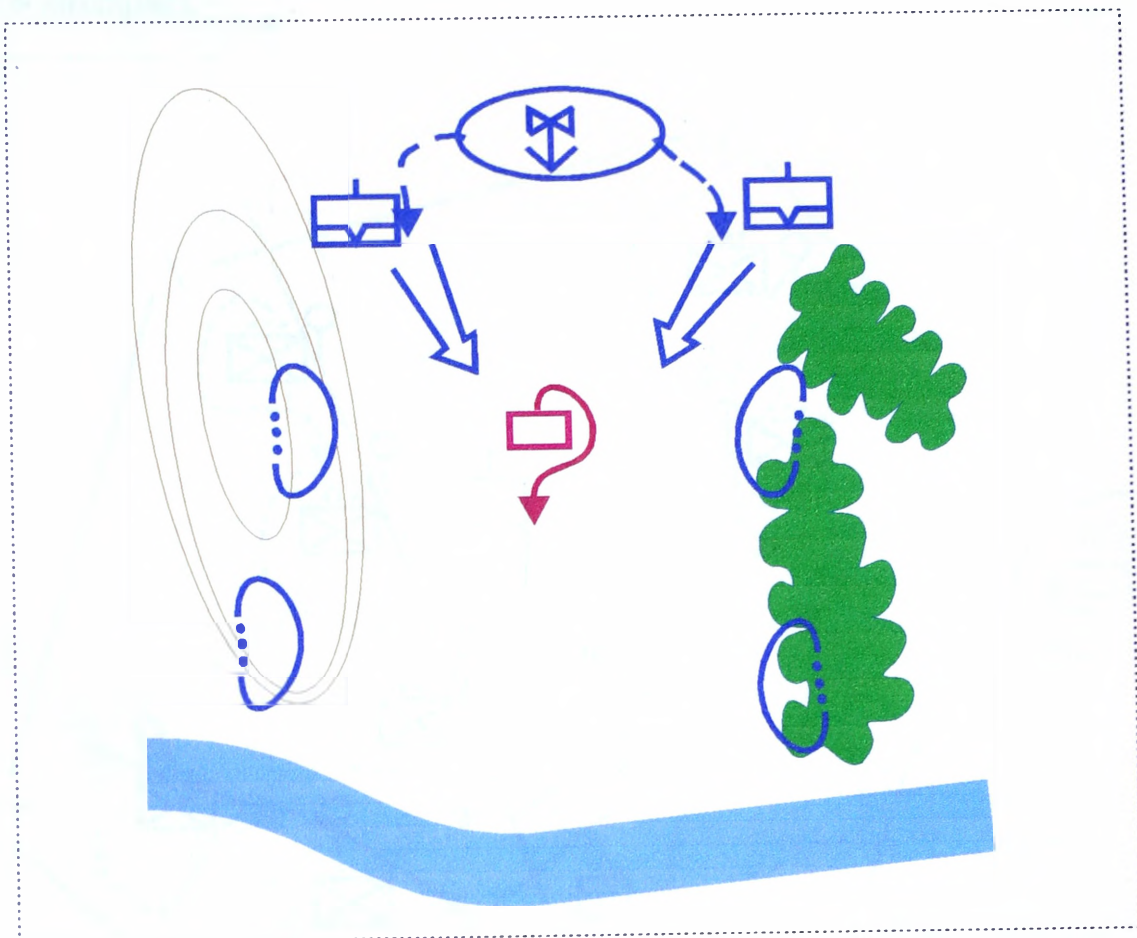

Rys. Współdziałanie ruchomych posterunków kontrolnych i sił głównych

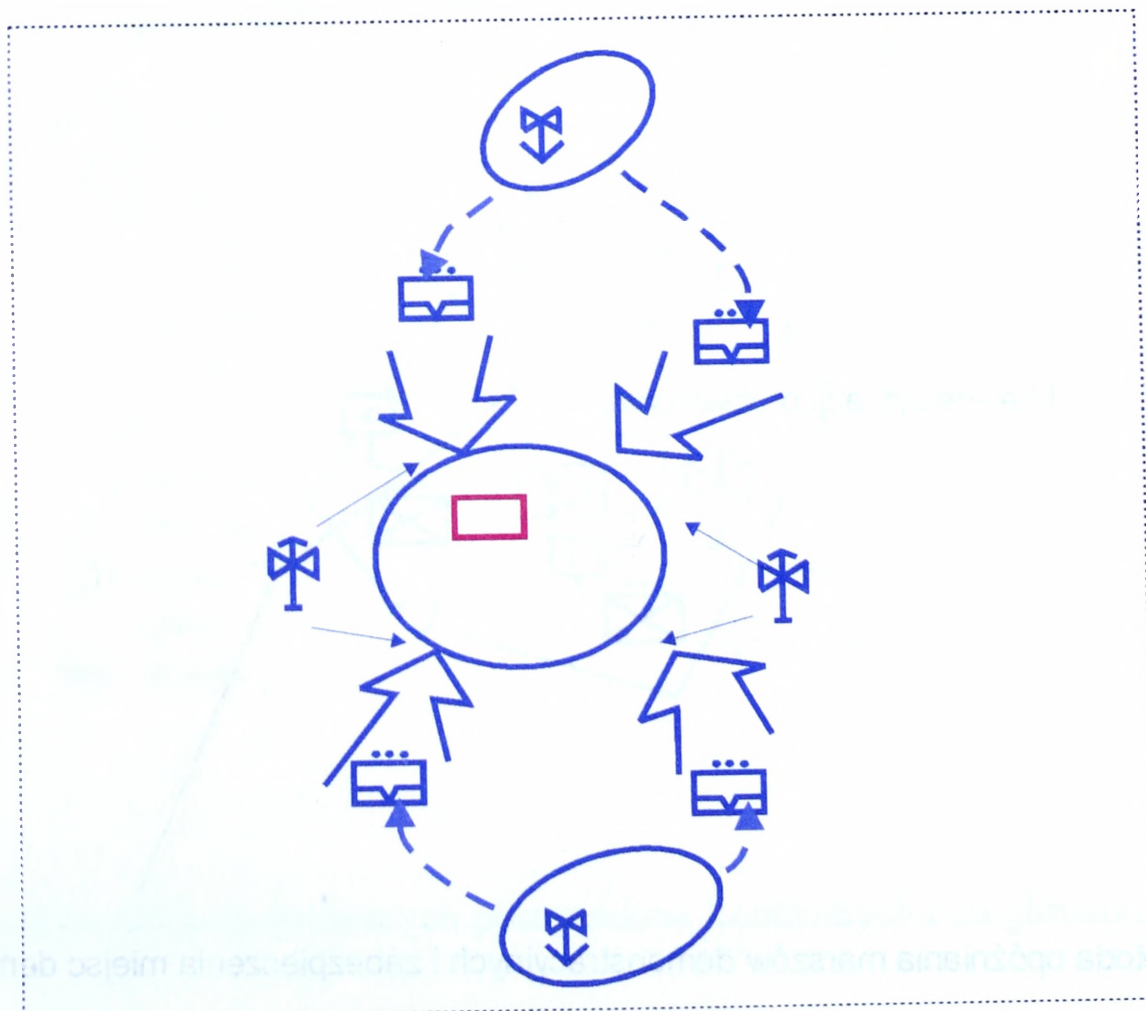

Rys. Metoda opóźniania marszów demonstracyjnych i zabezpieczenia miejsc demonstracji

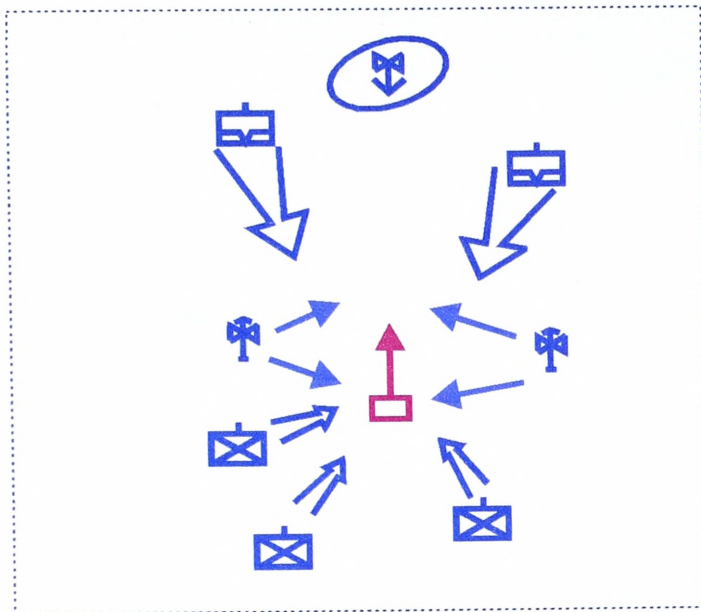
FORMY MANEWRU TAKTYCZNEGO

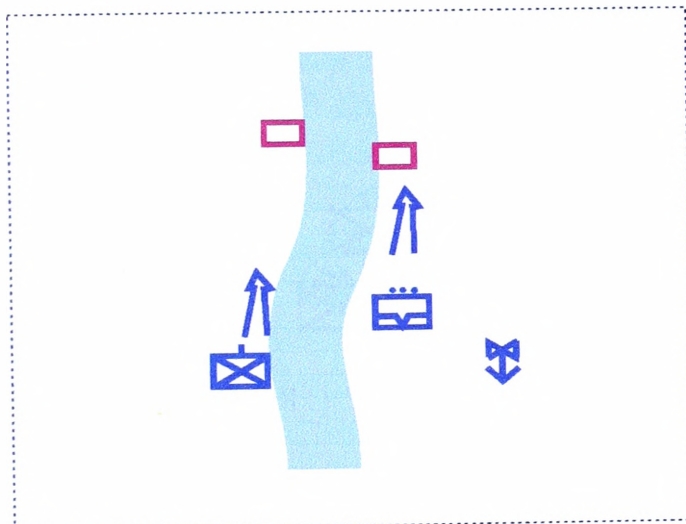
Rys. 1. Manewr "młotek i kowadło"

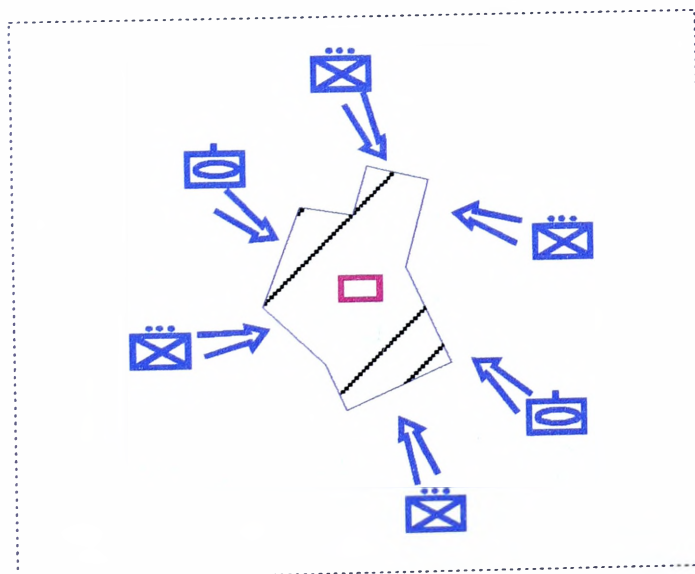
Rys. 2. Manewr "pierścień"

Rys. 3. Schemat manewru "podwójny skok"

Rys. 4. Schemat manewru "linia"

Rys. 5. Schemat manewru "pazur"

NASILANIE DZIAŁAŃ

13. ZGODA NA PRZEJĘCIE OBIEKTU/POSTERUNKU LUB OTWARCIE OGNI

- podjęcie działań dyskryminujących,
- ogień strzelców wyborowych w celu zranienia,
- ogień z broni ciężkiej w celu zniszczenia pojazdu, obiektu,
- unikanie ofiar wśród ludności cywilnej,
- zabezpieczenie przed zniszczeniami,
- zastosowanie siły wpływa na podporządkowanie.

12. WYDANIE ULTIMATUM PRZEZ ZGRUPOWANIE TAKTYCZNE

- w przypadku podporządkowania któregoś ze szczepki walczących stron próba ponowienia wzajemnych stosunków i właściwej współpracy.

11. ROZPOCZĘCIE POKAZU SIŁY PRZEZ ZGRUPOWANIE TAKTYCZNE

- demonstracyjne loty śmigłowców bojowych,
- demonstracyjny ogień środków artyleryjskich /oświetlanie terenu/
- demonstracyjny transport lub marsz środków artyleryjskich,
- demonstracja pododdziałów zmechanizowanych i pancernych

KAŻDY KOLEJNY KROK POPRZEDZONY 30 MIN OSTRZEŻENIEM

10. PROWADZENIE NEGOCJACJI DO SZCZEBŁA DOWÓDCY BATALIONU

- dowódca udaje się na wysunięte stanowisko dowodzenia lub posterunek kontrolny w pojeździe opancerzonym,
- przedstawiciele mediów w celu zapewnienia im bezpieczeństwa usunięci z zagrożonego rejonu,
- kontynuowanie prób negocjacji.

9. ZWRÓCENIE SIĘ DO PRZEDSTAWICIELI MEDIÓW

- eskortowanie przedstawicieli mediów w rejon zdarzenia w celu stwierdzenia i udokumentowania odmawiania wykonania postanowień przez stronę konfliktu.

8. ZRÓCENIE SIĘ DO PRZEDSTAWICIELI ORGANIZACJI MIĘDZYNARODOWYCH O PRZYJĘCIE ROLI MEDIATORÓW

- eskortowanie przedstawicieli organizacji międzynarodowych w rejon zdarzenia /posterunku/ w celu kontynuowania negocjacji.

7. PROWADZENIE NEGOCJACJI NA SZCZEBŁU DOWÓDCY KOMPANII

- składanie meldunków sytuacyjnych do dowództwa brygady i dywizji,
- jeżeli istnieje akceptacja na przejmowanie obiektów wypełnieni kroków 4 i 5.

6. RAPORT DO PRZEŁOŻONEGO W SPRAWIE ODMOWY WYPEŁNIANIA POSTANOWIEŃ

- uzyskanie danych osobowych /imię, nazwisko, stopień wojskowy, stanowisko służbowe/ lidera frakcji odmawiającej wypełniania zobowiązań,
- przekazanie informacji przełożonemu.

5. ZAKOŃCZENIE PRZEJMOWANIA

- powiadomienie przełożonego.

4. ROPZOCZĘCIE PRZEJMOWANIA**3. NAWIĄZANIE KONTAKTU MIĘDZY DOWÓDCAMI PODODDZIAŁÓW ZGRUPOWANIA A ICH ODPOWIEDNIKAMI WŚRÓD WALCZĄCYCH STRON**

- spotkanie dowódców zgrupowania z przedstawicielami stron poza rejonem posterunków/obiektów omawiające sposób ich przejścia,
- podkreślanie wymogów przejścia zawartych w postanowieniu pokojowym.

2. ROZPOZNANIE O BLISKIM ZASIĘGU**1. ROZPOZNANIE O DALEKIM ZASIĘGU**

- powiadomienie dowództwa batalionu,
- oficer łącznikowy zgrupowania powiadamia strony konfliktu o drogach podejścia zgrupowania,
- drogi podejścia oczyszczone przez walczące strony,

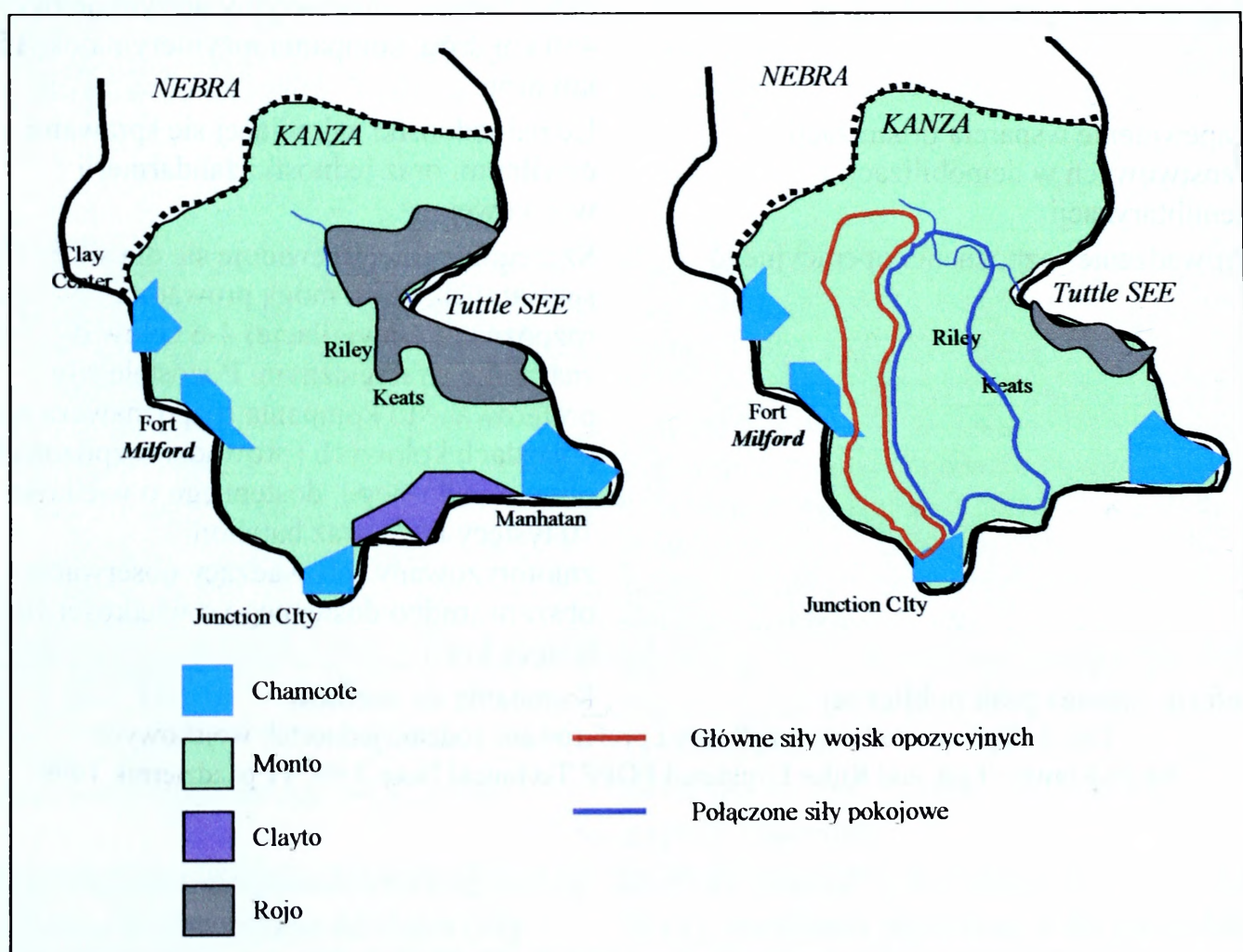
WYBRANE ZADANIA CZĄSTKOWE	PREFEROWANE RODZAJE JEDNOSTEK WOJSKOWYCH
Opanowanie i utrzymanie portu lotniczego, lotniska	Batalion desantowy lub batalion aeromobilny
Opanowanie i utrzymanie portu morskiego Kontrola granic, stref rozdzielenia oraz stref zdemilitaryzowanych	Batalion piechoty morskiej Zadanie to wymaga udziału różnego rodzaju jednostek w zależności od warunków terenowych oraz poziomu zagrożenia. Przyjmuje się, że w sytuacji dużego zagrożenia najbardziej efektywna będzie w pełni nowoczesna brygada pancerna. W przypadku mniejszego zagrożenia przewiduje się użycie lepszych bardziej mobilnych jednostek.
Kontrola portów, lotnisk, rejonów kluczowych oraz obiektów strategicznych	Do tego rodzaju zadań przewiduje się bataliony czołgów oraz bataliony piechoty na kołowych transporterach opancerzonych. Ilość oraz stosunek batalionów czołgów do batalionów piechoty uzależniony jest od sytuacji w rejonie. Przyjmuje się, że potencjał zgrupowań wojsk pokojowych musi być co najmniej 3:1 w stosunku do sił stron walczących. Przewiduje się, że ogólna liczba zaangażowanych batalionów w przypadku dużego miasta wynosi cztery bataliony, w przypadku małego dwa bataliony. Jedną trzecią sił stanowią w tym przypadku bataliony czołgów.
Rozszerzenie rejonu działania	Przewiduje się wykorzystanie sił jednego batalionu czołgów + dwa bataliony piechoty zmechanizowanej na kołowych transporterach opancerzonych + batalion piechoty na samochodach.
Wsparcie ogniem przez śmigłowce	Szacuje się potrzebę posiadania jednego batalionu śmigłowców bojowych + batalionu śmigłowców rozpoznawczych.
Zapewnienie wsparcia ogniem artylerii	Dywizjon artylerii samobieżnej. Dywizjon artylerii ciągnionej.
Zapewnienie obrony przeciwlotniczej Koncentracja sił w rejonie działania (siły reagowania ang. Reaction Force). Wskazuje się przy tym, że sił tych nie należy mylić z odwodem. Są one przewidziane w przypadku wszelkich możliwych potrzeb mogących pojawić się w rejonie operacji w trakcie wszystkich jej etapów.	Dywizjon artylerii przeciwlotniczej W celu określenia potrzebnej ilości jednostek czyni się odpowiednie kalkulacje, które opierają się na wielu przesłankach takich jak choćby poziom zagrożenia, ilość uchodźców, przystępność rejonu działania, ilość lotnisk, dróg itd. W następnej kolejności wyznacza się odpowiednie rodzaje batalionów w tym przypadku preferowanymi są bataliony aeromobilne i desantowe. Pozostałe

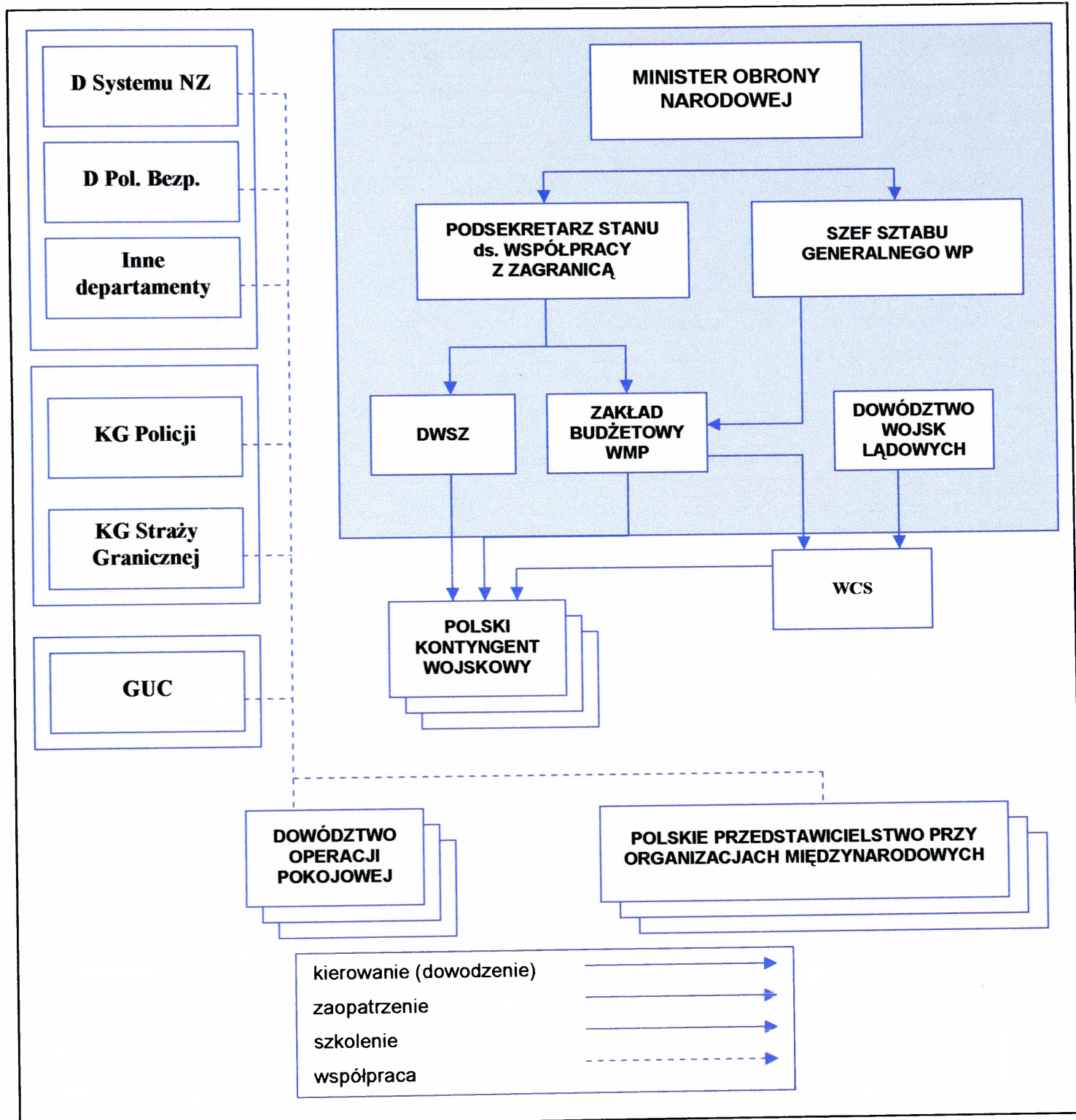
	Szacuje się wykorzystanie trzech batalionów desantowych lub aeromobilnych, wspierających tworzenie rejonu wyjściowego do działań. Po jednym batalionie aeromobilnym lub desantowym do wsparcia izolowania rejonów. W przypadku wystąpienia rejonów dużych tarć, przewiduje się użycie batalionu piechoty i batalionu zmechanizowanego.
Pomoc państwu gospodarzowi w kontroli uchodźców osób przesiedlonych	Jako zasadne oprócz zgrupowań o charakterze bojowym widzi się potrzebę wykorzystania takich elementów jak pododdział do spraw cywilnych, pododdział do działań psychologicznych, pododdziały medyczne oraz pododdziały żandarmerii wojskowej.
Przekazanie odpowiedzialności w ręce cywilnej administracji	W tym przypadku wskazuje się potrzebę wydzielenia jednostek zajmujących się problematyką medialną, spraw cywilnych oraz działań psychologicznych.
Zapewnienie przejezdności dróg	Jeden batalion inżynieryjny utrzymuje ok. 450 km dróg, kompania inżynieryjna ok. 150 km dróg.
Zapewnienie wsparcia organizacji państwowych w demobilizacji i demilitaryzacji	Udział jednostki zajmującej się sprawami cywilnymi oraz jednostki żandarmerii wojskowej.
Prowadzenie rozpoznania operacyjnego	Szczególne role przewiduje się dla sił specjalnych, które mogą prowadzić rozpoznanie (inwigilacje) 4-6 celów o znaczeniu strategicznym. Pozostałe siły preferowane to kompania rozpoznawcza na pojazdach kołowych (prowadzi rozpoznanie obszaru odkrytego, dostępnego o wielkości 10 tysięcy km ²) oraz batalion zmotoryzowany (prowadzący obserwację obszaru trudno dostępnego o wielkości 10 tysięcy km ²).
Informowanie opinii publicznej	Kompania ds. mediów

Tab. 1 Wybrane zadania cząstkowe i preferowane rodzaje jednostek wojskowych
 Na podstawie: Task and Ruler Explained POPP Technical Note 3-99, 11 październik 1999.

Ćwiczenie z wojskami (przykład)

Rysunek przedstawia rozmieszczenie grup społecznych przed i po zakończonej wojnie oraz zatwierdzoną i przez strony konfliktu strefę rozdzielenia ang. Zone of Separation (ZOS), w ramach której występują wymieszane elementy frakcji oraz grup odłamowych, uchodźców oraz mediów. Wojska pokojowe zostały rozmieszczone w rejonie, w którym rozdzielono już wrogie frakcje i strony oraz uzgodniono strefę rozdzielenia. Zadanie jakie otrzymały wojska brzmiało: „Zgrupowania taktyczne dwóch kontyngentów narodowych jako część sił pokojowych działających w tym rejonie prowadzić działania zmierzające do zorganizowania i prowadzenia obserwacji strefy rozdzielenia, monitorowania i weryfikowania przestrzegania zawieszenia broni pomiędzy wrogimi stronami konfliktu. Dodatkowe zadanie to pomoc w utrzymaniu bezpieczeństwa w rejonie oraz zaprowadzanie stabilizacji procesu pokojowego.

System przygotowania i kierowania polskimi kontyngentami w operacjach pokojowych

Źródło: F. Gaĝor, Międzynarodowe operacje pokojowe oraz ich miejsce we współczesnej doktrynie obronnej RP. Warszawa 98, s. 290.

Lp. porządkowa	Tytuł	Lp. porządkowa
1	MINISTER OBRONY NARODOWEJ	1
2	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	2
3	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	3
4	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	4
5	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	5
6	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	6
7	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	7
8	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	8
9	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	9
10	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	10
11	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	11
12	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	12
13	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	13
14	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	14
15	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	15
16	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	16
17	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	17
18	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	18
19	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	19
20	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	20
21	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	21
22	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	22
23	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	23
24	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	24
25	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	25
26	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	26
27	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	27
28	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	28
29	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	29
30	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	30
31	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	31
32	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	32
33	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	33
34	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	34
35	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	35
36	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	36
37	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	37
38	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	38
39	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	39
40	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	40
41	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	41
42	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	42
43	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	43
44	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	44
45	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	45
46	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	46
47	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	47
48	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	48
49	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	49
50	GENERALNY STAB GENERALNY WZDZIAŁ	50

Wszystkie dane w tym wykazie zostały wzięte z archiwum Ministerstwa Obrony Narodowej. Wszelkie zmiany i uzupełnienia należy zgłaszać do Biura Głównego Wykazu, ul. Wajscyńska 20, Warszawa 00-901.

